VREME

13. mart 2003, Cena 80 din, CG 1,50 €, Broj 636

8 600102 660014

Austria 2,50 EUR; BH KM 3; Croatia KN 12; France 2,50 EUR; Germany 2,30 EUR; Luxembourg LIF 100; Macedonia DEN 80; Slovenia SIT 490; Sweden SEK 32; Switzerland CHF 4,80

UBIJEN ZORAN ĐINĐIĆ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

MINUT ĆUTANJA: Sednica Vlade Srbije; 12. mart 2003.

Ubistvo premijera Zorana Đinđića

U dvorištu Vlade Republike Srbije u sredu, 12. marta u 12.45, pucano je na premijera Zorana Đinđića. Svedoci govore da su se čula dva pucnja i jedan vrisak. Premijer je pogođen sa dva metka – u leđa i u stomak. U izuzetno teškom stanju Đinđić je prebačen u Kliničko-bolnički centar. Dve hirurške ekipe (kardiološka i abdominalna) obavile su kompleksnu operaciju. U 13.30 časova konstatovana je smrt. Vlada Srbije je predložila da se uvede vanredno stanje.

Službeni BMW u kome se nalazio premijer ušao je u dvorište zgrade Vlade Srbije iz Nemanjine ulice iz pravca Železničke stanice i posle polukružnog okreta zaustavio se u zadnjem dvorištu zgrade Vlade Srbije ispred ulaza koji su obezbeđivala tri telohranitelja, dvojica prema Nemanjinoj, jedan naspram njih.

Premijer je sedeo na zadnjem sedištu iza vozača; na prednjem sedištu bile su, po svoj prilici, štake. Dok nastaje ovaj tekst tvrdi se da je na premijera pucano iz snajperske puške velikog kalibra. Najverovatnije se radi o kalibru 12,7 milimetara. Radi se o oružju kojim može efikasno rukovati samo obučena osoba. Po prvobitnim informacijama pucano je iz zgrade broj 9 u Nemanjinoj ulici. Reč je o objektu koji je pripadao Vojsci Jugoslavije i koja je u toku NATO intervencije do te mere oštećena da je bila napuštena. Kasnije je potvrđeno da je najverovatnije pucano iz zgrade broj 14 u Ulici admirala Geprata. Na prvom spratu ove zgrade u jednom stanu policija je pronašla ćebe. Stan je verovatno bio iznajmljen. Pretpostavlja se da je atentator duže od 12 časova boravio u tom stanu. Između ove zgrade i dvorišta Vlade Srbije je park.

Čim je pogođen, premijera su telohranitelji odmah ugurali na zadnje sedište automobila, koji se uputio uzbrdo Nemanjinom. Nedugo posle čule su se tvrdnje da su uhapšena dva lica zbog atentata. Poslednje vesti govore da je privedeno troje sumnjivih. Pretpostavlja se da je reč o "osmatračima" koji su snajperistima mobilnim telefonom ili nekim drugim sredstvom veze davali podatke o premijerovom kretanju.

Policajci naoružani dugim cevima blokirali su vladinu zgradu. Velika grupa novinara sakupila se s druge strane ulice iz koga se videlo dvorište u kome je došlo do ubistva premi-

NEZAMISLIV ZLOČIN: Uviđaj i Ružica Đinđić, supruga pokojnog premijera

Taoci mračnih sila

Teško je zamisliti goru vest. Ubistvo premijera Đinđića, prvog čoveka ove zemlje, ostavlja nas s osećanjem da smo taoci mračnih sila koje se čak i ne skrivaju previše. Ubistvo premijera već je pokušano, što on sam nije shvatio previše ozbiljno, ali gore od toga je što to nisu ozbiljno shvatili ni oni čiji je posao bio da zaštite premijera. A kad je taj atentator uhapšen, pa pušten i nestao, trebalo je zaključiti da u zemlji Srbiji na vlasti nisu oni koje vidimo nego neko kriminalno-političko podzemlje koje ima najveći uticaj na policiju, tužilaštva i sudove.

Zoran Đinđić je trčao najbrže što je mogao i gurao svom snagom ka reformama, modernizaciji i Evropi. Odavno niko u ovoj zemlji nije iskazivao toliko volje, snage, energije, veštine i organizacione sposobnosti, odavno niko nije oko sebe širio toliko nade i vere u budućnost. Za takvog čoveka nema zamene. Mislim da je Đinđića stigao metak koji mu je bio namenjen još 5. oktobra. Tada se nisu usudili, valjda verujući da će nove vlasti same sebi doći glave, ali upravo je Đinđić pokazao da Srbija možda ima izgleda da se pokrene, da nije osuđena na neuspeh, zaostajanje, bedu i čamotinju. Zato je ovo ubistvo pokušaj da se Srbija zaustavi na putu izvlačenja iz onog gliba u koji smo tonuli tokom devedesetih. Jedino što vlada sad treba da uradi jeste da objavi totalni rat podzemlju, onom podzemlju o kojem policija zna sve ali tvrdi da nema dokaze. Sada neka najpre uhapsi svakog sumnjivog, a svi ćemo pristati da sačekamo na dokaze. Premijeru je i došlo glave to što u ovoj zemlji suviše mnogo ubica u nedostatku dokaza šeta okolo ili čeka u zasedi. Srbija mora da pobedi. Đinđić ne sme da ostane uzaludna žrtva. Ovo mora da postane zemlja zakona i demokratije, mora da se otvori ka svetu i mora da zgazi zločinačku zver koja preti da nas proguta. Neka vanredno stanje posluži tom cilju i nijednom drugom.

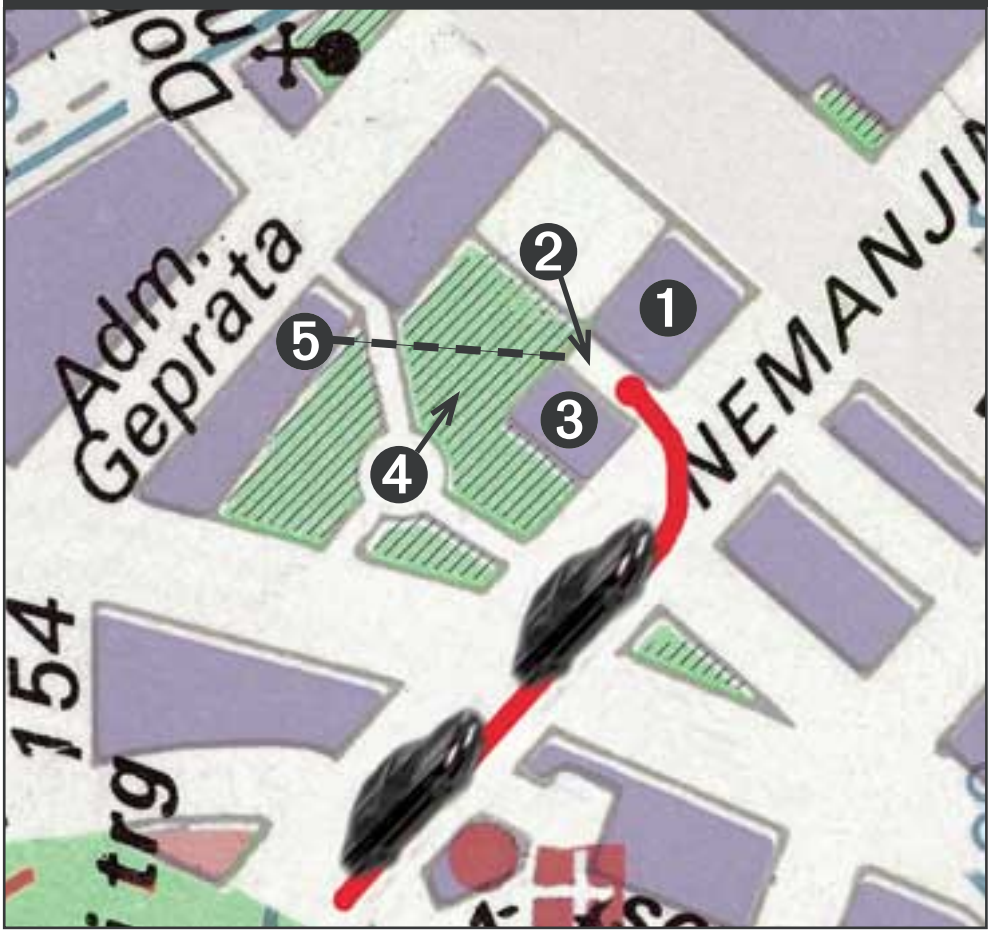
jera. To dvorište nalazi se između vladine zgrade i zgrade srušene u NATO bombardovanju. Zgrada u Nemanjinoj 9 je u ruševnom stanju i u nju je lako mogao da se sakrije snajperista. Naime, u trenutku kada nastaje ovaj tekst, a to je dva sata posle atentata, novinari špekulišu da je srpski premijer žrtva snajperista. Jedna strana tog dvorišta je samo niskom ogradom otvorena prema zelenoj površini koja vodi ka Statističkom zavodu i Ulici admirala Geprata gde je, po svoj prilici, mogao da bude otvoren put za bekstvo.

U sredu u podnevnim časovima policija je u užem centru grada počela strogu kontrolu automobila i građana. Aerodrom je zatvoren. Prema zapažanjima naših izveštača prilikom legitimisanja i pretresanja građana, policija je pregledala samo veće torbe. Na Terazijama su oko 13 časova zaustavljena dva mladića od kojih je jedan nosio obični ranac, a drugi putnu torbu – tom prilikom pretresena je samo torba, dok ranac nije ni opipan.

Dok je Zoran Đinđić stanovao na Studentskom trgu, u centru Beograda, nemački stručnjaci za bezbednost su pregledom okolnih zgrada ustanovili da postoji 36 lokacija sa kojih se nesmetano može izvršiti atentat, i to u vreme kada Đinđić izlazi i ulazi u svoju zgradu. To je i nagnalo premijera da se preseli na Dedinje. Niko nije izračunao koliki je bezbednosni rizik bio u okolini zgrade Vlade Srbije, ili to, barem, javnosti nije saopšteno. Eksperti "Vremena" procenjuju da je bio jednak riziku na Studentskom trgu. Ne radi se samo o napuštenoj zgradi koja se nadvija nad dvorište iz kojeg ministri ulaze u zgradu, već i o parku, velikom brisanom prostoru, prema

Mesto zločina

1. Zgrada Vlade Srbije na uglu Nemanjine i Kneza Miloša
2. Dvorište – parking Vlade Srbije gde je ulaz u zgradu Vlade koji koriste premijer i ministri
3. Zgrada oštećena u NATO bombardovanju 7. aprila 1999. s koje se u početku pretpostavljalo da je pucao atentator
4. Park između zgrade Vlade Srbije i Saveznog zavoda za statistiku
5. Zgrade u Ulici admirala Geprata 14 s kojih je pucao snajperista

Ulici admirala Geprata, koji od tog parkinga pravi u stvari – strelište.

Nezamislivo je da zgrada (Nemanjina 9, inače objekat koji je oštećen u bombardovanju 1999. i koji se trenutno renovira) iz koje je navodno atentator pucao nije bila pregledana i da ljudi zaduženi za bezbednost nisu obratili posebnu pažnju na jedinu zgradu u neposrednom okruženju Vlade Srbije u kojoj se niko ne nalazi.

Takođe je neshvatljivo da je prilikom poslednjeg pokušaja atentata na premijera, prvo vozilo u njegovoj pratnji (tzv. čistač) bilo otišlo daleko napred, ispred premijerovog automobila. Zahvaljujući tome je kamion kojim je upravljao Dejan Milenković Bagzi mogao nesmetano da pređe iz zaustavne trake u srednju, a potom da prepreči put automobilu u kome je bio Đinđić, a koji se nalazio u trećoj traci. Vozilo "čistač" inače mi moralo da bude daleko bliže premijerovom automobilu i da na sebe "primi" eventualni incident. Tom prilikom u premijerovoj pratnji nije bilo ni bočnog automobila, koji bi morao da ide uporedo sa vozilom koje je pod zaštitom – treće vozilo je, istina, postojalo, ali nije išlo uporedo sa premijerovim kako pravila nalažu. Krugovi bliski vladi tvrde da je premijer nameravao da promeni svoje obezbeđenje i da u njega uključi nove ljude.

Ukoliko je tačna verzija da je reč o snajperisti, policija bi bez sumnje morala da nađe oružje iz koga je pucano – ako ni zbog čega drugog, ono zbog toga što se radi o oružju većih dimenzija koje bi bilo izuzetno teško sakriti. Čudno je, međutim, da niko iz službe bezbednosti, u trenucima kad premijer dolazi ili odlazi, nije bio u zgradi čiji prozori

Vlada Srbije

Zvaničnu vest o ubistvu Zorana Đinđića saopštio je u sredu rano popodne jedan od potpredsednika vlade Nebojša Čović. On je potvrdio da je atentat na Đinđića izvršen u 12:25 časova, a da je premijer preminuo sat vremena kasnije u Urgentnom centru u koji je doveden u besvesnom stanju sa dve prostrelne rane na stomaku i grudnom košu. Hitna hirurška intervencija i reanimacija bile su uzaludne. Čović je potvrdio da se drugi atentat na Đinđića dogodio u trenutku kada je istraga o prvom neuspelom atentatu 21. februara na autoputu trebalo da dâ prve konkretne rezultate.

Čović je ujedno saopštio novinarima da je Vlada Srbije odlučila da vršiocu dužnosti predsednika Srbije Nataši Mićić predloži uvođenje vanrednog stanja u Srbiji, s obzirom na to da je u zemlji ugrožen ustavni poredak i bezbednost i normalan rad državnih organa. Prva praktična posledica uvođenja vanrednog stanja bila bi da svi poslovi i nadležnosti policije prelaze u ruke Vojske Državne zajednice Srbije i Crne Gore.

Vanredno stanje

Ustav Republike Srbije o vanrednom stanju (član 83. tačka 8):
"Na predlog vlade kada su na delu teritorije Republike Srbije ugroženi bezbednost Republike Srbije, slobode i prava čoveka i građanina ili rad državnih organa (predsednik Republike) proglašava vanredno stanje i donosi akte za preduzimanje mera koje takve okolnosti iziskuju, u skladu s Ustavom i zakonom."

VREME #636 13. mart 2003.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12–14

UPRAVNI ODBOR:
Stojan Cerović (predsednik),
Boris Popović, Dragoljub Žarković

V. D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12–14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA: Aleksandar Ćirić

SEKRETAR REDAKCIJE: Elena Krstanović

REDAKCIJA (redakcija@vreme.com)
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (urednik rubrike nedelja, nedelja@vreme.com), Nebojša Grujičić (urednik rubrike kultura, kultura@vreme.com), Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (urednica fotografije, foto@vreme .com), Milan Milošević, Teofil Pančić, Dušan Reljić, Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević, Seška Stanojlović (urednik rubrike svet, svet@vreme.com), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA:
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, arhiva@vreme.com), Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, foto@vreme.com)

GRAFIČKI CENTAR (gcv@vreme.com)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović, Stanica Milošević; DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić; LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović

INTERNET IZDANJE – http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec, Ivan Ristić (CMS)
(kontakt: webmaster@vreme.com)

PRODAJA I PRETPLATA (prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Tatjana Jovanović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING (marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)

Telefon: 011/3234-774, **Telefaks:** 011/3238-662

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: info@vreme.com

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: posta@vreme.com

PRIPREMA: Grafički Centar Vreme

ŠTAMPA: Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA: Data Press

YU ISSN 0353-8028

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria,
Direktor: Vesna Vavić; Telefon: (+431) 408-9652
Telefaks: (+431) 407-5947
e-mail: vremeint@ping.at
Distribucija: Axel Springer Verlag, Hamburg
USSIN ATU 37757904

Detalji o pretplati na strani 77

bukvalno "gledaju" na parking Vlade i odakle je najlakše pucati. Druga verzija, koja se javila u prvim trenucima po ubistvu, po kojoj su na premijera pucala dvojica atentatora iz neposredne blizine, značila bi da su pripadnici obezbeđenja ili poznavali atentatore ili potpuno omanuli u onome što je trebalo da rade.

Đinđiću je posle incidenta na autoputu savetovano da nosi pancir, ali mu je povreda noge i otežano kretanje dalo alibi da odbije ovu vrstu zaštite. U svakom slučaju, istraga koja se sprovodi mora dati i odgovor na pitanje kako je Zoran Đinđić bio obezbeđivan.

Bilo je najava da bi premijer mogao biti cilj napada kriminalnih grupa s političkom pozadinom. U novinskoj dokumentaciji moguće je identifikovati nekoliko mogućih grupa iz kojih su dolazile pretnje – kriminalne sredine, pre svega šverceri droge, ljudi i duvana koji su se mogli osetitu ugroženim, centri iz okruženja vezani za protekle ratove, a u gotovo svim kampanjama o izručenju haških begunaca govorilo se o tome da su oni okruženi naoružanim grupama. Naročito se špekulisalo o tome da jaku naoružanu grupu ima general Ratko Mladić. Nekoliko dana pre atentata započela je akcija protiv finansijske mreže koja, eventualno, podržava Radovana Karadžića. Posle akcije u Bosni, od beogradskih vlasti je s američke strane zatraženo da takvu eventualnu mrežu preseče i u Srbiji. Prema jednoj izjavi Gorana Svilanovića, ministra spoljnih poslova, pominjane su i neke firme u Srbiji koje bi se mogle naći pod sumnjom.

Ko stoji iza ovog monstruznog čina čije se sve posledice po stabilnost i budućnost zemlje još uvek ne daju sagledati? Izvesno je samo to da u Srbiji više ništa neće biti isto, ništa kao pre.

Mnogi su različite najave i izjave iz policije, ali i raznih političkih struktura, u kojima se tvrdilo da je život Zorana Đinđića ozbiljno ugrožen, olako shvatali kao neku vrstu političkog marketinga. I sam premijer u prvim reakcijama na incident na autoputu tvrdio je da se to neko učio vožnji na autoputu. Deo

REAKCIJE IZ SVETA

Zlosrećni dan za Srbiju

"Ovo je zaista zlosrećni dan za Balkan i za Srbiju. Bio je to čovek koji je više nego bilo ko drugi istrajavao na reformama", izjavila je na vest o ubistvu srpskog premijera Zorana Đinđića Polin Nevil Džons, bivša savetnica Karla Bilta. Svojom prvom, spontanom reakcijom ona je na neki način sažela suštinu prvih komentara koje iz sveta stižu na šokantu vest iz Beograda, koja je sa nevericom i uznemirenošću primljena i u najbližem okruženju, kao i šire.

"Strašno je da ovakvo nasilje još postoji u jednoj demokratskoj zemlji", izjavio je u ekskluzivnoj izjavi za Radio B92 Visoki komesar Evropske unije za spoljnu politiku Havijer Solana. Podsećajući na činjenicu da je sa premijerom Đinđićem bio i lično prijatelj, Solana je dodao da je on bio "hrabar čovek", "odlučan u tome da vašu zemlju reformiše i približi je Evropskoj uniji". Solana je istom prilikom izrazio nadu da će vlada nastaviti sa reformama i dodao da u nju, kao demokratski izabranu, ima puno poverenje.

Većina prvih komentara koje su do zaključenja lista stigla u našu redakciju, ubistvo Zorana Đinđića vidi kao uvod u neizvesnost i potencijalnu nestabilnost u Srbiji, novostvorenoj državnoj zajednici i u regionu.

U prvoj informaciji o atentatu agencija Asošijeted pres profiliše Đinđića kao "prozapadnog lidera", koji je budućnost Srbije vezivao za Zapad i koji se zalagao za veću saradnju sa Haškim tribunalom. Zbog toga je – podseća AP – "bio napadan od srpskih nacionalista, uključujući i njegovog bivšeg saveznika Vojislava Koštunicu".

"Ukoliko je reč o političkom atentatu, to pokazuje da su nesuglasice na Balkanu i dalje duboke, uprkos poboljšanju do koga je došlo u poslednje vreme", izjavio je norveški premijer Kjel Magne, naglašavajući istovremeno da je atentat na Zorana Đinđića "tragičan i revoltirajući čin".

U sredu poslepodne lično pismo predsedniku Srbije i Crne Gore Svetozaru Maroviću uputio je predsednik Hrvatske Stjepan Mesić, u kojem je ubistvo srpskog premijera osudio kao teroristički čin; on je, takođe, izrazio nadu da "ovaj bezumni akt neće imati trajnije negativne posledice na stabilnost Srbije, kao i na stanje u regionu". Istog dana, Mesić je dao i kraću izjavu za Hrvatsku televiziju, ističući da atentat u Beogradu "sigurno nije dobar za demokratski razvoj Srbije, ni za nas koji se nalazimo u susjedstvu Srbije".

javnosti je i preseljenje porodice Đinđić sa Studentskog trga u rezidenciju na Dedinju doživeo kao skorojevićevsku promociju; sva uveravanja da je reč isključivo o bezbednosnim razlozima dočekivana su podsmešljivo.

Valja podsetiti da su pripadnici MUP-a uhapsili 27. oktobra 2002. u Beogradu Nikolu Maljkovića, osumnjičenog da je 10. jula ubio policijskog generala Boška Buhu. Kao organizator i šef grupe kojoj je Maljković pripadao, označen je Željko Maksimović Maka. Kako je tada saopštila Bezbednosno-informativna agencija (BIA) cilj Maksimovićeve grupe bio je "izvođenje ubistava predstavnika državnih i političkih oragana i institucija, kao i istaknutih ličnosti iz javnog života. Cilj ovih namera je destabilizacija vlasti i izazivanje haosa u zemlji kako bi se stvorila atmosfera za egzistiranje organizovanog kriminala". Ubistvo Zorana Đinđića je, prema ovoj informaciji, bio glavni i neposredni cilj ove grupe; nezavnično se tvrdilo da je istog dana kada i Maljković privedena i jedna osoba iz bliskog premijerovog okruženja, pod sumnjom da je davala obaveštenja o kretanju, razgovorima, susretima i aktivnostima Đinđića. Kako je dalje napredovala istraga, javnost nije obaveštena.

A onda se doista dogodio prvi atentat na Zorana Đinđića. Prilikom premijerovog puta u Banjaluku 21. februara, na autoputu Beograd – Zagreb u blizini hale Limes u Novom Beogradu, kamion marke "mercedes" sa austrijskim tablicama naglo je "isekao" kolonu automobila u kojoj se nalazio premijer: samo velikom prisebnošću vozača izbegnut je sudar. Vozač kamiona odmah je uhapšen. Reč je o Dejanu Milenkoviću Bagziju, čoveku koji je u knjizi "Kriminalne grupe i pojedinci koji se bave organizovanim kriminalom" označen kao "dugogodišnji nerazdvojni pratilac" Ljubiše Buhe zvanog Čume, šefa surčinskog klana. Međutim, pošto je na Čumeta pucano u Zemun polju, ovaj je napustio zemlju i potom saopštavao da je Bagzi prešao suparničkom klanu Dušana Spasojevića Duće s kojim blisko sarađuje Milorad Luković Legija, bivši komandant Jedinice za specijalne operacije ("crvene beretke"). Milenković je međutim pušten nakon što je dva dana proveo u pritvoru. Doista, pretpostavka da lakšim kamionom izazove sudar i tako usmrti premijera, nije osnovana; osnovano je bilo nešto drugo – da je namera bila da nakon zaustavljanja kolone, iz suprotnog pravca, iz drugog vozila, ekipa atentatora otvori vatru.

Premijer Đinđić je u prvi mah odbio mogućnost da se 21. februara radilo o atentatu. Kasnije, kada je policija saopštila više detalja o Bagziju i samom događaju na autoputu, premijer je promenio mišljenje. No, u svakom slučaju Milenković je nakon puštanja iz pritvora naprosto nestao. Izvesno je i još jedno: da niko ko je bio nadležan nije uradio sve što je trebalo; ni policija, ni tužilaštvo, ni sudovi...

Premijer Zoran Đinđić je u proteklom periodu neretko bio upozoravan da se sprema atentat na njega. Posle atentata na autoputu rekao je "da to govori o potpunoj opsesiji tih ljudi koji koriste te metode misleći da se ovde ništa nije promenilo i da mogu da rade ono što su radili u prethodnom režimu". Đinđić je dodao i to da eventualna njegova smrt ne bi ništa promenila. Preteći ton imalo je i pismo Milorada Lukovića Legije, koje je objavljeno 28. februara, posle eksplozije koja je odnela u vazduh kompletnu građevinsku opremu preduzeća Difens roud u Zemun Polju.

U javnosti je bilo poznato da je pred 5. oktobar 2000. godine Đinđić sreo Legiju i da je s njim postigao "džentlmenski dogovor" da specijalne policijske snage ne intervenišu protiv demonstranata 5. oktobra. Mada je i u intervjuu "Vremenu" potvrdio da je tog susreta s Legijom bilo, Đinđić je kasnije negirao mit koji je oko tog susreta nastao. "S punom odgovornošću tvrdim da u pripremi 5. oktobra nije učestvovao niko ni iz jedne tadašnje službe u Srbiji, uključujući Državnu bezbednost niti bivši predstavnici te službe. Ne postoji zasluga za 5. oktobar bilo koga osim onih koji su legalno učestvovali na izborima i građana koji su 5. oktobra izašli na ulice. Iz toga sledi da ne postoji dogovor o honorisanju i amnestiranju bilo čijih krivičnih dela." Pred odlazak u Hag, Vojislav Šešelj, pred-sednik SRS jednom rečenicom je nagovestio da će po njegovom odlasku u Hag nastati krvavi obračuni. ■

Ekipa izveštača Vremena i Dokumentacioni centar Vreme

Zoran Đinđić (1952–2003)

Zoran Đinđić je rođen 1. avgusta 1952. godine u Bosanskom Šamcu u oficirskoj porodici. Maturirao 1970, a diplomirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1974. Postdiplomske studije je završio na univerzitetu u Konstancu (Nemačka), gde je i doktorirao ('79) tezom "Problemi utemeljenja kritičke teorije društva". Naslovi knjiga koje je prevodio ukazuju na njegova interesovanja kao mladog filozofa. Prevodio knjige Lajole ("Načela jezuitizma"), Kropotkina ("Moral i anarhija"), Helera ("Kritika levog radikalizma"). Autor je knjiga: "Subjektivnost i nasilje", "Jesen dijalektike" i "Jugoslavija kao nedovršena država". Bio je glavni i odgovorni urednik časopisa "Theoria", glasila Filozofskog društva Srbije.

Američki nedeljnik "Tajm" u septembru 1999. godine uvrstio je Đinđića među 14 vodećih evropskih političara trećeg milenijuma. Dobitnik je ugledne nemačke medijske nagrade "Bambi" za 2000. u oblasti politike. Govorio je nemački i engleski jezik.

Oženjen Ružicom, otac kćerke Jovane i sina Luke.

Kao studentski aktivista bio je osuđen na godinu dana zatvora zbog pokušaja da osnuje autonomnu studentsku organizaciju sa kolegama studentima iz Zagreba i Ljubljane. Da bi izbegao zatvor, sklonio se u Nemačku, gde je bio blizak anarhističkim studentskim grupama i jedno vreme živeo u studentskim komunama. Po povratku iz Nemačke postao je predavač na Univerzitetu u Novom Sadu, posle toga dobija posao u Centru za filozofiju i društvenu teoriju.

Jedan je od osnivača Demokratske stranke. U septembru 1990. godine je postao predsednik Izvršnog odbora DS, iste godine izabran na opštini Vračar za narodnog poslanika u Skupštini Srbije, od 1992. godine šef je poslaničke grupe DS. Predsednik DS postao januara 1994. Za predsednika DS biran je još dva puta: na vanrednoj skupštini stranke 18. jula 1998. i na redovnoj skupštini 27. februara 2000. Bio je poslanik u sva tri višestranačka saziva Skupštine Srbije i Veću republika Skupštine SRJ. Za gradonačelnika Beograda izabran je 21. februara 1997. godine, kao kandidat Koalicije "Zajedno". Sa funkcije gradonačelnika smenjen je 30. septembra 1997. godine. Za njegovo smenjivanje glasali su odbornici SPO, SPS i SRS.

U sudskom sporu sa predsednikom Vlade Republike Srbije Mirkom Marjanovićem, 20. septembra 1996. (žitna afera) osuđen je na četiri meseca zatvora, uslovno na dve godine. Vrhovni sud Srbije 9. jula 1998. preinačio je presudu i izrekao novu u kojoj je osuđen na sedam meseci zatvora, uslovno na tri godine.

U junu 2000. Đinđić je preuzeo funkciju koordinatora, a potom postao i šef centralnog izbornog štaba i koordinator promotivne kampanje DOS-a za izbore koji su održani 24. septembra 2000. Nosilac liste Demokratske opozicije Srbije za Veće republika Savezne skupštine. Na tim izborima Đinđić je izabran za poslanika u Veću republika Skupštine SRJ, a mesec dana kasnije i za republičkog poslanika. Za premijera Vlade Srbije izabran je 25. januara 2001.

INTERVJU: NEBOJŠA ČOVIĆ, POTPREDSEDNIK VLADE SRBIJE

Nikada celo Kosovo neće biti nezavisno

"Po Rezoluciji je Kosovo i Metohija deo Srbije nad kojim je uvedena privremena uprava ili protektorat međunarodne zajednice kroz misiju UNMIK-a. Nije Štajner plaćen niti poslat dole sa ovlašćenjima da tamo pravi državu. Niti je on dole da bude predsednik te države. Čini mi se da se malo zaboravio"

Ipre nego što su počeli, razgovori na relaciji Beograd–Priština, čiji je početak bio predviđen za ovu nedelju, biće izgleda odloženi ili suspendovani na određeno vreme. Samo dan pošto je Vlada Srbije odlučila da prihvati ove razgovore o nekoliko važnih tema (iako je specijalni predstavnik generalnog sekretara UN-a na Kosovu i Metohiji Mihael Štajner pokušao da izbegne i neizbežnu priču o povratku prognanih i raseljenih lica), usledio je novi obrt. Štajner je požurio da na Vladu Kosova prenese mnoga ovlašćenja UNMIK-a čime se zapravo udaraju temelji novoj nezavisnoj državi.

Umesto za razgovore obesmišljene u startu, srpska strana će se (sednica Vlade je zakazana na dan izlaska ovog izdanja "Vremena") po svemu sudeći opredeliti za obraćenje Savetu bezbednosti kako bi se utvrdilo da li to Štajnerov plan za prenošenje nadležnosti na privremene kosovske institucije utire put nezavisnosti Kosova i Metohije do kraja ove godine. I ko stoji iza toga.

U prvoj reakciji na najnoviju Štajnerovu odluku, predsednik Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju dr Nebojša Čović je tvrdio da je reč o "smišljeno urađenoj provokaciji" i pravljenju opasne, po mnogo čemu dramatične faze u rešavanju kosovskog pitanja ne samo po Srbiju već i po međunarodnu zajednicu. Na početku razgovora za "Vreme", Čović (koji očito dosta toga proguta pre nego što pomene Štajnerovo ime) iznosi mišljenje kako ponuda o pregovorima Beograda i Prištine iznesena od strane visokog predstavnika UN-a od početka nije bila iskrena.

"On je tom ponudom zapravo probao da nas dovede u situaciju da odbijemo razgovor", kaže Nebojša Čović. "Teme koje je Štajner ponudio jesu važne, ali su potpuno marginalne u poređenju sa problemima povratka raseljenih i prognanih lica, nepostojanja slobode kretanja ili nerešavanja pitanja decentralizacije na prostoru Kosova i Metohije. Štajner je, dakle, očekivao da ćemo mi to odbiti. Pošto nije prošla ta vrsta provokacije, usledio je odgovor sa idejom o prenošenju nadležnosti na privremene institucije na Kosovu i Metohiji. U tom njegovom papiru kaže se da je sve to u skladu sa Rezolucijom 1244 i postojećim ustavnim okvirom. A sve to je grubo kršenje ovih dokumenata. Ono na šta se pozivaju, da je navodno napravljen napredak oko do sada prenesenih nadležnosti na privremene institucije, nigde nije moguće videti i izmeriti. Na tako veliku provokaciju Vlada Republike Srbije će svakako odgovoriti. Obratićemo se Savetu bezbednosti, generalnom sekretaru UN-a i ostalim relevantnim faktorima u međunarodnoj zajednici s obzirom na to da nemamo nameru da dozvolimo da se na Kosovu i Metohiji proglasi nezavisna država. Očigledno je da neki iz međunarodne zajednice, pogotovo oni koji se nalaze na tim prostorima, umesto da obavljaju svoj posao definisan mandatom UN-a, pokušavaju da privileguju albansku zajednicu i tamošnje političke strukture. Time se ništa ne rešava, samo se otvara novi prostor za nastavak progona i etničkog čišćenja srpske nacionalne zajednice na prostoru Kosova i Metohije. I to mora da se zaustavi."

"VREME": Štajner je izgleda rešio da Kosovu i Metohiji dâ mnoge atribute ekonomske suverenosti, čak i neke vrhunske. Na primer, pravo da direktno pregovaraju sa Svetskom bankom o dugoročnim zajmovima pripada državama sa potpuno rešenim statusom. A Kosovo i Metohija to nije.

ČOVIĆ: Taj Štajnerov papir je plod jednog tumačenja i stalne prakse koja se primenjuje od početka mandata UNMIK-a. Iz Rezolucije 1244 koja taj mandat definiše oni stalno izostavljaju princip suvereniteta SRJ (odnosno danas državne zajednice Srbije i Crne Gore), princip teritorijalnog integriteta SRJ (SCG) i sporazum iz Rambujea. Ako se ta tri elementa izostave, onda oni i mogu da budu u pravu. Ali, ta tri elementa se ne mogu izostaviti. Taj dokument predviđa da se ljudi vrate svojim kućama, da normalno žive, da nema etničkog čišćenja, da su bezbedni, da ima slobode kretanja, da im je vraćena imovina. Po Rezoluciji je Kosovo i Metohija deo Srbije nad kojim je uvedena privremena uprava ili protektorat međunarodne zajednice kroz misiju UNMIK-a. Nije Štajner plaćen niti poslat dole sa ovlašćenjima da tamo pravi državu. Niti je on dole da bude predsednik te države. Čini mi se da se malo zaboravio i da je problem pojedinih specijalnih predstavnika to što oni dođu na tuđu teritoriju i pomisle da su veliki državnici. Maltene odu u sve zone nekih totalitarnih pristupa, što je jako opasno. On, na primer, u tom papiru govori o nekim "Kosovcima". Šta su to Kosovci? Neki novi narod? Oni to, verovatno, sa albanskog prevode termin "Kosovari", ali ta nacija, taj narod jednostavno ne postoji. To je samo deo strategije UNMIK-a o prerastanju Kosova i Metohije iz "entiteta" u državu. I otuda taj opšti naziv za sve njegove stanovnike, iako oni pripadaju različitim narodima. Kad je reč o svemu tome nemamo pravo da držimo glavu u pesku. Nisam za promene granica, nisam za podele, ali ako se Kosovo i Metohija gura ka nezavisnosti, onda ne može da bude celo nezavisno. Nezavisno Kosovo i Metohija

traži promenu granica, a ako se granice menjaju onda ne može jedna strana sve da dobije, a druga sve da izgubi.

Otkako se bavite kosovskom pričom, Štajner vam je drugi administrator na koga nailazite. Njega neuporedivo više nego Hekerupa optužujete za pravljenje nezavisnog Kosova i Metohije, za "divlju gradnju" nove države?

Sa Hekerupom sam sarađivao pola godine. Naša saradnja je bila veoma korektna – bili su to teški i tvrdi razgovori, ali ono što biste se s njim teško dogovorili, bilo je poštovano. Sa Štajnerom se ne dogovorate lako, ali lakše nego sa Hekerupom, samo što on to uglavnom ne poštuje. Naime, on to uvek tumači na neki svoj način. Puno obećava, a malo realizuje na terenu. Pogledajte samo sporazum oko administracije severne Mitrovice, on ga je u potpunosti dezavuisao, iako je sve prošlo i kroz Savet bezbednosti. Ponekad izgleda kao da problem Kosova i Metohije počinje i završava se sa gospodinom Štajnerom. To je nerealan pristup i nanosi svima veliku štetu. Međunarodna zajednica mora dobro da promisli pre nego što napravi sledeći potez. Što se tiče gospodina Štajnera, želim mu sve najbolje na novom radnom mestu, ali ja sam mu rekao i prvi put kada smo se vidili – vi dođete i prođete ovde, a mi ostajemo da živimo. Naš region je prepun različitih eksperimenata i toliko je eksperimenta na malom prostoru da me to plaši. Od Štajnera se očekuje samo profesionalni pristup poslu, ne marketing. Naleteo sam na nekoliko vrlo nekorektnih situacija gospodina Štajnera. Ne volim to i nisam od onih koji tako funkcionišu. Jedna od tih stvari bilo je i ono neuspešno hapšenje Milana Ivanovića. Sad čujem da je sve bilo dogovarano i planirano kako bi se Štajner približio Srbima na severu Kosova i Metohije. Dogovoreno na noćnim večerama sa nekim Srbima. A izabaran je datum kada sam ja krenuo na odmor. I sreća je što ga nisu uhapsili.

"Nudimo evropski model – to je Kipar, to je BiH"

Zašto Štajner ne voli da razgovara o povratku interno raseljnih lica na Kosovo i Metohiju?

Zato što nema nikakav rezultat. Zato što je to prostor u kome se najbolje vidi da su obećanja jedno, a da se na terenu događa nešto drugo. Priča o početku dijaloga Beograda i Prištine je otkrivanje tople vode. Mehanizmi za dijalog postoje, utvrđeni su i u Savetu bezbednosti. Zato sam i predložio da se bavimo i nekim važnijim temama. Kako, uostalom, da pričamo o socijalnoj oblasti ako ovde imamo 230.000 interno raseljenih lica. Šta sad, ministarka Gordana Matković treba da ode u Prištinu da joj tamo kažu – vi od 1999. treba da isplatite penzije svim građanima albanske nacionalne zajednice. Naravno da to može da se učini, samo što ti građani onda moraju da priznaju ovu državu i ovu vlast i da nam pomognu da se 230.000 ljudi vrati svojim kućama. Tek onda možemo da govorimo i o ostalim važnim stvarima. Ništa drugo ne tražim nego da Štajner sada jasno kaže koliko će se ljudi vratiti na Kosovo i Metohiju u 2003. godini. On ionako svaku godinu proglašava godinom povratka. Štajner je obećao i decentralizaciju lokalne vlasti i ni tu se ništa nije dogodilo. Jedva je čekao da se to prebaci Savetu Evrope. Takođe, očekujemo i rešenje imovinskih problema. Oko 50.000 srpskih objekata, stanova, kuća ili imanja je uzurpirano. Naša zemlja je bila kažnjena zbog opasnosti od humanitarne katastrofe. Nije li humanitarna katastrofa i to da 230.000 ljudi četiri godine ne može da se vrati svojim kućama?

Zna li iko koliko je do sada na Kosovu i Metohiji imovine, državne ili privatne, uzurpirano ili prodato u bescenje.

Znam koliko je zauzeto. Mnogo je teže pouzdano reći koliko je prodato. U prethodnom periodu bila je zabranjena prodaja imovine. Ali je prodaja išla, ugovori su stajali po fiokama, sačekali da se uredba skloni i deo toga je legalizovan. Prodaja imovine se nastavlja. Trik je inače u tome da prođe što više vremena, posle ljudi imaju sve manje volje da se vrate.

Albanska strana se nije previše obradovala ideji o pregovorima. Ramuš Haradinaj je tvrdio da su razgovori besmisleni dok Kosovo i Metohija ne bude imalo svog ministra inostranih i unutrašnjih poslova, dok to i zvanično ne budu razgovori dveju suverenih država.

Oni očito nisu za razgovor. Početak dijaloga smo već imali u Lucernu gde smo Dušan Mihajlović i ja razgovarali sa predsednikom Skupštine Kosova Dacijem i premijerom Bajramom Redžepijem. I dogovorili smo se da se razgovori nastave u januaru 2003. Kada su se vratili u Prištinu, jedva su preživeli. Tamošnje političke strukture jednostavno ne žele dijalog, ne žele da žive sa Srbima, da Srbima i drugim nealbanskim zajednicama obezbede normalan i bezbedan život. Ne može se više tražiti izgovor u Miloševiću i zločinima. Zločina je naravno bilo, ali i pojedini Albanci su napravili zločine prema srpskoj nacionalnoj zajednici, kako pre 12. juna 1999. tako i posle toga, posle dolaska međunarodnih snaga. Od 1500 Srba i nealbanaca koji se vode kao nestali, dve trećine njih nestalo je posle 12. juna. Od hiljadu ubijenih, takođe dve trećine je ubijeno posle dolaska međunarodnih snaga. Razumem zašto oni odbijaju dijalog, ali je međunarodna zajednica ta koja mora da ih ubedi da je na ovim prostorima gotovo sa primenom "kalašnjikov politike". Pošto Štajner zna da će da odbiju dijalog, on je rešio da im malo pomogne.

U toj vašoj "zoni odgovornosti" oko Kosova i Metohije i juga centralne Srbije poslednjih dana svi upotrebljavaju istu rečenicu – "došlo je vreme". Neka ilegalana oružana formacija tvrdi preko interneta da je "došlo vreme" za mobilizaciju i ustanak svih Albanca, Štajner misli da je vreme da Vladi Kosova dâ više nadležnosti, deo političkih struktura u Prištini hoće odmah da krene ka EU-u... I zvanični Beograd, koji je do sada procenjivao da "nije vreme", hteo bi izgleda da ubrza rešenje kosovskog pitanja. Da li sve to znači da je ova godina ipak i godina otvaranja pitanja konačnog statusa Kosova i Metohije?

To ne zavisi u punoj meri od nas, već samo delimično. Očigledno da je međunarodni faktor, direktno ili indirektno, krenuo u otvaranje nove faze rešavanja statusa Kosova. Mi, svakako, ne možemo da ćutimo ako počne prenošenje nadležnosti na privremene kosovske institucije koje nisu pokazale nikakav stepen poznavanja vođenja države, čak ni opštine, zaštite manjina ili ljudskih prava. Takođe, smatram da je "došlo vreme" i nemam ništa protiv da razgovaramo o toj problematici. Nisam, naravno, za bilo kakav ishitren potez sa naše strane jer ne želim da opet budemo krivci. A čini mi se da se cela igra ponovo tako postavlja, da se opet uvučemo u neku "ofsajd" poziciju i da nas proglase krivcima. Jer, da smo odbili dijalog, svi bi rekli – Srbi neće da pregovaraju. Zar vas to ne podseća, u svetlu ovih najnovijih serija na BBC-ju, na period Rambujea kada je gospođa Olbrajt rešila da nas bombarduje po svaku cenu. Na kraju je morala da objasni Albancima – potpišite da bismo mogli da ih bombardujemo. Nije pametno da se ponovo uvlačimo u nekakve nepovoljne pozicije, ali nemamo pravo da damo ijedan deo svoje teritorije. Teme koje trenutno predlažemo su evropske. One nisu istorijske, nije to ono kukanje o našoj svetinji, kosovskoj duši... To hoćemo da ostavimo iza nas, iako ne zaboravljamo. Nudimo evropski model – to je Kipar, to je BiH. Kažemo, jedinstveno Kosovo i Metohija, ali s nekoliko entiteta, kao jedinstveni protektorat međunarodne zajednice.

Nedavno ste bili u Briselu, zatim ste viđeni kako s američkim ambasadorom Montgomerijem sedite zajedno na jednoj košarkaškoj utakmici. Zašto u svim tim kontaktima sa strancima demokratska Srbija nema bolji tretman oko rešavanja kosovskog pitanja nego što ga je imala kada nije bila demokratska? Zašto im je tako teško skrenuti pažnju na dramatiku najgoreg dela Evrope kada je reč o ljudskim pravima, objasniti da tamo ima svega, čak i terorizma, da pozivanje na Rezoluciju 1244 nije "provokacija", da je Milošević odavno u Hagu?

Međunarodna zajednica u dobroj meri funkcioniše po inerciji prošlih vremena. Što se tiče međunarodnog faktora ovde u zemlji, ambasadora, oni potpuno razumeju situaciju i maksimalno se trude da tu situaciju opišu i objasne

svojim vladama. Problem je Priština, tamo sede ljudi u UNMIK-u koji su zarobljenici prošlosti. Njima nedostaju Milošević i njegova politika kao alibi za sve i svašta. To se polako pomera. Ali, mogli smo i sami da uradimo više kada je naša međunarodna pozicija u pitanju. Ovo nije kritika Svilanovića, već svih nas. Izgubili smo 2002. godinu u međusobnim političkim sukobima, ne rešavajući ključna pitanja za međunarodnu zajednicu. Piatanje nad pitanjima je Haški tribunal.

To smo morali da rešimo. I biće opasno ako potrošimo i ovu godinu. Na Kosovu i Metohiji imate u strukturi predstavnika međunarodne zajednice tri vrste ljudi. Jedno su ljudi sa iskustvom koji su prošli mnogo mesta u svetu, ali su tu jer se dobro plaća i oni uglavnom tamo manekenišu. Druga grupa su sjajni profesionalci koji fantastično i objektivno rade svoj posao i ne vuku ni na čiju stranu. I treća grupa su takođe profesionalci koji ometaju ovu drugu grupu da slučajno u Njujork ne odu objektivni izveštaji.

Nameravate da se obratite Savetu bezbednosti, ali ko će to sada da čuje usred ove iračke buke?

Uvek imate deo administracije koji se bavi tim poslovima. Važno je da međunarodna zajednica shvati da mi sve ovo ne radimo zbog Iraka, pokušavajući da u toj gužvi nešto ušićarimo. To nije naš pristup. To je samo naš odgovor na pristup političara albanske zajednice na Kosovu i Metohiji koji misle da nešto ušićare iz iračke krize.

Zar ne mislite ipak da bismo u čitavoj toj priči mogli da poslužimo i za potkusurivanje velikih upravo oko Iraka. Zapad očigledno pogoršava odnose sa arapskim zemljama i muslimanskim svetom. Zar se ne bi moglo preko nazavisnog Kosova i Metohije tom delu sveta poslati suprotna poruka?

To je tako bilo u velikoj meri do sada. Može da se dogodi i ubuduće, samo toga moramo da budemo svesni.

Odnedavno je o Kosovu mnogo više nego ranije počeo da govori i premijer Zoran Đinđić. Njegove inicijative neki su odmah proglasili kao "predizborno popravljanje nacionalnog imidža", bilo je i tvrdnji da je reč o običnoj diplomatskoj avanturi bez mnogo izgleda na uspeh. Kako vi gledate na sve to?

Nemam, naravno, ništa protiv i sve to tumačim kao jedan veliki rezultat rada našeg Koordinacionaog centra. Uspeli smo da animiramo sve političare. Što više nas se uključi u rešavanje problema Kosova i Metohije, pogotovo ako smo sinhronizovani, bolje ćemo se nositi s tim problemom. To ionako nije posao za samo jednog čoveka. Ne smatram se ni povređenim ni uvređenim.

Šta znači ideja o "mini srpskoj državi" na Kosovu i Metohiji? Da li to znači da će jednoga dana međunarodna zajednica reći – dobro, evo vam država do Ibra, 230.000 izbeglica ostaje u Srbiji, a ostaje vam i 1,4 milijarde dolara kosovskog duga...

Ne, ja nisam za to. Nije Kosovo i Metohija samo sever. Srba ima i u centralnom Kosovu, u Pomoravlju, u Štrpcu. Ne može tako da se zaključuje. Ima i ovakvih priča – dobićete severno Kosovo, a daćete Bujanovac, Preševo i Medveđu. To takođe ne dolazi u obzir. Nema razmene i nema trampe. Što se tiče srpske države, to je eventualno pristup gde će se vući crta ako jednoga dana dođe do podele Kosova i Metohije. Ali, ta crta ne može da bude nasilna, do nje se mora doći dogovorima jer ta crta ne sme da destabiluzuje region. Ako se sve bude rešavalo preko kolena, to će ponovo biti mesto na kome je posejano seme zla.

Nedavno ste u jednom intervjuu na pitanje na šta nailazite kada na Predsedništvu DOS-

Šefket Musliju

Koliko su jaki ti što preko interneta ovih dana pozivaju Albance na mobilizaciju?

Tu morate biti veoma oprezni. Reč je pre svega i o jednoj marketinškoj igri da se predstave kao snaga. Provajder im je negde u Nemačkoj, ali iza njih ne stoji neka velika grupacija. Oni imaju problem s mobilizacijom albanskog naroda jer narod više ne želi krv i sukobe. Evo, na primer, Šefket Musliju, nestašni momak sa juga centralne Srbije, a ista priča važi i za Tačija i za Haradinaja. On je automehaničar, koji se nikada nije bavio tim poslom već samo promenom broja šasija i motora. Taj automehaničar, posle sukoba na jugu centralne Srbije, ima ogromnu kuću u Gnjilanu, kuću u Končulju, ne baš tako malu, zatim stan u Gnjilanu, benzinsku pumpu u Uroševcu, hotel u Skadru u Albaniji. Od kojih para? Sve su to ratni profiteri i gangsteri koji u okviru vladavine prava ne mogu više da reketiraju i otimaju i da se pri tom predstavljaju kao patriote.

Tras – akcija

"Neki potezi koji se vuku poslednjih dana liče mi kao da neko hoće ubrzano da ode sa Balkana. Imamo Irak, potrebni su nam vojnici za tamo. Onda se pitamo šta su izvori nestabilnosti na Balkanu. Aha, to je Karadžić i njegov finansijski lobi – tras, akcija. Videli smo kako to prođe. Na Kosovu i Metohiji su problem Albanci, ali oni su većina, hajde da im damo sva prava, Srbi će ionako pobeći, neće hteti da žive na nezavisnom Kosovu i Metohiji.

Ali, to će onda biti novi faktor nestabilnosti u regionu, novi razlog za sukobe. Da ne pričamo kakav će onda biti stepen održivosti Makedonije kao države. Ovih dana smo dobili informaciju da su tamo banditi opet proglasili slobodnu teritoriju u nekoliko sela. Da je Šefket Musliju bio u Kosovskoj Kamenici i da se u jednom kafiću sa osmoricom istomišljenika dogovarao o novim akcijama na jugu centralne Srbije. On je na Kosovu i Metohiji i njega UNMIK mora da uhapsi. Njima navodno treba dodatni dosije. A taj čovek je na crnoj Bušovoj listi."

Namera

"Baviti se problemom Kosova i Metohije ne znači samo davati izjave. To traži da temeljno analizirate mnoge subjekte i uticaje, pratite kako se ponašaju i gde se u svemu tome mi nalazimo. Pre nekoliko dana u okolini Bujanovca eliminisana su dvojica terorista i kriminalaca. Oni su krali kola, reketirali narod, krali zlato, a dopunska delatnost im je bila da ponekog ubiju i ponegde postave eksploziv. Namera im je bila da se postavi 20 kg presovanog trotila, ne da bi digli žandarmeriju u vazduh. Tog dana je bila proslava godišnjice pogibije Adema Jašarija na Kosovu. Hteli su da tim eksplozivom dignu u vazduh autobus pun Albanaca koji je išao na Kosovo i Metohiju na proslavu i da se opet nametne priča o brutalnoj srpskoj policiji i vojsci. Čitav taj prostor je prepun zamki."

Šešelj

Važite za dobro obaveštenog čoveka. Još pre nekoliko meseci upozoravali ste Šešelja da bi mogao da završi u Hagu. Je li to bio neki "predosećaj" ili ste odnekud znali pre ostalih?

Dolazile su razne informacije, ja na to nisam uticao. Danas više ne želim da pričam bilo šta o Šešelju jer nije lepo pričati o ljudima koji su u teškoj situaciji i još više im to otežavati. Bez obzira na to koliko je on bio korektan ili nekorektan. Koliko je služio kao mašice u tuđim rukama mašući raznim papirima. Ne bih da seirim na nesreći koju je on doživeo. A doživeo je, ne znam da li je toga svestan.

Ali vi ste, na primer, znali s kim on igra šah u dobro utvrđenom delu Zemuna, s kojim biznismenima uz čije nadimke obično ide i ono "gospodin". Pa je nekako ispalo da su vam ta "gospoda" izvori informisanja.

Nisu mi takvi ljudi izvori informisanja. Imam mrežu prijatelja i saradnika od kojih dobijam informacije. Znam šta mi se pripremalo, znam ko je to radio, koje su ekipe bile zadužene da me prate. Zaduženja su bila data u aprilu 2002. godine. Imam sve to dokumentovano.

Ljudi iz nove vlasti?

Sve se to pomešalo. Interesantna su vremena, šareno je. Ne plašim se i odgovoriću javno na sve takve političke perverzije.

a referišete o Kosovu i Metohiji – na monolitno jedinstvo, lažnu podršku ili nezainteresovanost – odgovorili: ništa od toga, njih samo brine da na tome slučajno ne napravim visok rejting. Je li vam lakše sada kada je broj onih što brinu o Kosovu i Metohiji uvećan?

Meni je to drago. Samo ponavljam – nije dobro ako iz Beograda šaljemo različite signale jer međunarodna zajednica onda zaključuje – oni ne znaju šta hoće. To se događalo. Inače, veoma sam oprezan u poslu kojim se bavim. Ima onih koji šire raznorazne laži jer ne mogu više da rade kako su radili dok su bili na nekim funkcijama. Bilo je tu nekih konflikata, prodaje magle, tipičnih srpskih aber priča. Po nekim mestima na Kosovu i Metohiji krenula je priča kako će Đinđić da smeni Čovića za 15 dana. Čuo sam i to da sam do sada potrošio 25 miliona evra za svoju kampanju.

Deo kosovskih Srba tvrdi da tamo ništa niste uradili. Da ste prvo pričali o dva entiteta, pa o multietničkom Kosovu i Metohiji, pa o uključivanju Srba u strukture Kosova i Metohije koje je gotovo nezavisno, pa da je za vas sve to samo pitanje biznisa...

Ima tu dosta primitivnog klevetanja, ali i opasnog u isto vreme jer narod koji dole živi toliko je unesrećen i obogaljen da više ne zna kome da veruje. Mi smo uradili preko 500 kuća u kosovskom Pomoravlju, uskoro ćemo objaviti podatke o svemu što je urađeno. I šta smo nasledili. Još ne možemo da uvedemo u red ni sve papire, isplatu ličnih dohodaka i to što ima i onih koji primaju i po šest plata. Ali, siguran sam da imamo neki rezultat. Otvorili smo blindirana kosovska vrata, uglavili nogu u njih i idemo dalje. Uradili smo, svakako, mnogo više od onih koji su ceo život na Kosovu i Metohiji samo kukali. Samo nije dobro što se nekima od njih u Beogradu otvaraju paralelni putevi.

Da li je slanjem prvih pripadnika OVK u Hag počeo pomalo da se kruni i međunarodni mit o ovoj organizaciji, tako što bacanje više svetla na OVK pokazuje da je tu bilo mnogo više krvi i pljačke, a ne samo patriotizma? "Špigl" je nedavno pisao da je OVK ubio više od hiljadu Albanaca.

Kosovo je crna rupa Evrope, centar organizovanog kriminala. I to će biti veoma teško da se demontira. Što se tiče OVK, to je teroristička organizacija. Naša je nevolja što smo mi loše igrali u prošlosti i vodili pogrešnu politiku i od jedne terorističke organizacije napravili oslobodilačku organizaciju. Kako vreme teče, neke stvari se otvaraju i bolje se vidi šta je bila OVK. Ne sumnjam da je jedan deo ljudi prišao njima sa patriotskim osećanjima, ali je to zloupotrebljeno. Tu se obogatilo pet odsto ljudi. Da su bila neka normalna vremena, šta bi danas bili Ramuš Haradinaj i Hašim Tači? Čime bi se bavili i da li bi bili tako bogati?

Iz Haga često poručuju da naša država ne samo da krije dokumenta o aktivnostima sopstvenih snaga na Kosovu i Metohiji u vreme ratnih zbivanja nego da nije dovoljno ozbiljno dokumentovala ni česte priče o zločinima ratnih komandanata OVK.

Haški tribunal raspolaže sa jako mnogo materijala, informacija i dosijea o svima iz OVK koji su počinili zločine nad Srbima i nealbanskom stanovništvu, ali i prema svom narodu. Zato očekujem da podigne nove optužnice.

Nedavno ste rekli da je DOS "ispričana priča". Ako je tako, ako institucije države slabo funkcionišu ili su marginalizovane, koliko se još dugo može igrati ova igra "bingo 126", i koliko je to održavanje skupštinske većine po svaku cenu dobar politički okvir za nastavak reformi ili donošenje novog ustava.

Već sam rekao da smo 2002. godinu izgubili. DOS je zaista odigrao istorijsku ulogu, ali period pred nama je period izbora. Da li će ih biti ove godine ili početkom iduće, od njih se nikako ne može pobeći.

Prilično ste, izgleda, zapostavili sopstvenu stranku baveći se Kosovom i Metohijom...

Jesam, mada mi stalno prebacuju da sve to oko Kosova i Metohije radim zbog stranačkih interesa. I dok sam se okrenuo, vidim da su neki koji su bili mnogo ispod nas u međuvremenu napravili infrastrukturu, proširili se u Srbiji... Ali, meni uopšte nije žao. Ovo će se kad-tad jednom vrednovati. Meni inače politika nije sve u životu, mogu i bez nje. Iako znam da politika nije fer disciplina, pogotovo na ovom našem prostoru, izluđuje me kad kod nekih vidim gramzivost i glad za vlašću. Pošto imam iskustvo, možda sam i bio u nekoj od tih faza, sada pokušavam da objasnim ljudima da je sve to prolazno, da sutra ujutro možemo i da se probudimo i ne budemo više na vlasti. A da moramo da živimo pored istih komšija, da živimo ovde, šetamo ulicama, nismo privilegovani da vozimo blindirani automobil i da imamo obezbeđenja... Što imam i ja sada, ali sam svestan da to neće večno trajati.

"Albanske političke strukture jednostavno ne žele dijalog"

Osim Kosova i Metohije, ovog proleća prilično je moderna i reč lustracija. Koliko vas se to dotiče, s obzirom na to da ima onih koji ne mogu da vam oproste nekadašnju pripadnost bivšem režimu. Smatraju da nikada nećete moći dovoljno da se operete od tih grehova. Ni vi ni mnogi drugi u DOS-u.

Uopšte se ne stidim što sam bio u SPS-u. Sve što sam radio tada, radio sam vrlo konkretno i korektno i vidim da se mnogo toga što sam ja radio sada dovršava. Ne razmišljam o lustraciji i smatram da je to nešto što je smešno jer je to trebalo da uradimo do kraja 2000. Sada je lustracija najobičnija politizacija, pokušaj da se eliminišu neistomišljenici. Nije mi samo jasno zašto su se gospoda koja sada tako s gađenjem pričaju ko je sve u DOS-u, sa nama povezala 5. oktobra? Što su pustili da ih vodimo? I da im smišljamo koncepciju? Ne mislim tu na Đinđića, takvi će se sami prepoznati.

Kako gledate na start nove države? Gotovo godinu dana se uglačavala Ustavna povelja nove zajednice i onda su najednom svi spremni da je pogaze za pet minuta.

Ne znam da li je definitivno prekršena Ustavna povelja, još to nije jasno i ne bi je trebalo kršiti. Neka se naprave dogovori, samo da jednom izađemo iz tih zabava, dogovaranja i pregovaranja. Samo, tužno mi je to kako smo počeli. Poslanik sam u Skupštini državne zajednice, ali taj ambijent i atmosfera koja je napravljena na početku nešto je što nije ni dostojanstveno ni mudro, nešto što primorava građane da se zapitaju – ko su ovi ljudi. Nisam pesimista, pomoći ću koliko mogu da se ta zajednica gradi iskreno i da ne bude prelazni period pre razgrađivanja i odvajanja. Nisam za to da nekoga na silu držimo da bude s nama. Inače, čitava ta priča potrajaće, s malim poboljšanjima, do 2008, najkasnije 2010.

Početkom ove godine predvideli ste da kraj 2003. vidite otprilike ovako – nema konačnog rešenja Kosova i Metohije, uspevamo da se ratosiljamo problema u saradnji s Hagom, pobeđujemo organizovani kriminal. Na čemu gradite optimizam u obračunu s kriminalom? Ima i mračnijih predviđanja – možda ove godine ne dobijemo novi ustav, ali Surčin "kao simbol" dobija "specijalni status".

Nema šansi da Surčin dobije specijalni status. Oni koji su u kriminalu moraće za to da odgovaraju. Bez obzira na to da li su nečiji prijatelji ili neprijatelji. Ako se ne izborimo s tim do kraja ove godine, neće nas biti. Progutaće nas kriminal. To je teška borba, ali imamo dovoljno kvaliteta da se s tim izborimo.

Jedna od teorija zašto s kriminalom tako teško ide jeste i ona koja kaže da je sve previše povezano s nekim "lošim momcima" koji nisu hteli da pucaju u narod 5. oktobra. Da im se danas plaća neki navodni dug. Vi ste tih dana bili jedan od glavnih organizatora prevrata. Jeste li lično nekome nešto dužni?

Za razliku od mnogih koji pričaju samo o lustracijama, zaista tih dana jesam uradio mnogo. Nije mi poznato šta ko kome duguje, ali znam za sebe. Ne dugujem nikom ništa. Znam da su bile spremne sačekuše, da je postojao nalog za moje hapšenje, počev od Kolubare, pa onda sačekuša u Košutnjaku kada sam krenuo na TV. Spremana je i jedna sačekuša za 11. oktobar. To što oni nisu to sproveli, a znam ko je bio zadužen za to, ne znači da nekome nešto dugujem. Nemam nikakvih problema te vrste. ■

NENAD LJ. STEFANOVIĆ

STANJE STVARI
piše Stojan Cerović

Povelja i Povelja

U Beogradu nije ostalo mnogo onih s dobrim živcima

Kilava domaća Povelja možda će nadživeti onu na kojoj počiva UN

Država Srbija i Crna Gora počinje da liči na Ujedinjene nacije, ili još gore na Savet bezbednosti. Ne baš po svemu, jer se ova država tek rađa a svetska organizacija možda broji poslednje dane, ali muke su istovetne. U oba slučaja problem je u osnovnim načelima, to jest u Povelji.

Ova domaća Povelja jedva je usaglašena, a po tome koliko su trajala natezanja oko svakog slovca moglo se znati da taj dokumet ne piše pamet nego zlovolja i nepoverenje. A odatle se opet moglo znati da će biti nevolja prilikom gradnje državnih institucija na osnovu tog projekta. Parlament je nekako sklopljen, izabran je i predsednik, ali već kod izbora petorice članova Saveta ministara otkrila se konstrukciona greška.

Ispalo je da Zoran Živković i Goran Svilanović ne mogu zajedno u Savet, mada su se glavni igrači, Đinđić i Đukanović, složili oko toga. U Povelji piše da ministri odbrane i spoljnih poslova ne mogu da budu iz iste republike i za to su se odmah uhvatli svi neprijatelji i Povelje i ove nove države, crnogorski separatisti i srpske pristalice jače države. Zapeli su, dakle, da slovo Povelje brane upravo oni koji bi je najradije pocepali. Pozivaju se na nju kao na najbolji način da ometu svaki sporazum oko nove države. Hoće da dokažu da je Povelja zamišljena kao vrbov klin i da Đinđić i Đukanović nemaju pravo da na njega nešto kače. Ne vele da bi Živković i Svilanović bili loši ministri, možda su i najbolji, ali Povelja zahteva nekog goreg. Ova opozicija unapred odbacuje svaki sporazum Đinđića i Đukanovića i svako pragmatično rešenje do kojeg oni dođu. Naravno, u ovom slučaju problem legaliteta je stvaran, ali ako su se premijeri složili da nemaju dobru zamenu ni za jednog od dvojice ministarskih kandidata, ako su svesno prenebregli slovo Povelje, onda mislim da je u pitanju manje njihova bezobzirnost i samovolja, a više slabost same Povelje. Ispalo je, naime, da je Crna Gora, sve u strahu od srpske majorizacije i pod pritiskom separatizma, u Povelju unela višak pariteta s kojim sad niko ne zna šta će. Da, svi se slažu da je logično da ministar vojske bude iz Srbije koja plaća 95 odsto te vojske, kao i da je glupo menjati Svilanovića kojeg po svetu tako dobro primaju i dobro znaju, što znači da je Poveljom propisana rđava formula. Crna Gora je na silu, prekomerno izjednačena sa Srbijom, tako da je Đukanović već na početku, izgleda, pristao da učini ustupak u korist zdravog razuma i opšte koristi. Ali, jasno je da Povelja ostavlja ogromne mogućnosti za sabotiranje državne zajednice svakome ko to poželi, a takvih želja ima na svim stranama dovoljno da razvale i bolju gradnju. To što, na primer, Crna Gora traži najvažnija ambasadorska mesta, sigurno mnogo više nego što bi stvarno mogla da plaća, samo pokazuje da u Podgorici ima dosta onih čija će jedina politika biti izazivanje i živciranje Beograda. A u Beogradu, opet, nije ostalo mnogo onih s dobrim živcima. Budućnost nove države zavisiće, dakle, ne od poštovanja Povelje, nego od sposobnosti političara da nalaze rešenja koja će izbegavati njene slabosti, koja će ispravljati neprirodne, nelogične paritete i uvažavati realne proporcije Srbije i Crne Gore. A pozivanje na Povelju biće od koristi najviše onima koji se budu borili protiv te zajednice. Trebalo bi da je sve ovo upravo obrnuto, ali onda ne bismo živeli u paradoksalnom svetu, jedinom na koji smo navikli.

I Povelja Ujedinjenih nacija našla se u raskoraku s novom globalnom realnošću i aspiracijama jedine preostale supersile. Amerika ima jasnu nameru da tu nešto menja, a iračka kriza otvorena je koliko zbog nafte i Sadama toliko i da bi se napravio prestup i onda iznudila promena pravila igre. To što će Francuzi i Rusi staviti veto na rezoluciju o ratu, Vašington će pokušati da iskoristi kao dokaz da taj sistem ne funkcioniše jer, kad bi funkcionisao, sprečio bi napad na Irak. Pošteno rečeno, Amerika je u Ujedinjenim nacijama oduvek imala pomalo privilegovan status, ali to joj više nije dovoljno. Ona sada teži formalnom izuzimanju iz međunarodnih pravila koja važe za sve ostale, obične zemlje. A pošto je reč o zemlji koja je glavni finansijer UN-a, pošto se na njenoj teritoriji nalazi i sedište UN-a, sva je prilika da ova organizacija broji poslednje dane. Naime, ne vidi se način da se zadrži bilo kakva ideja međunarodnog prava, ako Amerika kreće u rat uprkos dvostrukom vetu u Savetu bezbednosti.

Zahvaljujući trapavosti i bezobzirnosti Bušove administracije, došlo je do neviđene međunarodne mobilizacije protiv Vašingtona. Na istoj strani našli su se svako iz svojih razloga, Rusi, Francuzi, Kinezi, Turci, Arapi, Nemci, muslimani i pacifisti, siromašni i zavidljivi, a napori Vašingtona da pretnjama i obećanjima iznudi još koji glas u Savetu bezbednosti deluju providno i uverljivo isto koliko i kupovine glasova u Skupštini Srbije. Ali, ako je sadašnja administracija u Vašingtonu rđava, ne znači da će neka druga promeniti strateške ciljeve Amerike. Težnja za potpunom svetskom dominacijom nije nešto čega se tek Buš dosetio niti to proizlazi iz "američkog bića". To je prosto prirodan izraz samog statusa supersile, a Povelja UN-a je prirodna prepreka koju supersila teži da preraste. Dakle, Amerika, koja bi morala da bude najveći garant međunarodnog poretka, u ovom trenutku podmeće dinamit pod tu građevinu. Dolaze veoma nesigurna vremena. Da je sve mirno i normalno, Srbija i Crna Gora sigurno bi se rastavile, a ovako će se možda još malo pridržati jedna druge. Ova kilava domaća Povelja možda će nadživeti onu na kojoj počiva UN. ■

USTAV, KONSTITUCIJA, MAGNA KARTA

Led kraj vatre

Nema nepremostivih razlika koje se tiču novog srpskog ustava, samo se volja za uspostavljanjem ustavnog poretka pretvara u sitne aspre partijske trgovine

Zapiši na led, pa prinesi vatri. Ova rečenica, koju je u protekloj deceniji voleo da citira Vuk Drašković, mogla bi da posluži za opis odnosa srpske političke elite prema ustavu.

Za pregovore o konstituisanju novog oblika srpsko-crnogorske zajednice utrošeno je, od oktobra 2000. do januara 2003, dvadeset sedam meseci; za samo pisanje Ustavne povelje bilo je potrebno, od 15. marta 2002. do februara 2003. godine, nekih 46 nedelja; a na prvo kršenje i otvoreno bagatelisanje te jedva usvojene povelje nije se sačekalo ni petnaest dana. Novoizabrani predsednik zajednice, samo što se zakleo da će poštovati Ustav, izjavio je negde da mu se čini glupim ograničenje u Povelji i u Zakonu o izboru predsednika i vlade da ministri odbrane i spoljnih poslova treba da budu iz različitih država članica. Sad je ispalo da je crnogorska vlada naročito zainteresovana za spoljnoekonomske odnose, a da srpska vladajuća većina ne da ministarstvo spoljnih poslova, a uz to hoće vojno ministarstvo, mada su oba bila predmet apotekarskog odmeravanja (ministri iz dve republike, rotacija ministara itd...) Taj novi raspored mandata bio je, inače poznat i pre usvajanja povelje...

Koji ustav?

Izborna koalicija DOS-a je decembra 2000, pred republičke parlamentarne izbore objavila svoj Ugovor sa Srbijom u kome je u prvoj tački pisalo da će nova skupština prvog radnog dana usvojiti deklaraciju o hitnim pripremama za donošenje novog ustava radi otklanjanja ustavnog haosa. Od tada je prošlo dvadeset sedam meseci.

U Skupštini Srbije je u utorak (11. mart) konačno održana konstitutivna sednica Komisije za pripremu zakona o načinu i postupku promene republičkog Ustava Komisije, ali kako se odmah vidi, nije sasvim izvesno da li će to značiti da će ustav u predviđenom roku biti i donet. Kako je u jednom eseju primetio Vladimir Gligorov u magazinu "Ekonomist", ovdašnjoj političkoj javnosti više odgovara ovakvo, u osnovi neustavno stanje.

To bi se moglo i grublje reći a u nekim prilikama može da ispadne i opasnije nego što se to kod nas sada očekuje. U "Političkim skečevima 1814-1867" grofa Minstera citirana je izjava jednog anonimnog Rusa: "Svaka zemlja ima sopstveni ustav (koji ustavlja vlast, čini je umerenom), naš apsolutizam je umeren ubistvima."

Ovde ipak vlada neka vesela šarada pod senkom velikog izgovora da reformistima treba dati dovoljno vremena. Svi koče, i parlament, i sudovi, i biračko telo i radništvo iz Majdanpeka, i radnici kragujevačke Namenske, samo ministri vuku. Srbija hrče u srednjovekovnom mraku, samo njihovi prozori svetle. Kako je prolazeći kasno pored jednog prozora dramskim šapatom govorio pokojni Kiš: "Drug Brana radi..."

FOTOGRAFIJE: STANISLAV MILOJKOVIĆ

POSLE 27 MESECI ODLAGANJA: Konstitutivna sednica Komisije za pripremu zakona o načinu...

Ovde zapravo caruje opsenarstvo sitniša malih partija koje traže reformistički izgovor da se zadrže na vlasti, i različitih grupa verbalnih ekstremista – Otpor, Obraz, Helsinški odbor i ostalih komiteta. Sedneš, osnuješ organizaciju (najbolje ako može nevladinu), pa se baciš u državne brige, maltretiranje novinara i prevaspitavanje naroda.

Ovo društvo (društvo na vlasti) se zapravo tako olako igra državom, pravom i zdravim razumom, da nas od razornijeg haosa spasava samo činjenica da su sticajem istorijskih i međunarodnih okolnosti – i socijalnog zamora – događaji, kako bi rekao Pašić, uzeli pozitivni pravac. Nije tako dobro kako šminkeri i udvorice "srpske oktobarske revolucije" predstavljaju, ali, ipak, ne preti nešto veliko, zlo i opasno. Više kokošinjac nego menažerija.

USTAVNI NIHILIZAM: Ovde je tridesetak meseci, kao i u protekloj deceniji samo ne tako brutalno, negovan neki ustavni nihilizam.

Oni koji su na svoju zastavu ispisali reč "konstitucija" sudarili su se političkim pragmatizmom i revolucionarnim mentalitetom naše političke oslobodilačke kulture (izraz Jove Bakića). Koštunica koji se valjda trideset godina bavi problemima liberalne demokratije i zapadnog konstitucionalizma nije uspeo da napravi jaku ustavobraniteljsku koaliciju, niti da osvoji i upotrebi moć, niti da nametne autoritet kakav je pri pisanju ustava neophodan. Vašington je, onako plećat, u Filadelfiji 1787. svojom furioznom energijom naprosto dominirao.

Koštuničina greška je možda u tome što je dozvolio da se različitim manevrima i kampanjama ustavna tema razvodnjava ismeva, kompromituje i proglasi dosadnom, nevažnom i suvišnom. Njegov kvalitet, uzdržanost, ovde se pokazao kao mana.

S druge strane, Koštunica lakim silaskom s vlasti unosi u naš politički milje jednu retkost – da se s vlasti normalno može sići i da se na vlast može doći, to nije ništa naročito. Ta flegmatičnost je u neku ruku korisna za razvodnjavanje našeg violentnog političkog mentaliteta, samo, sa stanovišta Projekta, ta tehnologija u ovom trenutku nije produktivna.

Svečano prešavši u opoziciju, listi koja još nosi ime Vojislava Koštunice, DSS-ovci ne preduzimaju ništa konkretno, ne stavljaju do znanja šta će zapravo činiti, ali poručuju da će sneg neminovno okopniti i da ničija nije do zore gorela. Isteraše ih iz prestonice, sad ih jure i iz Niša.

Njima je data nova tableta bensedina tako što im je stavljena u izgled izvesna satisfakcija kroz obećanje da će u roku od šest meseci biti donet novi ustav i da će biti raspisani predsednički izbori.

Vuksanovićeva Narodna demokratska

stranka zahteva raspuštanje Skupštine i raspisivanje novih izbora. Drašković je povodom 9. marta pozivao Koštunicu da preuzme barjak narodnog protesta, ali iz DSS-a odgovaraju da još ima parlamentarnih sredstava na raspolaganju. Oni nikako ne uspevaju da iz cepidlačenja pređu u parlamentarnu akciju i kao neki zarobljenici kompjuterskih igara hipnotisani su ciničnim kalkulatorom većine.

OSPORAVANJE: Prvo pitanje pri izradi ustava je da li postoji saglasnost svih političkih faktora. Ona očito ne postoji pošto partije starog režima, socijalisti i radikali, stoje na stanovištu radikalnog osporavanja namere većine da promeni ustav.

Socijalisti i radikali povod za svoju kritiku često nalaze u očitim pravnotehničkim slabostima Ustavne povelje.

I profesor Ratko Marković, nekadašnji potpredsednik srpske vlade, dobio je priliku da se revanšira za kritiku koja je njemu kao zakonopiscu svojevremeno upućivana. On na sajtu "srpskapolitika.com" piše da je sadržina Povelje kao ustavnog dokumenta "takva da nije vredna stručnog ni naučnog naprezanja" i da je teško da u Srbiji i Crnoj Gori ima političkih snaga i ličnosti koje bi iskreno i s uverenjem iza nje stale: "Taj tekst se, jednostavno, ne može popraviti. Tu, dakle, niti imate koga niti imate šta kritikovati. I u toj sveopštoj aporiji (nerazrešiva suprotnost, prim. red.), bagatelisanju prava i pravničkog znanja, proći će i ova Ustavna povelja kao Ustav, prodaće se građanima rog za sveću..." On tvrdi da je ta povelja došla sa strane, "iz one iste eksperimentalne radionice u kojoj su sačinjeni i nemušti dejtonski ustav za Bosnu i Hercegovinu i perfidno podmetnuti nikad zaključeni sporazum u Rambujeu i pravni galimatijas pod imenom Ustavni okvir za Kosovo i Metohiju".

Jedno od važnih, još nerazrešenih pitanja tiče se takozvane revizione klauzule. Sve sadašnje i bivše članice DOS-a beže od Ustavom propisanog referenduma i nagoveštavaju da bi prihvatile parlamentarni put za donošenje novog ustava. Koštunica je u decembru 2002. u jednoj, čini se veoma razložnoj ustavnoj raspravi Centra za liberalne studije, ocenjivao kako bi najbolje bilo da se do novog ustava dođe kroz ustavotvornu skupštinu koja bi bila izabrana na neposrednim izborima, ali da bi možda najracionalnije rešenje bilo da postojeća skupština Srbije o ustavu odluči dvotrećinskom većinom poslanika.

O dvotrećinskoj većini govore i drugi: predstavnik republičke vlade u Komisiji Rodoljub Šabić, ministar za upravu i lokalnu samoupravu, Vladan Batić ministar pravde koji inače traži da se raspiše referendum za samostalnu Srbiju... Zanimljivo je da se za održanje referenduma o svim spornim pitanjima – odnosima Srbije i Crne Gore, obliku vladavine (republika ili monarhija) i teritorijalnoj organizaciji vlasti zalagao i sociolog Nebojša Popov.

... ili već tako nekako

Međutim, kako izgleda, Čankovi autonomaši u Vojvodini pripremaju se da usvoje "vojvođanski ustav" prostom većinom, prejudicirajući ishod rasprave o bar jednom od spornih ustavnih pitanja, možda uvodeći i odlučivanje prosto-pozajmljenom većinom.

Dragor Hiber je u pomenutoj raspravi nabrojao pet načina promene ustava: prostom većinom u postojećoj skupštini, dvotrećinskom većinom u postojećoj skupštini, kroz promenu odredaba postojećeg ustava o načinu promene ustava, odlukom ustavotvorne skupštine i odlukom postojeće skupštine o predlogu reprezentativne ustavne komisije (kao zamene za ustavotvornu skupštinu).

Ne tako dramatičnim političkim igrama Komisija je sastavljena. Njen mandat je ograničen – da predloži način na koji bi se promenio ustav. Sastav te komisije, međutim, nije takav da se nameće nekim jakim autoritetom – čine ga provincijski advokati, politički trgovci i resorni predstavnici. Po prvim izjavama (Batić) već se nagoveštava ko će u tom sastavu biti većina, a ko će "glasati o tome da li je zemlja okrugla".

ŠANSA: Dobro bi bilo da ustav pišu najbolji znalci, neprikosnoveni autoriteti. Neki od ustavnih pravnika su, međutim, distancirani od današnjice, neki su defakto "lustrirani", neki gunđaju zbog toga što se za ustavne pravnike samoproglašavaju oni koji to nikad nisu bili. Ipak, nezanemarljiv broj pravnika, politikologa i sociologa bio je uključen u izradu pola tuceta ustavnih modela. U tom pogledu moglo bi se reći da je značajan deo javne rasprave ozbiljniji i manje demagoški obojen nego što je to ranije bio slučaj. To je svakako dobro, jer ustavna rasprava može da skrene u penušavu diskusiju o simbolima, grbovima i zastavama i misteriji suvereniteta.

Analizirajući tekstove četiri postojeća ustavna koncepta (Pavle Nikolić, Beogradski centar za ljudska prava, DSS, Forum iuris), Marijana Pajvančić (rasprava CLS) nalazi osnovne saglasnosti u definisanju legitimacijskih temelja budućeg ustava (vladavina prava, socijalna država, poštovanje i garantovanje ljudskih i manjinskih prava, politički pluralizam, sekularna država, tržišna privreda, decentralizovana država itd.).

Saglasnost postoji i kod korpusa ljudskih prava, kako kod opšteg okvira (garancije, zaštita, ograničenja), tako i kod liste pojedinačnih prava, zasnovane na međunarodnim standardima.

Osnovne razlike među ustavnim konceptima tiču se: definicije države (svih građana, svih građana i naroda ili nacionalnih zajednica ili srpskog naroda i svih građana); oblika vladavine (republika ili monarhija) i vertikalne podele vlasti (posebno kod regionalizacije)...

Ilija Vujačić, kome je federalizam i regionalizam uža stručna specijalnost, analizira moguće načine decentralizacije. Projekat Pavla Nikolića dozvoljava samo administrativnu regionalizaciju, DSS-ov klasičnu regionalizaciju, Beogradskog centra razvijenu regionalizaciju, a Foruma iuris kvazi federaciju. Vujačić je sugerisao četiri principa pomoću kojih bi se mogao meriti uspeh decentralizacije. Prvi je princip demokratije, drugi supsidijarnost, treći ekonomska racionalnost i četvrti liberalnost.

Vujačić tačno zapaža da se u svim javnosti predočenim konceptima postojeći kvantum centralne vlasti delegira na regione i Republiku, a da se uopšte ne razmišlja o smanjenju državnih nadležnosti. Tako se regionima daju nepotrebna i prevaziđena ovlašćenja u ekonomiji.

Sveci blago dijele. Kaže ironična narodna poslovica. ■

MILAN MILOŠEVIĆ

Markuzijanac sa Biblijom

Uveren da "mudri ljudi nikada ne žure i nikada ne oklijevaju", Marović je čovek koji sve tri puta vaga i odmeri pre nego odseče, upušta se u trke samo ako je siguran da će biti prvi, u protivnom odustaje

A. ANDIĆ

Srbija i Crna Gora potrošile su ideju Jugoslavije, a na tom putu do kraja država je prošla kroz građansku demokratiju, monarhističku diktaturu, mitove diktature proletarijata, iluzije komunističkog carstva slobode, samoupravljanje i naciokratiju, kroz strahote građanskih ratova i etničkih proganjanja i stigla da novog početka. "Ja se radujem novom početku", izjavio je Svetozar Marović i dodao "više nema Jugoslavije, ali srećom postoje Srbija i Crna Gora. Postoje demokratske vlasti u te dve države, i postoji njihova volja da naprave zajednicu koja bi mogla da ih približi Evropi." U parlamentu je pored ostalog rekao da će nam u novoj zajednici biti "potrebno mnogo strpljenja, rekao bih mudrosti, kao i međusobnog poverenja i razumevanja.": "Ni Srbija ni Crna Gora ne mogu se nadati da će u tim procesima ići brže ako rade nešto na štetu onog drugog. To moramo da imamo na umu uoči otpočinjanja harmonizacije naših sistema."

> *"Svoj grad, narod i državu čovjek ne voli i ne brani zbog veličine, već zato što je njegova i što se u svojoj kući čovjek osjeća najslobodnije. Ja stanujem u svome stanu, a ne u stanu svoga brata, iako smo braća"*
>
> *–Svetozar Marović*

Polaganjem zakletve pred poslanicima Skupštine Srbije i Crne Gore, Svetozar Marović je postao prvi predsednik državne zajednice Srbije i Crne Gore. Od 112 poslanika za Marovića je glasalo 46 iz Srbije i 19 iz Crne Gore, potiv su bila 34 poslanika iz Srbije i 13 iz Crne Gore. Uzdržanih nije bilo. Marović je u inauguracionom govoru u Skupštini poručio da "nije vreme za velike priče, već za ozbiljan i odgovoran rad i konkretna dela. Reč je o državnoj formuli koja obezbeđuje punu zaštitu autentičnih interesa države Srbije i Crne Gore. Ona ujedno afirmiše i zajedničke interese, omogućavajući preko državne zajednice, usmerenost i jedne i druge države ka bržem uključivanju u evropske strukture."

Novoizabrani predsednik se prihvatio posla šefa zajedničke države uveren da će na tom mestu moći da učini "nešto dobro za Crnu Goru i Srbiju".

Na pitanje šta vidi kao prvi zadatak odgovorio je "Treba ići postepeno. Ne pripadam onima koji žure po svaku cijenu, posebno ne u raspodeli funkcija, iako se ne skrivam. Bavljenje javnim poslovima znači i obavezu preuzimanja rizika, pa i rizika prihvatanja pojedinih visokih državnih poslova."

Marović je ne samo predsednik državne zajednice već ima i funkciju premijera, odnosno pravo da u roku od pet dana predloži sastav Saveta ministara (čine ga pet ministara). Za sada javnost najviše i interesuju njihova imena, ali mandatar ne žuri sa imenovanjima. "Ja sam već pročitao u štampi imena nekih favorita iz Srbije, gospode Svilanovića i Živkovića. Mislim da pre imena treba definisati raspored funkcija. Gospodu Svilanovića i Živkovića lično poznajem, imam pozitivno mišljenje o njima. Što se tiče Crne Gore mi ćemo insistirati, s obzirom na to da će ministar inostranih poslova biti iz Srbije, da ministarstvo za međunarodne ekonomske integracije bude dodeljeno Crnoj Gori. Za nas je to glavna stvar. Moramo raditi na ekonomskim problemima."

Odredbu Ustavne povelje po kojoj ministri odbrane i inostranih poslova ne bi trebalo da budu iz iste države članice, Marović je relativizovao jer "ovde se radi o zajednici koja je atipična i mislim da princip dogovora i kompromisa treba da bude stabilniji faktor od bilo kojih postavljenih rešenja".

Svetozar Marović je rođen 31. marta 1955. godine u Kotoru. Osnovnu i srednju školu završio u Kotoru, a diplomirao na Pravnom fakultetu u Titogradu (Podgorica). Crnogorac, pravoslavne vere. Oženjen Đinom, otac dvoje dece (Miloš i Milena). Govori engleski, ruski i italijanski. Živi u Budvi.

Nakon fakulteta zaposlio se kao pripravnik u Skupštini opštine Budva, istovremeno je bio i predsednik Saveza socijalističke omladine grada. Brže je napredovao u politici nego u struci, postao je predsednik SSO-a Crne Gore. Etablirani funkcioneri komunističkog režima vide ga kao "anfant teribla" režima jer kritikuje zatvorene partijske sastanke. Partijski kadrovici njegov rad ocenjuju kao "socijalnu demagogiju mladog demokrate i liberala". U vreme delegatskog sistema i posrednih izbora (1984) štampao je pamflet pod nazivom "Prestanite sa izbornim prevarama". U Skupštini Crne Gore kao omladinski delegat postavljao je nezgodna pitanja, a kad se svim tim pozabavio tadašnji CK SK, podneo je ostavku i postao direktor Uprave prihoda, a potom predsednik Izvršnog odbora SO-a Budva.

U vreme događanja naroda daje ostavku na funkciju gradonačelnika i ubrzo postaje poznat jugoslovenskoj javnosti kao jedan od tri asa crnogorske antibirokratske revolucije (Milo-Momo-Sveto, "mladi, lijepi i pametni"). Kada su pučisti uzeli vlast, dobija funkciju u Predsedništvu CK SK CG a zadužen je za ideologiju, bio je i član Predsjedništva Crne

Gore, generalni sekretar Demokratske partije socijalista, potpredsjednik DPS-a, poslanik u crnogorskom i saveznom parlamentu. Sada je potpredsednik DPS-a. Objavio knjigu *Vrijeme iskušenja,* zbirku tekstova iz vremena antibirokratske revolucije.

Za predsednika Skupštine Crne Gore izabran je 1994. godine; mandat je izgubio nakon vanrednih republičkih izbora aprila 2001. jer se njegovom reizboru usprotivio Liberalni savez, postao je poslanik i predsednik Odbora za međunarodne odnose. Umesto fotelje predsednika Skupštine Republike dobio je fotelju predsednika Skupštine Jadranskog sajma u Budvi gde je do tada bio predsednik Upravnog odbora.

Jedni ga vide kao "šampiona prazne retorike i svega što ovu zemlju čini poslednjim evropskim ostrvcetom jednopartijske tiranije", a drugi kažu da "imponuje svojom mudrošću, mirnoćom i tolerancijom". Idejni je tvorac i suosnivač budvanskog festivala Grad teatar, Trga pjesnika (Budva), Dana alternativne medicine, Pro-bič sokera (fudbala na plaži), odbojke na plaži, Radio Budve i Televizije Budva. U to vreme je optuživan da je na Trgu pesnika stvorio "buvlju pijacu antikomunizma".

Slovi za glavnog ideologa DPS-a, bio je predsednik radne grupe koja je pripremila novi program DPS-a, u kome je zalaganje za Jugoslaviju zamenjeno opcijom nezavisne i međunarodno priznate Crne Gore. Protivnici su mu tada zamerali da je samo godinu dana ranije govorio: "Srbija i Crna Gora su dvije stare evropske države i njihovo odvajanje nije neophodno da bi se to potvrdilo." Marović je preokret slikovito objasnio: "Svoj grad, narod i državu čovjek ne voli i ne brani zbog veličine, već zato što je njegova i što se u svojoj kući čovjek osjeća najslobodnije. Ja stanujem u svome stanu, a ne u stanu svoga brata, iako smo braća."

Kaže da voli da čita i uči od mudrijih i boljih, ali je u međuvremenu promenio učitelje: od markuzijanca postao je vernik. "Nekada sam bio bliži Frankfurtskoj školi, možda Markuzeu, danas sam najčešće u društvu 'Svetih knjiga'. Poneki put mi se učini da je za dan dovoljno pročitati i jednu rečenicu Biblije i da saznate o životu više od desetine drugih knjiga." Iz Svetog pisma je saznao da "idealni koračaju nebom – zemljom idu grešni ljudi". Budvani, tvrde da je grešni Marović vrlo bogat i da pod njegovim pokroviteljstvom u Budvi godinama cveta divlja gradnja. On je to, naravno, sve demantovao. Za sebe kaže da je skroman, ali ne i asketa. "Nacional" je pisao kako Marović voli skupocene satove i kako mu je, navodno, Stanko Cane Subotić kupio stan u Parizu. Srećko Kestner, protagonista duvanske afere, tvrdi da je na Subotićevom platnom spisku bio i Svetozar Marović. "Mesečna apanaža mu je bila 100.000 maraka, samo da bude miran. To mu je bila nagrada za nemešanje." Na ove optužbe Marović odgovara rečenicom antičkog govornika: "Kada bi išta od toga što piše 'Nacional' bilo tačno, ja bih odmah podnio ostavku."

Uveren da "mudri ljudi nikada ne zure i nikada ne oklijevaju" Marović je čovek koji sve tri puta vaga i odmeri pre nego odseče, upušta se u trke samo ako je siguran da će biti prvi, u protivnom odustaje. U vreme formiranja SRJ bio je viđen kao mogući kandidat za prvog predsednika Jugoslavije. Odustao je u korist Dobrice Ćosića. "Nelagodno sam se osjećao zbog ubijeđenosti da sam predložen za posao za koji nemam iskustva niti znanja. Srećom, sve je dobro završeno i za državu i za mene."

Sada kao predsednik nada se berićetu nove države, a ako se projekt nove državne zajednice završi porazom to Marovića neće mnogo pogoditi jer on veruje da je poraz poučan: "Od poraza je moguće više naučiti. Mnogi to ne znaju i zato ih možda čeka poraz." ■

DRAGOSLAV GRUJIĆ

POZIV NA RUŠENJE AKTUELNE VLASTI: Slobodan Vuksanović

FONET

ŽIVOT I SMRT VANPARLAMENTARNE OPOZICIJE

Muke Davidove

Nakon prvih sledećih parlamentarnih izbora onaj spisak od oko 200 registrovanih političkih partija verovatno neće biti sveden na razumniju meru. Prethodni period iznedrio je mnogo stranačkih lidera koji zaista imaju neku poznatost među biračima, za razliku od partija koje predvode, čija imena teško da mogu da pogode i novinari koji prate partijsku scenu

Ako mu lekar nije zabranio konzumiranje alkohola, Zoran Đinđić je u nedelju 9. marta verovatno častio sebe nekim boljim šampanjcem, dok su u beogradskom Centru Sava njegovi nekadašnji saradnici, danas najljući protivnici, pretili kako će "David pobediti Golijata". Ili je "Golijat" Đinđić u pobedničkom zanosu sasvim ispustio iz vida činjenicu da "David" uopšte postoji i traga za načinom da se što efektnije oglasi?

Imenom "David" predstavio se tog važnog datuma novije srpske istorije Slobodan Vuksanović, nekadašnji potpredsednik Đinđićeve Demokratske stranke, potom njegov neuspešni rival na unutarpartijskim izborima za predsednika stranke, a danas predsednik vanparlamentarne Narodne demokratske stranke. Isto ime Vuksanović bi, pokazalo se, rado podelio sa onima koji prihvataju njegovu ocenu da "pošto ovaj režim imitira prethodni, onda treba uzeti i recept za njegovo rušenje, a to znači ujediniti se i pobediti". Da bi izbegao zabunu među interesentima, lider NDS-a je precizirao i da se poziv na ujedinjenje odnosi na "sve demokratske i patriotske opozicione snage, ma kako se one zvale". Vuksanović nije precizirao da li bi se ta definicija, s obzirom na brojna dosadašnja kreativna tumačenja pojma "demokratski", mogla odnositi, recimo, na socijaliste sa svim njihovim postojećim i budućim frakcijama, na Jugoslovensku levicu ili stranku nekadašnjeg predsednika Jugoslavije Zorana Lilića.

Vuksanovićev poziv/obećanje/pretnju u nedelju su uživo čuli predstavnici nekoliko stranaka koje su, davne 1991, sve bile na istoj, opozicionoj strani. Među njima dve – Demokratska stranka Srbije i Nova Srbija – i danas, uprkos prošlogodišnjim pokušajima izbacivanja, imaju poslanike u parlamentima Srbije i državne zajednice SCG, ali do sada nisu umele da ih upotrebe na način koji bi Đinđiću zadao veću glavobolju. Na izbornoj skupštini NDS-a bili su i predstavnici godinama najveće opozicione stranke, Srpskog pokreta obnove. Samo nekoliko dana ranije, konstituisanjem parlamenta Srbije i Crne Gore, SPO je izgubio jedini poslanički mandat, uknjižen u Veću republika počivše Skupštine SRJ, na ime Spasoja Krunića, koji mu je, nakon izbora 2000. godine, obezbeđivao kakav-takav status parlamentarne partije. Bio je tu i predsednik Socijaldemokratije Vuk Obradović, koji je, takođe pre nekoliko dana, pokušao na još jedan način da vrati poslaničke mandate u Skupštini Srbije i oslobodi se deprimirajuće odrednice lidera vanparlamentarne stranke. Govorili su i Nikola Milošević i Matija Bećković, a Skupštinu su svojim prisustvom omasovili i gosti iz Crne Gore ("srpski" i "obični" narodnjaci Božidara Bojovića i Dragana Šoća, članovi koalicije Zajedno za promjene) i Republike Srpske (predstavnici Srpske demokratske stranke, bez sprečenog Radovana Karadžića).

SAD DA GA VIDIMO: Skup se, ipak, završio bez nagoveštaja antiđinđićevskog ujedinjenja, i to ne zbog Vuksanovićeve tvrdnje da Skupština stranke i nije mesto gde se prave nove koalicije. U ostvarenju još jednog velikog stranačkog ujedinjenja teško da će pomoći i pretnja koju je, takođe u nedelju, vođa SPO-a Vuk Drašković uputio Vojislavu Koštunici, bivšem predsedniku države, a sada samo lideru DSS-a. Ojačan uspomenom na 9. mart 1991, Drašković je Koštunici poručio da bi sada on trebalo da se stavi na čelo protesta koji je, veruje, danas možda potrebniji nego 1991. godine: "Ako ne izađe na ulicu lično on, da predvodi demonstracije, onda mu SPO neće služiti kao kritična masa za izborni uspeh njegove stranke", zagrmeo je dugogodišnji srpski "kralj ulica i trgova", objašnjavajući neophodnost raspisivanja vanrednih parlamentarnih izbora i oslobađanje "sadašnje TV Bastilje". Iako bi Koštuničin izlazak na ulicu vanparlamentarnim opozicionim partijama baš mnogo značio, DSS, i pored saglasnosti u oceni da je "jedna gramziva vlast zamenila drugu gramzivu vlast", ne namerava da im učini takav plezir. Kao što, sudeći prema izjavi potpredsednika stranke Dragana Maršićanina, ne namerava ni da odustane od poznatog stava da u obzir dolaze samo programske postizborne, a nikako tehničke predizborne koalicije. Srđan Bogosavljević, direktor Strateškog marketinga (SMMRI), kaže da je takav stav sasvim logičan: jedini motiv za udruživanje DSS-a sa malim vanparlamentarnim strankama, prema njegovoj oceni, mogao bi biti pravljenje šireg spektra partija koje traže raspisivanje prevremenih izbora. U tom slučaju, DSS bi bio prinuđen da deli vlast sa istim tim malim strankama, a Bogosavljević, kao i brojni drugi istraživači javnog mnjenja i politički analitičari koji su se tim povodom oglasili, u takvu mogućnost ne veruje.

FONET

EVOKACIJA: Vuk Drašković

Sa kraljem u parlament

Ono što Srpskom pokretu obnove daje mogućnost novog parlamentarnog početka jeste, prema Bogosavljevićevim rečima, jaka regionalna koncentracija birača u Šumadiji i centralnoj Srbiji, koja bi, u slučaju da izbornim zakonom Srbija bude podeljena u izborne jedinice, toj stranci mogla biti od velike koristi. Bogosavljević ističe i da, za razliku od drugih stranaka koje atakuju na gusto naseljene političke prostore (socijaldemokratski, na primer), SPO nema ozbiljniju konkurenciju u očima rojalista. Tako bi, uz dobro osmišljenu strategiju, ta stranka mogla da se nada povratku u parlament. Ali, verovatno ne i uspehu koji bi se mogao meriti sa nekim od ranijih izbornih rezultata, kada je ta stranka uspevala da sakupi blizu 800.000 glasova.

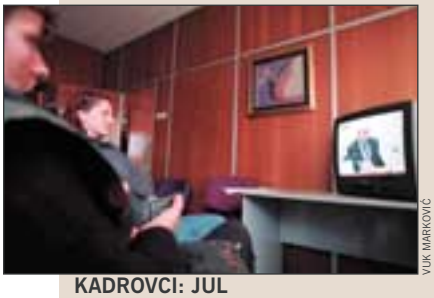
DRAŠKO GAGOVIĆ

I SA SRS-om i SPS-om: Vuk Obradović

Romantika

Sudeći prema istraživanjima javnog mnjenja, ukoliko se ne udruži s nekom većom partijom, Vuk Obradović ima jednake šanse da na nekim budućim izborima uđe u parlament kao što ima izgleda da povrati devet mandata u Skupštini Srbije, oduzetih nakon raskola u stranci prouzrokovanog "seks-aferom".

Obradović je u aktuelnoj fazi borbe za povratak u parlament zatražio od Tužilaštva da pokrene istragu "protiv osoba koje su zloupotrebile službeni položaj i falsifikovale dokumenta", prema kojima je Vrhovni sud Srbije odlučio po žalbi SD-a, a njega priznao kao predsednika stranke. Bez obzira na dosadašnje sudske odluke i njihovo (ne)poštovanje, Obradović veruje da će dugim putem kroz institucije ponovo doći do devet oduzetih poslaničkih mandata. Romantično raspoloženi bivši general ubeđen je i da je prvi dan proleća, 21. mart, najbolji termin za sigurno formiranje nacionalno-demokratskog bloka. Uveren je i da bi sam u taj blok uneo "kapital" veći od oko 25.000 glasova, koliko je osvojio na poslednjim predsedničkim izborima, a ne bi mu smetalo ni da se sa socijalistima i radikalima bori za raspisivanje prevremenih izbora.

VUK MARKOVIĆ

KADROVCI: JUL

Specijalno, vanparlamentarno

Prošle nedelje ponovo se pokazalo da put do moći ne vodi obavezno preko izbora i kroz parlament – što je Jugoslovenska levica znala odranije i što joj, s obzirom na mikroskopsku veličinu popularnosti, sada dođe ko melem na ranu. Stranka koja nikad nije samostalno izašla na izbore i koja je gašenjem poslednjeg parlamenta poslednje Jugoslavije ostala bez poslednjih poslaničkih mandata (imuniteta), pokazalo se, u bliskim je prijateljskim vezama s novoimenovanim specijalnim javnim tužiocem Srbije Jovanom Prijićem. Od Prijića se očekuje da, za platu od 90.000 dinara, utiče da se raščisti dobar deo nereda u čijem je stvaranju isti taj JUL godinama udarnički učestvovao.

JE L' IMA ŽIVIH OVDE?: Najnovija istraživanja SMMRI-a, naime, pokazuju da su se sada jasno izdvojile četiri političke partije koje imaju preko deset odsto potencijalnih birača – DSS, DS, Srpska radikalna stranka (znatno ojačana Šešeljevim odlaskomu Hag) i G17 plus. Kada izbori budu raspisani/iznuđeni, Bogosavljević očekuje koaliciju dve od te četiri stranke – pri čemu ističe da sada jedino (vanparlamentarna, ali prisutna u vlasti) G17 plus ima potencijal udruživanja. Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da još tri stranke imaju realne izglede za preskakanje izbornog cenzusa – parlamentarne SPS i Stranka srpskog jedinstva Borislava Pelevića i vanparlamentarni SPO. U slučaju da Srbija ponovo bude podeljena u veći broj izbornih jedinica, šanse da uđu u parlament dobile bi i neke regionalne ili nacionalne stranke (poput Lige socijaldemokrata Vojvodine, na primer). Vuksanovićev NDS, Obradovićev SD i brojne druge male vanparlamentarne stranke, ni u jednom istraživanju rađenom na uzorcima do 2500 ispitanika, prema rečima Bogosavljevića, nisu "žive" – čak ni u slučaju da bude prihvaćen za sada najmanje zahtevan predlog izbornog zakona, Cesidov, koji podrazumeva izborni cenzus od dva odsto glasova od ukupnog biračkog tela. Ukoliko prag za ulazak u parlament bude postavljen tako nisko, sudeći prema sadašnjem raspoloženju birača i stranačkim interesima, teško da će to povećati šanse malih stranaka da se domognu poslaničkih mandata, jer će tada izgledniji konkurenti za ulazak u parlament imati manje razloga da se udružuju.

To, međutim, ne znači da će nakon prvih sledećih parlamentarnih izbora onaj spisak od oko 200 registrovanih političkih partija odmah biti sveden na razumniju meru. Prethodni period iznedrio je mnogo stranačkih lidera koji zaista imaju neku poznatost među biračima, za razliku od partija koje predvode, čija imena teško da mogu da pogode i novinari koji prate partijsku scenu. A teško da će ti lideri, da bi sačuvali svoje partije, propustiti i poslednju šansu, koju Srđan Bogosavljević vidi na lokalnim izborima: većinski sistem, prema kome se ti izbori održavaju, mogao bi da nekim malim strankama omogući da iskoriste taj potencijal poznatosti svojih lidera i domognu se ponekog sedišta u skupštinama opština. A onda uz odborički "pojas za spasavanje", mnogo optimizma i dobrih nerava – napred, u nove izborne okršaje, ujedinjenja, raskole, trgovine i, naravno, borbu za demokratiju i slobodu medija. ■

VERA DIDANOVIĆ

Ti mene serdare, ja tebe ambasadore

Crna Gora traži 10–12 najvažnijih ambasadorskih mesta i to u zemljama koje imaju najveći međunarodni značaj. Svaka članica plaća svoje ambasade

Hvala bogu, ugovor je sklopljen; sada moramo naći način kako ćemo ga kršiti. Ovako je sasvim u duhu Karela Čapeka počeo život srpsko-crnogorske državne zajednice.

Neki su već jetko primetili da su akteri stvaranja Ustavne povelje – a dogovaranje je trajalo osam dugih meseci – spremni da je prekrše već na prvom koraku. Naime, po slovu ovog dokumenta dva kandidata za ministra moraju biti iz iste države članice kao i predsednik, a tri iz druge države članice. Dok su, kako je izričito navedeno, "kandidati za ministra spoljnih poslova i ministra odbrane iz različitih država članica kao i njihovi zamenici". Sad je glavno diplomatsko pitanje da li će, po mišljenju mnogih, vrlo uspešni dosadašnji ministar inostranih poslova Goran Svilanović ipak ostati na toj funkciji... Ali, ovu čapekovsku dilemu kao da je u drugi plan gurnula najavljena velika smena ambasadora u srpsko-crnogorskoj diplomatiji.

SAMO NAJZNAČAJNIJE: Krešendo uvertira u ovo najnovije poglavlje teškog dogovaranja bila je poruka crnogorskog ministra inostranih poslova Dragiše Burzana, koji se oglasio malte ne preko svih medija pledoajeom za novu srpsko-crnogorsku diplomatiju. Telegrafski izveštaj medija glasio je: Sve ambasade – na pola!

Ako matematički izvedena računica po kojoj Crna Gora traži pedesetak ambasadorskih i konzularnih mesta, kako su objavili mnogi mediji, i nije zapravo tačna, nema sumnje da je verno interpretiran zahtev manje članice da bude "apsolutno ravnopravna" i u diplomatiji. Burzan je obnarodovao da će Crna Gora tražiti zapravo 10–12 najvažnijih ambasadorskih mesta i to u zemljama koje imaju najveći međunarodni značaj.

Crnogorski ministar inostranih poslova lansirao je konkretnu formulu po kojoj najznačajnije ambasade treba "upariti" pa da jedno mesto pripadne Crnoj Gori, a drugo Srbiji: u brojnim intervjuima koje je Burzan dao ovih dana on objašnjava da bi, primera radi, "parovi" mogli da budu Vašington–Brisel, zatim London–Pariz, Moskva–Berlin, Vašington–Ujedinjene nacije i

SVI PUTEVI VODE U:
Rim za Crnogorce

UTERS

tako dalje za 25 ambasada. U jednu državu ambasadora imenuje Srbija, u drugu Crna Gora, s tim što i u ovoj egzaktnoj formuli ima "jednakijih": Burzan eksplicite nediplomatski vrlo striktno poručuje: "Mesto ambasadora u Rimu pripada Crnoj Gori i o tome nema razgovora!" Ipak, s ovim izuzetkom, ostavlja mogućnost dogovaranja, ali i kompenzacija: ako je Srbija zainteresovana da imenuje ambasadora u nekoj zemlji, može joj se izaći u susret, ali onda Crna Gora za uzvrat dobija drugu adekvatnu ambasadorsku poziciju. Burzan nudi još jednu vrlo originalnu formulu: Crna Gora neće ometati Srbiju da pravi "svoja predstavništva".

U javnosti nije objavljena sadržina pisma koje je Burzan nedavno poslao ministru inostranih poslova Goranu Svilanoviću a u kome protestuje zbog poruke koju je, kako se čuje, savezni ministar nedavno poslao na adrese svih naših diplomatskih predstavnika u svetu.

Prvi čovek crnogorske diplomatije kaže da je protestovao zato što u toj pisanoj instrukciji stoji da međunarodnu javnost treba obavestiti da je SRJ promenila ime u Srbija i Crna Gora: "Međutim, nije država promijenila ime, već je promijenjena država", poentira Burzan i dodaje da je naglasio da se sadašnje crnogorske diplomate ne mogu smatrati predstavnicima Crne Gore i njenih interesa.

Očigledno, u SMIP-u će doći do velike kadrovske smene: u zemlju se vraća devetnaest ambasadora i šest generalnih konzula koji su postavljeni na predlog SNP-a. Ruku na srce, sem ambasadora u Rimu Miodraga Lekića, tu nema imena koja su se istakla bilo u diplomatiji, bilo u drugim oblastima javnog života. Davno su prošla vremena Veljka Mićunovića, Danila Lekića, Miše Pavićevića, Stane Tomašević, koji su ostavili upečatljiv trag u jugoslovenskoj diplomatiji.

Ima li danas Crna Gora kadrove za nagovešteni izlazak na veliku svetsku pozornicu?

Burzan tvrdi da ima listu od šezdesetak sjajnih potencijalnih diplomata, a predlog za raspodelu diplomatskih predstavništava već je poslao dosadašnjem ministru inostranih poslova Srbije i Crne Gore Goranu Svilanoviću. Burzan kaže da su već određeni diplomatski predstavnici Crne Gore, ali imena još nije pominjao.

Crnogorski mediji tvrde da Đukanović ima ozbiljne probleme kada je reč o "prihvatanju beogradskih funkcija". Navodno je, pišu, poznati ekonomski stručnjak Veselin Vuković odbio da bude u Savetu ministara. Burzan, međutim, samouvereno poručuje da su za diplomatiju napravili "kvalitetan tim stručnjaka" i naglašava da su to uglavnom nestranačke ličnosti.

Sukob oko ambasadorskih mesta značio bi kraj državne zajednice Srbije i Crne Gore, već je prognozirao u izjavi za "Građanski list" sveprisutni član predsedništva Demokratske partije socijalista Miodrag Vuković. Toliko za srećan početak državne zajednice...

U trenutku kada ovaj list ide u štampu (utorak), politički vrh Srbije i Crne Gore razgovara o principima funkcionisanja Saveta ministara, koji bi uskoro trebalo da bude izabran, ali na sastanku prethodne noći "nije bilo reči o personalnim rešenjima", javlja Beta.

POVELJA I KOMENTARI: Tumačenje Ustavne povelja, izgleda, može se "čitati" vrlo kreativno i javnosti je za sada ponuđeno nekoliko zanimljivih verzija: po nekima u Savetu ministara u isto vreme mogu da se nađu i Goran Svilanović kao ministar spoljnih poslova i Zoran Živković kao ministar odbrane. Ovo rešenje je moguće ako Crna Gora eksplicite saopšti da nije zainteresovana za ove dve ministarske funkcije ili ako Svilanovića ili Živkovića predlože crnogorski poslanici.

Crnogorski premijer Milo Đukanović predložio je da se u parlamentu zajednice formira radno telo koje će autentično protumačiti ovaj član Ustavne povelje. S druge strane, predsednik parlamenta Dragoljub Mićunović izjavljuje "da se mora voditi računa o interesima obeju republika članica i da se moraju naći rešenja koja ih ne bi povredila, makar se na taj način povredila Ustavna povelja".

Momčilo Grubač, poslednji predsednik Saveznog ustavnog suda, ističe da je Povelja najviši pravni akt i da se mora poštovati:

"Osnovno je pravilo da se svi pridržavaju zakona. Ta ista koalicija koja sada apeluje da se na nivou nove državne zajednice izbor ministara reši mimo Povelje imala je priliku da odredbe koje sada smetaju izmeni u protekle dve nedelje. Njihov je problem što to nisu uradili u tom roku, ocenjuje profesor Grubač.

Pitijskom tumačenju spornih odredbi Ustavne povelje pridružio se i novi predsednik državne zajednice Svetozar Marović, koji smatra da, istina, treba poštovati demokratsku proceduru, da se moraju postaviti norme koje regulišu tu proceduru, ali da dogovor, iako u suprotnosti sa Poveljom, ne bi trebalo da bude problem. On je na budvanskoj televiziji IN rekao da postoji pravni i politički nivo ovog pitanja.

"Političko rešenje je, čini mi se, bliže, a to je da ministri inostranih poslova i odbrane državne zajednice mogu biti iz Srbije. Zašto? Zato što je predsednik državne zajednice predstavljen u mojoj ličnosti i ja ću voditi jedan deo međunarodne aktivnosti i predstavljati državnu zajednicu u inostranstvu, tako da će jednim delom interes Crne Gore biti pokriven... Bitno je da imamo legitimnu odluku i da imamo institucije zajednice, kao i da se i jedni i drugi saglasimo da imamo kompetentan tim koji će raditi za interese Crne Gore i Srbije..."

U slučaju da se dogovor ne postigne, jedna od mogućnosti je, najavljuju u Vladi Srbije, da se prošire za još jedno ministarstvo i to – spoljnih poslova!

Navodno je premijer Đinđić nedavno ponudio Goranu Svilanoviću funkciju ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom u Savetu ministara, ali je Svilanović ponudu odbio.

Svilanović ili Lukovac

Đukanovićev zahtev za "autentično tumačenje Povelje" neki vide kao želju da na funkciju ministra inostranih poslova dođe crnogorski kadar. Na direktno pitanje da li je njegov kandidat za šefa diplomatije državne zajednice Branko Lukovac, Milo Đukanović je rekao da je "gospodin Lukovac jedan od najozbiljnijih kandidata". On je, naglasio je premijer, jedan od najistaknutijih i najrenomiranijih predstavnika ovog kursa državne politike u Crnoj Gori. Lukovac je bio ministar inostranih poslova Crne Gore, govori pet jezika.

PUBLIKA

REUTERS

PRAVA, ŽELJE, DOGOVORI: Dragiša Burzan, Goran Svilanović

Iz Crne Gore dolaze oprečne informacije: jedna struja je otvorena za različite vrste dogovora, druga poručuje da "dogovor ne može biti iznad Ustava".

DSS je naravno, i ovom prilikom, najrigidniji i najoštriji u kritici ponašanja zvaničnog Beograda i Podgorice: u saopštenju ove stranke ističe se da "najave mogućnosti da ministri vojske i inostranih poslova budu iz Srbije nisu ništa drugo do najave drastičnog kršenja Ustavne povelje i načina na koji par Đinđić–Đukanović namerava da upravlja Srbijom i Crnom Gorom". Ova stranka ističe da je Đukanovićev zahtev za "autentično tumačenje ustavne norme istovetan sa načinom na koji je Milošević doneo ustavne amandmane 2000. godine". DSS ukorava i Dragoljuba Mićunovića i poručuje da "sve ovo ukazuje da građani Srbije i Crne Gore neće živeti u demokratskoj i pravnoj državi, već ponovo pod autoritarnom vlašću koja se rukovodi najprimitivnijim srebroljubljem".

"Nije država promijenila ime, već je promijenjena država", poentira Burzan, dodajući da se sadašnje crnogorske diplomate ne mogu smatrati predstavnicima Crne Gore i njenih interesa

Podgorički dnevnici prenose i stavove SNP-a koji kritikuje crnogorsku vlast zbog popustljivosti na štetu Crne Gore. Neki Đukanovića i Marovića nazivaju čak i "beogradskim privjescima", koji pristaju na sve. Ako su u samom startu iskazali takvu bespogovornu lojalnost, pitanje je kuda će to sve naknadno voditi, kaže se na kraju u saopštenju SNP-a. Poslednja vest je da iz ove partije prete sudom ukoliko ministar spoljnih poslova i ministar odbrane budu iz Srbije, suprotno slovu Povelje.

U ovoj najnovijoj polemici oglasio se i Ranko Krivokapić, predsednik SDP-a Crne Gore. Po njegovom mišljenju, resori odbrane i spoljnih poslova pripašće Srbiji, iako to nije u skladu sa Ustavnom poveljom. On, međutim, naglašava da je na najvišem nivou obezbeđen interes Crne Gore za prodor prema Zapadu: predsednik je iz Crne Gore. Dakle, taj prvi cilj je osiguran, smatra Krivokapić.

"Naš drugi cilj je da imamo svog ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom, jer glavne linije pritiska na Grnu Goru idu preko te oblasti", rekao je Krivokapić u intervjuu podgoričkim "Vijestima". On smatra da je Srbija "životno zainteresovana za ministarstvo odbrane "radi obračuna sa KOS-om, odnosno vojnim strukturama koje je predvodio bivši jugoslovenski predsednik Vojislav Koštunica".

Portparol SNP-a Dragan Koprivica smatra da će doći do dogovora: ako Svilanović ostane bez sadašnje funkcije, Đinđić ostaje bez većine u Skupštini Srbije i tada se raspisuju izbori.

POLITIKA I RAČUNICE: Povodom ove teme oglasio se i premijer Crne Gore. Đukanović je u intervjuu "Novostima" rekao da posle izbora Veća ministara, kada će se najzad videti ko će biti ministar inostranih poslova, a ko njegov zamenik (koji za dve godine postaje ministar inostranih poslova), na red dolazi Kolegijum ministarstva inostranih poslova: aktuelne vlade Srbije i Crne Gore želeće da utiču na personalni sastav. Đukanović naglašava da "autentična, većinska Crna Gora" do sada nije participirala u organima vlasti na nivou zajednice i tek treba da sagleda da šta je, zapravo, diplomatsko-konzularna mreža. Misli da je treba znatno racionalizovati jer Srbija i Crna Gora nemaju toliko novca da izdržavaju ni skupu administraciju unije, a još manje skupu diplomatsko-konzularnu mrežu. Đukanović poentira da će to sledećih nekoliko meseci biti prioritetno pitanje i očekuje da "oko tog posla nećemo imati nikakve nesporazume sa Srbijom".

Naravno, ambasadori SNP-a biće povučeni: crnogorski premijer objašnjava da je, jednostavno govoreći, reč o političkoj logici: "To je ona politika Crne Gore koja je u poslednjih pet godina deset puta izgubila na izborima. Ovu garnituru je instalirao Slobodan Milošević, interese unije u inostranstvu oni ne mogu da predstavljaju."

Siromašna Srbija i još siromašnija Crna Gora sada će se, sva je prilika, "ćerati" i oko ministarskih fotelja i oko diplomatskih predstavništava. Glagoljivi ministar pravde Srbije Vladan Batić pohitao je da osudi "crnogorski zahtev za 50 odsto ambasadorskih mesta u situaciji kada Crna Gora u budžetu SCG participira sa samo pet odsto". Crnogorski politički vrh odmah je na sve slične primedbe poručio da će sva svoja diplomatska predstavništva Crna Gora sama plaćati.

Odakle? Sam premijer Đukanović nedavno je istakao da je privreda zemlje u "jadnom" stanju, dok su ekonomski eksperti izračunali da, ukoliko se nastavi sadašnji anemični rast od jedan odsto godišnje, Crna Gora može da računa da će tek za 75 godina stići tamo gde je bila 1990!

Jedan od boljih poznavalaca crnogorskih prilika maliciozno primećuje da crnogorska vlast nema para da na nivou održava ni ono počasno poslanstvo u Parizu, a kako će tek velike ambasade u najvažnijim centrima, kako očigledno pretenduje.

Na ove racionalne dileme odgovor je dao premijer Đukanović: "Svako bi u toj diplomatsko-konzularnoj mreži trebalo da finansira onoliko koliko u njoj participira. Crna Gora u diplomatskoj mreži neće imati onoliko interesa koliko će imati Srbija. Srbija je veća, mnogoljudnija država koja ima potrebe da ostvaruje bližu saradnju i sa nekim državama sa kojima Crna Gora nema..."

Izvesno je da će se interesi poklopiti u najzanimljivijim, najprestižnijim evropskim i vanevropskim zemljama koje, kako reče Đukanović, predstavljaju velesile. "Zato treba da se dogovorimo kako da ravnopravno podelimo mesta na kojima nam se interesi poklapaju", kaže crnogorski premijer. Misli da oko toga neće biti problema sa Srbijom, sa predstavnicima Vlade Srbije su na istim talasnim dužinama, istina, o tome nisu detaljisali.

A đavo je uvek u detaljima...

I na kraju, na pamet pada Crnjanski koji je u svojim *Embahadama* o našoj diplomatiji i diplomatama pisao "gorko i bez obzira". Da li će i mnogo decenija posle, među frakovima, to jest ambasadorima, među velikim jahtama, naši diplomati veslati kao čamdžije sa Đerdapa, ostavljeni sami sebi i gotovo izgubljeni? ■

SLOBODANKA AST

Jovan Prijić

Specijalni republički tužilac

Osnovni podaci: Rođen 8. avgusta 1956. u Beogradu, osnovnu školu završio u Jarakovcu kod Zrenjanina, gimnaziju pohađao u Kovačici. Diplomirao na Pravnom fakultetu u Beogradu. Oženjen, ima ćerku i sina.

Karijera: Od 1980. do 1982. radi kao pravni pripravnik u Zrenjaninu, posle čega je imenovan za zamenika opštinskog tužioca – na toj funkciji zadržava se sve do 1992, uz manju "pauzu" koju provodi na službi u Prizrenu. Od 1992. do 1999. nalazi se na funkciji zamenika okružnog tužioca u Zrenjaninu, a pre petog oktobra 2000. postaje zamenik republičkog državnog tužioca zadužen za pitanja ratnih zločina. U međuvremenu, tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije, kao rezervni oficir – dobrovoljac prošao sva ratišta.
Republički javni tužilac Siniša Simić imenuje ga 4. marta 2003. za specijalnog tužioca sa "širokim ovlašćenjima u borbi protiv organizovanog kriminala".

Političko opredeljenje: Po svemu sudeći, levičar. Tek što je imenovan na novu funkciju, otkriveno je da je 1. maja 1995. pristupio Jugoslovenskoj levici, sa pristupnicom broj 92. Opredeljenje, inače, deli sa suprugom Biljanom: ona se u JUL učlanila 15. maja iste godine. "Njegovo angažovanje u partiji bilo je kratko, dok je Prijićeva supruga bila aktivna u radu Opštinskog odbora. Njegovo ime ne nalazi se u zvaničnoj evidenciji JUL-a ali postoji u internim spiskovima zrenjaninskog odbora. To ne mora da znači da je Prijić bio član partije, ali je kao vrsni poznavalac prava, u par navrata pomagao JUL-u u poslovima vezanim za sudstvo", tvrdi predsednik zrenjaninskog odbora JUL-a Nikola Adamović.

Ugled: Ako je verovati partijskim drugovima, "reč je o poštenom i časnom čoveku". Ako je verovati nezvaničnim izvorima, "reč je o čoveku od akcije, harizmatičnom, koji ume da ubeđuje, ali se nikada ne ističe u prvi plan". Isti izvori tvrde i da "nikada ne odstupa od svojih ubeđenja".

Afera: U toku je rasprava o tome da li Prijić, kao nekadašnji (?) član JUL-a može da bude odgovoran za rasvetljavanje ubistva Slavka Ćuruvije, Momira Gavrilovića i Boška Buhe, nestanka Ivana Stambolića, optužbi Ljubiše Buhe itd. Prema rečima ministra pravde Vladana Batića, "ako se ispostavi da je Prijić bio član JUL-a, to je veliki propust republičkog tužioca". Do greške je, kako reče Batić, došlo zbog toga što "nam Prijić nije rekao punu istinu o sebi". "No, ta greška može biti ispravljena. Kako je postavljen, tako može biti i razrešen."

Po čemu je manje poznat: Kao zamenik okružnog javnog tužioca, u maju 2000. podneo je prekršajnu prijavu protiv dnevnika "Danas", preduzeća "Dangraf" i odgovornog urednika Veseljka Koprivice. Obrazloženje je glasilo da su tekstom "Funkcioneri saopšteni, džaba ste dolazili" objavljenim 19. maja, oni "izvršili zloupotrebu javnog informisanja iz člana 69 Zakona o javnom informisanju, objavom neistine kojom je povređeno pravo ličnosti okružnog javnog tužioca Riste Davidovića". Suđenje je najpre odloženo a zatim je postignut dogovor i prijava je povučena.

Po čemu je još manje poznat: Na izborima 1996. bio zamenik člana izborne komisije iako mu ovlašćenja nisu bila prevelika, nije se pobunio protiv očiglednih propusta na koje je mogao da ukaže. Osim toga, po rečima aktiviste zrenjaninskog Otpora Dušana Juvanina, "krajem 2001. ili početkom 2002. povukao je krivičnu prijavu koju je 2000. subotički DOS podneo protiv bivšeg okružnog tužioca u Subotici Biserke Krpić zbog izborne krađe 1996. godine".

Tračevi: Nema ih mnogo. Priča se, između ostalog, da je posle učlanjenja u JUL, vrbovao kolege iz okružnog tužilaštva da učine isto. Pored toga, priča se i da je 1996. na njegov automobil bačen molotovljev koktel – o detaljima istrage javnost nikada nije obaveštena.

Sagledavanje (1): Za razliku od ministra Batića, republički premijer Zoran Đinđić smatra da je, kad je Prijić u pitanju, neophodno "realno sagledavanje situacije" i da sve "mora da se gleda kroz moguće alternative a ne u odnosu na ideale". "I ja bih mogao da zamislim nekog idealnog Džems Bonda, ali je pitanje da ga mi imamo među našim tužiocima, a ako neko misli da ga imamo, neka kaže ko je to."

Sagledavanje (2): I zvanično i nezvanično, Prijićevi partijski drugovi su zadovoljni, iako ima i onih koji tvrde da je imenovanjem na funkciju specijalnog tužioca u stvari "žrtvovan". Prema rečima portparola JUL-a Dragane Kuzmanović, to imenovanje znači da na prava mesta dolaze pravi, kompetentni ljudi. Lokalni levičari, osokoljeni pred ideološkim protivnicima, pričaju ovih dana kako su oduvek govorili da JUL ima najbolje kadrove: "Uostalom, naši najbolji kadrovi sada su vaši najbolji kadrovi". ■

TAMARA SKROZZA

AUTOPREVOZ Vatras VRNJAČKA BANJA
putovanja
Turska
Grčka
Crna Gora
Vrnjačka Banja
redovne linije
Ljubljana
Pariz
Bazel
Herceg Novi
BG 011-444-82-82
VB 036-661-035
LJ 01-2316-975
AUTOPREVOZ VRNJAČKA BANJA

DRAGAN TODOROVIĆ

DOVOLJAN I VRLODOBAR: Žarko Kovač (partijska ocena 2,43) i Milan Marković (partijska ocena 4,27)

OCENJIVANJE U DEMOKRATSKOJ STRANCI

Zet u društvu šuraka

Nije samo Zoran Đinđić, uz Čedomira Jovanovića ostao bez ocene partijskih drugova, isto mu, u Valjevu, prošao i šurak Miroslav Filipović. Filipović je ostao neocenjan jer je tehnički ispušten, i to više nego slučajno, zaista slučajno, više nego sigurno slučajno...

Ko je rekao da su se funkcioneri otuđili, da ne brenuju ni narod ni Skupštinu, evo, demokrate su se stavile na raspolaganje, istina, i za početak, svom članstvu. Kako i zašto objasnio Čeda, pa Jovanović: "Demokratska stranka je otpočela sa novim vidom vrednovanja rada svojih funkcionera, bez obzira na nivo vlasti na kojem se oni nalaze". Pet hiljada članova ocenilo 1700 funkcionera. Čeda rek'o i o rezultatima i ostalom u tom smislu: "Mislim da je rezultat zadovoljavajući, i bilo bi dobro kada bi se tako nešto primenjivalo u svakoj kompaniji u Srbiji, parlamentu, ministarstvima, i da bi tako, svako ko preuzme određeni posao, uz preuzeta prava, razmišljao i o odgovornosti koja je neminovnost."

Čeda je, zajedno sa Đinđićem i Zoranom Živkovićem, jedini neocenjen jerbo, kako je obrazloženo, nisu ni u jednom upravnom odboru, a već je javljeno da je od republičkih funkcionera najbolju ocenu dobila Gordana Matković, od muških Boris Tadić. Njih ocenjivali članovi Glavnog odbora stranke, anonimno, poštom, ali se članovi GO-a nisu upecali na anonimnost – na koverti pošta udara žig – pa su na angro delili petice. I u unutrašnjosti bilo anonimno, sve članove koji su na funkcijama ocenjivali članovi opštinskih odbora, odbornici, stranački poverenici... Nekima se zalomila prosečna ocena pet, brojem 5, neki omanuli kod drugova. Demokrate na čelu zaječarske opštine dobile 1,87 i 1,62, predsednik Mladenovca 2,27. Ovaj iz Mladenovca rek'o da zna i zašto, ne dozvoljava privilegije, jedan odbornik mu tražio da ne plaća porez, odbio i dobio od druga jedinicu. Zbog, moguće, i takvih motiva pri ocenjivanju vrh stranke najavio da će uvesti red u način vrednovanja rada funkcionera, "neki su dobili loše ocene samo zbog toga što se s njima ne slažu oni koji su ih ocenjivali".

NAJBOLJI I LOŠI: Ajde da vidimo kakve je rezultate dao *red u ocenjivanju* kada je u pitanju Valjevo, koje je, da kažemo, specifična sredina, da li samo ono, kada je Demokratska stranka u pitanju. Ukratko, na čelu opštine su jedne demokrate, u Opštinskom odboru druge.

Tako od skupštine iz 2001 kada je grupa članova, naravno demokratskim sredstvima, preuzela stranku, predsednik opštine i opštinske vlade nisu ušli ni u Opštinski odbor. Opštin-

ski odbor je pre godinu i nešto čak tražio smenu predsednika opštinske vlade, ali je došao Čika funkcioner iz Centrale i postrojio drugove, epilog, zahtev za smenu prevaziđen. I kakve su ocene pale, od 150 sa pravom ocenjivanja, posla se pri'vatilo pola, najbolje ocenjeni, važan član Opštinskog odbora Nebojša Andrić sa 4,36, predsednik stranke Milovan Marković 4,27, sekretar ženskog pola 4 koma nešto. Relativno loše prošli republički poslanik Dragoš Babić, sa prosečnom ocenom 3, i predsednik opštine Tomislav Milanović sa 3,03, a načisto loše predsednik vlade Žarko Kovač, kome je 31 drugarska jedinica dala prosek 2,43. Sa spiska za ocenjivanje slučajno ispao član opštinske vlade Miroslav Filipović, koji je slučajno zet Zorana Đinđića.

Šta kaže predsednik partije, direktor Direkcije za izgradnju Valjeva, Mića 4,27 Marković. Akciju ocenjivanja je sproveo Izvršni odbor partije, pokušaj da se unutar stranke proveri nivo poverenja prema funkcionerima. Zamišljeno da to bude ocena rada, ali, bilo i ličnog utiska, što se tiče najviših opštinskih funkcionera, smatra da je bilo dovoljno elemenata za njihovo ocenjivanje, neka svako brine o tome kakvu je ocenu zaslužio. Ljudi su ocenjivali, nisu prepisivali, tvrdi, lobiranja nije bilo. Da nisu loše ocene opštinskih funkcionera posledica podela u stranci, ne, podele su prevaziđene, saradnja stranke i funkcionera postoji, mada tu nema spontanosti, pa je, moguće, razlog nekih loših ocena. O posledicama loših ocena ne bi, sve se radi u dogovoru sa visokim funkcionerima stranke, akciju vodi Izvršni odbor, i on će dati sugestije, sa loše ocenjenim obaviće se dodatni razgovori. Jesu tražili smenu predsednika opštinske vlade, bilo pa prošlo, to je bilo ponajpre zbog loše saradnje sa opštinskim odborom stranke, sada će poštovati instrukcije Izvršnog odbora. A kako je Đinđićev zet ostao neocenjen, tehnički ispušten, više nego slučajno, zaista slučajno, više nego sigurno slučajno... Pozdravljamo se sa predsednikom Markovićem, prati nas do vrata kancelarije, još jednom, još nekoliko puta, naglašava da je Filipović slučajno ispušten, da to nema veze...

OPŠTE I KONKRETNO: Na raspolaganju i predsednik Opštinske vlade Žarko 2,43 Kovač. Hoće li uopšteno ili konkretno, ajde prvo uopšteno, drago mu je da stranka, u kojoj je od osnivanja, krene sa vrednovanjem rezultata rada svojih članova, međutim, čini mu se da se u akciju krenulo u loše vreme i bez poznavanja sistema rada lokalne samouprave, moglo se sačekati mesec, dva, kada sva javna preduzeća i opštinski organi podnose godišnje izveštaje o radu, tako bi ocenjivači imali validniji materijal o radu. Ima utisak da se ocenjivalo radi ocenjivanja, bez poznavanja predmeta, opisa posla ocenjivanog, to je kao da su anketirani, naravno primera radi, ocenjivali da li je kosmonaut kvalitetno izvršio zadatak, a da ne znaju ništa o tome. Ovako, sve brzo i ishitreno, to su ponajmanje ocene o nečijem radu, pre koliko je neko nekome simpatičan, koliko je ko popularan.

Konkretno njegova ocena, nema utisak da je ocenjivan njegov rad, zbog mesta na kome je učestvuje u više projekata nego svi ostali zajedno, ni na jedan njegov izveštaj nije bilo primedbi. Kako komentarisati to da su najbolje ocene dobili oni koji su na čelu budžetskih ustanova, a on, koji kao predsednik vlade stoji iza tih ustanova, najlošije ocenjen, on loš, a oni petičari.

Pa, on je prvi da se vrednuju rezultati rada, da sposobnost bude iznad podobnosti, rezultati ocenjivanja suprotni. Dobre ocene dobili oni koji se ničim značajnim ne bave, ako harangiranje i podmetanje nisu značajan posao. Konkretno opomenuo predsednika partije da Filipović nije na listi za ocenjivanje, odgovorio mu da ne zna o čemu se radi, ali da nema veze, Filipoviću usmeno svi daju petice. Po njemu, jednostavno je što Filipović nije bio na listi za ocenjivanje, ako mu, kao članu opštinske vlade daju loše ocene, nije zgodno, Đinđićev zet, ako ga dobro ocene, opet nije zgodno, član vlade odličan, a predsednik nedovoljan. ■

DRAGAN TODOROVIĆ

SAGA O KARADŽIĆU: Negde sa telohraniteljima; Momčilo

POTERA ZA KARADŽIĆEM

Džeparenje Radovana

Svako malo, aproksimativno na šest meseci, pripadnici SFOR-a i međunarodne policije izvedu taktičko-pokaznu vežbu hvatanja dr Karadžića. Dosadašnja nastojanja su se pokazala kao neuspešna, pa se pristupilo novoj taktici: prekidanju finansijskih kanala koji omogućuju pristojan život ovom beguncu

"Nikada ga neće naći jer je Radovan već ušao u gusle", poentirao je onomad na jednoj beogradskoj televiziji beogradski slikar i boem Momo Kapor kazujući o svom ratnom i literarnom drugu Radovanu Karadžiću. Gde se krije, ko ga čuva i ko finansira egzil ovog haškog optuženika i dalje je misterija kojom se očevidno bave samo istražni organi "međunarodne zajednice" stacionirani u susednoj BiH. Svako malo, aproksimativno na šest meseci, pripadnici SFOR-a i međunarodne policije izvedu taktičko-pokaznu vežbu hvatanja dr Karadžića. Dosadašnja nastojanja su se pokazala kao neuspešna, pa se pristupilo novoj taktici. Vođeni pretpostavkom da neko iz same BiH finansira dugogodišnji egzil pomenutog neuropsihijatra i pesnika, međunarodni organi su, pod vođstvom visokog predstavnika međunarodne zajednice Pedija Eškauna, proteklog vikenda munjevitom akcijom upali u prostorije svih važnijih institucija Republike Srpske. Sve pod firmom "razbijanja mreže pružanja finansijske podrške Radovanu Karadžiću" međunarodne vojne snage su izvršile helikopterski desant na Pale u cilju prikupljanja kompromitujuće dokumentacije protiv predsednika opštine Srpsko Sarajevo Milovana Bijelice. Pretpostavlja se da ovaj preduzetnik i prvak SDS-a krši norme Dejtonskog sporazuma time što pruža materijalnu potporu plandovanju Radovana Karadžića koji je pred Haškim tribunalom optužen za ratne zločine. U isto vreme talasalo se i u zgradi Narodne skupštine RS u Banjaluci kao i u zgradi Generalštaba Vojske RS smeštenoj u kasarni "Vrbas", opština Banja Luka.

Pre toga je Eškaun doneo ukaz kojim se zamrzavaju računi pretpostavljnih "Karadžićevih jataka", preduzetnika Momčila Mandića i Milovana Bijelice, kao i firme Manko oil i Privredne banke RS. "Oni su stavljeni pod finansijski karantin", saopštio je visoki predstavnik i zatražio od zemalja u regionu da se pridruže ovoj akciji time što će obustaviti poslovnu saradnju sa ovim "privrednim subjektima". Bijelica je ukazom visokog predstavnika smenjen sa položaja Opštinskog vijeća Srpskog Sarajeva i do daljnjeg mu je zabranjeno vršenje bilo kakvih javnih funkcija. Takođe, Mandić i Bijelica kao i pomenuti "privredni subjekti" stavljeni su pod predsednički nalog od strane SAD, što znači da neće moći da vrše transakcije koje bi mogle da uključe bilo kakvu instituciju

REUTERS

REUTERS

Mandić i Milovan Bijelica prozvani kao jataci; Pedi Ešdaun i pripadnici SFOR-a u akciji prekidanja finansijskih kanala; Ostrog kao Karadžićeva adresa po Karli del Ponte

iz SAD. Slične su mere onomad bile preduzete protiv brojnih preduzetnika i političara iz Srbije u doba vladavine "nenarodnog režima" Slobodana Miloševića, ali za sada niko nije trpeo krivične posledice niti mu je poništen neki račun otvoren u inostranstvu.

U trenutku kada haška tužiteljica Karla del Ponte saopštava da se Radovan Karadžić krije u manastiru Ostrog, a demanti dolaze sa najviših političko-policijskih pozicija u Crnoj Gori, Ešdaun obrazlaže akciju na terenu jednostavnom željom da se problemu dolaska do optuženog pristupi na nov način: "Smatram da će preduzimanje ovih mera otežati Karadžiću, kako da se krije tako i da beži. Ove mere predstavljaju i upozorenje ostalima koji pomažu Karadžiću da izbegne hapšenje", prenelo je sarajevsko "Oslobođenje". Akcija sprovedena u Republici Srpskoj trebalo bi da znači novi početak u cilju definitivnog izvođenja Radovana Karadžića pred lice pravde.

Oglasili su se i osumnjičeni Mandić i Bijelica. Obojica demantuju bilo kakvu umešanost u poslove finansiranja egzila Radovana Karadžića. Kako prenose banjalučke "Nezavisne novine", Mandić je rezignirano poručio da su njegove simpatije na strani ratnog vođe bosanskih Srba i dodao: "Američka administracija bi trebalo da proveri što sumnjaju u mene i da me ostave na miru." Bijelica tvrdi da sa čitavom situacijom nema nikakve veze, da nema nikakvu firmu, da sve što je radio podleže sudu javnosti i da se sa Radovanom nije sreo od 1998. godine kada se ovaj "povukao u ilegalu". Kako kaže, za njega su dosadašnje akcije međunarodnih snaga, izvođene po Romaniji, Ozrenu i Ćelebićima, samo dovele do toga da se "međunarodne institucije brukaju".

Momčilo Mandić je inače vlasnik Privredne banke Sarajevo, sponzora beogradskog rukometnog kluba Partizan, a u njegovom vlasništvu se nalazi i poznata benzinska pumpa u Beogradu – Dejton. Za Pedija Ešdauna oni nisu nikakvi "javni radnici i preduzetnici" već je "Bijelica Karadžićev glasnik u spoljnom svetu, a Mandić dobro poznati ratni profiter".

Sarajevski mediji čitav događaj odobravaju i skreću pažnju da je trebalo i ranije raditi u tom pravcu, naročito kada se ima u vidu da je počelo i razotkrivanje mahinacija u poslovanju brojnih bosanskohercegovačkih elektroprivreda. Sedam i kusur godina posle Dejtonskog sporazuma koji je Bosni doneo jednu vrstu "mirnog stanja" situacija se u pravcu sređivanja pomera nesigurnim i malim koracima. S druge strane, sagovornik "Vremena" iz Banjaluke kaže da niko nije posebno obratio pažnju na ono što se dogodilo i da slične akcije "međunarodnih snaga" odavno, još od smene demokratski izabranog predsednika RS Nikole Poplašena, nisu stvar koja bi poremetila život običnih ljudi. ■

SLOBODAN GEORGIJEV

FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

Jadna nam je država

"Dolazi do preteranog očekivanja da neko, u ovom slučaju Akademija, bude ta koja će razrešiti zagonetke jedne države komplikovane do krajnosti a koju porađaju strane sile"

Članovi Srpske akademije nauka i umetnosti ponovo nisu mogli da izaberu predsednika, tačnije da se odluče između akademika Nikole Hajdina i Ljubise Rakića. Tako je i dalje na čelu ove institucije v.d. predsednika akademik Dejan Medaković.

Akademik Medaković imao je pravo da se ponovo kandiduje za mesto predsednika, ali on to nije učinio. Međutim, u razgovoru za "Vreme", Dejan Medaković kaže da će se, po svemu sudeći, na novim izborima i njegovo ime naći na listi kandidata. Odluku je doneo na nagovor prijatelja. Po njegovim rečima, reč je o dobronamernim ljudima najrazliči-

tijih profila i to ne samo iz Beograda već i iz Novog Sada.

"Znam da će ova moja odluka izazvati komentare nekih ljudi u Akademiji i nekih faktora van nje. Ima onih koji moju principijelnost ne podnose, tako da ja nemam iluzija da će mi biti lako", kaže Medaković.

Kada je prvi put kandidovan za predsednika SANU, protivkandidat akademiku Medakoviću bio je akademik Mića Popović, slikar. Posle nekoliko glasanja nijedan od njih nije dobio potreban broj glasova. U to vreme pričalo se da možda nije loše da jedan umetnik dođe na čelo ove najveće nacionalne institucije. Međutim, to se nije dogodilo. Mića Popović se povukao, Dejan Medaković opet nije dobio potreban broj glasova, a na čelo SANU došao je akademik Aleksandar Despić. Akademik Dejan Medaković će tek nakon četiri godine biti izabran.

DEJAN MEDAKOVIĆ: Mića i ja nismo mogli da dobijemo potreban broj glasova, uvek je bilo "pata karta". Jednog dana Mića mi je rekao: "Šta nama dvoma, starim prijateljima sve to treba." A ja sam mu odgovorio: "Mićo, ti pogrešno pitaš. Šta to tebi treba? Meni treba. Ja sam doktorirao u Akademiji, bio sam asistent Instituta u Akademiji, bio sam sekretar odeljenja istorijskih nauka četiri godine. Bio sam šest godina generalni sekretar. Meni to treba. To je normalan kraj čoveka koji je stasao u Akademiji. Šta si ti uradio za Akademiju? Šta to tebi treba? Dobio si gore besplatan atelje u kome si slikao i te slike prodavao za devize. Šta si ti Akademiji privredio? Ja sam radio za Akademiju, prema tome, meni treba."

"VREME": Postoji li uopšte mogućnost da predsednik bude umetnik?

Ja ću vam odgovoriti čisto statistički. Mi imamo osam odeljenja, od toga je sedam naučnih a jedno je umetničko. Sedam prema jedan.

Mislite li da je SANU opravdala svoje zvanje u prethodnih deset i više godina?

U uslovima u kojima je radila, a nije mogla da se izdvoji od opšteg sklopa državnih problema i onoga što nas je snašlo kao narod, ona je uradila koliko je mogla. Naravno, uvek je moguće i bolje. Ali, gledano u globalu, mislim da je učinila svoj maksimum.

U javnosti se čuju prigovori da se o mnogim pitanjima Akademija nije oglasila?

Moramo biti svesni da je u pitanju institucija čiji članovi imaju više mogućnosti da iskažu svoj sopstveni stav, misljenje. Mi nismo neko pevačko drustvo koje mora unisono da peva i jedinstveno misli. Postoji, naravno, jedna količina jedinstva. Ali, mi moramo da branimo demokratsko pravo svakog člana Akademije da ima svoje misljenje i poglede. Što se načelnog stava tiče, ja sam se trudio da se u Akademiju ne unese dnevna politika. Iz jednog jednostavnog razloga, da ne dođe do političke polarizacije. Mi treba da se bavimo naukom i jezikom nauke, a ne da se pokorimo zakonima dnevno-političkog tržista.

Da li je onda javnost od vas previše očekivala tokom ovih prethodnih deset i više godina?

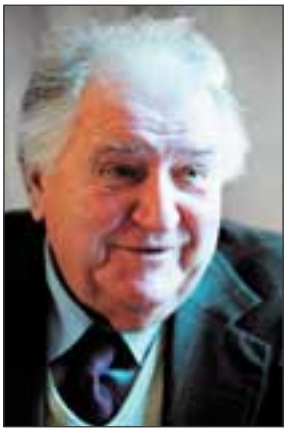
Vidite, mi se nalazimo u situaciji jednog preustrojavanja i društva i države. Stvara se neka nova država koja još nije do kraja jasna, pre svega to kako će da funkcionise. Prema tome, u takvom jednom provizorijumu, kako bih ja to nazvao, jer vrlo često imate osećaj da živite u provizorijumu u kome se stvari od danas do sutra menjaju. Imate nejasno pitanje Ustava, pitanje najelementarnijih funkcija države. Dele se neke poslaničke kvote poslanicima koji se biraju nekim posrednim putevima. Ko je odrezao tu kvotu da ta stranka, nije bitno koja, ima dva, ova druga pet i tako redom. To su napamet izgovorene stvari na osnovu nepostojećih izbornih rezultata. Još niko nije verifikovao svoju stranku da tačno zna koliko ona vredi. Dakle, još uvek je to na bazi pobede DOS-a. To je još zajednička tekovina koja se deli po principu "ja tebi ti meni". To je vrlo jadno... U takvim vremenima ja razumem našu javnost koja traži neku tačku, neki svetionik, koji će razjasniti stvari. I naravno da dolazi do preteranog očekivanja da neko, u ovom slučaju Akademija, bude ta koja će razrešiti zagonetke jedne države komplikovane do krajnosti a koju porađaju strane sile. Jer, to moramo konstatovati. Da nije bilo gospodina Solane, nosioca određenih grupacija Evropske zajednice, verovatno se ne bismo sporazumeli ni danas. Imali smo u novinama drastične vesti: Gospodin Solana nosi šampanjac, gospodin Solana odleteo da ubedi Crnogorce, te Solana ovo, te Solana ono... To stvara jednu tenziju i jedno ubeđenje da nije tog čoveka "spasioca" mi bismo verovatno još tražili naš zajednički put. Što god mi mislili, naučno dokazali, ne može imati onaj odjek i onaj efekat koji bi svet očekivao. Ja mogu da vam dokažem da smo u SANU na mnoge velike srpske teme maksimalno odgovorili, i to naučnim rezultatima. Mi imamo pet ili šest knjiga sa međunarodnog skupa o temi "Srpsko-albanski odnosi". Ko je koristio te knjige? Ko je znanja, koja je nauka na tu temu pružila, koristio u političkim razgovorima sa određenom stranom? Ja verujem – niko. Postoji jedan raskorak između politike i naučne misli. Ako se u jednoj zemlji taj raskorak povećava svakodnevno, to znači da dolazi do kratkog spoja. Ta zemlja ne funkcioniše dobro. Zašto smo se mi divili kratkoj demokratskoj eri, koja je trajala od dolaska Petra Prvog Karađorđevića do Prvog svetskog rata? Cela tajna bila je u tome što je posle jedne vlade kakva je bila vlada Obrenovića, u kojoj je bilo mnogo političkih skokova, zatim ličnih problema, menjanja ustava... dosla jedna stabilizacija. Ona se pokazala jedino u tome što je došlo do nekog približavanja političke i naučne misli. Ako je Stanoje Stanojević kao veliki istoričar nešto rekao, ili Jovan Radonjić, ili Skerlić, ili Ljuba Stojanović to je imalo odjeka i u političkom životu. Politika je prihvatila rezultate nauke i ponašala se kao da želi da uči od nauke. Evo, nedavno je održan međunarodni naučni skup o zloupotrebama i mitovima vezanim za pojam Velika Srbija, što je već postalo formula za optuživanje srpskog naroda, stalna hipoteka, a sve je izmišljeno. Mi smo na jedan miran, naučni način pokazali genezu svih falsifikata.

"Jednog dana Mića mi je rekao: 'Šta nama dvoma, starim prijateljima sve to treba.' A ja sam mu odgovorio: 'Mićo, ti pogrešno pitaš. Šta to tebi treba?'"

Ima tome osam godina kada ste tražili da se organizuje naučni skup u Akademiji, jedna vrsta javne rasprave povodom Memoranduma. Ovih dana Hag je ponovo u priču o Srbima vratio i priču o tom dokumentu...

Nije došlo do skupa, ali došlo je do nečega jednako važnog. Prvo, mi smo integralni tekst Memoranduma objavili na tri svetska jezika, engleskom, francuskom i nemačkom. Zatim smo objavili jednu knjigu izuzetno značajnih komentara koje su dali akademici Kosta Mihailović i Vasilije Krestić. To je takođe prevedeno. Dakle, mi smo naučno odgovorili na optužbe. Molim vas, nama je podmetnuto da smo hteli da rušimo zemlju. Naprotiv, Memorandum je bio spis kojim se pokušao zaustaviti raspad. U prvom pasusu to stoji: "Zastoj u razvoju društva, ekonomske teškoće, narasle društvene napetosti i otvoreni međunarodni sukobi izazivaju duboku zabrinutost u našoj zemlji. Teška kriza je zahvatila ne samo politički i privredni sistem već i celokupan javni poredak zemlje. Svakodnevne su pojave: nerad i neodgovornost na poslu, korupcija i nepotizam, odsustvo pravne sigurnosti, birokratska samovolja, nepoštovanje zakona, rastuće nepoverenje među ljudima i sve bezobzirniji individualni i grupni egoizam. Raspadanje moralnih vrednosti i ugleda vodećih ustanova društva, nepoverenje u sposobnost onih koji donose odluke praćeni su apatijom i ogorčenjem naroda, otuđenjem čoveka od svih nosilaca i simbola javnog poretka. Objektivno ispitivanje jugoslovenske stvarnosti dopušta mogućnost da se sadašnja kriza završi socijalnim potresima sa nesagledivim posledicama, ne isključujući i tako katastrofalan ishod kao što je raspad jugoslovenske državne zajednice. Pred onim što se zbiva i što se može dogoditi, niko nema pravo da zatvara oči. Pogotovu na to nema pravo najstarija ustanova naučnog i kulturnog stvaralaštva u ovom narodu." Samo se upotrebljava kako kome treba.

Kada se pojavila memorandumska afera, mi smo na Zapadu doživeli aplauz. Onda je to protumačeno kao antikomunistički spis, kao prodor u neku novu demokratsku državu. Zvanična politika u zemlji nas je napala. To znači komunisti, Stambolić, cela hrvatska štampa, Slovenci. Svi su skočili kao ugroženi, uključujući i vladu Srbije. Nama je vlada Ivana Stambolića oduzela pravo na proslavu stogodišnjice SANU. U Hagu se sada opet poteže Memorandum. Naravno, sada im treba druga varijanta. To je vrtlog dnevne politike. Moram ovo reći, postoji veliki problem a to su nevladine organizacije koje isporučuju ili prosto odrađuju neki svoj honorar. Ja ne znam ko to plaća, tek, uglavnom stalno isporučuju optužbe za nacionalizam, jednostavno ljudi odrađuju svoj lebac. U takvoj klimi koja je nezdrava, koja miriše na trulež teško je sačuvati obraz i dostojanstvo. Ako je ista ova Akademija u mom četvorogodišnjem mandatu uspela, ako sam išta uspeo, sada laskam sebi, to je da sam branio dostojanstvo kuće. Koliko sam ga odbranio, to prepuštam drugima da procenjuju. Ja sada mogu mirne duše da se osvrnem na taj period mog predsednikovanja, koji je inače bio najteži period mog života. Imam i dokumentaciju koju čine moji tekstovi, molbe, protesti, za koje čak i pola Akademije ne zna a koje sam upućivao na razne adrese i koje ću objaviti.

"Mi nismo pevačko društvo koje mora unisono da peva i jedinstveno misli"

Država je SANU skinula sa budžeta i prebacila Ministarstvu za nauku...

Da, niko nas nije obavestio o tome. To je isto jedna metoda kojom se normalna zemlja ne može služiti. Morate biti obavešteni da postoji predlog da budete skinuti sa državnog budžeta i da idete na budžet jednog ministarstva. Mi smo do sada od države dobijali global koji smo sami delili preko našeg fonda. Tako su finansirani naučni projekti na osnovu odluke fonda. Znači, bilo je u kompentenciji Akademije šta će se raditi. Sada zavisimo od Ministarstva nauke. Odnosno, svi naši projekti sada će se finansirati verifikacijom u Ministarstvu nauke. Što znači jednu novu vrstu problema i dokazivanja. I kome se dokazivati?! Ko može meritornije da oceni nego jedan Akademijin fond, u kome sede akademici, o sopstvenim projektima. Da li će to bolje da urade neki činovnici koji danas jesu, sutra nisu?

To je trenutni materijalni položaj, odnosno materijalna zavisnost vaše institucije. Mnogo velikih intelektualaca, pisaca i njima sličnih tokom ovih prethodnih godina bilo je na ivici egzistencije. Šta je sa akademicima?

Kada me tako provocirate, onda ću reći ono što zna mali broj ljudi. Mi imamo šest akademika koji imaju 12.000 dinara penziju. Posle trideset i više godina rada na Univerzitetu, institutima. Ja neću reći imena, radi njihovog dostojanstva, ali, da li je u redu da ljudi koji su stekli status akademika, dakle najviše što se može u nauci, budu na ivici egzistencije. Govori se o privilegijama akademika. To je smešno. To što se daje kao nagrada to je beda, odnosno daje vam se samo za ono što ste uradili. Mi imamo problem da jedan broj ljudi uradi projekte uz pomoć Akademije, ali kada sklope knjigu, shvate da je honorar koji im sleduje simboličan i onda odlaze u izdavačka preduzeća jer im ona daju honorar koji Akademija ne može da im priušti. Što znači, živeli smo i živimo kao i ostali stanovnici države. Ja sam ove godine imao veliku produkciju, a zamislite, i s tim sam ispod poreskog limita. A ja spadam u izuzetke po produktivnosti.

Vaše ponovno kandidovanje za predsednika SANU u neku ruku znači da svoj prethodni četvorogodišnji rad i predsednikovanje stavljate u isto vreme na proveru svojim kolegama. Šta ukoliko vas ne izaberu?

Trudio sam se da budem pravedan. Kao što sam rekao, desetine ljudi me je posavetovalo da se odlučim na tako nešto. To znači da cene moj rad i doslednost. Ali, ukoliko ne budem izabran, neću biti nesrećan, neću to doživeti kao poraz. ■

VOJKA PAJKIĆ

1997 1998 1999 2000 2001 2002
VREME
CD

Od tribina do nacionalnog bića

Da li vam nešto znači kada čujete Savez studenata, Studentska unija, Otpor, Studentski parlament? Znate li čime se bave

A.ANDIĆ

SA ULICE NA FAKULTETE: Studentsko organizovanje

Akademski građani uvek su bili veoma aktivni, u poslednjih desetak godina, čini se, najviše. A i broj studentskih organizacija znatno se uvećao. Pored sopstvenih problema, kao napredni mladi ljudi studenti su se zalagali (i dalje se zalažu) i za rešavanje važnih društvenih pitanja. Protokolom o saradnji, koji je Ministarstvo prosvete u leto 2001. godine potpisalo sa predstavnicima Studentske unije Srbije, Otpora i Saveza studenata, prekinuta je višegodišnja praksa bivšeg režima da priznaje i finansira samo jednu organizaciju, iako je Savez studenata Beograda još uvek, u formalnom smislu, jedino zvanično registrovano studentsko udruženje.

Ivan Rakonjac, predsednik Saveza studenata Beograda (SSB) i student Mašinskog fakulteta, priznaje u razgovoru za "Vreme" da je Savez doskora bio izmanipulisan i zloupotrebljen od strane vlasti koja je na taj način kontrolisala deo studentske populacije. "Međutim, vremena se menjaju i sada je Savez nezavisna organizacija koja ne sledi ničije političke principe."

MOGUĆNOST IZBORA: Po njegovim rečima, SSB, je decentralizovana organizacija u kojoj svaki lokalni savez ima autonomiju. "Mi smo sindikalna organizacija koja se bori za studentska prava, radimo i studentske kartice, organizujemo brucošijadu, imamo svoj list 'Student'", kaže Ivan Rakonjac i dodaje da ne postoji evidencija o članstvu.

Ideja o drugačijem modelu studentskog organizovanja rodila se 1992. godine, osnivanjem prve Studentske unije na Pravnom fakultetu u Beogradu. Ona je bila alternativa i opozicija postojećem Savezu. U novembru 1998. stvara se Studentska unija Srbije (SUS), organizovana kao mreža lokalnih unija. Svoj rad nisu ograničavali samo na fakultet, pa su zbog neslaganja sa režimom često bili izloženi represiji.

"Mi smo jedina međunarodno priznata studentska organizacija iz Srbije. Ubrzo posle osnivanja primljeni smo u članstvo Evropske studentske unije (ESIB) i od početka je resor za međunarodnu saradnju dobro radio. U 2002. godini imali smo predsedavajućeg ESIB-a, a u 2003. imamo člana Izvršnog odbora", objašnjava za "Vreme" Goran Bogunović, član IO-a i koordinator SUS-a za Beograd, student Fakulteta političkih nauka.

Finansiraju se projektno i ne dobijaju novac iz budžeta. Jedini izuzetak je finansijska pomoć Vlade Srbije prilikom organizovanja konferencije na Zlatiboru. "Na taj način ljudi se motivišu da pišu projekte jer nemamo stalan izvor prihoda", kaže Bogunović.

U poslednjih godinu-dve najaktivniji je bio resor za nastavu i nauku koji se bavio reformom univerziteta. Studentska unija Srbije je i inače, trenutno najaktivnija studentska organizacija koja se bavi svim aktuelnim pitanjima akademskog života, organizuje seminare, tribine, razne akcije.

Studentski protest 1996/97. iznedrio je još nekoliko novih organizacija, koje su u međuvremenu nestale sa scene: Studentska inicijativa, Studentski parlament i Studentski politički klub. Studentska federacija osnovana je 1995. godine i ostala je upamćena po zajedničkim akcijama sa omladinom DOS-a.

NACIONALNI UNIVERZITET: U oktobru 1998. godine pojavio se studentski pokret Otpor. Milja Jovanović kaže za "Vreme" da su direktan povod za formiranje Otpora bili Zakon o univerzitetu i Zakon o informisanju i da oni nikada nisu bili studentska organizacija, već pokret koji je uvek bio okrenut političkim pitanjima. Ona kaže da su generacijski bliski studentima ali da u saradnju sa Ministarstvom prosvete nisu ušli kao studentska organizacija već kao pokret koji ima jako mnogo aktivista spremnih da se bave tim poslom.

Još jedna od organizacija čije aktivnosti nisu usmerene isključivo prema akademcima je i Udruženje studenata "Sveti Justin Filosof" koje su formirali studenti istorije sa Filozofskog fakulteta početkom 2001.godine. Zalažu se za primenu nastavnih i naučnih sadržaja koji će dovesti do "duhovne i kulturne obnove srpskog nacionalnog bića, za nacionalni univerzitet". Izazvali su veliku polemiku u javnosti stavovima izrečenim na "prvom Saboru pravoslavno-nacionalne omladine srpske na Beogradskom univerzitetu posle 1944. godine" u decembru 2001. kada su preporučili da se "saberemo oko ličnosti tri srpska mučenika: Milana Nedića, Dimitrija Ljotića i Dragoljuba Draže Mihailovića".

STUDENTI NA INTERNETU: Kao jedna vrsta studentske organizacije decembra 2000. godine pojavio se i veb sajt Infostud. Radi ga pet studenata u pet gradova, uz spoljne saradnike, a jedna od njih, Branislava Gajić kaže:

"Cilj nam je da pružimo što više informacija koje su ranije bile rezervisane isključivo za one koji su bili vredni pa tražili više ili su bili u studentskim organizacijama pa su na konto toga dobijali informacije. Sada možete samo da odete na internet."

Maturantima pružaju informaciju o fakultetima i višim školama, zatim o studentskim centrima, događajima na univerzitetu, radu studentskih organizacija. Na sajtu postoje informacije o studentskim putovanjima seminarima, mahom u inostranstvu, a i ovde. Otkako Infostud radi broj ljudi iz Jugoslavije koji konkuriše i učestvuje na tim seminarima se udvostručio, pa i utrostručio.

Po najnovijoj verziji predloga Zakona o studentskom organizovanju, koji je u završnoj fazi, vrhovno predstavničko telo biće Studentski parlament. Miloš Milovanović, student prodekan Ekonomskog fakulteta koji je učestovao u izradi Zakona, kaže da on jeste kompleksan ali da se ovim aktom studenti, profesori i pojedini pravnici isuviše dugo bave.

"Zakon o studentskom organizovanju sada treba da dođe do Ministarstva. Verujem da će on biti pridodat Zakonu o univerzitetu jer nije realno da ga kao samostalnog pregleda Narodna skupština Srbije. Želeo bih da se taj posao što pre završi." ■

MARKO ANDREJIĆ

NUSPOJAVE
piše Teofil Pančić

Zborno mesto

Složeni identiteti ljudi na ovim Vetrometinama ne daju se svesti na koju god "etničku", "regionalnu" ili neku treću džidža-bidžu, patetično uzdignutu do Apsoluta

Pančevci su uveli revolucionaran izum kako da i oni žive u Beogradu bez da se zlopate po njegovim zarozanim ulicama

Blago Pančevcima – oni će prvi u komunizam! I to sve ležeći, ne pomerajući se s mesta. Otkud sad to? Pa, lepo: nije li se nekada, u vreme *obnove & izgradnje,* zaneseno govorilo da će "u komunizmu svi živeti u Beogradu"? Beograd je, doduše, poslednjih godina (decenija?) već toliko nabubrio preko vlastitih objektivnih limita da u toj besmislenoj *rurbanoj* ljudskoj vrevi već postaje prilično nesnosno. No, Pančevci su uveli revolucionaran izum kako da i oni žive u Beogradu bez da se zlopate po njegovim zarozanim ulicama: umesto da oni dođu k njemu, Beograd će doći kod njih!

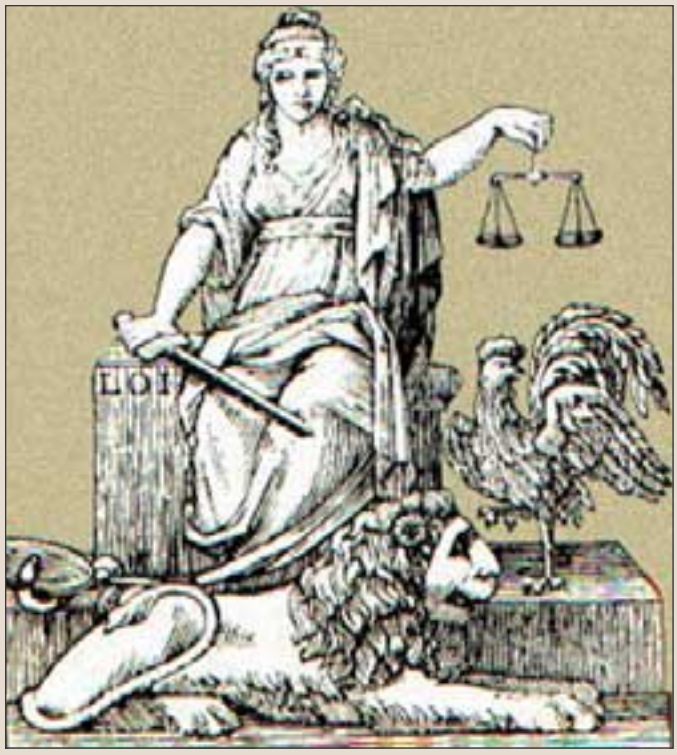
Evo o čemu se radi: nešto što se pompezno predstavlja kao Udruženje za pomoć Kosovu i Metohiji "Solidarnost" zatražilo je ovih dana – tvrdi Tanjug, a prenosi "Politika" od 6. 3. 2003 – da se Pančevo izdvoji iz Vojvodine i "postane sastavni deo Beograda", to jest da se u Pančevu raspiše referendum na tu temu. Razlog je tome taj što famozni Zli Autonomaši Opet Dižu Glave i razbijaju nam vaskoliko Srpstvo; ako im već tu njihovu Vojvodinu ne možemo ukinuti, daj bar da Pančevo izvučemo iz njihovih krvoločnih crno-žutih kandži... Posle će valjda i ostali da se *prisajedine*.

Ovo polufantomsko Udruženje jedan je od preživelih mutanata/derivata/zombija/fosila one slavne "antibirokratske revolucije" s kraja osamdesetih: ovakva su Udruženja Građana S Pojačanim Nacionalnim Svrabom Na Nezgodnom Mestu u to vreme bila idealna mrestilišta budućih Slobinih lokalnih poverenika, aktivista i, uopšte, *ilija čvorovića* opšte prakse. Drugim rečima, inicijativa o bizarnom *strateškom prodoru Šumadije duboko u Banat* sama je po sebi beznačajna i lakrdijaška onoliko koliko i ekipa koja stoji iza nje – dakle, potpuno. Pa ipak, ona je vredna (psiho)analitičke pažnje zbog svoje "egzemplarnosti", tj. utoliko što eksploatiše nekolike važne, a ne baš ozbiljno rasvetljene i rasvetljavane topose *političkog nesvesnog* u ovom delu sveta; samo je Pančevo ovde tek *ogledna laboratorija*, specifičnošću svog "rubnog" geografskog položaja zahvalan teren za istorijsko-političke opite *in vivo*.

Na primeru ovog grada mogu se videti i blaženi kontinuitet i beskrajne kreativne mogućnosti *represije nad identitetom*, a sve u ime ove ili one "spasiteljske ideje", uvek i obavezno Veće Od Života. Jedna strana priče o toj represiji na tragu je onoga što propovedaju "Solidarnost" i slični. Pančevo je, dakako, i te kako Banat, a Banat je Vojvodina – sa svim istorijskim, kulturnim i ostalim specifičnostima koje uz to idu. Taj je spontani, neideologizovani "banatizam" fundamentalan deo identiteta grada i njegovih ljudi, sasvim bez obzira na to što sa svakog osrednjeg pančevačkog solitera možeš lepo videti svetla obližnjeg Beograda, grada koji je mnogim Pančevcima nešto poput Dnevnog Boravka. No, šta je nacionalizam ako ne *opsesivni etnocentr(al)izam*? Ovo, pak, ne znači samo opsednutost neizbrojnim Opasnostima koje Etnosu prete spolja, nego i neprestanu paranoju od Unutrašnjeg Rastakanja Nacije, do kojeg, je l' te, nužno dolazi ako se nacija *obescentri*, ako se na nju počne gledati kao na multicentrični i multiidentitetski kultur-organizam, ako se odustane od opasnog fantazma o (re)uspostavljanju nekakvog Jedinstvenog Identiteta, nekog mitskog ili arhetipskog Mi, "po defaultu" razlučivog od svih Drugih. Da ne te(r)oretiziram previše: da bi se (barem) Pančevo spasilo od tih strrrašnih opasnosti koje prete njegovom Ugroženom Srpstvu – a Srpstvo koje nije Ugroženo zapravo nije ni Srpstvo, jer je neotklonjiva Ugroženost ključna osobina Srpstva dostojnog svojeg imena – ono se mora pod hitno *obezvojvodiniti* i *beogradizovati*: u protivnom mu sledi grom i pakao, Sodoma i Gomora "rasrbljenja", što mu dođe na isto kao Gubitak Suštine. *By the way*, "Beograd" o kojem se ovde radi nije onaj smoreni, ali ipak respektabilni i prijazno šaroliki južnoevropski velegrad na koji vam pukne pogled čim se popnete na Pančevački most sa banatske strane: "predmet žudnje" nije, dakle, taj realno postojeći grad, nego fantazamski, isprojektovani "Beograd" kao mitski Centar Nacije, kao nekakvo "zborno mesto" takoreći...

No, šta je ona obećana druga strana priče o *represiji nad identitetom*? Moglo bi se reći da je to ono svojevremeno stanje, ne "autonomije" nego *komunističkog feudalizma* kakvo (i) Pančevci pamte iz sedamdesetih i osamdesetih godina: iako im je Beograd "realno" i "životno" pred nosom, "administrativno" im je taj grad bio po mnogo čemu (pre)daleko, što im je beskrajno komplikovalo živote. Ljudi koji su, recimo, tih godina završavali Pančevačku gimnaziju morali su da polažu nekakve moronske "diferencijalne ispite" da bi se upisali na Beogradski univerzitet. Alternativa tome je bila da studiraš u Novom Sadu, ali – kog ćeš vraga u Novom Sadu!? Podstanarsko životarenje u tom sto dugih kilometara udaljenom gradu sasvim je besmislena gnjavaža – trošak obaška – za nekoga ko ima fakultet iste sorte na tričavih tuce kilometara od kuće, u tom "srbijanskom" Beogradu, gde takođe ima i firmu, fabriku, robnu kuću, bolnicu. Na taj je način takođe vršena *represija nad identitetom* Pančevaca, jer je oslonjenost na Beograd takođe važan deo njihovih života, ergo *neideologizovanih identiteta*. Masovna frustriranost tim idiotskim položajem bitno je doprinela lakšem primanju potonje "antiautonomističke frustracije". Jer, i tada se radilo o sitnoimperijalnom Centru (drugačije provenijencije) kojem se, u ime Viših Ciljeva i ideoloških projekcija, imala prinositi besmislena Žrtva.

Naravoučenije ove priče nalazi se u njoj samoj. Đerđ Konrad je onomad pisao o "identitetu i histeriji"; ta je priča, nažalost, vazda zimzelena u "bednim malim istočnoevropskim državama", utoliko što se ovde oko identiteta stalno nešto histeriše, jer se sistematski izbegava ono što jedino korespondira sa Životom: identiteti ljudi na ovim Vetrometinama složeni su i polivalentni, i ne daju se svesti na bilo koju "etničku", "regionalnu" ili neku treću džidža-bidžu, patetično uzdignutu na ravan Apsoluta. Jer, taj će razmaženi, histerični Apsolut prvom prilikom ultimativno zatražiti od ljudi da se veselo odreknu jednog dela svog identiteta u ime drugog, Jedino Legitimnog. Otuda svakoga ko to pokuša treba ubuduće okupati u studenom Tamišu, možda mu se neki pojmovi izbistre; a sve ako to i ne pomogne – ostaće lud, ali mu bar noge neće smrdeti! ■

Pravosudni centar

Uspostavljanje pravednog i stabilnog društva podrazumeva, između ostalog, i konstantnu edukaciju onih koji predstavljaju institucije tog društva. O formiranju, funkcionisanju i dosadašnjim uspesima Pravosudnog centra za opšte i stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija za "Vreme" govore i pišu predstavnici Centra, Ministarstva pravde i relevantnih strukovnih udruženja

Objavljeno kao dodatak nedeljnika VREME *br.636 od 13. marta 2003.*

FOTOGRAFIJE: A. ANĐIĆ

NATAŠA RAŠIĆ, DIREKTOR PRAVOSUDNOG CENTRA

Sigurna budućnost

Pravosudni centar za obuku i stručno usavršavanje sudija i tužilaca zajednički su osnovali Ministarstvo pravde Republike Srbije i Društvo sudija Srbije radi kontinuirane edukacije svih koji rade u pravosuđu naše zemlje. Poformiranju Udruženja tužilaca i zamenika tužilaca ova se asocijacija odmah uključila u aktivnosti Pravosudnog centra koji je, sigurno, institucija u kojoj na najbolji način sarađuju svi kojima je cilj unapređenje stanja u pravosuđu Srbije. Ne bez ponosa, Centar može da se pohvali, osim konstruktivnom saradnjom predstavnika osnivača i korisnika, i uspešnom komunikacijom sa domaćim i međunarodnim organizacijama koje imaju mandat u oblasti prava. Svima je zajednička želja da se ubrzanim stručnim usavršavanjem nosilaca pravosudnih funkcija prevaziđe sve što je do 2000. godine rušilo kvalitet i kredibilitet ove važne grane vlasti. U okviru nove, nedavno usvojene Strategije reforme pravosuđa u Srbiji, koju je pripremio Savet za reformu pravosuđa formiran od strane ministra pravde, Centar je uključen u rad sektorske komisije za organizaciono pravo

ORGANIZACIJA PRAVOSUDNOG CENTRA

Pravosudnim centrom upravlja odbor čiju jednu polovinu članova imenuje Društvo sudija Srbije a drugu Ministarstvo pravde. Predsednik Upravnog odbora je predsednica Vrhovnog suda Srbije mr Leposava Karamarković, članovi su republički javni tužilac Siniša Simić, zamenik ministra pravde Dušan Protić, sudije Vrhovnog suda Srbije Vida Petrović-Škero i dr Zoran Ivošević, pomoćnik ministra pravde Aleksandar Miščević, sekretar Ministarstva pravde Bruno Vekarić, predsednica Okružnog suda Novi Sad Sonja Brkić, predsednik Opštinskog suda Obrenovac Ante Bošković i koordinator u Centru Ljiljana Vuković. Programi koji se u Centru realizuju prethodno prolaze proceduru analize i verifikacije u Programskom savetu čiji je predsednik sudija Vrhovnog suda Milena Savatić a članovi sudija Vrhovnog suda Dragica Marjanović, sudija Okružnog suda Novi Sad Ljubica Jerimić, direktor Beogradskog centra za ljudska prava prof. Vojin Dimitrijević, viši naučni saradnik Instituta za uporedno pravo Nataša Mrvić-Petrović, Okružni javni tužilac iz Užica Milenko Mandić i tužilac Prvog opštinskog javnog tužilaštva u Beogradu Goran Ilić. Programski savet je za pripremu redovne obuke oformio radne grupe, od kojih je pet do sada završilo programe za krivično, građansko i upravno pravo, za kompletnu edukaciju tužilaca i početnu edukaciju administrativnog osoblja. Šesta radna grupa, za trgovinsko pravo, je svoj program definisala i pre osnivanja Centra, pod okriljem USAID projekta privrednog prava. Za ustavno pravo nije formirana posebna radna grupa jer je kolegijum Ustavnog suda Srbije utvrdio svoje potrebe za stručnim usavršavanjem i ovlastio sudiju tog suda da ga organizuje u saradnji sa Centrom. Plan edukacije u oblasti ljudskih prava pripremljen je u saradnji sa Savetom Evrope a u toku je izrada programa za mlade pravnike koji treba da polažu pravosudni ispit.

Važna tela su još i Nadzorni odbor formiran od strane osnivača i Savetodavni odbor koji čine predstavnici donatora i međunarodnih organizacija koje pružaju podršku radu Centra. Sve aktivnosti do sada, organizovali su zaposleni u kancelariji u Beogradu koja je počela sa radom u maju 2002. godine. Donacijom ambasade Republike Nemačke u SCG, februara 2003. otvorena je regionalna kancelarija u Nišu koja će realizovati programe na teritoriji južne Srbije. Planira se i otvaranje kancelarija u Novom Sadu i Kragujevcu, kao sedištima budućih apelacionih sudova.

Primenu programa koordiniraju pravnici sa iskustvom u pravosuđu, tri u Beogradu, za krivično, građansko i trgovinsko pravo i jedan u Nišu. Peti koordinator, za ljudska prava, istovremeno je i program menadžer. Koordinatorima pomažu po jedan asistent pravnik u obe kancelarije i ukupno šest zaposlenih u pomoćnim službama. U okviru UNDP-a koji administrira donacije Švedske i Holandije, dragocenu stručnu pomoć Centru pružaju međunarodni konsultant, švedski sudija Christer Karphammar i lokalni konsultant mr Olivera Purić.

KORISNICI

Broj korisnika usluga Centra samo iz pravosuđa je blizu 15.000: oko 2500 sudija i više od 700 tužilaca i njihovih zamenika, gotovo 1000 pripravnika, stručnih saradnika i savetnika u sudovima i tužilaštvima i oko 11.000 pripadnika pravosudne administracije. U bliskoj budućnosti, osim ljudi iz pravosuđa Srbije, u Centru bi trebalo da se usavršavaju i drugi pravnici koji žele da polažu pravosudni ispit veštaci, medijatori, javni beležnici, advokati, za koje će biti pripremljeni posebni programi na komercijalnoj osnovi.

EDUKACIJA SUDIJA I TUŽILACA PRE OSNIVANJA PRAVOSUDNOG CENTRA

Pre osnivanja Centra stručno usavršavanje sudija i tužilaca nije bilo institucionalizovano i odvijalo se uglavnom kroz savetovanja o spornim temama, razmatranje stavova iz sudske prakse ili pojedinih zakonskih predloga. Sve to bilo je sporadično i nedovoljno za brži napredak u profesiji koja zahteva doživotno učenje i usavršavanje.

Odmah nakon demokratskih promena u Srbiji, mnoge domaće i međunarodne organizacije počele su da organizuju seminare za sudije i tužioce. USAID projekat privrednog prava, preko svojih konsultantskih kuća, najpre Booz Alen Hamilton, zatim PriceWaterhouseCoopers i sada IBM, još od 2001. godine sa sudijama trgovinskih sudova organizuje niz savetovanja i okruglih stolova na veoma aktuelne teme privatizacije, stečaja, obezbeđenja potraživanja, trgovinske arbitraže...

Američko udruženje pravnika – Inicijativa za centralnu i jugoistočnu Evropu (ABA-CEELI), takođe podržano od USAID-a, veoma aktivno je sarađivalo sa Društvom sudija Srbije na polju stručnog usavršavanja. Prve "škole prava" za mlade sudije sa manje od tri godine radnog iskustva realizovane su u saradnji sa ovom uglednom organizacijom. Iz tih bazičnih kurseva proceduralnog prava, pod nazivom "Od

Crna Gora

Centar za obuku sudija Republike Crne Gore (COS) osnovan je u junu 2000. godine u skladu s planom projekta reforme pravosuđa Vlade RCG iz 1998. godine. Četiri osnivača Centra su: Udruženje sudija Crne Gore, Ministarstvo pravde RCG, Institut za otvoreno društvo – Crna Gora (Fondacija za otvoreno društvo – predstavništvo Crna Gora) i Američko udruženje pravnika – Inicijativa za centralnu i istočnu Evropu (ABA/CEELI).

Sredstva za dosadašnji rad Centra obezbijedila je Fondacija za otvoreno društvo – predstavništvo Crna Gora i Institut za ustavnu i zakonodavnu politiku (COLPI) iz Budimpešte. Prostorije u kojima je smješten Centar obezbijedilo je Ministarstvo pravde, a njihovo opremanje pomogao je ABA/CEELI. Prema ugovoru između osnivača, u trećoj godini postojanja COS-a, njegovo finansiranje trebalo bi da preuzme budžet Republike. Ipak, imajući u vidu lošu finansijsku situaciju države u tranziciji, Centar nastoji da obezbijedi nastavak inostranih donacija.

Prema odredbama Statuta COS-a, programi su namijenjeni prvenstveno sudijama, stručnim saradnicima i pripravnicima, zaposlenima u administraciji suda i sudskoj straži. Takođe, COS je otvoren za saradnju i s drugim učesnicima u pravosuđu: tužiocima i advokatima, sudskim vještacima i drugima. Osnovni zadatak COS-a je obrazovanje sudija i ostalih navedenih korisnika o novim propisima, modernim metodama obavljanja sudijske funkcije i organizovanja sudske uprave. Prilikom izvođenja nastavnih aktivnosti, COS daje prednost praktičnoj obuci u vidu analize sudske prakse, simulacija, diskusije i rješavanja problema nastalih u praksi. Podstiče se aktivno učešće, pa se nastoji da se programi organizuju za što manje grupe, do 30-40 učesnika.

Prvo savjetovanje pod naslovom "Primjena Zakona o izvršnom postupku" Centar je organizovao 22. decembra 2000. godine. Tokom prve godine djelovanja, Centar je nastojao da svojim programom odgovori na potrebe sudija koje su urednici programa, sudije Vrhovnog suda Republike Crne Gore mr Emilija Durutović, Ranko Vuković i Stevan Damjanović i ostale sudije, putem upitnika ocijenili kao najvažnije. Organizovano je savjetovanje o primjeni Zakona o izvršnom postupku, koji je izazivao probleme u praksi. Održan je ciklus seminara u Podgorici i Bijelom Polju pod naslovom "ZPP u praksi – efikasnost postupka", radi poboljšanja efikasnosti suđenja u skladu sa standardima Savjeta Evrope o suđenju u razumnom roku. Za sudije krivičare održan je ciklus seminara iz oblasti materijalnog krivičnog prava i započet ciklus "Zakon o krivičnom postupku u praksi". U 2001. godini Centar je započeo uspješnu saradnju s Evropskom agencijom za rekonstrukciju (EAR), koja je finansirala višestrani Projekat podrške Centru, namijenjen prvenstveno za planiranje njegovih budućih programa i insti-

tužbe do presude" i "Od krivične prijave do presude", u okviru Centra su se dalje razvili viši kursevi za istu ciljnu grupu korisnika. ABA-CEELI je takođe organizovao i tzv. treninge za buduće trenere kako bi naše sudije uputio u novine na polju edukacije. To je, inače, od velikog značaja za Centar koji želi da promoviše nove metode učenja: interaktivni rad u tzv. radionicama, "analize predmeta" (case studies), video prezentacije, a u budućnosti i video konferencije. Širom Srbije u organizaciji Društva sudija Srbije i ABA-CEELI realizovani su i seminari o sudijskoj etici, odnosu sudstva i medija, nezavisnosti pravosuđa, medijaciji itd.

Beogradska kancelarija OEBS-a je u saradnji sa Republičkim javnim tužilaštvom i Udruženjem tužilaca organizovala niz seminara u kojima su učestvovali svi tužioci i njihovi zamenici u Srbiji, radi pripreme što efikasnije primene novog Zakonika o krivičnom postupku.

Od domaćih nevladinih organizacija, Centar za unapređivanje pravnih studija (CUPS) organizovao je niz specijalističkih seminara za sudije okružnih sudova iz oblasti prava medija, medicinskog prava i prava ličnosti, dok je Fond za humanitarno pravo organizovao seminar iz međunarodnog humanitarnog prava. Beogradski centar za ljudska prava realizovao je devetodnevne seminare o ljudskim pravima i pre oktobra 2000, kada mnogim sudijama, koje su želele da učestvuju u njima, tadašnji predsednici sudova to nisu dozvoljavali, pa su, da bi se stručno usavršavali, morali da uzimaju bolovanja ili godišnje odmore.

Posebno mesto u krugu organizacija koje se zalažu za promociju vladavine prava i pomažu reformu pravosuđa ima Fond za otvoreno društvo, zaslugom gospođa Sonje Liht i Jadranke Jelinčič. FOD je u proteklom periodu obezbedio knjige i opremu za sudove, finansirao niz studijskih putovanja i stručnih skupova sudija Srbije i učestvovao u realizaciji svih programa koji vode unapređenju kvaliteta i efikasnosti sudovanja u našoj zemlji.

Od kada je Centar osnovan, sa svim ovim organizacijama nastavljena je intenzivna saradnja u pripremi i realizaciji edukativnih programa, a njima su se pridružile i mnoge druge, kako domaće tako i strane.

PROGRAMI OBUKE I STRUČNOG USAVRŠAVANJA

Programi koje Centar organizuje za sudije dele se na: a) obavezne, za one sa manje od tri godine sudijskog staža i stručne saradnike koji bi uskoro mogli da postanu sudije i b) fakultativne, za njihove iskusnije kolege. Radne grupe su za svaku od tih kategorija pripremile posebne planove stručnog usavršavanja koji se realizuju po unapred određenom rasporedu. Nakon svakog seminara učesnici anonimno ispunjavaju evaluacione upitnike u kojima ocenjuju izbor tema, metode i koncepciju obuke, kvalitet njenog izvođenja, način izlaganja i pristup predavača, kvalitet praktičnih primera, a daju i sugestije za izbor novih tema i poboljšanje organizacije edukacije. Na osnovu tih podataka, Centar će u budućnosti moći da kreira programe koji će u najvećoj mogućoj meri odgovarati potrebama korisnika njegovih usluga.

TRGOVINSKO PRAVO

Zbog značaja privredne reforme u Srbiji i uloge 250 sudija trgovinskih sudova u očuvanju njene stabilnosti i pravne sigurnosti, edukacija je inicirana od samih sudija odmah nakon demokratskih promena i nesmanjenim intenzitetom traje od tada. Sve mlade sudije i stručni saradnici iz 17 trgovinskih sudova, imaju dva dana u mesecu obavezne obuke koja se organizuje u četiri grada u Srbiji: Novom Sadu, Nišu, Kraljevu i Beogradu. Sa sudijama Višeg trgovinskog suda i Vrhovnog suda Srbije, kao predavačima, oni u malim grupama prolaze kroz sve važne teme koje se odnose na parnični i izvršni postupak, procedure upisa u sudski registar, stečaja, prinudnog poravnanja i likvidacije, bankarsko poslovanje, ugovorno pravo, intelektualnu i industrijsku svojinu, privatizaciju, međunarodne konvencije iz oblasti trgovinskog prava i harmonizaciju sa pravom Evropske unije. U svim tim oblastima organizuju se po jednom mesečno u svakom od pomenuta četiri grada i tematski seminari i savetovanja za sudije sa dužim iskustvom.

I pripravnici iz trgovinskih sudova imaju redovnu, posebno prilagođenu, praktičnu obuku koja treba da ih uvede u osnove sudovanja. Sve ove aktivnosti, organizovane i koordinirane od strane Pravosudnog centra i trgovinskih sudova, logistički i finansijski podržava konsultantska kuća IBM u okviru USAID projekta za privredno pravo. Kroz taj projekat sudije su imale priliku da se susretnu sa kolegama i drugim pravnim stručnjacima iz SAD radi razmene iskustava, kao i da se obuče u veštinama prenošenja znanja na mlađe kolege kroz program "trening za trenere".

Za sudije trgovinskih sudova Pravosudni centar je, u saradnji sa Kancelarijom za pravne reforme Nemačke organizacije za tehničku saradnju GTZ, organizovao i dva trodnevna seminara sa predavačima iz Nemačke za oblasti obezbeđenja potraživanja i izvršnog postupka.

tucionalnog razvoja. Do 2002. godine, Centar za obuku sudija RCG organizovao je ukupno 11 stručnih skupova sudija, dvije konferencije i više puta obezbijedio učešće sudija na seminarima van Centra. Seminarima i savjetovanjima u organizaciji Centra prisustvovalo je ukupno 628 učesnika, sudija, stručnih saradnika i sudskih pripravnika. Od ukupno 230 sudija u Republici Crnoj Gori, u programima Centra učestvovala su 163 sudije, a 30 predavača održalo je 46 predavanja.

Za 2003. godinu Centar planira organizaciju dvije radionice za istražne sudije o problemima s kojima se najčešće susreću u praksi, seminar o pranju novca u saradnji sa ABA/CEELI i Ministarstvom finansija Sjedinjenih Američkih Država, seminar o trgovini ljudima u saradnji sa USAID, ABA/CEELI, Međunarodnom organizacijom za migracije i Nacionalnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima i okrugli sto i diskusiju o metodama efikasnog rješavanja problema starih predmeta u saradnji sa Savjetom Evrope. Osim tih tematskih skupova biće realizovani i seminari po programima Centra sačinjenim za oblasti civilnog, privrednog i krivičnog prava, upravljanja sudom, sudijskih veština i Evropskog prava. O svim svojim aktivnostima COS svoje korisnike, i sve druge zainteresovane za njegov rad, odnedavno obaveštava i preko svog sajta www.coscg.org.

TEA GORJANC-PRELEVIĆ,
izvršni direktor Centra za obuku sudija Republike Crne Gore

Hrvatska

U sklopu reforme pravosudnog sustava Republike Hrvatske, pristupilo se procesu temeljite reforme sustava stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih u pravosuđu putem Centra za stručno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika.

Osnovna zadaća Centra za stručno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika je stvaranje odgovarajućih uvjeta za provođenje osnovnog i stalnog stručnog usavršavanja pravosudnih dužnosnika putem seminara, radionica, okruglih stolova i ostalih oblika predavanja koji će se odvijati na različitim pravnim područjima (kazneno, građansko, trgovačko, prekršajno itd.), s tim da se kao glavni partneri u organizaciji stručnog usavršavanja pojavljuju predstavnici sudbene vlasti i akademske zajednice u Republici Hrvatskoj. Tako je Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave – Centar za stručno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika u suradnji s Hrvatskim pravnim centrom, a temeljem potpore Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske započelo s procesom stalnog stručnog usavršavanja sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika.

U sklopu navedenog procesa stručnog usavršavanja tijekom studenog i prosinca 2002. godine u Valbandonu kraj Pule održano je nekoliko seminara pod nazivom "Učinkovitost sudskog postupka", a koji su namijenjeni svim općinskim sucima i zamjenicima općinskih državnih

Pravosudni centar u brojevima

Trajanje aktivnosti	8 meseci (maj–jun 2002./ sept. 2002–feb. 2003.)
Održanih seminara, savetovanja	72
Broj trening-dana	124
Broj polaznika edukacionih programa	1786

OPŠTI PROGRAMI IZ GRAĐANSKOG I KRIVIČNOG PRAVA

U krivičnoj i građanskoj materiji, nakon dvodnevnih seminara o prvostepenom postupku, u koorganizaciji Društva sudija Srbije, Pravosudnog centra i ABA-CEELI, mlade sudije pohađaju obaveznu trodnevnu obuku iz postupka po redovnim i vanrednim pravnim lekovima i nekim temama iz materijalnog prava. Njihovim starijim kolegama se u Okružnim sudovima organizuju poludnevna savetovanja na teme koje sami odaberu iz ponuđenog programa, prema važnosti konkretnih instituta materijalnog ili procesnog prava, za sud u kome se savetovanje odvija. Predavači su osim sudija Vrhovnog suda i eksperti u pojedinim vanpravnim oblastima iz kojih se najčešće određuju veštačenja.

SPECIJALISTIČKI SEMINARI

Iako se najveći broj seminara organizuje u samim sudovima, kako bi se što manje remetio redovni proces rada, neki specijalistički seminari se realizuju u učionici Pravosudnog centra, u trajanju od 4 do 5 dana zbog potrebe uključivanja sudija iz velikog broja sudova Srbije. Do sada su tako organizovani seminari koje je osmislio Centar za unapređivanje pravnih studija (CUPS) a Programski savet Pravosudnog centra ih je prihvatio zbog njihovog kvaliteta i potrebe usavršavanja sudija u užim granama prava. Tokom seminara iz prava medija sudije su se upoznale sa stanjem medijskog prava u Srbiji, slobodom informisanja po čl. 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i čl. 10. Evropske konvencije o osnovnim pravima i slobodama, principima prava javnog informisanja, govorom mržnje i pornografijom u masmedijima, zaštitom izvora informacija, odnosom urednika i novinara, i pravom na pristup informacijama od javnog značaja, pravom odgovora na informaciju i pravom na njenu ispravku i opoziv, povredom prava ličnosti u masmedijima i mnogim drugim značajnim temama iz ove oblasti. U okviru seminara iz izbornog prava sudije sudova svih nivoa su sa predavačima prošli kroz sve važne institute izbornog prava: pravo kandidovanja i postupak kandidovanja, političke stranke, birački spisak, organe za sprovođenje izbora, tehnike i postupak glasanja, izbornu matematiku i geometriju i zaštitu izbornog prava.

Seminar je organizovan u vidu radionice, tako što su predavači usmeno upoznali učesnike sa određenom pravnom situacijom i specifičnostima pojedinih pravnih instituta. Zatim su učesnici podeljeni u tri radne grupe, gde je svakoj grupi dat po jedan predmet kroz koji su prolazili, od raspisivanja izbora do objavljivanja rezultata izbora. Na kraju je održana panel diskusija na temu "Izborni sporovi i načini rešavanja" na kojoj su učesnici sa teoretičarima, profesorima Marijanom Pajvančić i Vladimirom Goatijem i sudijama ustavnih sudova Momčilom Grubačom i Mirjanom Rašić razmenili svoja stanovišta o ovoj, tada aktuelnoj temi.

U saradnji sa CUPS-om Pravosudni centar je organizovao petodnevni seminar iz medicinskog prava i četvorodnevni seminar iz prava ličnosti koje su pohađale sudije iz više od dvadeset okružnih i opštinskih sudova Srbije.

Sa Saveznim zavodom za intelektualnu svojinu i Ekonomskom komisijom UN-a za Evropu – Savetodavnom grupom za zaštitu i primenu prava intelektualne svojine za potrebe investiranja, Pravosudni centar je bio koorganizator dvodnevnog međunarodnog skupa "Sprovođenje prava intelektualne svojine". Trideset sudija i tužilaca je zajedno sa pripadnicima policije i carine imalo priliku da sa predavačima iz inostranstva razmeni iskustva u oblasti patenta, žiga, autorskih prava, učešća policije, tužilaštava i sudova u postupcima protiv počinilaca piraterije i krivotvorenja, proceduralnih pitanja iz oblasti intelektualne svojine, uloge veštaka, izvođenja dokaza i procene štete i još niza drugih aktuelnih pitanja iz ove grane prava.

Uz podršku Kompanije "Dunav osiguranje" u šest okružnih sudova pred kojima se vodi najveći broj parnica za naknadu štete po osno-

odvjetnika. Sudionici seminara raspravljali su o praktičnim problemima koji se pojavljuju u primjeni Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o parničnom postupku, te Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga. Temeljem različitih programa tehničke pomoći međunarodnih organizacija i institucija (Europska komisija, Europska pravna inicijativa Američke odvjetničke komore za Centralnu i Istočnu Europu – ABA CELI, Agencija za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država – USAID) započet je proces modernizacije pravosudnog sustava Republike Hrvatske. Radi se o slijedećim programima tehničke pomoći:

1. Projekt tehničke pomoći u vezi sa stečajevima;
2. Projekt reforme zemljišnih knjiga – uknjižbe nekretnina i projekt katastra;
3. Projekt informatizacije Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Pravnih fakulteta;
4. Projekt tehničke pomoći Europske komisije Centru za stručno obrazovanje i usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika;
5. Projekt tehničke pomoći Europske komisije pod nazivom Potpora Europske unije sudstvu u području pružanja pravnih savjeta, sudskog sustava i postupanja s predmetima;
6. Projekt tehničke pomoći Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država reforme sustava općinskih sudova u Republici Hrvatskoj;
7. Projekt tehničke pomoći Europske komisije pod nazivom Podrška razvoju modernijeg i učinkovitijeg pravosudnog sustava Republike Hrvatske.

ALAN VAJDA, direktor Centra za stručno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika pri Ministarstvu pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Republike Hrvatske

Bosna i Hercegovina

Do juna 2002. godine edukacija sudija i tužilaca u BiH nije bila institucionalizovana. Savetovanja i seminare su organizovala entitetska ministarstva pravde i Međuentitetski odbor za edukaciju, uz podršku međunarodnih organizacija.

Kako do 1998. godine na polju pravosudne reforme u BiH nije mnogo učinjeno, Savet bezbednosti OUN-a zatražio je od misije UN-a u Bosni i Hercegovini da uspostavi program za praćenje i procenu pravosudnog sistema u zemlji. Taj program je realizovan od novembra 1998. do novembra 2000. godine i, na osnovu zaključaka izvedenih po njegovom okončanju, visoki predstavnik je marta 2001. osnovao Nezavisnu pravosudnu komisiju radi vođenja i koordiniranja sveobuhvatne pravosudne reforme. U tom telu, sastavljenom od lokalnih i međunarodnih pravnih stručnjaka, koncentrisane su sve nadležnosti za sprovođenje ubrzanih i usklađenih mera u reformi čitavog pravosuđa. Jedna od važnih nadležnosti odnosi se na oblast edukacije nosilaca pravosudnih funkcija za koju je Nezavisna pravosudna komisija pripremila nacrte zakona kojima se osnivaju centri za edukaciju u oba entiteta. Visoki pred-

vu auto osiguranja, održani su okrugli stolovi o alternativnom načinu rešavanja spornih odnosa nastalih iz osiguranja imovine i lica. Učesnici na ovim savetovanjima su pored sudija, tužilaca i advokata bili i predstavnici osiguravajućih organizacija sa najvećim brojem sudskih sporova iz naknade štete. Zaključeno je da bi se veliki broj starih predmeta mogao rešiti putem uvođenja alternativnog načina rešavanja sporova – medijacije.

Za sudije krivičare i tužioce, sa Centrom za antiratnu akciju i Kancelarijom za odnose sa javnošću Haškog tribunala organizovan je i specijalistički seminar za suđenja za ratne zločine sa posebnim naglaskom na položaju oštećenih i svedoka u tim procesima. Predavači su bili strani i domaći eksperti za međunardno humanitarno i krivično pravo.

U okviru Centra, sudije pohađaju i časove francuskog jezika koje su im obezbedili misija OEBS i Francuski kulturni centar, a časove engleskog i rada na računaru realizuje ABA-CEELI.

STUČNO USAVRŠAVANJE TUŽILACA

Republički javni tužilac i radna grupa za pripremu programa edukacije tužilaca napravili su ekstenzivan i detaljan plan stručnog usavršavanja koji će, po nalogu njihovog starešine, biti obavezan za sve nosioce tužilačkih funkcija i zaposlene u tužilaštvima Srbije. Pravosudnom centru zato nije bilo komplikovano da organizuje više skupova sa temama koje su u prethodnom periodu bile aktuelne za javnotužilačku organizaciju.

Kroz četiri dvodnevna seminara, organizovana na regionalnom principu, svi tužioci su dobili mogućnost da se upoznaju sa novim procesnim formama iz Zakonika o krivičnom postupku, da osveže i dopune svoja znanja iz oblasti kriminalističko-tehničkih veštačenja i ujednače svoju praksu kod žalbe javnog tužioca na prvostepenu presudu u cilju pooštravanja kaznene politike.

Uz podršku Nemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju IRZ, Republičko javno tužilaštvo, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca RS i Pravosudni centar su organizovali dva jednodnevna seminara "Tužilaštvo i mediji". Seminari su održani u Nišu i Beogradu i na njima je po jedan predstavnik svakog tužilaštva u Srbiji mogao da čuje iskustva nemačkog kolege, portparola Berlinskog tužilaštva, u sferi odnosa sa medijima, ali i da porazgovara sa iskusnim novinarom, koji prati rad pravosuđa u Srbiji, o svim problemima koji se mogu javiti u komunikaciji tužilaštava i medija.

U narednim mesecima za tužioce će biti organizovani skupovi posvećeni borbi protiv organizovanog kriminala i suđenjima za ratne zločine kao najaktuelnijim temama. Paralelno sa njima će ići i realizacija redovnog programa obuke koji obuhvata oblasti kao što su: obavljanje razgovora i saslušanje osumnjičenog u predkrivičnom postupku u policiji i pred istražnim sudijom, finansijska veštačenja, mere nadzora i snimanja telefonskih i drugih razgovora ili komunikacija drugim tehničkim sredstvima i optička snimanja lica za koja postoje osnovi sumnje da su izvršila krivična dela, mera prikupljanja podataka o stanju poslovnih ili ličnih računa osumnjičenog, krivična dela protiv pravosuđa (opstrukcija pravde). U planu je i okrugli sto na temu "Javno tužilaštvo u sistemu organizacije državne vlasti – načelo samostalnosti odlučivanja".

PLANOVI ZA 2003. GODINU

U 2003. godini svi redovni programi iz građanskog, krivičnog i trgovinskog prava će biti realizovani po utvrđenim planovima. Njima će biti pridodat najobimniji program planiran za 2003 – škola ljudskih prava u saradnji sa Savetom Evrope koja počinje u martu i

stavnik je te zakone doneo u maju a stupili su na snagu u junu 2002. godine. Njima je prvi put, u jednoj od bivših jugoslovenskih republika, uvedena obaveza stručnog usavršavanja svih sudija i tužilaca, kao uslov za dalji napredak u službi.

Da bi se obezbedila potpuna nezavisnost sudstva, u septembru 2002. godine počela su sa radom visoka sudska i tužilačka veća, dva entitetska i jedno na državnom nivou. U njihovoj nadležnosti su direktno imenovanje, disciplinsko kažnjavanje i razrešavanje nosilaca pravosudnih funkcija a od 2004. godine i predlaganje sudskog budžeta zakonodavnim vlastima. Jedan od prvih zadataka ovih veća bilo je raspisivanje javnog konkursa za sva sudijska i tužilačka mesta u Bosni i Hercegovini, osim za sudijske funkcije u ustavnim sudovima. Konkurs je zaključen u januaru 2003. kada je započeo postupak izbora koji će u BiH doneti obnovljeno pravosuđe koje treba da iznese temeljne pravosudne reforme.

Slovenija

Slovenija danas ima oko dva miliona stanovnika, 753 sudije i oko 2200 ljudi koji čine sudijsko osoblje. Stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija je 1991. godine sa Ministarstva pravde prešlo na sudove i tužilaštva i tretira se kao kontinuirano pravo i obaveza svih, uključujući i rukovodioce pravosudnih institucija.

Slovenija u formalno-organizacionom smislu za sada nema poseban obrazovni centar, već se edukacijom bavi posebno odeljenje Vrhovnog suda Slovenije. Predsednica Programskog saveta je istovremeno rukovodilac Odeljenja za obrazovanje, informatiku, publicistiku i sudsku praksu a jedan od koordinatora je sudija Višeg suda sa radnim rasporedom u Vrhovnom sudu u Ljubljani. Program obuke objedinjuje sve pravosudne institucije (sudove, tužilaštva, sudije za prekr-

za nešto više od godinu dana treba da pokrije kompletno pravosuđe Srbije.U svim zemljama koje su poslednjih godina ušle u Savet Evrope, ali i onima koje su članice od ranije, SE je zajedno sa njihovim nacionalnim centrima za edukaciju, organizovao za sve nosioce pravosudnih funkcija takve škole radi upoznavanja sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, praksom Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu i posebno primenom članova 5. i 6. Evropske konvencije koji se odnose na rad pravosuđa. Sve je spremno za početak te obuke u Srbiji i Crnoj Gori jer su eksperti Saveta Evrope već obučili ukupno 12 sudija i advokata iz obe republike, za predavače, i pripremili prateći pisani materijal.

Uključivanje Srbije u evropske integracije, nakon prijema u Savet Evrope, treba da se nastavi i potpisivanjem sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji pa će i obuka u toj oblasti evropskog prava veoma brzo početi. Zbog obimnosti propisa koji regulišu odnose unutar unije i kompleksnosti prakse suda u Luksemburgu potrebno je sigurno nekoliko godina kontinuiranog edukacionog rada na tom polju kako bi pravosuđe najavljenu 2010. godinu, kao godinu prijema u EU, sačekalo spremno. Od specijalističkih seminara za april je zakazan seminar u koorganizaciji sa GTZ na kome će nemački profesor predavati o insolventnosti – unutrašnjoj, koja se okončava stečajem ali i međunarodnoj, onoj koja pogađa države.

EDUKACIJA: Seminar za predstavnike pravosuđa

U aprilu ove godine započeće i Program stručne obuke sudija i zaposlenih u Ustavnom sudu Republike Srbije koji su pripremile sudije tog suda, a koji će organizovati Pravosudni centar. Neki od tih skupova biće zajednički za Savezni Ustavni sud i ustavne sudove republika, a odnosiće se na zajedničke pravne akte u Evropskom pravu i oblicima zaštite ustavnosti i zakonitosti pred evropskim institucijama, ustavno sudstvo u savremenim evropskim zemljama i iskustva ustavnih sudova zemalja u tranziciji kao i ustavno sudsku zaštitu izbornog prava u evropskim zemljama, posebno onim sa federalnim uređenjem.

U maju, u saradnji sa UNEP-om, programom Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine i resornim Ministarstvom Republike Srbije, za sudije Vrhovnog suda biće održan uvodni seminar u oblasti prava kojim se do sada naše pravosuđe nije mnogo bavilo a sa kojim kasnije treba da budu upoznate i sve druge sudije i tužioci.

Tokom ove godine biće organizovani i prvi kursevi sudijskih veština za mlade sudije koje treba da se nauče finesama sudijskog poziva i steknu potrebno samopouzdanje, da u suđenju izdvajaju bitno od nebitnog, da izgrade odnos sa strankama i racionalizuju vođenje postupaka a takođe i savladaju tehničke veštine u izradi sudskih akata.

Za pripravnike je u pripremi program obuke za polaganje pravosudnog ispita i to ne samo za pripravnike iz pravosuđa, već i za advokatske i one koji dolaze iz privrede. Prvi takav program, na inicijativu Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju osnovan od Vlade Republike Srbije, biće realizovan za pravnike albanske nacionalnosti koji će se uključiti u rad pravosudnih organa u opštinama južne Srbije. U izradi ovog programa učestvovaće i predstavnik Mladih pravnika Srbije, asocijacije pripravnika koji su budućnost pravosuđa ove zemlje i koji već sada imaju mnogo znanja, energije i volje da doprinesu započetim reformskim procesima.

Kako Strategija reforme pravosuđa predviđa uvođenje novih pravnih profesija kakva je, na primer, notarska (javnobeležnička), tokom ove godine će se organizovati i edukacija za buduće pripadnike tih profesija ali i za vanpravne struke povezane sa pravosuđem: novinare, veštake, medijatore, sudske izvršitelje. Za predsednike sudova i tužioce koji, osim svojih pravničkih sposobnosti moraju razviti i menadžerske, biće organizovani posebni kursevi "upravljanja" koje pohađaju i sve njihove kolege u svetu.

Sa FCD-om (Fond centar za demokratiju) i Kanadskom sekcijom

šaje i državne advokate) radi racionalnog korišćenja budžetskih sredstava namenjenih za obrazovanje. Osim pravnika, obuku redovno ima i administrativno osoblje. Kroz horizontalnu i vertikalnu povezanost navedenih institucija često se realizuju zajednički programi. U državnom budžetu za 2002. godinu za stručno obrazovanje bilo je izdvojeno 150.000 evra. To je samo deo sredstava, jer sve pravosudne institucije samostalno pokrivaju troškove hotelskog smeštaja i putne troškove za svoje učesnike.

Edukacija se izvodi u više vidova: kroz tzv. škole obrazovanja ili "uvodne radionice" koje se održavaju po ustaljenim terminima (određena sedmica u određenom mesecu), po pravilu dva puta godišnje i u trajanju od po tri dana, ponaosob za sve ključne oblasti prava a onda i putem jednodnevnih ili poludnevnih seminara i savetovanja, na kojima se raspravlja o pojedinačnim aktuelnim temama ili upoznaju odredbe novih zakona. U godišnji program obrazovanja uključeno je i Slovenačko društvo sudija preko svojih sekcija za pojedine oblasti prava kojih ima osam.

Novi metod obuke su tzv. delavnice, radionice namenjene mlađim sudijama tokom kojih se metodama analize i simulacije razmatraju konkretne pravne situacije. Sa mlađim sudijama, u malim grupama od po sedam do deset učesnika, rade i sudije viših ili Vrhovnog suda na razmatranju najraznovrsnijih materijalno-pravnih i procesnih pitanja. U proseku svaki sudija, od početnika do onih s najvećim iskustvom, godišnje učestvuje u obrazovnim programima u trajanju od pet do deset dana. Pripravnička obuka vodi se još samo u sudu, u dvogodišnjem trajanju, ali se razmatra mogućnost da sudstvo ubuduće obrazuje svoje kadrove i kroz neki formalni vid edukacije. Program stručnog usavršavanja obuhvata i tzv. Dane slovenačkog sudstva, kao i Tužilačke dane, namenjene svim nosiocima ovih funkci-

Međunarodne komisije pravnika (ICJ), u okviru Programa za podršku nezavisnom i nepristrasnom sudstvu u Srbiji i Crnoj Gori, u 2003. će biti realizovan pilot program za efikasnost sudstva i trening program za ljudska prava sa naglaskom na praktičnoj primeni međunarodnih standarda u svakodnevnom radu sudija.

I edukacija pravosudne administracije treba da počne u proleće 2003. Radna grupa koja je imala zadatak da osmisli početak edukacije zaposlenih u tim službama, predvidela je da se tokom trodnevnih seminara razgovara o stanju u pravosudnoj upravi Srbije, uz analizu normativnih akata koji regulišu njen rad, i upoznavanje sa komparativnim rešenjima u zemljama Evropske unije. Teme koje bi još bile obrađene su: odnos pravosudne uprave prema građanstvu i u okviru nje organizacija i efikasnost, kao i mere za unapređenje postojećeg stanja i poboljšanja uslova rada. Važan segment rada na ovim skupovima su i rasprave o kadrovskoj problematici, posebno o strukturi zaposlenih, novoj sistematizaciji radnih mesta, tehničkoj opremljenosti pravosudnih organa, kursevima engleskog jezika i obuci za rad na računaru.

Svetska banka će u 2003. godini, u saradnji sa Pravosudnim centrom, sačiniti studiju sistema sudske administracije, predložiti mere za njenu modernizaciju i realizovati više treninga za zaposlene u administriranju pravde u Srbiji. Centar će i u ovoj godini nastaviti plodnu saradnju sa Centrom za obuku sudija Republike Crne Gore sa kojim je već tokom prethodnih meseci razmenjivao učesnike na skupovima organizovanim u obe republike i nastupao na međunarodnim konferencijama. Nakon formiranja nove državne zajednice, ukazuje se potreba i za koorganizovanjem skupova na teme od interesa za zajednički pravni prostor.

Obim dosadašnjih aktivnosti Pravosudnog centra i ambicioznost planova za naredni period proističu iz nepodeljene podrške koju je u svom radu dobio od Ministarstva pravde Republike Srbije, Društva sudija Srbije, Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca RS i najviših pravosudnih organa zemlje: Vrhovnog i Ustavnog suda Srbije i Republičkog javnog tužilaštva ali i svih sudija i tužilaca koji su učestvovali u programima. Svima je cilj bio jačanje vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti i zaštita prava građana koje može da obezbedi samo kompetentno i efikasno pravosuđe a, kao u retko kojoj drugoj sferi, na polju edukacije zajednički im je bio i izbor puta koji vodi ostvarenju tih ciljeva. Zato je Pravosudni centar postao institucija čija je budućnost u Srbiji sigurna. ■

INTERVJU: CHRISTER KARPHAMMAR, SAVETNIK U PRAVOSUDNOM CENTRU

Projekat neograničenog trajanja

Sa šestogodišnjim iskustvom u različitim sudskim procesima i projektima na prostoru bivše Jugoslavije i Albanije, sudija Christer Karphammar imenovan je za savetnika u Pravosudnom centru. Kao jedini stranac u timu tog centra, on u razgovoru za "Vreme" kaže da je zadovoljan postignutim i da je optimista kad je reč o domaćem pravosuđu.

"VREME": Kako je nastala ideja o formiranju Pravosudnog centra?

KARPHAMMAR: Kako u vreme prethodnog režima nije bilo nikakve obuke sudija, na sastanku održanom u junu 2001. tadašnji zamenik ministra pravde Đurđe Ninković predložio je osnivanje pravosudnog centra koji bi se bavio edukacijom i obukom sudija, tužilaca i advokata. Ideja je bila da centar bude nezavisna institucija koja bi postojala i pošto njenih osnivača više ne bude. Pošto vlada nije imala sredstava za formiranje takvog centra, Ninković je zatražio podršku različitih zainteresovanih domaćih i međunarodnih organizacija, a ja sam bio zamoljen da preuzmem dužnost koordinatora radne grupe, koja je trebalo da stvori preduslove za formiranje centra.

Ko je sve učestvovao u formiranju Centra?

Najvažniju ulogu preuzeli su Vrhovni sud, Fond za otvoreno društvo, predstavnici Javnog tužilaštva, Centra za napredne pravne studije, kao i međunarodne organizacije – OEBS, UNDP, Savet Evrope i ABA/CEELI. Međutim, za konačan uspeh najveće zasluge pripadaju pojedincima, kao što su predsednica Vrhovnog suda Leposava Karamarković, direktorka Fonda za otvoreno društvo Sonja Liht i pomoćnik ministra pravde Predrag Dejanović. Uprkos brojnim nesuglasicama između predstavnika pravosuđa i političara, kao i brojnim frakcijama unutar samog pravosuđa, ministar pravde Vladan Batić i pred-

ja. Na tim skupovima raspravlja se o temama od zajedničkog interesa i pozivaju se i predstavnici iz drugih struktura. Uobičajeno je i godišnje obraćanje širokom auditorijumu kada se daju odgovori na sve ono što je tokom godine bilo "pod lupom javnosti" i čime se ostvaruje ustavno načelo javnosti rada i odgovornosti za poverenu funkciju.

Slovenačko zakonodavstvo se u mnogim oblastima tradicionalno oslanja na germansko pravo pa se često organizuju zajednička savetovanja sa stručnjacima iz Austrije i Njemačke. Pretežno pod uticajem germanskog prava odvija se i proces harmonizacije sa pravom Evropske unije. Po proceni eksperata Evropske unije u oblasti sudske reforme, pre četiri godine ocenjeno je da je slovenačko sudstvo potpuno nepripremljeno za pravne reforme koje se sprovode u okviru te asocijacije, a već 2002. ocena je bila pozitivna.

Gotovo u svim obrazovnim programima zastupljene su teme iz prava Evropske unije koje je već deset godina i obavezan predmet na Pravnom fakultetu u Ljubljani. Sve sudije prolaze kurs Evropskog prava u trajanju od 20 časova a najuspešniji model te obuke je razmatranje slučajeva iz prakse Evropskog suda u Luksemburgu u sporovima članica EU-a. U proseku se na jednoj sesiji razmotri pet do šest slučajeva.

Kosovo

Misija OEBS-a na Kosovu je u okviru svog mandata za izgradnju institucija, a preko svog odeljenja za ljudska prava i vladavinu zakona, osnovala Odsek za obuku u pravosuđu u avgustu 1999. koji je februara 2000. prerastao u Kosovski institut za pravosuđe (KIP). Još uvek je deo OEBS-ovog odeljenja za vladavinu zakona a u perspektivi bi trebalo da pređe pod okrilje Ministarstva pravosuđa kao institucija koja će pružati stalnu pravnu obuku za pravosuđe i početno obrazovanje potencijalnim nosiocima pravosudnih funkcija.

Redovne edukativne aktivnosti započete su od septembra 1999. organizovanjem simpozijuma o standardima ljudskih prava i o krivičnom pravu. Nakon imenovanja novih sudija u decembru 1999, junu i avgustu 2000. Realizovani su osnovni seminari iz krivičnog i građanskog prava, materijalnog i proceduralnog, ali i seminari o etici i disciplinskim merama. U 2000. godini obuka je usmerena na odnos pravosuđa i službi za primenu zakona tokom pretkrivičnog postupka, maloletničku delinkvenciju, međunarodno humanitarno pravo i nasilje u porodici. Tokom 2001. godine teme su bile iz imovinskog prava, krivične procedure, trgovine ljudima, saradnje policije i pravosuđa, propisa o oružju, međunarodnih pravila o izručenju itd. U 2002. seminari su organizovani u oblastima: zaštite mentalno obolelih i delinkvenata tokom krivičnog postupka, izručenja i međunarodnopravne pomoći, alternativnih sankcija i mera, strategije borbe protiv korupcije, trgovine ljudima i imovinskih prava. Metodi rada su: seminari, simpozijumi, informativne sednice, radionice i diskusije na okruglom stolu. Drugi deo programa čini obuka u inostranstvu radi razmene

sednik Društva sudija Omer Hadžiomerović potpisali su 6. decembra 2001. dogovor o osnivanju Centra, a osnivači, Vlada i Društva sudija usaglasili su se i oko statuta.

Koliko je novca uloženo?

Istovremeno sa osnivanjem Centra, radna grupa je uspela da napravi projekat koji omogućava njegov rad tokom sledeće tri godine, a taj projekat će koštati 1.700.000 dolara. Holandska i švedska vlada obezbedile su ta sredstva u januaru 2002, a rukovođenje projektom i sredstvima povereno je UNDP-u.

Inostrana finansijska pomoć obično izaziva sumnje u nezavisnost institucije u koju su sredstva uložena. Da li je u ovom slučaju mogućе bilo kakav uticaj?

Apsolutno ne. Sve što je urađeno, ceo proces, od samog početka je u rukama domaćih institucija. Telo koje upravlja Centrom sastavljeno je isključivo od predstavnika ovdašnjih sudova, udruženja i Ministarstva, od onih koji, uostalom, najbolje znaju šta im je najpotrebnije. Što se donatora tiče, glavni donatori su iz Švedske i Holandije, što, po mom mišljenju, garantuje da nikakvih uticaja nema i da ih neće biti. Neki donatori čak su i istakli da ne žele da na bilo koji način utiču na ono što se radi u Centru.

Šta je, na samom početku, realizovano u okviru Centra?

Već u maju 2002, kada su imenovani direktor, osoblje i savetnici, od Pravosudnog centra očekivalo se mnogo, pre svega da u što kraćem roku organizuje edukativne kurseve. Istovremeno, ABA-CEELI i PRICEWATERHOUSE COOPERS, agencije koje finansira USAID, izrazile su želju da se njihovi kursevi, koji su već bili u toku, organizuju u saradnji sa Centrom. Pored toga, Vrhovni sud i okružni sudovi izrazili su potrebu za hitnim održavanjem seminara o nekim specifičnim temama. Na primer, Okružni sud u Pančevu zatražio je seminar o procesu bankrotiranja, kao i o zakonima o radu i štrajku, sve zbog brojnih slučajeva tog tipa koji su mu stizali.

Zahvaljujući svemu tome, Centar je imao uspešan start. Tokom leta 2002. u različitim gradovima širom Srbije organizovali smo 13 seminara, uglavnom vikendom. Na seminarima je učestvovalo oko 400 sudija, a teme su bile iz procesnog, krivičnog i građanskog prava.

S kakvim ste se problemima suočili tokom rada?

Sudije i tužioci bilo gde u svetu nisu previše voljni da se dodatno obučavaju. Pošto je to naročito očigledno u slučaju država bivše Jugoslavije, fascinantan je način na koji su predstavnici pravosuđa u Srbiji prihvatili ovaj Centar. Većina sudija i tužilaca pokazala je spremnost

iskustava sa kolegama iz drugih zemalja, prvenstveno postkomunističkih.

Kosovski institut za pravosuđe ima za cilj transformaciju u Kosovsku sudijsku školu pa se već sada razvija Program početnog pravnog obrazovanja za potencijalne sudije i tužioce.

Program se realizuje sredstvima koja su obezbedili Evropska agencija za obnovu, Savet Evrope, Sekretarijat za pravosuđe SAD a u pojedinim projektima i Škola kosovske policijske službe, ABA-CEELI, Svetska banka. Dodatnu obuku u praktičnim veštinama koje se odnose na sudske procedure podržaće Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID).

Institutom upravljaju dva direktora, jedan međunarodni i jedan lokalni, a osoblje čini šest međunarodnih i deset lokalnih službenika koji organizuju edukaciju za 297 sudija. Od marta 2001. godine KIP ima sopstvenu zgradu sa nekoliko učionica od kojih jedna ima opremu za simultano prevođenje, salom za konferencije i bibliotekom sa pristupom internetu.

Makedonija

Udruženje sudija Makedonije, osnovano 1993. godine, od novembra 1995. organizovalo je obuku sudija preko svog Komiteta za edukaciju a od marta 1999. godine u Centru za kontinuiranu edukaciju, koji je takođe pod okriljem sudijske asocijacije. Centar je osnovan radi profesionalnog usavršavanja sudija, kojih ima oko 600, stručnih saradnika, pripravnika i administrativnog osoblja u sudovima. Aktivnosti se organizuju kroz predavanja, seminare i savetovanja a radom upravlja Upravni odbor od devet članova. U Upravnom odboru su predsednik Udruženja sudija Makedonije, pet članova tog udruženja i po jedan predstavnik Ministarstva pravde, Republičkog sudskog saveta i Vrhovnog suda Makedonije. Članovi odbora bez prava glasa su predstavnici Fonda za otvoreno društvo, COLPI i ABA-CEELI.

Osim programa iz građanskog, krivičnog, upravnog, trgovinskog, međunardnog i Evropskog prava, sudije u Centru mogu pohađati i časove jezika i rada na kompjuteru. U 2001. godini organizovani su jedna međunarodna konferencija i 13 seminara sa ukupno 609 učesnika a mnoge sudije su prisustvovale i raznim stručnim skupovima u inostranstvu. Od potpisivanja Sporazuma o pridruživanju i stabilizaciji, sa Evropskom unijom, naglasak u edukaciji je na izučavanju propisa i prakse te asocijacije država. Finansijska sredstva za realizaciju programa ranije su se obezbeđivala isključivo iz donacija, na projektnoj osnovi, od Instituta za ustavnu i pravnu politiku (COLPI) iz Budimpešte, ABA-CEELI, Saveta Evrope, Fonda za otvoreno društvo. Od 2001. godine troškove za seminare u visini od 50 odsto snose i sami sudovi za svoje učesnike.

Za 2003. godinu u Centru je planirano redefinisanje statusa i strukture organizacije radi transformisanja u Nacionalnu školu za edukaciju sudija i zaposlenih u sudovima. Centar takođe ima ambiciju da preraste u regionalni centar za edukaciju sudija iz zemalja Jugoistočne Evrope. ■

Zgrada u kojoj je smešten Pravosudni centar predstavlja jedno od arhitektonski najvrednijih beogradskih zdanja. Nalazi se u Karađorđevoj ulici broj 48, a zajednički su ga projektovali Nikola Nestorović i Andra Stevanović 1905. godine. Podizanje zdanja, prvobitno namenjenog Beogradskoj zadruzi, finansirao je Luka Ćelović, poznat i kao "četnički finansijer". Kao uspešan trgovac, Ćelović početkom prošlog veka kupuje placeve između današnjeg hotela "Bristol" i nekadašnjeg Svetonikoljskog trga (poznatog kao "Mali pijac") i na tom prostoru gradi blokove reprezentativnih zgrada koje potom ostavlja kao zadužbinu Beogradu.
Ćelović se, inače, smatra jednim od najvećih zadužbinara Beogradskog univerziteta, dok su se projektanti zgrade u Karađorđevoj 48 proslavili i zajedničkim projektom zgrada Narodnog muzeja u Beogradu i Srpske akademije nauka i umetnosti.

i volju da pohađa seminare i obuku koje Centar organizuje, a posle završetka tih seminara tražili su i dodatne. Takva situacija možda je većim delom rezultat podrške i promocije koju je Centar dobio od predsednika Vrhovnog suda, ostalih viših sudija, državnog tužioca, kao i od Udruženja sudija i tužilaca i Ministarstva pravde. Osim toga, direktorka Centra Nataša Rašić je zajedno sa saradnicima vrlo uspešno organizovala i realizovala sve što je planirano.

Da li je proces edukacije sudija i tužilaca u Srbiji po nečemu specifičan u odnosu na slične procese u zemljama u tranziciji?

Specifičnost ovih prostora, Balkana uopšte, jeste to što neke sudije smatraju da su na svoj položaj došle jednom za svagda i da nema potrebe za dodatnom edukacijom i obukom. To se naročito odnosi na kosovske i crnogorske sudije. Situacija u Srbiji, međutim, prilično je specifična kad je u pitanju edukacija. Pre svega, ovde postoje jaki ljudi, oni koji "guraju" projekte, što nije slučaj, recimo, u Hrvatskoj ili Sloveniji. Ovde su ljudi na višim pozicijama ipak zamenjeni, dok su tamo ostali isti oni koji su bili i 1994. ili 1995. Osim toga, u Srbiji su tokom Miloševićeve vladavine mnogi ljudi jednostavno želeli da se edukuju, da napreduju, pa je razumljivo što sada koriste šansu da to i ostvare. Nigde do sada nisam video toliku otvorenost i spremnost predstavnika pravosuđa da sednu i saslušaju. Oni ponekad ne prihvate ono što čuju, ali posle niza diskusija i sastanaka na kraju ipak promene mišljenje. Treba istaći i da ljudi rado dolaze na seminare bez obzira na prilično loše uslove u kojima se oni održavaju – u Velikoj Britaniji, na primer, sudijama i pravnicima koji dolaze na obuku i na seminare za upoznavanje novih zakona potrebno je pružiti pravi luksuz, skupe hotele i večere da bi uopšte došli. Ovde to nije tako.

Da li je Pravosudni centar u dosadašnjem radu ostvario sve što je bilo planirano?

Pokazalo se da je potreba za dodatnom obukom mnogo veća nego što je prvobitnim projektom bilo predviđeno. Da bi se te potrebe zadovoljile, Centar je bio prinuđen da potraži još neke donatore. Nemačka vlada je tako odobrila finansiranje kancelarije u Nišu tokom 2003, dok je USAID omogućio opremanje te kancelarije. Pored toga, IBM Business Consulting Services, takođe finansiran od USAID-a, omogućio je Centru angažovanje dodatnog osoblja zaduženog za edukaciju u domenu komercijalnih zakona. Takođe, Fond za otvoreno društvo pomogao je u pokrivanju troškova koje nisu uspele da pokriju ostale donacije. Da bi rad u budućnosti bio što efikasniji, planira se i otvaranje kancelarije u Novom Sadu. No, čak i bez tih kancelarija treba istaći da se većina seminara održava upravo van Beograda, što je veoma dobro.

Koliko će vremena biti potrebno da Centar obavi sve što je predviđeno?

Centar je institucija koja bi trebalo da traje zauvek jer će uvek postojati potreba za edukacijom sudija i tužilaca. Kad god imate novi zakon, oni moraju biti obučeni da se ponašaju u skladu s njim. To se, uostalom, radi u svim zapadnoevropskim zemljama.

Pravosudni centar trebalo bi i dodatno da se razvija. Jedan od planova jeste da se, pored sudija i tužilaca, edukuju i ljudi koji još nisu položili sudijski ispit, da im se pomogne da ga uspešnije polože. Osim toga, i advokati moraju da budu dodatno edukovani. U Švedskoj, na primer, oni svake godine pohađaju sedmodnevne kurseve na kojima bivaju dodatno obavešteni o detaljima novina u pravosuđu i zakonodavstvu. Pored njih, mogli bi da budu obučavani bankari, lekari, komercijalisti, uopšte svi oni koji se u svom poslu na bilo koji način sreću sa sudovima. To sve može da bude obavljeno kroz ovu instituciju, ali su potrebna dodatna sredstva.

Da li se u okviru edukacije organizuju seminari na kojima bi se sudije detaljnije upoznale sa procedurom u Haškom tribunalu?

Centar se ne bavi toliko samim Hagom, koliko slučajevima ratnih zločina i organizovanog kriminala. Kako su seminari na te teme već u toku, može se očekivati da ovdašnje sudije uskoro budu potpuno obučene za vođenje takvih procesa.

Šta je, po vašem mišljenju, najveći problem ovdašnjeg pravosuđa?

U poređenju sa nekim drugim državama, ovdašnje sudije su vrlo slabo plaćene, što je veoma velik problem. Naime, da bi sudija bio nepristrastan i objektivan, on mora da bude samouveren i da ga okolina ceni. Njima se i finansijski i na sve moguće načine mora dati podrška da postanu upravo takvi da bi i suđenja bila nepristrasnija i objektivnija. Ne bi trebalo dozvoliti da uopšte postoji mogućnost da sudija ili tužilac budu podmićeni, s tim što se u tom smislu mora promeniti ne samo pravosuđe već i ceo sistem, način mišljenja.

Pomenuli ste da bi Centar trebalo da postoji zauvek. Kako će se on finansirati kad prođe ovaj trogodišnji projekat?

To je već obaveza države. Međutim, s obzirom na to da država nema dovoljno sredstava, ona će u saradnji sa Centrom morati organizovati nove projekte, naći donatore ili na bilo koji način obezbediti sredstva neophodna za njegovo funkcionisanje.

Iako je u domenu pravosuđa nezahvalno bilo kakvo prognoziranje, može li se bar otprilike reći kada bi Srbija mogla da ima uređen pravosudni sistem?

Od pravosuđa ovde svi očekuju mnogo, zaboravljajući pri tom da su od promene vlasti prošle tek dve godine. Zakoni i pravosuđe ne menjaju se za jednu, dve ili tri godine. Da bi se reformisali na pravi način, potrebno je vreme, potrebna je volja, potreban je novac. Treba imati u vidu da ni svi koji su obavljali svoju funkciju 10, 20 ili 30 godina ne mogu odjednom promeniti način mišljenja.

Situacija je već sada znatno bolja nego što je bila pre dve godine. A kako je reforma u ovoj oblasti proces koji se više ne može zaustaviti, sve je samo pitanje dobre volje i vremena. Moja prognoza je da će se to dogoditi već u sledeće tri do četiri godine. ■

LEPOSAVA KARAMARKOVIĆ,
PREDSEDNICA VRHOVNOG SUDA SRBIJE

Od ideje do realizacije

U desetogodišnjem periodu izolacije zemlje, koji je prethodio demokratskim promenama, pravosuđe Srbije doživelo je nezapamćenu degradaciju. Sudovi su se punili predmetima, a praznili ljudima. Loš materijalni položaj i uslovi rada, marginalizacija pravosuđa, pogrešna kadrovska politika i pritisak na sudije učinili su da iz sudova ode oko 900 najvitalnijih sudija spremnih da se oprobaju u advokaturi i drugim pravničkim profesijama.

Sudovi su se teško kadrovski obnavljali. U sudove nisu hteli advokati. Za sudije su se birali pretežno mladi i neiskusni pravnici, često i nedovoljno obučeni, a poneke iskusnije sudije, apatične, suočene s nemaštinom i nezainteresovane, nisu bile spremne da učestvuju u njihovoj obuci. Sve je to dalo poražavajuće rezultate: neefikasno i nekvalitetno sudstvo s velikim brojem mladih sudija koje nisu u punoj meri mogle da se suoče sa ovim problemom i da se prema njemu adekvatno postave.

Posle demokratskih promena Vrhovni sud Srbije, kao najviši sud u Republici i najodgovorniji za stanje u pravosuđu, zajedno sa Društvom sudija sagledao je stanje kadrova u pravosuđu, opterećenost sudija, ogroman broj starih predmeta, dugo trajanje postupka i počeo da traži sistemska rešenja. Nama je bilo očigledno da tromo, apatično i neefikasno sudstvo ne može brzo da se promeni i dok su drugi takvo pravosuđe kritikovali, mi smo identifikovali problem, utvrdili uzroke i odlučili da učinimo sve da se stanje promeni. Postojao je i postoji, potpuno legitiman, pritisak javnosti da se uspostavi efikasno i kvalitetno pravosuđe, ali očekivanja javnosti da se stanje u pravosuđu brzo promeni, koja su podržavana bez pokrića, nisu bila realna. Mi smo znali da je edukacija jedan od najznačajnijih puteva poboljšanja stanja u pravosuđu, kao i da se rezultati neće pokazati odmah i brzo, ali da će ih nesumnjivo biti, a obaveza je pravosuđa da učini maksimalne napore da se u najkraćem mogućem roku dođe do toga.

Mlade sudije bez iskustva i s lošom pripremom trebalo je "brzo osposobiti" u elementarnim znanjima, koja obezbeđuju efikasno vođenje postupka, a starije sudije s dužim sudijskim stažom trebalo je da dobiju podršku i pomoć u individualnim naporima da ovladaju novim znanjima i osveže stara.

Neke sudije, posebno starije, pokazivale su otpor smatrajući da imaju potrebno formalno obrazovanje i da im edukacija nije potrebna. Međutim, nama je bilo jasno da stagnacija u stručnom usavršavanju nameće potrebu stručnog usavršavanja, a dugogodišnja izolacija i odsustvo kontakata sa svetom, kao i nova pozicija naše zemlje, potrebu za upoznavanjem sa pravom Evropske unije i mehanizmima zaštite ljudskih prava po standardima Saveta Evrope i Ujedinjenih nacija, ali i za sticanjem opštih znanja, kao što su sudska etika, odnos prema medijima, poznavanje rada na računaru i učenje stranih jezika.

Ubrzo su otpori prestali, privrženost ovom projektu je postala opšta i nesumnjiva. Svi su prepoznali i priznali potrebu da je proces edukacije nužan, da treba da bude permanentan i da se institucionalizuje, osnivanjem Pravosudnog centra. Međutim, za osnivanje Centra bilo je potrebno vreme, iznalaženje adekvatnog načina osnivanja, osnivača, obezbeđenje sredstava za rad i prostora. Započeli smo sa lobiranjem domaćih i stranih vladinih i nevladinih organizacija, objašnjavali smo situaciju u kojoj se pravosuđe nalazi, ukazivali na prednosti i nužnost edukacije i na kraju, posle višemesečnih napora, osvojili poverenje i spremnost za pomoć za osnivanje Centra. Nesebičnu i ogromnu podršku i pomoć u ovim naporima pružili su pored Fonda za otvoreno društvo i ABA/CEELI, OEBS, Savet Evrope i druge domaće i strane vladine i nevladine organizacije.

Nesumnjivo je procenjeno da je nužno da se u Centru obučavaju i drugi zaposleni u sudovima, odnosno javnim tužilaštvima (referenti u pisarnicama, izvršni organi, službenici na overi ugovora, pozivari), lica koja su spoljni saradnici (veštaci, likvidacioni upravnici i tumači). Pošto je ceo ovaj proces, koji je vodio osnivanju Centra, dugo trajao, jer je pored ovih priprema pretpostavljao da se pronađu sredstva donatora bar za prve dve do tri godine rada, a potreba za osposobljavanjem mladih sudija i sticanjem novih znanja za sudije sa iskustvom bila je urgentna i nesumnjiva, i pre osnivanja centra za stručno usavršavanje započelo se sa treninzima, seminarima i radionicama, organizovanim od domaćih nevladinih i međunarodnih organizacija. Fond za otvoreno društvo pružio je veliku finansijsku pomoć u opremi i knjigama, u organizovanju studijskih putovanja, stručnih savetovanja i razmeni iskustava sa stranim sudijama i pravnim ekspertima, a Društvo sudija Srbije, ABA/CEELI u saradnji sa Vrhovnim sudom Srbije u oktobru 2001. godine organizovalo je programe "škole prava" na kojima su učestvovale najeminentnije sudije viših sudova u Republici. Pilot-program "škole prava" organizovan je za sudije koje su imale manje od tri godine sudijskog iskustva i to kao škole procesnog prava: krivičnog pod nazivom "Od krivične prijave do presude" i parničnog "Od tužbe do presude". Prvih pet škola je do januara 2001. godine organizovano u okružnim sudovima u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu i Zaječaru. Pohađale su ih 143 mlade sudije a predavači, iako iskusne sudije, prethodno su prošle "trening za trenere" organizovan takođe od ABA/CEELI.

Zbog velikog interesovanja ne samo sudija nego i stručnih saradnika ovaj pilot-projekat je u 2002. godini razvijen na još 20 škola, koje je u prvoj polovini te godine pohađalo gotovo 500 polaznika. Uz veliko razumevanje, pomoć i saradnju u obezbeđivanju uslova za osnivanje Pravosudnog centra od strane Ministarstva pravde Republike Srbije Centar je osnovan.

Osnivanjem Centra stručno usavršavanje postalo je pravo svakog sudije, ali je i obaveza stručnog usavršavanja uslov za odgovorno obavljanje sudijske funkcije. Stručno usavršavanje je permanentno i besplatno. Ugovorom koji je zaključen u decembru 2001. godine između Republike Srbije, koju zastupa Vlada Republike Srbije preko Ministarstva pravde, i Društva sudija Srbije sredstva za osnivanje i početak rada Centra obezbedili su osnivači: Vlada Republike Srbije obezbedila je poslovni prostor za obavljanje delatnosti Centra, a Društvo sudija Srbije kao osnivač uložilo je simboličnih 1.500.000 dinara. Sredstva za rad Centra u trajanju od tri godine obezbedili su strani donatori: vlade Kraljevine Holandije i Švedske, kojima administrira Program za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP).

ALEKSANDAR MIŠČEVIĆ,
POMOĆNIK MINISTRA PRAVDE REPUBLIKE SRBIJE

Finansijski aspekti funkcionisanja Centra

Ugovorom zaključenim između Vlade Republike Srbije i Društva sudija Srbije o osnivanju Centra za stručno usavršavanje sudija, tužilaca i ostalih koji su vezani za pravosuđe, utvrđeni su i finansijski aspekti funkcionisanja ove važne institucije.

Pomenutim ugovorom Društvo sudija obezbedilo je osnovački ulog od 1,5 miliona dinara, dok je Vlada Republike Srbije obezbedila uslove za rad Centra, odnosno 300 kvadratnih metara poslovnog prostora. Sredstva za rad obezbeđena su od stranih donacija kojima rukovodi United Nation Development Program (UNDP).

Pored potpisnika ugovora, značajnu finansijsku podršku osnivanju Centra dali su Fond za otvoreno društvo i vlade Švedske i Holandije. Iz sredstava stranih donatora isplaćuju se zarade zaposlenih u Centru, kao i stranih konsultanata. Predsednik i članovi Upravnog odbora Centra za stručno usavršavanje obavljaju svoje funkcije na volonterskoj osnovi.

Kada je reč o finansiranju Centra za stručno usavršavanje sudija, treba imati u vidu izuzetno značajnu novinu koju je na predlog pravosuđa i Ministarstva pravde Srbije prihvatilo Ministarstvo finansija i ekonomije Vlade Srbije: Centar je uključen kao mala, ali za Centar veoma važna stavka u budžetu Republike Srbije u okviru glave koja se tiče pravosudnih organa.

Ovaj potez Vlade Republike Srbije naišao je na brojna odobravanja međunarodnih institucija, među njima i Svetske banke koja će takođe realizovati jedan svoj program u okviru Centra. Ministarstvo pravde Srbije planira da i u 2003. godini materijalno podrži rad Centra za stručno usavršavanje, pre svega pokrivanjem troškova tekućeg poslovanja i investicionih troškova.

Planira se da se nakon početne finansijske konsolidacije finansiranje Centra oslanja delimično na pomoć inostranih donatora i Vlade Srbije, a delimično na prihode koje sam ostvari. Krajnji je cilj da Centar postane finansijski nezavisan nakon što uspe da uspostavi princip prihodovnog funkcionisanja.

THOMAS KERSCHER, VOĐA TIMA ZA DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE, PROGRAM ZA RAZVOJ UJEDINJENIH NACIJA

Podrška Programa za razvoj Ujedinjenih nacija

Svetski lideri su na Milenijumskom samitu u septembru 2002. posebno istakli demokratsko upravljanje naglasivši da se "neće štedeti napori u promovisanju demokratije i vladavine prava, kao i međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, uključujući tu i pravo na razvoj". Samit je rezultirao definisanjem tzv. milenijumskih ciljeva razvoja (MDGs), koji predstavljaju ambiciozan plan za smanjivanje siromaštva i unpređenje kvaliteta života. Ovi ciljevi, istovremeno, predstavljaju okvir aktivnosti Programa za razvoj Ujedinjenih nacija.

Koncept demokratskog upravljanja uključuje odgovarajuću politiku i kapacitete za političku koordinaciju. Za primenu date politike potrebne su delotvorne institucije. S druge strane, karakter samih institucija zavisi od politike institucionalnih reformi. Opšte je poznato da su moderna ekonomska politika i zakonodavstvo osnov razvoja i stabilnosti. U Srbiji i Crnoj Gori, Program za razvoj Ujedinjenih nacija podržava ekonomske reforme kroz različite programe od kojih je najvažnji Fond za izgradnju kapaciteta (CBF). Ovaj program rezultat je koordinirane podrške više donatora. Takođe je opštepoznato da ekonomska i socijalna politika imaju željene rezultate samo pod uslovom da postoji odgovarajuca strategija, kao i politika institucionalne reforme.

Važna polazna tačka u promovisanju demokratskog upravljanja je i tzv. pristup sudu. Pristup sudu smatra se ljudskim pravom i predstavlja praktično sredstvo za smanjivanje siromaštva kroz obezbeđivanje ekonomske i socijalne jednakosti. Postizanje ovog cilja uključuje i pravne aspekte zaštite životne sredine, institucionalnu dimenziju državne i javne sigurnosti, pravnu sigurnost za strane i domaće preduzetnike i klijente, kao i ukupno poboljšanje upravljanja pravosuđem. Srbija i Crna Gora su otpočele proces definisanja osnovne politike institucionalne reforme u oblasti pravosuđa, kao i u ostalim oblastima upravljanja. Tamo gde je postignut društveni konsenzus, potreban za uspešnu realizaciju postavljenih ciljeva, Program za razvoj Ujedinjenih nacija je, u saradnji sa ostalim donatorima, spreman da pomogne u završetku i primeni neophodnih institucionalnih reformi. Sada je nužno da se nastavi započeti proces. Važan faktor u tom procesu ima i vreme. Institucionalne reforme moraju biti sprovedene na vreme da bi povoljno uticale na ekonomsku politiku. S druge strane, regionalno i globalno takmičenje za donatorska sredstva postaje ključna odlika zajednice aktera na polju razvoja. U Srbiji Program za razvoj Ujedinjenih nacija kroz Pravosudni centar podržava sudije, tužioce, kao i pravosudno administrativno osoblje sredstvima obezbeđenim velikodušnim doprinosima vlada Švedske i Holandije. Ova vrsta intervencije biće uspešna ukoliko doprinese unapređivanju rada pravosuđa i pravilnoj primeni novih propisa u oblasti ekonomije i socijalne politike. Međutim, neophodna je i reakcija partnera da bi se postiglo znatno poboljšanje performansi sistema čime bi se privukla domaća i strana ulaganja od vitalne važnosti za ovu zemlju.

SINIŠA SIMIĆ, REPUBLIČKI JAVNI TUŽILAC

Stručno usavršavanje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca

Stručno usavršavanje je ne samo zakonsko pravo već i obaveza svakog tužioca, ali i potreba uslovljena razvojem savremenih oblika kriminala. Osnivanjem Pravosudnog centra stvorena je mogućnost da unapređivanje stručnih znanja tužilaca postane kontinuirana aktivnost usklađena prema potrebama samih tužilaca. Nakon sagledavanja stanja na polju stručnog znanja, aktuelnosti problema i izraženih potreba tužilaca, Republičko javno tužilaštvo i Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije su uz veliku podršku, saradnju i razumevanje stručnjaka i saradnika Pravosudnog centra, tokom 2002. godine, realizovali seminare stručnog usavršavanja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca kojima su obuhvaćeni svi nosioci javnotužilačke funkcije u Srbiji.

Do sada su obrađene najaktuelnije teme vezane za novu procesnu ulogu i ovlašćenja tužioca, prema Zakoniku o krivičnom postupku, kao rukovodioca pretkrivičnog postupka, primenu načela oportuniteta, kriminalističko-tehnička veštačenja i kvalitetno izjavljivanje žalbi radi pooštravanja kaznene politike. Posebna pažnja posvećena je i odnosu tužilaštva i medija, organizaciji rada tužilaštva sa medijima i strategiji informisanja štampe, gde su kao predavači učestvovali ne samo domaći novinari već i eksperti iz inostranstva – portparol tužilaštva u Berlinu Bjern Reclaf. Multidisciplinaran pristup obradi tema i učešće istaknutih domaćih i stranih predavača učinili su da do sada održani seminari budu izuzetno uspešni i od svih učesnika ocenjeni najvišim ocenama.

Tokom 2003. godine, kao nastavak dosadašnje izuzetne saradnje i u cilju kontinuiteta u stručnom usavršavanju tužilaca, očekujemo da se uz podršku Pravosudnog centra, za manje grupe učesnika, realizuju seminari i specijalizovani kursevi koji bi obradili teme vezane za izmene i dopune Zakonika o krivičnom postupku i suđenje ratnih zločina. Posebna pažnja bila bi posvećena suzbijanju i borbi protiv organizovanog kriminala, odnosno ovlašćenjima specijalnog tužioca u krivičnom postupku i novim procesnim institutima kao što su: svedok saradnik, prikriveni islednik, kontrolisane isporuke, oduzimanje imovinske koristi i dr. Reč je o potpuno novim institutima koji u našem pravu do sada nisu postojali i očekujemo da uz pomoć Pravosudnog centra, za seminare na ove teme, obezbedimo veći broj domaćih i stranih predavača i stručnjaka.

Smatram da su stvoreni svi uslovi da ne samo tužioci već i tužilački saradnici i pripravnici budu obuhvaćeni intenzivnim i kontinuiranim stručnim usavršavanjem, jer oni predstavljaju budućnost tužilačke organizacije. Osnovni cilj stručnog usavršavanja je povećanje efikasnosti i kvaliteta progona učinilaca krivičnih dela, a posebno najtežih oblika kriminala.

RADMILA DRAGIČEVIĆ-DIČIĆ, SUDIJA OKRUŽNOG SUDA BEOGRAD

Pravilno usmeravanje

Ideja za osnivanje Pravosudnog centra nastala je još tokom 2001. godine. Društvo sudija Srbije je, uz podršku CUPSA (Centar za unapređenje pravnih studija), sprovelo ozbiljno istraživanje i analizu rada sličnih centara u Sloveniji, Francuskoj, Švedskoj i nekim drugim zemljama Evrope.Uz naše udruženje, Ministarstvo pravde je drugi osnivač Centra, a svi zajedno smo uložili velike napore da se ova dobra ideja realizuje u stvarnosti.

Značaj Centra je veliki jer su postavljeni osnovi na kojima može da se razvija institucija u kojoj će sudije i tužioci, kao i stručni saradnici i pripravnici, moći da steknu neka nova znanja, prate zakonodavstvo međunarodne zajednice i uče raznim veštinama neophodnim za dobro sudovanje.

Društvo sudija Srbije je, stvarajući viziju ovog Centra, razmišljalo o velikoj potrebi usavršavanja pripravnika i stručnih saradnika i njihovog pravilnog stručnog usmeravanja, a sve sa ciljem da se stvori jedna kvalitetna baza iz koje će se regrutovati nove sudije i tužioci. Zamisao je prilikom osnivanja bila i ta da se, poput nacionalne škole za sudije u Francuskoj, studentima prava koji se opredele za neki od pravosudnih poziva, omogući da već tokom poslednje godine studija stiču posebna znanja i veštine, i da kroz simulirana suđenja dobiju adekvatnu obuku.

Aktivnosti realizovane do sada, svakako opravdavaju postojanje ovog Centra. Njegova uloga je značajna i u koordiniranju rada nekih nevladinih organizacija koje se bave edukacijom, kao i u usmeravanju donacija za razne programe edukacije. Ovaj Centar otvoren je za sve sudije, tužioce i stručne saradnike a pokazano interesovanje za njegove programe je, do sada, veoma veliko. Dokaz za to je činjenica da sudije veliki deo svog slobodnog vremena posvećuju raznim programima edukacije koji se organizuju ne samo radnim danima, već i vikendom.

MLADI PRAVNICI SRBIJE

Novoformirano udruženje

Mladi pravnici Srbije je udruženje mladih profesionalaca koje predstavlja odgovor "novog talasa" na propuste u obrazovnom procesu, na nedostatak informacija o najnovijim tendencijama u struci i sa željom za kontaktom i dijalogom jedne nove generacije pravnika.

Inicijativa za osnivanje ovakve nevladine organizacije krenula je iz centra pravosuđa Srbije i iz Palate pravde u Beogradu. Sudski pripravnici Prvog opštinskog suda u Beogradu, na osnivačkoj sednici održanoj u aprilu 2002. godine, istakli su da je cilj koji se želi ostvariti edukacija pravnika, razmena iskustava i bavljenje pitanjima od interesa za buduće donosioce odluka, unapređenje razvoja demokratije i stvaranje pravne i građanske države. Radi ostvarivanja svojih ciljeva, Udruženje pre svega organizuje, samo ili u zajednici sa drugim organizacijama, stručne skupove, savetovanja, seminare i druge oblike stručnog obrazovanja u ovoj oblasti; organizuje mlade pravnike za rad na naučnim, stručnim i istraživačkim projektima; sarađuje sa univerzitetima, stručnim udruženjima i drugim organizacijama u zemlji i inostranstvu; prikuplja i obrađuje naučnu i stručnu literaturu u oblasti prava.

Još na samom početku Udruženje je imalo podršku velikog kruga sudija, predsednika sudova, advokata, Pravnog fakulteta, Društva sudija Srbije, nevladinih organizacija... Dobri kontakti ostvareni već u startu pretočeni su u ozbiljnu saradnju sa ovim pojedincima i institucijama. Naročito se ističe kooperacija sa Pravosudnim centrom i prepoznat je zajednički interes obuke sudijskih pripravnika za polaganje pravosudnog ispita. Naši članovi su uključeni u rad komisije čiji je zadatak izrada modernog i interaktivnog programa obuke namenjene mladim pravnicima opredeljenim za dalji rad u pravosudju. Na ovaj način ujednačavala bi se i praksa obuke sudijskih pripravnika, koja je trenutno veoma razuđena.

Za nešto manje od godinu dana članovi našeg udruženja uradili su nekoliko projekata koji su imali za cilj modernizaciju pravosuđa i poboljšanje kvaliteta obuke mladih pravnika. U saradnji sa Prvim opštinskim sudom u Beogradu urađena je prva web-prezentacija suda u regionu, na kojoj se građani prvi put mogu informisati o radu suda i aktuelnim dešavanjima u pravosuđu. Na istoj internet strani nalazi se i prezentacija našeg udruženja na kojoj se možete obavestiti o radu našeg udruženja, novim projektima, seminarima ili potražiti pravnu pomoć za vaš problem. Popunjavanjem *on-line* pristupnice možete postati i naš član. Urađen je projekat Pravna klinika, kroz koji bi mladi pravnici u praksi proveravali svoja znanja i ujedno pomagali građanima u ostvarivanju njihovih prava. Uticali smo na predsednike sudova da sudijski pripravnici i praktično upoznaju rad u ostalim sudovima.

Naši članovi su do sada prisustvovali mnogobrojnim seminarima, i domaćim i regionalnim. Da provere svoje znanje ovi mladi pravnici mogli su na seminarima u Bečeju, Beogradu, Podgorici, Vrnjačkoj Banji, Sarajevu, Segedinu... Sa ponosom ističemo uspeh naše članice Jelene Rodić, koja je na regionalnom takmičenju Jugoistočne Evrope u simulaciji rada Međunarodnog suda pravde osvojila treće mesto i otvorila vrata našim članovima za učestvovanje na sličnim takmičenjima širom Evrope.

Udruženje Mladi pravnici Srbije jeste mesto gde članovi mogu zadovoljiti mnogobrojne potrebe i razviti nova prijateljstva. Održavanje promocija Udruženja idealna je prilika da se mladi profesionalci međusobno upoznaju i da se u neposrednom kontaktu bave pitanjima od interesa za njih. U okviru Udruženja mogu se nabaviti ulaznice za kulturne sadržaje u gradu uz odgovarajući popust. Mail-grupa mladih pravnika je idealno mesto za vođenje debata o najaktuelnijim pravnim pitanjima. Mladi pravnici mogu se pohvaliti i činjenicom da su osnivači Komore mladih Srbije i Crne Gore, kroz koju bi mladi ljudi različitih profesija koordinirali akcije radi poboljšanja svog položaja u državi.

MODERNIZACIJA: Mladi pravnici Srbije

U narednom periodu trudićemo se da u saradnji sa studentskim udruženjima i Pravnim fakultetom u Beogradu realizujemo projekat sudske prakse, koji bi budućim kolegama približio rad u sudovima i pomogao im da savladaju procesne predmete. Cilj nam je i da formiramo biblioteku koja bi našim članovima olakšala dalji naučno-istraživački rad. Osim toga, organizovaćemo stručne tribine, simulacije suđenja i seminare za buduće donosioce odluka, na kojima će kao predavači učestvovati najeminentniji pravni stručnjaci iz svih oblasti prava. Zakazane su posete Saveznoj skupštini, Ustavnom sudu, Vrhovnom sudu, prisustvovanje zasedanju Narodne skupštine, radu zakonodavnog odbora…

Generacija koja je svoju emancipaciju ostvarila na studentskim protestima odlučila je da svet ne menja rečima, već da aktivno pomogne društvu u potrazi za novim identitetom. Naučili smo da je preuzimanje obaveza preduslov za ostvarivanja prava.

BRUNO VEKARIĆ, SEKRETAR MINISTARSTVA PRAVDE SRBIJE

Značaj Centra za reformu pravosuđa Srbije

Specijalizovani centri za opšte i stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija, koji su u zemljama sa razvijenim pravosuđem uobičajena pojava, nisu postojali u Srbiji do osnivanja Pravosudnog centra za stručno usavršavanje krajem 2001. godine. Polazeći od ocene da će kvalitet pravosuđa Srbije u najvećoj meri određivati kvalitet ljudi koji u njemu rade, odnosno stepen njihovog znanja, pravosudnog obrazovanja i upućenosti u inostrana dostignuća u materiji pravosuđa, Vlada Republike Srbije i Vrhovni sud Srbije osnovali su Pravosudni centar za stručno usavršavanje ocenivši da je takva obrazovno-studijska institucija neophodna radi postizanja ciljeva strategije reformi pravosuđa u Srbiji. Značajnu ekspertsku i finanijsku podršku u tome dali su im OEBS, Fond za otvoreno društvo i Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

Ideja vodilja u osnivanju ovog centra bila je pružanje takve edukacije nosiocima pravosudnih funkcija koja će ih osposobljavati da se uspešno uhvate u koštac sa dobro poznatim i hroničnim slabostima u pravosuđu Srbije do oktobarskih promena 2000. godine: odsustvo zakonodavne reforme, zavisnost pravosuđa od politike i izvršne vlasti, neodgovarajuće i nestručno obaveštavanje javnosti o zbivanjima u pravosuđu, neodgovarajući i loš tretman građana u njihovim kontaktima sa pravosuđem i sudskom administracijom itd.

Osnivanje Pravosudnog centra za stručno usavršavanje značilo je, zapravo, ostavljanje iza nas faze u razvoju pravosuđa u Srbiji u kojoj praktično nije bilo nikakve edukacije sudija i tužilaca i u kojoj je međunarodna saradnja pravosuđa bila potpuno zapostavljena. Iza ideje o formiranju centra stajala je zajednička želja izvršne i sudske vlasti da se pravosuđe Srbije, putem edukacije njegovih poslanika, što brže i što više približi ostvarenjima pravosuđa u zemljama sa demokratijom razvijenijom od naše, kao i da se ublaže posledice gore pomenutih slabosti pravosuđa iz Miloševićevog vremena.

GENEZA

Ideja o osnivanju Pravosudnog centra za stručno usavršavanje potekla je od Vrhovnog suda Srbije i Ministarstva pravde Srbije a na inicijativu predsednika Vrhovnog suda Leposave Karamarković i ministra pravde Srbije dr Vladana Batića sa saradnicima. Oni su, na samom početku, uočili potrebu za jednom edukativnom institucijom koja će pomoći pravosuđu, pre svega sudijama i tužiocima, a zatim i sudskoj administraciji i advokatima u njihovom upoznavanju sa pravosudnim sistemima demokratskih zemalja u kojima su uspostavljeni najviši standardi funkcionisanja pravosuđa, kao i sa načinom funkcionisanja i organizacije pravosuđa u njima.

Osnivanje Pravosudnog centra za stručno usavršavanje nije bio jednostavan poduhvat u formalnopravnom smislu jer ovakav tip ustanove nije do tada postojao u Srbiji. Ugovorom potpisanim između Vlade Republike Srbije – resornog Ministarstva pravde i strukovnog udruženja Društva sudija Srbije stvorena je ova značajna edukativna ustanova. Ona je kasnije poslužila kao model za edukativne centre u drugim delatnostima u kojima se izvršna vlast (vlada, ministarstva) javljaju kao zainteresovani korisnici. Brojne teškoće, koje su pratile nastajanje Centra, u postavljanju koncepta edukacije nosilaca pravosudnih funkcija savladane su. S jedne strane, zajedničkim entuzijazmom Ministarstva pravde Srbije i sudija i, s druge, ohrabrujućom podrškom značajnih međunarodnih institucija kao sto su Evropska komisija, OEBS, Svetska banka.

Nakon registracije Pravosudnog centra kao zajedničke ustanove, u njena upravna tela imenovani su ljudi iz pravosuđa i izvršne vlasti. Menadžment centra je formiran od proverenih profesionalaca čija je stručnost bila garancija da će odgovoriti zadacima koji pred njima stoje. Proces dogovaranja o konceptualnim pitanjima i načinu funkcionisanja Centra bio je obeležen brojnim diskusijama i polemikama teorijske i praktične prirode, a u središtu rasprava bilo je i pitanje kako obezbediti autonoman rad Centra koji neće zavisiti od "hirova" izvršne vlasti i koji će omogućiti da sami nosioci pravosudnih funkcija presudno utiču na programe i realizaciju edukacije. Do dogovora nije bilo teško doći, budući da su Vlada Srbije i Ministarstvo pravosuđa kao najvažniji strateški cilj reforme pravosuđa postavili uspostavljanje nezavisnog sudstva, pa je u strukturi upravnih tela centra prednost data nosiocima pravosudnih funkcija. Od deset članova Izvršnog odbora, sedam su predstavnici pravosuđa, a tri izvršne vlasti resornog ministarstva. Ovakvu strukturu, koja obezbeđuje da na rad edukativnog centra presudno utiču ljudi iz pravosuđa, podržali su i inostrani eksperti iz UNDP-a, OEBS-a, Švedske i Holandije koji su radili na formiranju Centra zajedno sa domaćim stručnjacima, oslanjajući se na već poznata rešenja koja postoje u zemljama sa razvijenim pravosuđem.

Osnivanju Pravosudnog centra za opšte i stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija posebno važan doprinos dao je nevladin sektor tj. brojne nevladine organizacije. Fond za otvoreno društvo imao je izuzetno dragocenu ulogu u mnogim poslovima koordinacije realizacije ove ideje. Fond je podržalo Društvo sudija Srbije kroz njihov osnivački ulog.

Podrška Vlade Srbije je takođe bila veoma konkretna, stavljajući Centru na raspolaganje prostorije za rad. Uprkos brojnim drugim potrebama i opštepoznatom hroničnom nedostatku poslovnog prostora, Vlada je našla adekvatno rešenje u Karađorđevoj ulici br. 48 gde Centar obavlja svoje delatnosti. Do tada zapuštene prostorije, veličine od oko 300 kvadratnih metara, rekonstruisane su sredstvima švedske i holandske vlade kojima, prema utvrđenom programu rada Centra, upravlja UNDP. Prostorije su potom pretvorene u reprezentativni prostor namenjen edukaciji sudija, tužilaca, advokata, sudske uprave i ljudi iz izvršne vlasti koji se bave pravosuđem.

PRAVOSUĐE U KLUPI: Seminar u organizaciji Pravosudnog centra

ZADACI

Pravosudni centar za stručno usavršavanje je ustanova u kojoj se odvijaju brojni edukacioni programi za ljude veoma različitih stručnih profila koji rade u pravosuđu ili oko njega. Edukacija se vrši širom Srbije, a uspostavljena je stalna komunikacija sa brojnim inostranim pravosudnim centrima, institutima i organima. Sa stanovišta Vlade Srbije i Ministarstva pravde, posebno je značajna činjenica da je sačinjen program usavršavanja i edukovanja nosilaca pravosudnih funkcija u primeni novih zakonskih rešenja. Sačinjen je i program edukacije pravosudne administracije i njihovog prilagođavanja potrebama građana Srbije, kao i korisnika rada i usluga pravosudnih organa. Cilj ovih programa je da se ljudi iz pravosuđa edukuju u pravcu autentičnog prihvatanja načela da pravosuđe i pravosudna uprava postoje zbog građana, a ne građani zbog pravosuđa, kao i da se sve aktivnosti i usluge pravosuđa moraju podrediti interesima građana, njihovim pravima i vremenu. To se odnosi kako na stručnu i efikasnu primenu zakona, tako i na poboljšanje organizacije rada u sudovima i tužilaštvima na koje su građani direktno usmereni prilikom ostvarivanja svojih ustavnih i građanskih prava.

BUDUĆNOST

Osnivači očekuju da Pravosudni centar za stručno usavršavanje, putem kvalitetne edukacije u budućnosti, odigra važnu ulogu u procesima uspostavljanja stabilnih pravosudnih institucija u Srbiji i decentralizaciji državne uprave. Centar bi trebalo da postane mesto odakle će se regrutovati najbolji pravosudni kadrovi u Srbiji. Uspostavljanjem zadovoljavajućih tehničkih uslova, Centar bi mogao da preraste u Institut koji bi bio značajna podrška reformskim procesima u oblasti pravosuđa.

Mnogi smatraju da bi Pravosudni centar za stručno usavršavanje trebalo da preuzme i neke ingerencije iz sistema državne uprave, pre svega one koji se tiču edukacije određenog profila stručnjaka. To bi se odnosilo, na primer, na pripremu i polaganje pravosudnih ispita kao i na realizaciju projekata koji se odnose na harmonizaciju domaćih propisa sa propisima Evropske unije.

Centar bi mogao da postane "focal point" na kome će se usredsrediti aktivnosti koje doprinose stvaranju i edukaciji pravnih stručnjaka koji se bave komparativnim studijama, prate praksu i zakonodavstvo, kao i način njihove primene u demokratskim zemljama sa modernim i stabilnim pravosuđem. Jedna od ključnih funkcija Centra trebalo bi da bude permanentna edukacija nosilaca pravosudnih funkcija i poslova, posebno mladih ljudi koji počinju pripravnički staž u pravosuđu. Centar bi trebalo da domaćim nosiocima pravosudnih funkcija i poslova učini dostupnim principe zakonodavstava i načine primene zakona u drugim zemljama. U Centru bi se morala, iznad svega, proučavati i afirmisati pravosudna praksa zemalja sa razvijenim pravosuđem koja se tiče, pre svega, načina rada, odnosa prema građanima, i poštovanja osnovnih demokratskih vrednosti kroz primenu adekvatnih zakona. Konačno, Centar bi trebalo da pomogne u stvaranju stručnjaka u oblasti pravosuđa koji će biti i osposobljeni da – poznajući i razumevajući inostrana dostignuća u oblasti pravosuđa – predlažu rešenja koja će odgovarati potrebama pravosuđa u Srbiji, posebno s obzirom na zadatak harmonizacije i prilagođavanja našeg zakonodavstva sa zahtevima koje će postaviti proces stabilizacije i asocijacije, a kasnije i članstvo u Evropskoj uniji.

Posmatrači i ocenjivači sprovođenja strategije reforme pravosuđa u Srbiji iz zemlje i inostranstva dele mišljenje da je Centar za stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija i poslova jedno od veoma značajnih dostignuća Vlade Srbije i resornog Ministarstva pravde u naporima da se pravosuđe Srbije postavi na temelje istinski nezavisnog sudstva, profesionalnog tužilaštva i efikasne sudske administracije. Samo stručno obrazovani i za demokratsko pravosuđe edukovani kadrovi mogu da budu garant da će pravosuđe Srbije ostvariti demokratsku transformaciju koja je neophodna svakoj uređenoj državi čiji je dugoročni strategijski cilj priključenje evropskim integracionim procesima. Pri tome ne treba zaboraviti možda presudnu činjenicu: Pravosudni centar za stručno usavršavanje rezultat je konsenzusa i dogovora pravosuđa i izvršne vlasti koji pokazuje njihovu zajedničku svest, da ni najbolje koncipirane reformske namere i ideje ne mogu da računaju na uspeh ako se ne zasnivaju na kvalitetnim kadrovima visoke i međunarodno uporedive stručnosti. ■

DODATAK PRIREDILA TAMARA SKROZA

LISICA I ŽDRAL
piše Ljubomir Živkov

Ostajete ovdje

Mladi čoveče, ako su ti roditelji bogati, preskoči ovu propoved, ako nisu, pa ti hoćeš to da popraviš – moja si mušterija

Vinetu u šake i uči!

Jesi čula, slatka sestro, osamdeset posto mladeži hoće u inostranstvo, kako vi gledate, kao profesor univerziteta, na to što će od četvoro mladih njih troje otići napolje, Srbija će postati staračko domaćinstvo, e, brate, ja mora da palim preko bare, ili bar u Amsterdam, ova kaljuga stvarno me smara, bože blagi, da nam nije SANU otišli bi i ovi stariji umovi, imate pravo, ono što su posle oslobođenja bile radne akcije to je sad inostranstvo, tja, mladima je ranije nedostajala demokratija, sad kad i to imamo, sad hoće viši standard, samo neko iz razreda ili iz kraja nek povuče nogu – odoše svi!

Nema ništa od toga, braćo i sestre: ako vam dete nije bilo odlikaš, ako nije briljantan student, ako nije vrhunski sportista ili izuzetan umetnik, budite srećni i spokojni, vaše mezimče neće nikud mrdnuti iz Srbije, a do svoje trideset pete godine neće napustiti porodično gnezdo niti će se izložiti pogibelji izdržavanja sopstvenim radom.

Zapadu već neko vreme nismo potrebni kao babasere ni kao Crnotravci, kazne za rad na crno tolike su da niko neće da uzme zubnog tehničara, šta, niste završili ni zubotehničku školu, pa o čemu onda pričamo, drugo, ili prvo, ko će vam dati vizu?! Vi ćete sa turističkom vizom negde da se uvalite, je l'? U redu, stigli ste na JFK, šta sad?! Koju ekskluzivnu veštinu nudite varoši, koga mislite da potisnete sa njegovog posla? Vi ćete da ljuštite krompir iako ste završili Pedagošku akademiju? Lepo od vas, ali Kinez ljušti brže od vas, vi ćete onda da ljuštite ispod cene? Sia iz Laosa (lično ga znam) radiće za tri dolara, ako vi pristanete na tri i po, a izdržljiv je, brz i pouzdan kao đavo!

Imate tamo nekoga ko će vam pomoći (nekoga ko se nije baš prilagodio, nego nosi recidive zadrugarsko-kumovske patrijarhalnosti)? To je lepo, ama neće biti presudno. Meni su tako našli posao, da Ivana Sljepicu, vojnog muzičara, domristu iz Kalinjingrada, pratim na gitari, petkom i subotom, $40 po čoveku (Druga ulica, Phila, 1992. god.); obučem ja crninu, gitaru u kufer, idem na posao, u ulici Lombard crnac svira gitaru, čoveče, pet puta je bolji od mene, a ja imam zagarantovanih $40, drugo, ide zima, gde će bedni virtouz kad zagudi severac, mal ne rekoh košava?

Skrati, baksuze dosadni, gde je poenta? Poenta je u daskama kojima je jednog lepog dana zakovan velelepni ulaz u *Russia House*; ne kažem da je to zbog naše katastrofalne svirke, naoborot, svirali smo vrlo pristojno za dvojicu Slovena, ali kad je *Russia House* pukla, moja protekcija propala je kao što je i sam gazda Oleg ko zna zašto propao, morao da se prihvatim kamiona, docnije naćava, pa i dasaka koje život znače, a crnac je, budući bolji od mene, *opstao kao muzičar*, verovatno je još na ulici, možda se nada da će ga neki lovac na talente odonud pokupiti, mada ni od toga isto neće ništa biti, pošto i od njega ima mnogo boljih... Kako, kako, ne čujem vas dobro, i vi biste vozili kamion? Odlično, ali u Beogradu niste nijedan dinar zaradili razvozeći picu, zar ne? Ja se hvališem kako sam umesio muffins za Pink Floyd, i to je istina, ali potpuno nevažna, bitno je to što sam u Americi postao pekar, a pitanje je bih li to postao ovde. Šta, ostanem ja bez posla i pravac Aca Pekar: "Aco, primi me na zanat, kumim te. Nisam nikakav balavac, imam četrdeset godina!" A tamo sam u tom uzrastu *pasta-boy*, docnije sam izučio kroasanstvo, mada sam mostly mesio *muffins* te razvijao krasne kore za ravijole. Dve godine bez prestanka. I bez povišice ($7/H). Ako sam mogao ja, što ne biste i vi?! Pa mogli biste, dabome, i vi, ali, zarađujući napornim radom 280 dolara nedeljno (bruto!) od takozvanog višeg standarda, koji u anketi navodite kao razlog odlaska, bili biste odmaknutiji nego što ste od boljeg života to ikada bili u Srbiji.

Evo. Vozim se autoputem 95 North, u daljini kamion isti kao moj, upaljena mu sva četiri migavca, mili žutom trakom, sustignem ga misleći da je neko od kolega u kvaru, ne, nije nikakav defekt, moja koleginica Poljakinja, ima šezdeset godina i ne sme da vozi brže a autoputem se vozi jedan sat pre nego što proda prvi sladoled (u kvartu koji joj je kompanija *Jack&Jill* kao autsajderu dodelila). Ako imate narav i kondiciju kao baba, imate šanse; ako ste kojim slučajem razmaženo Srpče, možda ne bi bilo rđavo da se držite otadžbine.

Jedan jedini put bio sam dobio posao u struci, raznosio sam novine i bacao ih pretplatnicima na *drive-way*, nešto gluplje i uvredljivije od toga čak ni ja nisam doživeo, u pekari je bilo naporno, ali lepo, isto kao i u pozorištu, da, prodaja sladoleda jedini je moj posao uporediv sa deliverisanjem tiska! Pregrejan prepotopski ševrolet, u toku sezone papučica od gasa progori mi dve desne patike, majku mu, kako se to moj život toliko prožgadio? A Kavafi mi kaže: "Život koji si upropastio na onom malom ćošku u rodnoj varošici, upropastio si u celom svetu."

Vi svoj život niste još upropastili? Odlično, ima *konkursa*, audicija, ima probnih utakmica, tamo se i živi na ispadanje, to ispadanje počinje već u prvom intervjuu, ma kakvi, to počinje kad predaješ papire za vizu! Nikoga ne odvraćam od odlaska, dapače, međunarodna zajednica je jedna veoma uzbudljiva zajednica, čak i oni koji će u njoj krahirati biće na spoznajnom dobitku, što uopšte nije tako malo, ali ako nećete tamo potpuno da se ugruvate, poslušajte mene i Lenjina...

Moj dobar poznanik bio je opsednut delima Karla Maja, njegovoj baki je ime jednog junaka postalo sinonim za udžbenik, tako da je dežmekastom pubertetliji jednog dana podviknula: "Vinetu u šake i uči!" Zašto ovo spominjem? Pa eno ga već nekoliko godina u Bostonu. Živi i radi. Više možda živi nego što radi, ali živi. Vinetu se isplatio. ■

Izjava nedelje

"Da sam dvadeset godina mlađi, znao bih šta bi."

Milorad Vučelić na tribini SPS-a u Valjevu, govoreći o " nenarodnom režimu"

SVETOZAR NIKOČEVIĆ KIKA,

čovek koji sebe naziva "Najdeblja ruka Balkana", govori o sebi: "Jednom me je pozvao moj prijatelj Vaso Prelević, kafanski čovek. Imao je veliko društvo i voleo je da se hvali kako ima snažnog druga. Nosio je moju sliku. Nisu mu verovali, kladili su se sa njim. On je došao po mene, otišli smo u neki lokal, uzeli metar i izmerili moju ruku. Tada sam "na hladno" imao 53,5 cm. On je tada dobio 1000 maraka na opkladi, a meni je dao svega 150 maraka."

I ponovo o svojim mišićima, i kako žene na njih reaguju:

"A, šta ja znam... Čudno nekako reaguju jer izgledam kao grubijan. Kada se malo bliže upoznamo, shvate da nežnijeg momka nisu nikada upoznale. Skoro mi je jedna prelepa Beograđanka rekla: 'Izgledaš kao medved, a imaš dušu deteta'. To je otprilike to." ("Svet")

DR VOJIN ŠULOVIĆ,

"legenda srpske ginekologije": "Da nisam ginekolog, bio bih pravnik, advokat, tu ima najviše prostora za delovanje."

Čovek koji je na svet doneo tolike živote, za seks kaže da je lep i uzvišen: "Smatram da su ljudi u seksu izjednačeni i da su baš na tom planu socijalne razlike najviše izbrisane. To je veliki doprinos prirode čoveku, u tome je priroda bila najveličanstvenija." ("Ilustrovana politika")

Заклана плава прасица из Зуца

("Ekspres")

OLIVERA ARANĐELOVIĆ,

pevačica, o imidžu žene koja 'lomi muška srca i rastura brakove': "To me je uvek pratilo i mislim da ću takva ostati sve dok budem ovako dobro izgledala... Nisam imala problema (sa ženama i devojkama svojih izabranika – prim. ur.) i niko mi nije dosađivao. Možda nisu ni primetile da sam im se mešala u život, ili su shvatile da sam dovoljno opasna i da sa mnom ne bi trebalo da se kače." ("Zdravlje i lepota")

Na pitanje koja je najčudnija stvar koju je stavila u usta, Olivera kaže: "Jednom sam pojela puža." ("Ekskluziv")

MIRA KOSOVKA,

folk pevačica, uključila se u javnu raspravu o Enveru Idriziju novom momku pevačice Zlate Petrović: "Čula sam tu priču jer o tome bruji ceo grad. Mada, dok ne vidim svojim očima ništa ne verujem. Kada bi to zaista bilo istina, ostala bih bez teksta. Bila bih ranjena jer tu ženu zaista volim, ona mi je na neki način ljubimica. Na kraju krajeva, svi znamo kako je naš narod prošao na Kosmetu, a naročito ja. Mislim da tu priču treba proveriti jer bi bilo šteta da se žena ranjava, ukoliko to nije tačno." ("Ekskluziv")

SLOBODAN VUKSANOVIĆ,

ponovo izabrani lider Narodne demokratske stranke, optimistički: "Skupština NDS-a se slučajno održava 9. marta, ali kao što je tada govorio pokojni Borislav Mihajlović Mihiz, mi ćemo ovu vlast lomiti, lomiti i na kraju slomiti. To nije prevelika ambicija – to je realno. Pobediće David Golijata." ("Blic")

DR JOVAN MARIĆ,

"medijskinajeksponiraniji srpski psihijatar", o stresu priča: "Svaka jedinka izgradi odbrambeni mehanizam i svako ima različit stav u odnosu na stres. Prijatelji, sveštenstvo, religija, sport, vođenje ljubavi, psihijatrijska terapija, sve ovo blagotvorno utiče na odbranu od stresa." ("Ekskluziv")

MARGIT SAVOVIĆ,

predsednica Partije uspešnih žena, objašnjava zašto je prestala da nosi naočare: "Sa njima i onom kovrdžavom kosom najviše sam ličila na Bubu Morinu. Stalno mi se dešavalo da mi ljudi priđu na ulici i kažu: 'Ua, Morina'. Desilo mi se jednom u onom pokojnom zdanju Ce-Ka da mi se čovek u liftu obrati sa 'gospođo Morina'. Rekoh mu: 'Čoveče, da ste me zamenili sa Klaudijom Šifer još nekako bih vam i oprostila. Čim sam izašla iz Ce-Ka otišla sam pravo na Palić kod svoje frizerke i rekla: 'Šišaj!'. Uzela sam i sočiva. Dve godine sam bila mirna, a onda, za Novu godinu, na graničnom prelazu Kelebija, u onoj gužvi, ja sa kratkom kosom i sočivima, kad jedan mi priđe i kaže: 'Gospođo Morina, da li nam možete pomoći da ovu granicu brže pređemo?'. Rekoh mu: 'Znate šta, vi ovu granicu uopšte nećete proći'. Ne znam šta više da radim." ("Ilustrovana politika")

CVIJETIN MILIVOJEVIĆ,
direktor PR agencije Pragma o imidžu ovdašnjih političara i modno-fizičkom ugledanju na predsednike stranaka: "Pošto je identitet ono što čovek jeste, odnosno ono što on, pomalo subjektivno, smatra da jeste, onda bi imidž kao njegova, u ovom slučaju vizuelna slika u ogledalu, tj. javnosti, trebalo da odgovara njegovom identitetu. Ova komplikovana metematička jednačina upućuje na zaključak da bi debeli političari trebalo zauvek da ostanu debeli. Kako su podočnjaci, uspavanost i namrgođenost njegov osoben znak, onda bi, recimo, Koštunica ajljnerom ili korektorom svako jutro morao da izvlači podočnjake i Maršićaninu, Šamiju, Mihajlovu." ("Blic")

ISIDORA BJELICA,
spisateljica, dramaturg i desničar, o sebi i još koječemu: "Pričala sam u jednoj emisiji kako je moj muž dobar u krevetu i oni to nisu hteli da objave. Dakle, ja ne mogu da pohvalim svog muža, ali ako naiđe neka srećno neudata i priča o svom promiskuitetnom životu, to je onda super." ("Zdravlje i lepota")

VEDRANA RUDAN,
književnica iz Hrvatske, sve popularnija i kod nas: "Postoji jedna razlika između, uvjetno rečeno, Srba i, uvjetno rečeno, Hrvata. Primećujem da na cesti i u taksiju, u kavanama svi samo govorite o politici. To mi je prosto nevjerojatno, jer u Hrvatskoj toga ima sve manje i manje. U Beogradu samo slušam šta je rekao Zoran, šta je rekao Sloba, pa ovaj, pa onaj... I stalno se vrtite u tom krugu. A niko ne priča o seksu, na primer. Ja ne znam, ali vi ćete izumrjet ako vam oni budu jedina tema i preokupacija." ("Blic")

VUK DRAŠKOVIĆ,
predsednik Srpskog pokreta obnove, odgovara na pitanje da li postoji političar kojem ne bi pružio ruku: "Političar ne sme nikome odbiti da pruža ruku, pa ni najvećem političkom protivniku i neprijatelju. U celom vladajućem orkestru, koji danas sve nas i našu državu vodi u katastrofu, nema nikoga ko mi nije politički protivnik. Ali, nema, istovremeno, nikoga kome ne bih pružio ruku kad bismo se sreli."

MARINA ŽIVKOVIĆ,
folk pevačica, kaže da je u adaptaciju svog novog stana uložila dvadeset hiljada nemačkih maraka, ali da je na kraju bila nezadovoljna: "Uzela sam macolu i razlupala pločice u kupatilu i kuhinji i još ponešto. Zezali su me ti majstori mesecima, 'odrali' me i sve uradili ošljarski i suprotno od onoga što smo se dogovorili. Šta mi je drugo preostalo nego da pljunem u šake, zgrabim onaj veliki čekić i sve izrazbijam."
("U fokusu")

BOBAN JOVANOVIĆ,
član predsedništva Nove demokratije, proglašen za najseksepilnijeg političara u pomoravlju, na pitanje koga je upoznao, kaže: "Mnoge. Prošle godine sam na letnjem prijemu Nove demokratije, igrao rokenrol sa predsednicom Natašom Mićić. Pre nego što je počela priča o tome da je srpska Nikol Kidmen, bila mi je šarmantna i draga. Žena jednostavno zrači. Prijatelj me je u šali pitao, da li bih voleo da budem srpska Monika Levinski." ("Ekskluziv")

NN,
posetilac FEST-a, o pravim razlozima za gledanje filmova na beogradskom festivalu: "Seo sam na vidno mesto i očekujem da budem viđen. Jesam, brate, u godinama, al' vidiš li kakvi 'avioni' prolaze ovuda." ("Glas javnosti")

GORAN STOIČEVIĆ,
imitator poznatiji kao Karamela, onomad je rekao da Slađana Milošević i Bebi Dol pevaju u opancima. Ovaj put, dodatno komentariše svoju tezu: "Pomenute nemaju razloga da se ljute, jer protiv njih nemam ništa. Daleko od toga, šta više za Bebi Dol sam radio i imitaciju u novom šou programu. Ali me užasno nervira to foliranje nekog nivoa i šlihtanje masi, tipa – može narodno ali nek' je izvorno. Pa kad toliko vole izvornu narodnu muziku, a to pričaju i Slađana Milošević i Bebi Dol, što se njih dve ne uvuku u opanke pa pevaju u diskotekama. Što se pred svojom rok publikom ne pojave u opancima. Ja se nikada neću pojaviti u opancima, izuzev ako 'Dolce & Gabbana' ne naprave za mene specijalne opanke." ("U fokusu")

VUKOTA BRAJOVIĆ,
maneken u trendu, o garderobi: "Krivo mi je što moram da kažem da nosim samo firmirane stvari. Voleo bih da nije tako." ("Zdravlje i lepota")

ARHEOLOŠKA MAFIJA U SRBIJI

A. ANDIĆ

Otimači blaga

U svetu organizovanog kriminala ilegalna trgovina kulturnim dobrima po profitu zauzima četvrto mesto, posle prostitucije, trgovine drogom i oružjem. Arheološka mafija kod nas je vrlo dobro organizovana, neretko opremljena savremenije nego i sami arheolozi

O blatu ne može mnogo novog da se kaže, ali kada hodate po blatu na lokalitetu Viminacijum kraj Požarevca koje je prošarano crvenim i zelenim komadićima opeke i škriljca, a ta opeka je stara skoro dve hiljade godina, malčice vam drhte kolena. Na nepreglednom terenu zasađenom detelinom ili pšenicom, dovoljno je da se sagnete i otkrijete deo amfore, komad žrvnja ili čak deo stuba ili zida. Ispod sloja zemlje, na površini od preko dvesta hektara, nalaze se ulice, trgovi, zgrade nekadašnjeg rimskog legijskog utvrđenja. Pejzažom danas dominira zastrašujuće postmodernističko postrojenje termoelektrane "Kostolac".

Kada su pre nekoliko nedelja stručnjaci Arheološkog instituta SANU i Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture došli na Viminacijum kako bi nastavili rad na veoma ambicioznom projektu njegovog oživljavanja, imali su šta da vide. Viminacijum su, po ko zna koji put u poslednjih vek i po, posetili pljačkaši u potrazi za pokretnim ostacima antičke kulture. Slučaj je prijavljen policiji i Okružni javni tužilac u Požarevcu je na osnovu Zakona o krivičnom postupku podigao krivičnu prijavu "protiv N.N. lica zbog postojanja osnovane sumnje da su početkom 2003. godine izvršili znatna oštećenja nepokretnog kulturnog dobra od izuzetnog značaja".

KOPAČI STAROG NOVCA: Ilegalna iskopavanja i preprodaja arheoloških predmeta imaju kod nas veoma dugu "tradiciju". Milan Pindić, arheolog i direktor požarevačkog Narodnog muzeja od 1953. do 1962. godine, skreće pažnju da se Viminacijum pljačkao oduvek i da je čak i Smederevska tvrđava jednim delom napravljena upravo od materijala iz Viminacijuma. Još pre nego što će, upravo na Viminacijumu, krajem XIX veka početi prva arheološka iskopavanja u Srbiji, mnogi evropski putopisci, a među njima i Feliks Kanic, spominju već razvijenu trgovinu antičkim predmetima koji uglavnom završavaju u Beču ili Pešti. I danas je ilegalna trgovina umetničkim i arheološkim predmetima izuzetno razvijen posao, a destinacije su slične kao u Kanicovo vreme. Budući da je većina lokaliteta u Srbiji potpuno nezaštićena, ovo je obećana zemlja za sve savremene Indijane Džons. Njih danas manje vuče želja za pustolovinama a više velika zarada. Beskrupulozni su, vrlo dobro organizovani i neretko imaju opremu za iskopavanje savremeniju nego što je imaju sami arheolozi. Kako kaže tokom razgovora za "Vreme" dr Miomir Korać, viši naučni saradnik na Arheološkom institutu, koji od 1981. godine radi na Viminacijumu, "divlji kopači" pored toga što parcelišu prostor za sopstvene potrebe, koriste savremenu mehanizaciju, specijalne traktore i plugove kojima prekopavaju teren. Predmeti koje pokupe su nekada veoma velike vrednosti, ali je ona minorna u odnosu na štetu koju tom prilikom nanesu preoranom "kulturnom sloju". Tako se bukvalno melju nepokretni ostaci grada, grobnice, kupatila, pozorišta...

"Arheološka mafija" je doživela procvat krajem sedamdesetih godina prošlog veka, kada se u znatnom broju pojavljuju detektori za metal, a ekspanziju organizovanog pljačkanja lokaliteta upućeni vezuju za devedesete godine. Arheolozi koji rade na terenu kažu da u Srbiji danas svako selo koje se nalazi u blizini nekog lokaliteta ima detektor metala, a negde ih ima i skoro svaka kuća. Čitava priča ide toliko daleko da seljaci prestaju da obrađuju svoje njive, jer im je isplativije da ih prekopavaju tražeći ostatke antičke civilizacije. Interesantno je da ima kuća koje poseduju kataloge rimskog novca i, kako kažu arheolozi, meštani vrlo lako prepoznaju vredne antičke predmete.

Viminacijum

Viminacijum se nalazi na trinaest kilometara od Požarevca, u ataru sela Stari Kostolac i zauzima površinu od oko dvesta hektara. Nastao sredinom prvog veka nove ere, bio je vojno-politički i ekonomski centar i glavni grad rimske provincije Gornje Mezije koji je posetilo devet imperatora. U trećem veku dobija pravo kovanja vlastitog lokalnog novca, a svoj procvat, u ekonomskom i kulturnom smislu, Viminacijum doživljava u vreme dinastije Severa.

Godine 1882. počela su prva arheološka iskopavanja u Viminacijumu, ali su radovi ubrzo prekinuti da bi ih dvadeset godina kasnije nastavio Miloje Vasić. On je uspeo da tačno utvrdi dimenzije i hronologiju grada koji je postojao od prvog do šestog veka.

Iskopavanja se intenziviraju 1976. godine, zahvaljujući izgradnji termoelektrane "Kostolac", kada je Viminacijum i proglašen za spomenik kulture. Prvo se radilo na nekropoli, otkriveno je trinaest hiljada grobova i više od trideset hiljada pokretnih predmeta od kojih mnogi predstavljaju svetske raritete. Takvi su, recimo: mermerni sarkofag sa girlandama, grb Viminacijuma, kalamus-pisaljka od kosti, portret imperatora Karinusa, klepsidra – vodeni sat, hirurški instrumenti, freske i dr. Najznačajnije otkriće predstavljaju fresko-oslikane grobnice iz IV veka.

Ono što Viminacijum čini jedinstvenim jeste činjenica da je, pored Karnuntuma u blizini Beča, jedini rimski grad koji nije naknadno naseljen. Na čitavom prostoru Rimskog carstva postojalo je četrdesetak sličnih legijskih utvrđenja ali se danas na njima nalaze veliki gradovi – London, Majnc, Pariz ili Beograd – tako da iskopavanja nisu moguća.

Ljudi koji rade na iskopavanjima pričaju da se često dešava da rade paralelno sa lopovima. Arheolozi kopaju danju, a "skupljači" noću. U nekim delovima Srbije omiljeni metod pretraživanja terena "divljih kopača" je miniranje. Često su naoružani, ne iz straha od arheologa, već od konkurencije. Zbog ovakve ekspanzije "divlje arheologije" (arheologija je jedno od retkih zanimanja koje je zakonom zabranjeno da se obavlja privatno), pravi se arheolozi ponekad nađu u veoma dramatičnim situacijama. Ako imaju sreće i pronađu nešto dragoceno, vreme koje prođe dok neko iz nadležnih institucija ne dođe i ne odnese predmete provedu u strahu za sopstveni život.

MALA PRODAVNICA RETKOSTI: Način na koji se nelegalno iskopani predmeti iznose iz zemlje i prodaju u inostranstvu posebna je priča. Oni se najčešće prenose autobusima koji idu preko Austrije i Nemačke. Pri tome je Austrija prva i najznačajnija stanica. Razlog tome je veliki broj gastarbajtera u ovim zemljama. S obzirom na to da naši carinici češće pretresaju putnike pri ulasku u zemlju nego kada iz nje izlaze, ispostavilo se da se predmeti mogu prokrijumčariti vrlo lako. Predmeti odlaze u gotovo sve zapadnoevropske zemlje. Tamo završavaju kod trgovaca ili antikvara koji su pretposlednji kupci u lancu jer većina njih ima svoje aukcijske kuće, tako da predmeti svoje finalno odredište najčešće imaju u rukama bogatih kolekcionara. Predmete koji na ovaj način izađu iz zemlje gotovo je nemoguće vratiti. Iako su iz Jugoslavije izneti ilegalno, na teritoriji zemalja u koje odlaze, prema njihovim zakonima, nalaze se legalno, tako da se retko dešava da neko u inostranstvu bude uhapšen zbog preprodaje. Osim toga, dosetljivi lopovi smislili su još jedan način da legalno unesu predmete, tako što ih iz naše zemlje prokrijumčare, a na granici zemlje u koju ih unose uredno prijave i plate carinu.

TO SE TRAŽI: Prsten i gema sa lokaliteta

Čitava situacija dodatno se komplikuje i zbog problema u saradnji sa zemljama u kojima se nalaze pokradena kulturna dobra sa naše teritorije. Željko Jež, arheolog i savetnik za zaštitu nacionalne kulturne baštine u Upravi za borbu protiv organizovanog kriminala MUP-a Srbije, u razgovoru za "Vreme" navodi da u Evropi postoji jasna podela na zemlje uvoznice i zemlje izvoznice kulturnih dobara. "U najnovijim preporukama OEBS-a ili na Londonskoj konferenciji, imate jasne preporuke zemljama izvoznicama da rade na sprečavanju trgovine ljudima, drogom, oružjem i drugom krijumčarenom robom", kaže Jež i nastavlja: "Nigde se ne apostrofira trgovina kulturnim dobrima, iako po profitu zauzima četvrto mesto, posle prostitucije, trgovine drogom i oružjem."

OD TRAČA DO ISTINE: Kao poseban problem, Jež ističe zakonsku regulativu i, uopšte, odnos pravosuđa prema ovoj problematici. Po njemu, postojeće zakonske norme, dakle Zakon o zaštiti kulturnih dobara i Krivični zakon Republike Srbije, ne primenjuju se adekvatno. "Do sada smo imali dvadesetak procesuiranih predmeta. Od toga je trećina stigla do suda i sve presude su bile uslovne", kaže on, iako uslovne kazne zakonom nigde nisu predviđene. "Smatramo da bi presuđivanje moglo da bude ažurnije i oštrije jer ovako maltene stimulativno deluje na lopove", kaže Jež.

Naravno, trgovci umetničkim predmetima nerado pričaju o delu svog posla koji se tiče arheoloških predmeta, ali se u neformalnom razgovoru mogu čuti i optužbe da su u ceo posao često uključeni ljudi iz institucija, politike, pa čak i ljudi iz MUP-a, što u policiji, naravno, kategorički demantuju. Vojislav Šešelj je nedavno javno optužio Dragana Karleuešu, zamenika načelnika UBPOK-a, da je umešan u pljačku antičkih novčića, a Karleuša je zbog toga podigao tužbu protiv njega.

Kada je reč o dometima policije u sprečavanju ilegalnog iskopavanja i preprodaje, Dragan Karleuša tokom razgovora za "Vreme" kaže da je rešen veliki broj slučajeva. Po njegovoj proceni pronađeno je oko sto hiljada predmeta, mada treba istaći da se tu ubrajaju i novčići i nakit. Ipak, u policiji veruju da je vraćen samo mali deo onoga što je odneto. Najveći problem za policiju predstavlja to što do njih najčešće dospevaju samo priče da je negde nešto iskopano i prodato. Priče često lansiraju i sami lopovi, kako bi uneli pometnju među konkurenciju, ali za stvarni nestanak predmeta nema materijalnih dokaza. Kako god bilo, policija je, do sada, uz pomoć dojava uspela da na granici presretne nekoliko desetina ljudi i spreči ih da iz zemlje iznesu arheološko blago. Kao najinteresantnija priča vezana za pronalaženje ilegalno iskopanih predmeta izdvaja se ona iz 1992. godine o avarskom zlatnom pojasu, senzacionalnom arheološkom otkriću iz šestog veka. Po Karleušinim rečima, ovaj predmet od antičkog zlata, težak oko 1200 grama, inače unikat u svetu, mogao bi kod Sotbija ili Kristija dostići vrednost i do dvadeset miliona maraka, a prema nekim procenama i dvostruko više. Pojas su na jednoj livadi u okolini Mitrovice našli meštani. Karleuša, koji je učestvovao u akciji pronalaženja avarskog pojasa, priča: "Ljudi koji su pronašli pojas hvalili su se po selu, pa je priča došla do policije. Prodali su ga Mitku Simeunovskom, trgovcu iz Beograda, za 150.000 maraka. Čitava akcija trajala je danima i noćima. Na kraju, upali smo u kuću Simeunovskog, gde se već nalazio posrednik koji je pojas trebalo da prosledi dalje. Da smo stigli samo pola sata kasnije, odneo bi ga u Beč i prodao za dva i po miliona maraka. Onda bi verovatno bio prodat sledećem posred-

niku za deset miliona i konačno, na aukciji, za dvadeset. Tako to ide."

ODBRANA I ZAŠTITA: Po rečima Karleuše i Ježa, suština problema leži u nedostatku novca za adekvatnu zaštitu objekata, a ni sredstva koja arheolozi dobijaju od nadležnih ministarstava nisu dovoljna da se iskopavanja obave do kraja. Zato, kada počnu iskopavanja, ljudi koji rade na lokalitetu, zapravo, nehotice markiraju teren za ilegalne kopače.

Međutim, Dragan Jacanović iz Narodnog muzeja u Požarevcu u razgovoru za "Vreme" kaže da on odavno upozorava da je kompleks Viminacijuma ugrožen sa više strana, a naročito od Elektroprivrede Srbije i površinskog kopa Drmno. Naime, od 1992. godine, kada prestaju zaštitna iskopavanja, površinski kop svakodnevno zahvata lokalitet. Kao još jednu otežavajuću okolnost u staranju nad arheološkim lokalitetima Jacanović navodi i nedostatak koordinacije između nadležnih institucija kulture. "Naime, celokupna kulturna baština podeljena je na pokretnu i nepokretnu. Zavod za zaštitu spomenika je nadležan za nepokretni deo, za zemljište, dok su lokalni muzeji nadležni za ono što je na lokalitetu pronađeno. Između tih institucija ne postoji koordinacija", smatra on. Osim toga veći deo površine lokaliteta je poljoprivredno zemljište u vlasništvu meštana. Prema Jacanovićevim rečima, država bi trebalo ili da otkupi zemlju od seljaka ili da im da odgovarajuće obradive površine na drugim lokacijama, a situaciju bi popravila bolja materijalna situacija Muzeja, koji bi vršio otkup predmeta i tako smanjio intenzitet ilegalne prodaje.

Željko Jež kaže da je značajan korak na ovom planu već to što u jednoj tek formiranoj jedinici, kakva je UBPOK, postoji odsek za zaštitu kulturne baštine. "Ipak", dodaje on, "ilegalna trgovina je vrlo razgranat posao. MUP-u je potrebno da profiliše i osposobi kadrove koji će moći ovim da se bave. Za to su dobra iskustva zemalja, kao što su Grčka ili Egipat, koje u policiji imaju stručnjake osposobljene za ovu problematiku." Na kraju, Jež zaključuje da su u našoj zemlji lokaliteti na kojima se nalaze ostaci rimske kulture toliko eksploatisani da se može očekivati da lopovi sada pređu na praistorijske lokalitete, pa bi u tom smislu bilo dobro preduzeti odgovarajuće mere zaštite. ■

A.ANĐIĆ

SVEŽI TRAGOVI: Delo divljih arheologa

JOVANA GLIGORIJEVIĆ
TANJA JOVANOVIĆ

INTERVJU: BORIS KOVAČ, MULTIMEDIJALNI UMETNIK

Pijani od Panonije

"Uvek sam se bavio onim što sam verovao da me čini boljim, slobodnijim i srećnijim. Ne poznajem drugu svrhu umetnosti"

Pre nekih četvrt veka u glavnom gradu Vojvodine svega beše u izobilju: uz nadolazeću pank/novotalasnu scenu postajala je i Meta sekcija, grupa čiji su članovi bili i A. Dujin i A.C. Kravić (kasnije najpoznatiji po dugoj saradnji s Balaševićem), a učestvovala je na cenjenim "Novosadskim danima džeza" gde su gostovali i takvi konceptualizovani majstori kao Art Ensemble Of Chicago... Najvažnije, svi su mostovi bili celi. Saksofonista/klarinetista Boris Kovač (r. 1955), kompozitor i multimedijalni umetnik, odlučio je da ne propušta "Sve sutrašnje zabave", pa je 1982. okupio Ritual Nova sa sve igračima i video-artistima, čiji je istoimeni debi-album 1986 – kao jedno od prvih nezavisnih diskografskih izdanja u SFRJ – objavio "Uj Symposion", časopis za kulturu na mađarskom jeziku. Nastupali su na najvažnijim jugoslovenskim smotrama za tzv. Novu improvizovanu muziku, a naredna njihova "dugosvirajuća" ploča *Ritual Nova 2*, pojavila se 1988. u Londonu sa prestižnom alter-etiketom Recommended. Naredne godine Boris je pokrenuo *Ogledalo*, nezavisni savremeni teatar koji deluje u Novom Sadu, a knjigu *Novi rituali i poetično mišljenje (nove) muzike* 1990. objavili su mu SKC Niš/Naisus Records.

Od 1991. do 1996. boravio je u Italiji, Sloveniji i Austriji. S austrijskim državnim pozorištima i Slovenskim mladinskim gledališčem radio je više predstava Eduarda Milera. Godine 1996. nije zaobišao ni Ring Ring i BITEF u Beogradu, 2000. opet je na Ringu, dok Radio 021 objavljuje njegovu kompilaciju *Voice Of The Mirror*. Sledeće godine u Novom Sadu je na festivalu *Interzone* (kao i časopis koji je pokrenuo), komponuje i postavlja muziku za balet *Don Huan* u koreografiji Andrewa Petera Greenwooda u SNP-u.

Tokom prošle decenije Kovač je postao poznat i po svojoj kamernoj muzici, (ko)autorstvu brojnih teatarskih i muzičko-scenskih dela koja se izvode po svetskim festivalima. Sa svojim ansamblima nastupao je u više od 25 zemalja na oko pedeset značajnih festivala koji imaju oznake World Music, New Age, eksperimenta, savremenog teatra i plesa, Balkana, Dunava. Objavljeno mu je desetak albuma na Zapadu. Aktuelni *The Last Balkan Tango – An Apocalyptic Dance Party* pojavio se 2001. kod vodeće berlinske disko-kuće Piranha, da bi ga kod nas upravo licencno objavio Ring Ring/B92. (To je prvo Borisovo izdanje u domovini posle 17 godina!)

Nalazeći se 'između Miloševićeve vladavine i NATO-bombi Boris Kovač stvorio je "La Danza Apocalypsa Balcanica", skraćeno LaDaABa. Posle odličnog prijema kod kritike slede turneje po Evropi, Turskoj, Severnoj Americi, a dolazi i novi CD *Ballads at the End of Time* (Piranha). No, pre toga, beogradska publika ispunila je veliku salu Doma omladine da uživo uporedi svoje utiske s onima od pre tri godine kad joj je ovaj projekat predstavljen u začetku.

Neka vas ne zbunjuje što u vezi s njim pominju Berđajeva i Hamvaša, kao i Najmana i Brajersa, što za njega "rade" Orient Express i OktoberFest, a mnogi ne mogu da se odluče je li to više camp ili folk (kao da je baš to presudno). Dok se većina drugih muzičara ponaša po principu "Selo gori, a baba se češlja", možda je on uspeo tek do nivoa "Razmeštanja ležaljki na palubi Titanika" (Jona Lewie), ali ipak... Slušajte Borisa Kovača.

"VREME": Koliko su studije filozofije i druge umetnosti uticale na vaše shvatanje muzike?

BORIS KOVAČ: Možda manje same studije a više činjenica da sam uvek imao potrebu za promišljanjem i konceptualizovanjem onoga što sam radio. U umetničkom stvaranju – erotičko, emocionalno i svesno su telo, duša i duh, trojstvo o kojem govore sve nauke i religije. Umetnicima, kao i svim drugim ljudima, najčešće nešto od to troje nedostaje. Tome na ruku ide i društvena mašina koja programira filozofe da "razmišljaju" a muzičare da sviraju. Ja sam, izgleda, oduvek išao uz .... toj mašini: muzičku školu sam napustio čim sam video da tamo nema muzike, studije filozofije sam napustio pred samu odbranu diplomskog... To "predugo" zadržavanje nije bilo "opasno" – sve vreme sam znao da se time neću baviti...

Za mene je umetnost jedna i nedeljiva. Muzika mi je, intimno, najbliži jezik i to je sve. I tu je, obično, na delu ista mašina: muzičari ne samo da ne glume, ne plešu, ne pišu, nego ne idu ni u pozorište, ne čitaju knjige... I obrnuto – pisac (pogotovo u ovim epskim kulturama) ne sluša muziku, ne daj bože da ide

PROROK BEZ BUNJIŠTA:
Boris Kovač

S. MILOJKOVIĆ

na plesnu predstavu (da ne pomisli neko da je peder)...

Kako biste danas opisali muziku Meta sekcije?

To su moji počeci; prvi put sam pokušao ozbiljno da sarađujem sa ljudima u ovoj avanturi koja traje već 25 godina. Bili smo relativno dobri instrumentalisti i svirali na tragu fuzijskog džeza – to je tada bio aktuelan jezik. Ja sam želeo da idemo dalje, oni nisu, pa smo se lepo razišli...

Da li je Ritual Nova logičan razvoj vaše muzike u kontekstu drugih umetnosti?

Da, sam naziv sugeriše niz tema: povratak umetnosti kao integralnoj celini, umetnost kao medij transformacije a ne samo kao estetski užitak, pitanje, rekao bih, "ontološke odgovornosti" stvaraoca (da su domaći muzičari odgovorni npr. u tom smislu, nikada ne bi svirali sving, fuzijski džez, rokenrol ili Betovena...). Ta uverenja su me automatski udaljila od svih esnafa – u pozorišnom kontekstu bio sam uljez, diletant, slično tome i u filozofiji a muzičarima nikada nisam postao pravi "kolega"... Kada ljudi (pogotovo u nas) nešto ne razumeju, onda to ne podnose: ovde me sudbina neprihvaćenog u stopu prati. Ja sam, faktima se to može dokazati, prvi world music autor iz istočnog dela bivše države (pre mene su bili samo Begnagrad iz Ljubljane). Tada su me svi okolo, u horu, ismevali zbog mog "folklorizma", a sada, nakon 20 godina, kada je taj svetski megatrend zarazio čak i zemlju Srbiju, u tom okviru samo me uzgred spomenu. No, dok je tako, dobro je. Uostalom, world music, po meni, jeste značajan fenomen, ali kao i svaki drugi trend pretvara se u modu, a to me već ne zanima.

Možda podsticaj za uklapanje muzike u širi kontekst retko dolazi od samih muzičara, zato što se time skreće pažnja od muzike?

Logično: muzičari su, većinom, fah idioti, neobrazovani, bornirani i inhibirani umovi kao i tipični kompjuteraši ili šusteri... Klasični i džez muzičari, pogotovo, kriju se iza stečene veštine, pravdajući svoju ograničenost odbranom, tobože, "čiste" muzike. Intimno, nikada nisam mogao da podnesem koncert na kome treba da gledam privatne osobe na sceni. Neka tako svira kod kuće, kada je na sceni, muzičar mora preuzeti odgovornost te uloge. To rokeri često bolje shvataju od tzv. serioznih ili džez muzičara. Od muzike se skreće pažnja upravo kada njeno izvođenje nije oblikovano i adekvatnim scenskim izrazom. Muzika govori posebnim jezikom ali njena svrha jeste da govori, ona je u službi Života a ne obrnuto. Pozorište muzike Ogledalo bilo je prirodan okvir za sve nas koji se nismo pronalazili u granicama disciplina, medija, žanrova... Napravio sam ga jer već nije postojalo, kao što sam morao da napravim i svoj studio, svoju privatnu umetničku kompaniju i prodor na svetsku umetničku scenu...

Šta je sa Novom Panonskom Umetnošću (promovisanom publikacijom *Ti u vremenu i van njega* 1998), Radionicom za Novu Muziku, Institutom za srećnog čoveka, Akademijom plemenitih veština?

Nova Panonska Umetnost je početkom osamdesetih bio slogan nas nekolicine sličnomišljenika – tu je bio i moj kolega u Ritual Nova projektu, Stevan Kovač Tickmayer, jedan od onih značajnih umetnika koji je zbog divljih i mediokriteta morao da ode. Time smo želeli da odgovorimo tada agresivnim Slovencima, pomodnim Zagrepčanima i Beograđanima, "pastirskoj" pop-kulturi Sarajeva. Novi Sad je tada nudio najviše autentičnih muzičkih autora, koji su, nažalost, većinom otišli, nestali sa scene ili su ovde više fizički nego mentalno, kao ja. Ovi drugi projekti koje spominješ spadaju u "plemenite uzaludnosti" kojima sam se, čekajući da se Srbi dozovu pameti, bavio zato da bih (p)ostao normalan i pomogao drugima u tome. Eto, morao sam da pravim i institute i akademije. Takva karma... Sve u svemu, uvek sam se bavio onim što sam verovao da me čini boljim, slobodnijim i srećnijim. Ne poznajem drugu svrhu umetnosti.

Zašto ste kulturu u ovoj zemlji proglasili mrtvom?

Zato što je umrla, ubijena, kako se uzme. Prvo je umrla zemlja pa je vremenom odumrla i njena kultura. Duh je na neki način večan, a duša se možda reinkarnira. Kultura je, pak, socijalno-istorijski fenomen, koji se gaji, raste pa i uništava. Prisustvovali smo njenom uništenju.

Da li je program koji ste nedavno izveli u Beogradu isti kao i vaši nastupi po svetskim festivalima?

Da. To je i bila osnovna barijera između nas i publike to veče. Sve što je bilo uporedivo sa cumba-cumba "balkanskim" muzičkim pejsažom, publika je zdušno pozdravila, ostalo baš i nije. Naš čovek, rekao sam već, ne voli ono što ne razume... naročito ako to još dolazi iz komšiluka... U svetu, pak, nemamo taj problem. Ovaj projekat je i pravljen za svet. Uvek sam tako i radio, zanimalo me je da se odmerim s najboljim a ne da budem beg u vlastitoj avliji.

Možete li to da uporedite s drugim "reprezentativnim izvozima" balkanske muzike u poslednje vreme?

Album se zove *The Last Balkan Tango*. Kao što nije zbog tanga tako nije ni zbog Balkana. Tango je super, mada kod mene uopšte nije reč o tangu, on je tu samo metafora. Drugačije se njime ne bih ni bavio. I, ne reprezentujem Balkan, već samo sebe kao umetnika koji dolazi sa ovih prostora. Geografski, sa fruškogorskog brda s kojeg se vide i Balkan i Srednja Evropa. Ovih deset godina, hteo ne hteo, delio sam sudbinu Balkana. Takva "tura". Pravi "Balkanci" su reagovali kolom, ja – "poslednjim tangom". To je ta razlika...

Da li je kabaretski koncept koncerta/predstave *Zlatni presek* između humora i pozorišta?

Ni kabare me, po sebi, ne zanima, naročito ne humoristički. Uvek samo tražim adekvatan jezik da bih rekao to što imam. To je razlog što sam svako malo menjao stil, žanr, formu, medij... To je bilo sjajno za moj osećaj života, ali ne i za moju karijeru, pogotovo ovde: i pored toga što sam sa svojim albumima i nastupima obišao svet – kao da stalno ponovo počinjem... ■

DRAGAN KREMER

Sizifov vrt

Milica Mišla u filmu *Ledina*

Naivni gledaoci mogli bi pomisliti da su granate prekopale hrvatske gradove samo zato što se njihovi žitelji nisu slagali sa sugrađanima iz Srbije, da li je bolje zalivati brancina na lešo belim vinom ili lokati pivo uz roštiljske kobaje. Stvari su, na nesreću, bile mnogo složenije

Nakon višegodišnjeg celibata, srpsko-hrvatska ili hrvatsko-srpska kinematografija, zavisi da li čitate sa Istoka na Zapad ili sa Zapada na Istok, zajedno su iznedrile novo celuloidno čedo, film *Ledina* Ljubiše Samardžića koji je zatvorio 31. FEST. Dobro je što je do toga došlo, bilo bi još bolje da se saradnja nije ni prekidala, no možda bi najbolje bilo da je snimljen neki drugi film iza koga će stati producentske kuće iz Beograda i Zagreba, tim pre što srpska i hrvatska kinematografija imaju da kažu nešto interesantnije jedna drugoj, i nešto više jedna o drugoj, nego što su zajedno prošaputale u ovom filmskom delcetu.

U njegovom tkivu leži priča o maloj porodici, Hrvatici iz Dubrovnika, Srbinu iz Beograda i njihovom devetogodišnjem sinu, koja pokušava da živi u jednom od zapuštenih novobeogradskih blokova sredinom devedesetih, tamo gde sve propada i truli osim jedne javne površine koju pokušava da probudi jedan od stanara, neke vrste Sizifovog vrta, koja će na kraju podeliti sudbinu svog okruženja. Mogla bi se dodati još jedna rečenica koja bi iscrpila radnju čitavog filma, ali bi budućim gledaocima to uskratilo i ono malo zadovoljstva koje će im doneti neizvesna završnica. Vreme radnje već dovoljno govori o danima kada je senka ratova pritiskala Beograd, čineći ljude i njihove duše manjim nego što su to zaista bili.

Možda se iz priče o nemogućnosti suživota moglo isceditи nešto više od blede metafore da junake filma nije prekrio teški talog stereotipa koji ubija svaku živost. Kao, Dubrovčanka Ksenija jedna je tankoćutna i prefinjena priroda koje se guši od primitivizma koji hara novobeogradskim blokovima, dok su sve njene komšije, a posebno tri komšinice, ogrezle u malograđanštini i prostakluku. To što ona kupuje ribu i maslinke umesto kobasica i naramaka polubelog hleba, pretvara se u žarište dramskog zapleta, dok galantno ostavljanje kusura, za razliku od grozničavog motrenja na svaku paricu njenih suseda, postaje simbol uzajamnog neprihvatanja. Moglo bi se

MUZIKA I "LEDINA": Reditelj filma Ljubiša Samardžić

A. ANDIĆ

31. FEST

PostFESTum

Trideset prvi FEST prikazao veliki deo onoga o čemu ste prethodnih meseci sanjali. Ako vam nešto znače nagrade, videli ste sve Palme, Oskare i Medvede

Ako ste bili vredni i zainteresovani, naloženi i predani, ako ste, dakle, videli sve što se na FEST-u imalo videti, preostaje vam sad samo jedno pitanje: šta ćete, pobogu i zaboga, gledati narednih meseci u bioskopu? Jer, činjenica je da je, posle mnogo godina, trideset prvi FEST prikazao veliki deo onoga o čemu ste prethodnih meseci, kao redovni posetilac *imdb*-a ili čitalac *Sight and sounda*, sanjali. Ako vam nešto znače nagrade, videli ste sve Palme, Oskare i Medvede. Ako vas lože velika imena, overili ste Spilberga, Kronenberga, Polanskog, Soderberga. Ako preferirate frikove, sigurno niste propustili P.T. Andersona, Balabanova, Džounzija, Verbinskog. Ako mrzite Holivud i *high budget,* vanfestivalski bioskop vam i tako nije opcija. Na vreme ste kupili karte za neku od malih sala s dosta sumnjivom projekcijom (onda opet, nisu li u ovom "gradu" sve takve?) i gledali *Pisma na vetru, Najlepšu*, ili *Zbogom Lenjinu*. Dobro, možda ste pokušali da vidite i meksički *Japan*, no se zagubio. A jednake ste sreće bili ako ste se kao, recimo, ljubitelj dobre fotografije na velikom platnu, mesecima spremali za *Daleko od raja*. Na greškama se uči, pa se sledeće godine kopije verovatno neće držati na hodniku. Možda će nekima delovati bizarno ili ironično ali, najjednostavnije formulisano, valjda za sve treba vremena. Pa, s tim u vezi, nije baš *toliko* čudno što aktuelne glumačke ili rediteljske zvezde nisu pohitale k Srbiji i Crnoj Gori, već se sve nešto kane i premišljaju. Mislim, krivo li je letenje i talibani, kriv li nam je Predsednik u Hagu, ali hvala Aznavuru, dragom čoveku, koji je izvoleo biti počasni predsednik ovdašnje nam kulturne institucije. Prisustvo Kena Rasela značajem je obrnuto srazmerno slabašnom publicitetu koji je izazvao. Njegov mini-ciklus tim povodom "prikačen" festovskim zgodama sigurno će postati bitna tačka u životima nekih, tu slučajno zalutalih ili filmskom erudicijom okupljenih mladih ljudi. Potpisnica je, ometena terminima prikazivanja i teškim dnevnim životom, doduše propustila hit *Dozvoljeno pušenje* i većinu drugih favorita iz ciklusa *Đavo u telu*, a promakli su joj i poneki biseri *ex-YU* produkcije, ali ne sumnja da se i tu svašta naučilo. Jer: za filmofile (najzad!) put je svakako dobar. Za ljubitelje gradskih dešavanja, nešto se to sporije kreće, ali, budimo optimisti, ići će. Mala preporuka za novinare: sledeće godine ne propustite da sebi *kupite* karte za otvaranje i zatvaranje. Može biti bitno, može biti suludo, može biti čudno i preterano neverovatno, heh, može čak biti i *dobro*, a vi nećete biti tu da vidite.

MAJA UZELAC

pomisliti da su granate prekopale hrvatske gradove samo zato što se njihovi žitelji nisu slagali sa susedima iz Srbije, da li je bolje zalivati brancina na lešo belim vinom ili lokati pivo uz roštiljske kobaje. Stvari su, na nesreću, bile mnogo složenije, tako da za ovu vrstu filma nije dovoljna želja reditelja da opiše stanje duha, držeći pored jastuka "jedno divno literarno delo" *Filozofiju palanke* Radomira Konstantinovića. By the way, u prodavnicima se u to vreme nisu mogla naći ni dva tipa Fidelinkinih makarona, a kamoli maslinke, integralni hleb i različite vrste kečapa, niti je Konstantinović pisao lepu književnost koja se prelistava pre spavanja. No, to je i tako nešto najblaže što se može zameriti filmu *Ledina,* koji su jedino glumci spasli od raspada na niz razdruženih ili secesionističkih epizoda, zavisi sa koje se strane gleda. Ksenija Pajić, Dragan Bjelogrlić i Zijah Sokolović uspeli su da doguraju film do bioskopa u jednom komadu, koliko god su se neki drugi upinjali da krhku radnju rasparaju po šavovima smisla, koherentnosti i dramaturške povezanosti. U tome je naročito prednjačila Milica Milša, koja je svoje glumačke prostore zaokruživala ničim izazvanim pokazivanjem obnaženih grudi, sprovodeći otvoreni separatizam u odnosu na radnju filma.

Nekako se taj raštimovani koloplet dokotrljao do završne špice gde su u šumi preduzeća Srbije, Hrvatske i drugih zemalja koje su pomogle ovaj poduhvat ostala skrivena imena koautora muzike Matije Dedića i Davora Križića. Bio bi to gest nepažnje prema kompozitorima da su oni napisali jedan jedini takt koji se našao u filmu *Ledina*. Zapravo, Dedić i Križić ne samo da su napisali nekoliko taktova već su komponovali kompletnu muziku za film, pošto je to od njih tražio Ljubiša Samardžić. Reditelj je, međutim, kada su oni već obavili dogovoreni posao, poverio pisanje nove muzike stanovitom Nemanji Musuroviću. Dok je Matija Dedić to doživeo kao skandaloznu prevaru, tvrdeći da su njihova imena iskorišćena da bi se u hrvatskoj javnosti stekla umivenija slika i namakle pare od zvaničnika, Samardžić sa bezbedne udaljenosti tvrdi da njihova muzika nije bila kompatibilna sa filmom. Dubrovačka premijera *Ledine* sigurno će dodati nove detalje u ovoj nisci nesporazuma koji su preplavili hrvatsku štampu, mada to nikome nije trebalo.

Ako već nije napravljen film koji će značiti više za hrvatsku i srpsku kinematografiju, sigurno su se mogle izbeći ovakve neprijatnosti. Plutanje na trendu obnovljene kulturne saradnje nije garancija ni za pristojnu komunikaciju. Doduše, bez saradnje ništa zajedničko neće nastati, ali dok se ne steknu i drugi, mnogo važniji uslovi, publika u Srbiji i Hrvatskoj više će se radovati hrvatskim i srpskim filmovima od podgrejvanja srpsko-hrvatskog ili hrvatsko-srpskog kinematografskog bratstva, svejedno je da li čitate sa Istoka prema Zapadu ili od Zapada ka Istoku. ■

SLOBODAN KOSTIĆ

uklj isklj

Tajna polizzija

Ako ste poslednjih meseci bili u gostima kod prijatelja sa sitnom decom, u pola osam uveče niste gledali Dnevnik RTS-a, nego Izzyja na Pinku. To vam je animirani mačor, **tajni agent u mizziji oslobađanja svoje mačkice** Lore. Najbolji drug mu je tajni agent Manda, a deca se nadmeću u ovoj telefonskoj video igri, sve u želji da osvoje dvd plejer i postanu tajni agenti.

OK, već smo na BK upoznali Huga i Hugolinu (trolce iz Danske), ali Izzy je naš mačor samo što živi u Mjaujorku ili Palma de Mjaujorci. Učesnici u igri jedu izibone i izilade, piju izzy sokiće i šejkove i skupljaju sličice – iliti vadilice, kako ih zove **tajni agent Manda**. Sve bi to čovek i svario, kažem, preživeli smo Huga i Teletabise, ali onda su Manda i Izzy prevršili meru. Svako dete koje se javi, dobije sve pomenute zezalice i postaje tajni agent pod određenim tajnim brojem. Dete će dobiti i značku (gde piše njegov broj), u kartonskoj futroli i tako će moći da se identifikuje. Od svih zanimanja, **gde izabraše baš Izzy UDBU**. Da li su autori (a bogami i ovdašnja deca i roditelji) toliko fascinirani slikovitom lepezom srbijanskih tajnih službi. Kao u doba Pola Pota, deca će potkazivati vlastite roditelje, pa se malo ježim kad krenu telefonom da pozdravljaju mamu, tatu, baku i deku i sve koje znaju. Ko da kažu – od sad ćemo malo drugačije, kad imam značku Službe! Ko se još pali na slatkiše, **pa nismo deca majku mu!**

Nekada su dečaci (al' baš davno) sanjali da kad porastu postanu milicajci. Imaš kapu, uniformu, pendrek i pištolj i juriš lopove. Danas klinci i klinke neće da budu panduri, ali **tajni agent** – to bi trebalo da zvuči primamljivo.

Tajni agenti iz Crne Gore, po Mandinim rečima odskora takođe učestvuju u igri, pa se mreža saradnika, blago nama, proširila po celoj državnoj zajednici.

Na Kanalu D, video sam neke druge klince kako u svojoj školi igraju predstavu na temu Kosovske bitke. Ne znam da li su i oni agenti kod Mande, ali učiteljica ih kostimirala i pustila da sami deklamuju. Glavni akteri su na svojevrsnoj konferenciji za štampu, sede pred tablom, a ostali su novinari i postavljaju im pitanja. Jedna devojčica je imala pitanje za Toplicu – **što se frljao kopljem pred crkvom, pa ga bog prokleo.** Čovek priznao grešku. Posle bila Jefimija, predstavila se sedmoj sili, niko je ništa nije pitao. Zvezde su, naravno, bili Lazar i Murat. Murat brkat, na glavi mu čalma, zelenkastih očiju, a Lazar neki bucko sa bradom ko Deda Mraz. Kažu, Turaka bilo više, bili bolje organizovani, nema deseterca – samo **istorijske činjenice**. Dosta neobičan, ali efikasan način učenja istorije, koji bi trebalo rastegnuti kroz celu osnovnu školu, pa da konferenciju za štampu naprave Pašić i Karađorđevići, Draža i Tito, Nedić i Ljotić, pa sve redom do danas. Ko onaj muzej voštanih figura.

Emisija "Rikošet" na RTS-u prošle nedelje je emitovala priču o prevarantima iz firme Gem kolekšn. Nisam mogao da verujem da će posle Jezde, Dafine, lanaca i piramida sreće u Srbiji i dalje neko da se primi na priču o lakoj zaradi. Javi ti se prijatelj (a da li ti je on zaista prijatelj) koji ti u poverenju otkriva mogućnost neslućene zarade i fundamentalne promene životnog stila pod uslovom da se učaniš u **Organizaciju**. Neke se zovu "Društvo ljubitelja komfornog života", ali je još bolje ako je ime strano. Onda kreću seminari sa grafikonima – **kako da uspete u životu, sve razrađeno**, korak po korak, da ne kažem izzy. Prvo postaneš asistent, a posle generalni direktor, samo platiš priručnik tričavih 2290 evra. Na kraju guru nestaje sa kintom, a ostaje gomila generalnih direktora.

Jedva čekam da se uvede red u ovoj zajednici, odnosno, da Skupština SCG počne sa radom. Ako je istina da među poslanicima iz CG sedi poslanik **Tarzan Milošević**, član DPS-a, biće tu zanimljivih polemika. Neće Mićunoviću biti lako da mu ozbiljnog lica da reč. Ja sam do danas verovao da je moj klasić iz vojske **Vinetu Gaši** bio vrhunac očeve ljubavi prema kinematografiji. Revidiram stav. ■

DRAGAN ILIĆ

KNJIGE

DDRealizam

Štefan Hajm
Kula od karata
prevela **Olga Bekić**
Književna opština Vršac, Vršac 2002.

Život & priključenija nemačkog jevrejskog pisca Štefana Hajma (1913–2001) po mnogo čemu su *tipično nemačka priča* za XX vek, barem kada je o intelektualcima reč: emigrirao je iz Nemačke nakon uspostavljanja Molerovog režima (Hajm je bio najmlađi nemački literarni emigrant!), skrasio se u Americi nakon kraćeg predratnog potucanja po Evropi – gde ga je Hitler *pristizao* korak po korak – pisao i uređivao emigrantske novine, sudelovao u U. S. Army oslobađanju zapadne Evrope (među prvima se iskrcao na obalu Normandije!), a zatim dočekao da, zbog izrazito levičarskog angažmana, prođe kroz makartističkog "toplog zeca"; spakovao pinkle i došao u sveže osnovanu Deutsche Demokratische Republik, možda najapsurdniju od svih "narodnih demokratija" te epohe... Na njegovo ogromno iznenađenje, tamo ga nije dočekao prednacrt za Raj Na Zemlji, nego turobna, tupava diktatura koja je – kako je primetio u jednom intervjuu mnogo godina kasnije – izgradila čuveni Zid zbog vlastite *beznadežne inferiornosti*: bio je to jedini način da spreči masovno bekstvo onih koji nisu želeli da budu *usrećeni* na silu. A Hajm to, taj Zid i ostalo, nije odobravao, ali je, eto, *razumeo*... Definitivno, za intelektualca je put u pakao popločan "konstruktivnošću"! Preživeo je decenije vladavine Ulbrihta, Honekera & comp. kao neka vrsta Sumnjivog Ugledника: bio je objavljivan (hm, ne baš uvek), ali i danonoćno policijski nadziran, uvažavan ali i držan na distanci. Klasična sudbina "levog disidenta" u totalitarnim režimima koji su se dičili svojim levičarskim predznakom. No, Hajm nikada nije uistinu "revidirao", vlastitoj pameti uprkos: kao i toliki drugi nemački/evropski intelektualci XX veka, virusom Leve Utopije bio je zaražen doživotno, i toga nije ni želeo da se otarasi: iako vrlo kritički nastrojen prema autoritarnim porecima sa pogrešne strane Zida, Hajm je "povratak u kapitalizam" smatrao neoprostivom greškom, ličnim i kolektivnim porazom, sioranovski rečeno, "padom u istoriju". Kada se Režim raspao, zalagao se – zvuči poznato, ne? – za uspostavljanje "demokratskog socijalizma" koji će "ispraviti greške" autoritarnih prethodnika, ili barem za svojevrsnu ravnopravnu sintezu "istočnog" i "zapadnog" političko-ekonomskog modela; ujedinjenje Nemačke izvedeno tako što je ona bolja i uspešnija naprosto *apsorbovala* onu drugu, smatrao je tragedijom. Dospeo je, pod stare dane, da bude poslanik u Bundestagu, predstavljajući Partiju demokratskog socijalizma, legitimnu naslednicu one koja je decenijama "berićetno" vladala prostranstvima između GULAG-a i Zida... Šta je to u ljudskom biću što ga tako temeljno onesposobljava za Izvlačenje Konsekvenci, za napuštanje Utopije? Tome su posvećeni tomovi bezbrojnih studija, a teško da o tome i dalje išta pouzdano znamo.

Kula od karata zbirka je od sedam nevelikih proznih celina – izvorno objavljena 1993. – u kojoj Hajm, sa svog rezigniranog "motrišta", ironično i gorko opservira *post-DDR-ovsku pometnju*, stanje duhova i duša nakon pada Zida. Njegovi su junaci odreda pripadnici Starog Sveta – pa bili oni njegove pristalice ili protivnici – koji pokušavaju da se snađu u Novom, a taj je zapravo, "dijalektičkomaterijalistički" gledano, Stari svet – građanski, kapitalistički, industrijalistički, fiškalski, sitnoi veleposednički... Kakvo god bilo ono što je prethodilo Ujedinjenju, to je bio ipak nekakav Poredak, sa prilično jasnim, rudimentarnim i priprostim Pravilima Igre: poštuj ih i bićeš nagrađen, ili bar ostavljen na miru; prekrši ih, i znaš šta te čeka. U svakom temeljno "užljebljenom", odomaćenom poretku stvari ima nečega *komfornog*: kada se stvari promene, nastaje Rasulo; novo mešanje karata nije odveć prijatno čak ni onima koji bi u njemu mogli bolje da prođu, a kamoli onima drugima, onima koji su se dičili da su posednici i ključari Istorije, da bi im ova ležerno pokazala savijen lakat... Institucije starog poretka nastavljaju da deluju po inerciji, jer ljudi koji su im posvetili živote i ne znaju šta bi drugo učinili sa svojim izjalovljenim egzistencijama koje je tresak Zida retroaktivno učinio nepodnošljivo promašenim: u uvodnoj priči *Jedan od najpouzdanijih*, pokorni i mozgoprani službenik Tajne Policije čeka upad "oslobođenog naroda" u već napuštenu *zabranjenu* zgradu i brani tajne, sada više nikome potrebne spise od "rulje"; u *Isturenom odeljenju*, čitav skriveni pogon službe za prisluškivanje nastavlja da radi, iako više nema kome da šalje izveštaje. Zašto? Jednostavno, službenici su nastavili da dolaze na posao "tačno na vreme, za svaku smenu", jer "život mora da ima neki smisao". U naslovnoj priči, bračni par kupuje kuću, tu ulaznicu u postistorijski "kapitalistički raj", ali ubrzo odatle iskaču skeleti iz ormara te iste Istorije: potomak "predratnog vlasnika" traži svoja prava, ali ni tu nije kraj: naslednica Jevrejina koji je 1936. "prodao" kuću pod prisilom takođe polaže pravo na nju... Pripovetka *Staro poznanstvo*, pomalo u duhu Kovačevićevog *Profesionalca*, prati bizaran rasplet dugogodišnjeg odnosa Pratitelja i Praćenog u novim, postrevolucionarnim okolnostima, kada sve to više nikome nije potrebno, a životi su već nepovratno straćeni na koještarije; *Spasavaj se ko može* pripoveda o čarobnom svetu privatizacijskih manipulacija, gde je neretko "najpouzdaniji kadar" novih gospodara onaj ko je bezgrešno služio i prethodnima; *Otvaranje izložbe* ironični je kroki o (polu)svetu socijalističkih "zaslužnih umetnika", radih da prebrišu i zaborave svoje prekonoć nepoćudne nagrade i ordenje, čvrsto rešenih da se – u "magijskom" akušerskom/retušerskom činu – iznova rode, sa blanko bi(bli)ografijama!

Hajmov suvi, ironijski, prigušeno filozofski (*post*)*DDRealizam* oporo je štivo, na momente ubedljivo i moćno – iako "škrto", "minimalistički" pisano, bez bilo kakvih kitnjastih i baroknih stilskih parada, tako nedoličnih mutiranom luteranskom duhu pravovernih pruskih levičara – a na momente, pak, iritirajuće zbog sveprisutnosti (i *sveprozirnosti*) uzaludnog, očajničkog, gubitničkog piščevog napora da "mudro" izniveliše sve postojeće Poretke, ne bi li onaj u koji je celog života pokušavao da veruje izgledao malo manje nakazno. *Kula od karata* izveštaj je o jednom Porazu, napisan od Gubitnika samog: manje o njegovim uzrocima, više o njegovim manifestacijama, a najviše, najviše o pitanju "ima li života posle Sloma Utopije"? Ili tačnije, vredi li živeti takav život? Ne odobravam, ali *razumem* to što je odgovor mnogih Hajmovih sapatnika iz preburnog XX veka nedvosmisleno odrečan...

TEOFIL PANČIĆ

POZORIŠTE

Anahrona stvarnost

Molijer
Građanin plemić
Atelje 212
režija **Ljubomir Draškić**
uloge **Petar Kralj, Tanja Bošković, Aljoša Vučković**...

Molijerov komad *Građanin plemić* pripada jednom neobičnom, danas gotovo nepoznatom, a u 17. veku veoma popularnom žanru – *komediji-baletu* (comédie-ballet). Kao što može da se pretpostavi, glavna odlika ovog žanra nalazi se u tome što su radnju prekidali kraći baletski divertismani; njihova uloga bila je prevashodno dekorativna i oni

su, kao takvi, zadovoljavali ukus aristokratije koja je bila naklonjena ležernoj, neobaveznoj i spektakularnoj zabavi.

Bilo je potrebno napraviti ovo kratko podsećanje na školsko određenje komedije-baleta zato što se čini da je u predstavi *Građanin plemić* Ateljea 212, reditelj Ljubomir Draškić upravo želeo da ispita scenske mogućnosti ovog specifičnog žanra. Rad na žanru ogledao se, osim u komponovanju razvijenih muzičko-plesnih deonica (muzika Zorana Obrenovića i koreografija Anđelije Todorović), i u konceptu glumačke igre u kojoj se dosledno insistiralo na veoma stilizovanim rešenjima. Ova stilizacija se ogledala u geometrijski svedenom mizanscenu (recimo, u sceni susreta Kovijela i Kleonta s njihovim draganama, Lusilom i Nikolijom), fizički naglašenoj igri s puno gegova (padanje, prevrtanje, pijano posrtanje, nevešti nakloni) i svojevrsnom "ospoljavanju" nekih unutrašnjih stanja. Ova poslednja odlika mogla bi da deluje kao oblik one vrlo problematične, "pokazivačke" glume da nije bila opravdana konceptom naglašene persiflaže u kojoj likovi kao da postaju marionete.

Sve uloge u predstavi bile su postavljene u ovakvim žanrovsko-stilskim okvirima, a njihov efekat je varirao u zavisnosti od scenske veštine, ležernosti i šarma svakog pojedinačnog glumca. Spomenute osobine bile su najzastupljenije u igri Petra Kralja koji je tumačio glavnog junaka, pokondirenog i lakovernog građanina Žurdena.

Međutim, ovo spominjanje karakternih (ili tipskih) odlika dramskog lika upućuje nas na jednu specifičnost predstave *Građanin plemić* Ateljea 212; u njoj, naime, nema nikakve dramske izoštrenosti, likovi se svode na krajnje ovlašne i uopštene skice, a središnja tema komada – pokondirenost građanstva koje želi da se uzdigne do aristokratskih atributa – gubi se u scenskom preispitivanju formalnih odlika jednog neobičnog žanra. Čak i ako u potpunosti prihvatimo taj rediteljev naglašeno "formalistički" koncept, ostaje činjenica da Molijerov komad nudi, u svojim žanrovskim okvirima, galeriju zanimljivih komičkih tipova: pored pokondirenog građanina, tu su i lukave koristoljubive aristokrate, uobraženi poznavaoci raznih veština, pametna, odlučna i energična subreta itd. Ovi dramski potencijali u predstavi nisu dovoljno iskorišćeni.

Scenografija Vladislava Lalickog sa zidom u ogledalima u kojima se ogleda publika možda bi mogla da se protumači kao rediteljev "modernizatorski" zahvat, kao njegov stav da je tema pokondirenosti večna, da se ona odnosi i na sadašnje (malo)građane koji se nalaze i među pozorišnim gledoacima. Međutim, sve i da je ovo tumačenje tačno, sve i da zanemarimo uopštenost ovakvog stava, ostaje činjenica da dotično rediteljsko-scenografsko rešenje nema nikakvo uporište u scenskoj akciji; naprotiv, scenskom akcijom dominira samo želja da se stvori komički efekat koji će zabaviti publiku.

Zabavljačke tendencije su sasvim legitimne, pogotovu ako se u njima ne prepoznaje podilaženje najjeftinijem estradnom ukusu. U predstavi *Građanin plemić* Ateljea 212 se, sasvim sigurno, ne oseća taj estradni ukus, ali se zato oseća nešto drugo – izrazita umetnička anahronost. Nju posebno potencira činjenica da predstava nije izvedena u nekom muzičkom pozorištu, već u teatru koji je oduvek razvijao savremeni dramski i pozorišni izraz. Iako se može imati razumevanja za repertoarski potez, kojim se na veliku scenu ovog pozorišta vraćaju poznati reditelj i glumci (Tatjana Bošković i Aljoša Vučković) koje dugo nismo imali prilike da gledamo, ipak ostaje utisak da ovakvi umetnički kompromisi ne potiru problem repertoarske dezorijentacije Ateljea 212 – naprotiv. ■

IVAN MEDENICA

scena

Doček proleća

U subotu 15. marta, u Etnografskom muzeju u Beogradu koncert će održati francuski pijanista i kompozitor Frederik Lanc. Ovaj autorski koncert je deo i svojevrsna najava manifestacije koja će se povodom dočeka proleća pod nazivom "Buđenje" održati u Subotici od 20. do 23. marta.

P. K.

Izložba hrvatskog stripa

U Srećnoj galeriji beogradskog Studentskog kulturnog centra, u ponedeljak 10. marta otvorena je izložba "Novi hrvatski strip" koja predstavlja pregled hrvatskog stripa od 1990. godine do danas. Izložba će biti otvorena do kraja meseca, a u istom prostoru biće održana predavanja, promocije, projekcije i otvorene radionice posvećene devetoj umetnosti. U okviru ovog programa, gosti Srećne galerije biće Darko Macan, Tihomir Tikulin Tico, Dušan Gučić, Goran Sudžuka, Esad T. Ribić, Stjepan Bartolić, Sebastijan Čamagajevac, Krešimir Certić Misch, Tino Curlin, Franjo Anžlovar i Dalibor Talajić.

Nova „Sagita"

Centralni temat novog broja "Znaka Sagite", časopisa specijalizovanog za naučnu fantastiku, fentazi i horor, bavi se stvaralaštvom Zorana Živkovića, najpoznatijeg i najpriznatijeg ovdašnjeg autora SF-a. Pored toga, nova "Sagita" donosi i polazni kurs upoznavanja sa univerzumom kultnog stripa Aster Blistok, zatim pregled najvažnijih filmova o vampirima, tekst o kultnoj američkoj TV seriji "Smallville", kao i teorijske radove o zanimljivim pojavama iz sveta fantastike kakve su alternativna istorija i mešanje žanrova. Pored predstavljanja dela američkog pisca Tima Pauersa, i priča Džefa Vandermera, Zorana Stefanovića, Andrije Lavreka, Ratka Radunovića i Zorana Živkovića, "Sagita" recenzira najvažnija recentna televizijska, filmska, književna i strip dela iz oblasti fantastike, osvrće se na događaje iz istorije srpskog SF-a vezane za njegovog rodonačelnika Lazara Komarčića, kao i rad društva ljubitelja fantastike koji nosi njegovo ime.

REUTERS

IRAČKA KRIZA

Rat

U rešenost SAD da krenu u rat ne treba sumnjati. U Zalivu se već nalazi četvrt miliona vojnika, a američki predsednik je nedavno na televiziji izjavio da Americi od Sadama Huseina preti neposredna opasnost i dodao: "Ako treba da delujemo, delovaćemo, i za to nam nije potrebno odobrenje UN-a"

Dok traje igra nerava oko početka rata protiv Iraka, jedan drugi već je počeo. Ratno poprište nisu iračke pustopoljine, već stranice glavnih medija i studiji velikih televizija, ali je glavna arena ipak sala Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Varnicu su nehotice zapalili šefovi inspektorske misije za razoružanje Iraka Hans Bliks i dr Muhamed el Baradej, kada su pred Savetom bezbednosti biranim rečima pohvalili saradnju iračkog režima u pogledu razoružanja i ustanovili napredak. Obojica su pri tom, ipak, birali reči i naglasili da im je za potpun uspeh misije neohodno još vremena. El Baradej, šef Međunarodne agencije za atomsku energiju zadužen za kontrolu nuklearnog arsenala Iraka, izjavio je da inspektori nemaju "nikakvih dokaza da Irak razvija nuklearne programe niti da obnavlja stare", ali je dodao da su to "trenutne ocene" i da mu je za konačan sud potrebno još nekoliko meseci. Njegov kolega Bliks izvestio je o uspešnom procesu uništavanja raketa "samud" koje su inspektori nedavno otkrili, a čiji je domet veći od 150 km, limit koji su Iraku nametnule UN nakon rata u zalivu 1991.

ZAHUKTAVANJE: "Te rakete nisu čačkalice, pa da ih potezom malog prsta uništite", objašnjavao je Bliks i istakao da je umesto većeg broja inspektora na terenu, za uspeh misije važnije dodatno vreme za obavljanje razgovora sa iračkim zvaničnicima i ekspertima koji su učestvovali u uništavanju oružja za masov-

– pre rata

no uništenje. Nakon zasedanja Saveta bezbednosti, predstavnici oba tabora, ratne koalicije koju predvodi SAD i antiratne sa Francuskom na čelu, počeli su neverovatnu diplomatsku aktivnost. Njihova pažnja najviše je usmerena na one članice Saveta bezbednosti koje se do sada nisu nedvosmisleno priklonile nijednom carstvu. Da podsetimo, Francuskoj su čvrstu podršku za sada pružile Nemačka i Sirija, i donekle Kina, a Sjedinjenim Državama, pored Britanije, Španija i Bugarska. Za izglasavanje nove rezolucije potrebna je saglasnost najmanje devet od petnaest članica Saveta bezbednosti, pod uslovom da nijedna od stalnih članica ne uloži veto.

Međutim, otkako su francuski predsednik Žak Širak i ministar inostranih poslova Rusije Igor Ivanov najavili da će uložiti veto u Savetu bezbednosti UN-a na rezoluciju koja zahteva upotrebu sile protiv Iraka, diplomatski rat se zahuktao, a diplomate na sve četiri strane sveta zasukale su rukave u potrazi za kompromisom. Francuski ministar inostranih poslova Dominik de Vilpen već je posetio tri afričke zemlje koje su trenutno u Savetu bezbednosti – Angolu, Gvineju i Kamerun, dok američki zvaničnici pokušavaju da povrate poljuljano poverenje Meksika i Čilea.

PRESTIŽ: Međutim, čitava stvar umnogome nadilazi krizu oko Iraka. Iako su SAD i Britanija više puta jasno ponovile da će, ukoliko izostanu nepobitni dokazi da je Sadam Husein razoružan, krenuti u rat protiv Iraka i bez saglasnosti Saveta bezbednosti, harmonija u svetskoj organizaciji svima je jednako potrebna, čak i Americi. Reč je o borbi za prestiž i moralni autoritet u sporu. Ovo poslednje najpotrebnije je odnedavno britanskom premijeru Toniju Bleru, koji je suočen sa sve snažnijom opozicijom kod kuće, i to u okviru sopstvene stranke. Ministarka za međunarodni razvoj Kler Šort upravo je zbog neslaganja s Blerovom politikom prema Iraku podnela ostavku, nazivajući je "izuzetno nepromišljenom". Ostavku su podneli i Blerovi savetnici nižeg ranga, ali je sva prilika da se stvar neće samo na tome završiti. Osim toga, za razliku od Buša, Bler uistinu ima problem da objasni domaćoj javnosti kakva mu opasnost preti od Iraka, naročito ako se ima u vidu ocena šefova misije UNMOVIC da razoružanje iračkog režima teče sporo, ali po planu. S druge strane Altlantika, stvari su znatno jednostavnije.

Većina američkog stanovništva i dalje pruža podršku administraciji da se u rat upusti i bez odgovarajuće rezolucije SAD, ali za takvo raspoloženje objašnjenje treba tražiti u činjenici da se katastrofa od 11. septembra dogodila na američkom, a ne na britanskom tlu. Tako, od svih demokratskih nacija u Savetu bezbed-

VOĐA ANTIRATNE KOALICIJE: Francuski šef diplomatije, Vilpen

Francusko–američki razvod

Specijalno za "Vreme" iz Pariza

"Francuska će se suprotstaviti rezoluciji kojom bi se odobrila upotreba sile protiv Iraka", izjavio je predsjednik Širak u ponedjeljak u televizijskom obraćanju francuskoj javnosti. Nemali broj onih koji nisu vjerovali da će Širak ostati dosljedan – drugim riječima svi oni koji dobro poznaju "ravnu krivulju" političke karijere aktualnog francuskog predsjednika – priznaju da su i sami ugodno iznenađeni.

Ipak, promatrajući izbliza razvitak francuske vanjskopolitičke akcije u posljednjih devet mjeseci, od Širakove trijumfalne pobjede na izborima i oslobođenja od okova kohabitacije lako je uočiti prepoznatljiv galski ton koji će se vremenom samo razvijati do urnebesnog krešenda kad se prošloga tjedna šef francuske diplomacije Dominik de Vilpen, na javnoj sjednici Vijeća sigurnosti, preko glava svojih kolega obraćao svjetskoj javnosti, više nego visokim predstavnicima neodlučnih zemalja ili glasnogovorniku ratobornog tabora, britanskom kolegi Džeku Strou.

Francuski je predsjednik zgrabio boga Kairosa za njegov čuperak i za nekoliko tjedana burne diplomatske aktivnosti i vještih zakulisnih poteza nametnuo se kao lider antiratne koalicije koja legitimno izražava raspoloženje svjetskog javnoga mnijenja, otvoreno neprijateljskog prema "preventivnom ratu" i sve arogantnijem nastupu nove američke administracije.

nosti, jedino SAD nemaju problem sa biračima i pritiskom demokratske javnosti. Nemački kancelar Gerhard Šreder, čija je vlada slabija nego u prvom mandatu, ima obavezu da se drži predizbornog obećanja datog biračima da će se suprotstaviti ratu protiv Iraka. Međutim, nemački biznismeni strahuju da će nemačko "ne" u Savetu bezbednosti imati pogubne posledice po trgovinsku razmenu između ovih dveju zemalja. Sirija, koja je u taboru protiv rata, ne mora da se brine zbog javnog mnjenja. Njen autoritarni predsednik Bašar Asad najveći je saveznik iračkom režimu u arapskom svetu, a Sirija se nalazi na američkoj listi država koje sponzorišu terorizam. Sirija, za razliku od Nemačke, ima i znatno racionalniji razlog za rat protiv Iraka jer će u slučaju svrgavanja Sadama Huseina Sirija izgubiti povlastice oko šverca iračke nafte. Osim toga, SAD bi u toku rata, "onako uzgred", mogle potkačiti i Siriju za koju se zna da poseduje hemijsko oružje. S druge strane, konzervativni španski premijer Hoze Maria Asnar čvrsto daje podršku Americi, iako ga to košta popularnosti. Za razliku od Blera, opasnost mu ne preti od pristalica njegove partije, već od opozicionih socijalista, ali oni nisu bili dovoljno jaki da obore vladu na iračkom pitanju.

Ako se diplomatski rat rasplamsa i sednica Saveta bezbednosti o novoj rezoluciji pretvori u debakl, svetska organizacija će ponovo izgubiti legitimitet

Bugarska bi glasala za rezoluciju koja odobrava rat više iz zahvalnosti što je nedavno primljena u NATO, iako se to kosi s njenim interesima da unapređuje odnose s glavnim partnerima u EU-u na čije članstvo pretenduje 2007.

KOME JE NAJTEŽE: Najteže je Pakistanu. Predsednik Pervez Mušaraf najradije bi da Pakistan ostane suzdržan prilikom glasanja, ali ga parlament i stalni protesti islamista na ulicama primoravaju da se nedvosmisleno prikloni antiratnom taboru. Međutim, to će razgneviti SAD koje od Pakistana očekuju upravo suprotno, odnosno jasno "da". Amerika je nedavno obećala Pakistanu pomoć u iznosu od 305 miliona dolara i podržala paket zajmova u okviru MMF-a. Pakistanski premijer Zafarulah Han izjavio je početkom nedelje "da će biti veoma teško podržati rat protiv Iraka".

U taboru neodlučnih, za čiju se naklonost bore SAD, nalaze se Meksiko i Čile koji bi najradije da ih niko ne pritiska previše. Obe države imaju jaku antiratnu i antiintervenističku tradiciju s jedne strane, ali ne žele da pogoršaju odnose sa svojim najznačajnijim trgovinskim partnerom – SAD. Čile nestrpljivo očekuje da američki Kongres ratifikuje sporazum o slobodnoj trgovini. Meksiko, koji takav sporazum sa SAD već ima, pod pritiskom je španskog premijera jer je Španija jedan od najvećih investitora u Meksiku.

Od afričkih zemalja, na strani SAD ponajpre bi se mogla naći Angola, jer ova država praktično živi od američke pomoći. Međutim, Angola je pokolebana nakon nedavne posete francuskog šefa diplomatije Vilpena. Premijer Angole Žoao Bernardu de Miranda izjavio je da "Angola ne može da podrži ni SAD ni Francusku". Kamerun, s druge strane, potpuno je podeljen između Britanije i Francuske. Članica je Komonvelta, ali ima intenzivnije ekonomske odnose s Francuskom, koja je u protekloj godini Kamerunu poslala deset puta veću ekonomsku pomoć od Britanije. Gvineja je islamska zemlja i bivša francuska kolonija, ali njen diktator Lansana Konte dobro sarađuje sa Amerikom, naročito u trgovini oružjem.

DO POSLEDNJEG DAHA: Prema tome, svaka od zemalja članica Saveta bezbednosti ima jake interese i zato će se beskompromisna diplomatska borba voditi do poslednjeg trenutka. Međutim, ako se diplomatski rat rasplamsa i sednica Saveta bezbednosti o novoj rezoluciji pretvori u debakl, svetska organizacija će ponovo izgubiti legitimitet i autoritet koji je donekle povratila kada je njoj i njenom agilnom generalnom sekretaru Kofiju Ananu prošle godine dodeljena Nobelova nagrada za mir. Jezičak na vagi u sporu nedavno je pokušao da pomeri i sam generalni sekretar, koji je izjavio u Hagu, gde je boravio u mirovnoj misiji povodom Kipra, da će SAD prekršiti Povelju UN-a ukoliko same krenu u rat protiv Iraka, bez odo-

Već koncem jula prošle godine, za susreta s njemačkim kancelarom Šrederom, Širak je izrazio stanovite rezerve prema unilateralnoj akciji SAD i automatizmu vojnog odgovora koji bi proistekao iz unilateralne procjene o ometanju ili neuspjehu misije inspektora UN-a u Iraku. "Preventivni rat je izvanredno opasna ideja", izjavio je Širak, mjesec dana kasnije, na tradicionalnom susretu s francuskim ambasadorima u Elizejskoj palači.

No, paralelno s ovim predznacima samostalnijih tonova u francuskoj vanjskoj politici – koji su u sve većem suglasju s izrazito pacifističkim, da ne kaženo neokantovskim tonovima što su odjekivali s druge strane Rajne – bilo je i nespretnih izjava i gafova, poput onog u povodu novogodišnjih čestitki upućenih francuskim oružanim snagama kad je Širak zatražio da budu "pripremne na svaku eventualnost". No, odlučujući se trenutak zbio 21. januara za proslave 40. obljetnice Elizejskog ugovora. Bilo je jasno da su Njemačka i Francuska odlučile okrenuti novu evropsku stranicu.

Ipak, u ambiciji da obuče De Golovu odoru, Širaku je najviše pomogla sama američka administracija, od Ramsfeldova napada na "staru Evropu" do "Pisma osmorice" i "Deklaracije desetorice iz Vilnjusa". Širak nije propustio priliku da okorjelim demokracijama "nove Evrope" spočitne proatlantski, drugim riječima antievropski izbor.

Francuska je zbog niza povijesnih razloga, poglavito zbog stoljetnog savezništva s Amerikom, dobila ulogu kormilara, dok su Berlin i Moskva prionuli uz vesla "da nevolji zloj uteknu", što je posebno došlo do izražaja za Putinova posjeta Parizu 11. februara. Burni aplauzi koje je pak na otvorenoj sceni Vijeća sigurnosti, tri dana kasnije, izmamio Vilpen bili su jasan znak da je preokret moguć, da je na dohvat ruke, i da se Pariz našao u rijetko povoljnoj situaciji da govori "u ime četiri

ODLAZAK: Civilna misija UN prilikom povlačenja iz Iraka

brenja UN-a. “Ukoliko članice SB-a ne uspeju da pronađu zajednički stav i usledi delovanje bez odobrenja SB-a, legitimitet i podrška takvoj akciji biće ozbiljno ugroženi.”

Na ove reči odmah je reagovala Bela kuća da će Ujedinjene nacije “s moralnog stanovišta” u slučaju da uskrate podršku SAD da krenu u rat “ponovo pokazati svoju nedelotvornost kao što je to bio slučaj na Kosovu”. Dok američki zvaničnici u svojim izjavama uveliko omalovažavaju UN, američki predsednik Džordž Buš obavlja telefonske razgovore sa svetskim liderima – kineskim predsednikom Đang Ceminom, japanskim premijerom Juničirom Koizumijem, predsednikom JAR Taboom Mbekijem i liderom vladajuće partije u Turskoj Tajipom Erdoganom jer se i dalje nada saglasnosti Turske da SAD koriste njene baze za invaziju sa severa. U rešenost SAD da krenu u rat ne treba sumnjati. U Zalivu se već nalazi četvrt miliona vojnika, a američki predsednik je nedavno na televiziji izjavio da Amerika od Sadama Huseina preti neposredna opasnost i dodao: “Ako treba da delujemo, delovaćemo, i za to nam nije potrebno odobrenje UN-a”. Doista nije, s vojne tačke gledišta, pa čak ni s diplomatske. Uprkos vetu Francuske ili Rusije, SAD očekuju da će uvrtanjem ruku u poslednji čas onih članica kojima svrstavanje teško pada dobiti dovoljno jaku podršku i time dati kakav-takav legitimitet vojnoj akciji. Pod uslovom da ostale članice grupisane oko Francuske ostanu u ubedljivoj manjini. ■

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

UBEĐIVANJE: Britanski i ruski UN ambasador – Grinstok i Lavrov sa Kolinom Pauelom

milijarde ljudi”, kako odnedavno vole reći francuski diplomati u privatnom ćaskanju. Takva se prilika ne propušta.

Širak je osjetio ovaj novi plimni val podrške, ne samo kod kuće – gdje 85 posto građana ima negativno mišljenje o Džordžu Bušu, a 81 posto njih smatra da odgovornost za pogoršanje prekoatlantskih odnosa leži na američkoj strani – već i u inozemstvu, posebno za posjeta Alžiru, gdje mu je priređen trijumfalan doček.

Ono što posebno iritira francusku javnost, pa i samu političku klasu koja je gotovo jedinstvena u osudi američke hegemonije, jest činjenica da osim političkih lekcija koje dijele Donald Ramsfeld, Kolin Pauel, Pol Volfovic ili Ričard Perl, dakle američka službena lica, s druge obale Atlantika stižu i mnogobrojne elukubracije na temu “evropskoga izlaska iz historije”, s potpisom Roberta Kagana, nove megazvijezde novokomponiranih američkih geostrateških studija na koje ste svojedobno – malo “prije rusvaja” – mogli nabasati u bilo kojoj zadimljenoj balkanskoj krčmi.

Nema dnevnika ili tjednika koji drži do sebe a da nije iskidao po nekoliko listova njegove dvoglave kupusare pod naslovom *O Raju i Moći*. “Oko velikih strateških i međunarodnih pitanja koja se danas postavljaju, Amerikanci se ponašaju kao da su stigli s Marsa, Evropljani s Venere”, jedni su, dakle, oličenje muškosti i ratničke snage, drugi mekuputni puzavci pod skutima boginje svih mogućih naslada. “Američka je moć omogućila Evropljanima da misle kako sila više ništa ne znači”, kaže Kagan i u stilu Dejvida Kroketa analizira francusko-američku ili, bolje reći, evropsko-američku razlikovnu psihologiju: “Čovjek naoružan samo jednim nožem može pomisliti da medvjed koji tumara šumom predstavlja prihvatljivu opasnost, budući da je alternativa – loviti medvjeda jednim jedinim nožem – mnogo pogibeljnija od odluke da se čovjek sakrije u nadi da ga zvijer neće napasti. Ipak, ako ima pušku, isti će čovjek drugačije razmišljati o tome što znači prihvatljiv rizik. Zašto riskirati da bude raskomadan, ako to može izbjeći?” *Silan je bio... Robert Kagan*.

No, ovoga puta, za razliku od “nesebične i uzvišene” akcije NATO-a protiv Jugoslavije 1999, nema *francuskih intelektualnih snaga za brzu intervenciju* da smjesta prevedu ova američka lovačka uputstva u humanitarne kategorije i ljudsko-pravaške bojne pokliče. Ispalili su nekoliko probnih hitaca (Paskal Brukner, Andre Gliksman, Bernard Anri Levi i dr.), na Putina i slične “čečenske mete”, ali odjednom su zašutjeli.

Njihova omiljena tribina, pariški večernjak “Le Mond”, treba priznati, upravo je ovih dana proglašena glasilom “antifrancuskih stajališta”, i to na temelju ankete ispisane na 630 stranica knjige (*Skrivena strana Le Monda*), koja do u tančine razotkriva načine na koje je ovaj nekoć najugledniji francuski dnevnik postao *ekspres-gazetom* jedne ideološke sekte.

Kako je ovih dana u “Figarou” podsjetio Žan-Žak Roš (francuski teoretičar međunarodnih odnosa), nastupio je trenutak da se Kagan i njemu slični pozovu neka razmišljaju o upozorenju jednog “starog Evropljanina”: “Nacija koja bi polagala pravo na takvo carstvo postavila bi se u situaciju koja je pogibeljnija i od one u kojoj se nalazi najslabija nacija. Postala bi predmetom sveopćeg užasavanja” (Benžamen Konstan: *O duhu osvajanja i duhu otimačine u njihovim odnosima s evropskom civilizacijom*).

Bolji odgovor na pitanje o razlozima prekoatlantskoga razvoda ne znamo. ■

FRANO CETINIĆ

DUH DUGE TRADICIJE: Malteški vitezovi

NOVA AMBASADA U BEOGRADU

Vitezovi u diplomatiji

Za razliku od Templara, čiju su sudbinu tokom vekova delili i koji su najpoznatiji vojni viteški red (odnedavno i u Srbiji imaju svoje udruženje od pedesetak članova), Malteški vitezovi su kombinovan red – malo bolničari, malo ratnici

Nakon deset vekova od osnivanja i nekoliko decenija anonimnosti, na scenu se vraćaju Malteški vitezovi. Ovi potomci krstaša, državljani zemlje bez teritorije (!), svi odreda plemići i parajlije (njih 14.000), proširivanjem oblasti delovanja na diplomatiju, sve više privlače pažnju javnosti. Naročito srpske, s obzirom na to da su nedavno otvorili svoju ambasadu u Beogradu.

U toku je istorijski važan obrt Svetog malteškog reda koji je nastao u Jerusalimu 1023. godine, prvobitno s ciljem da zbrinjava katoličke hodočasnike u Svetoj zemlji da bi se kasnije pretvorio u udarnu ratnu formaciju koja je stolećima u Mediteranu štitila Evropu od Turaka. Hrabrost ovog vojnog i bolničkog reda, veoma bliskog Vatikanu, a kasnije i njihova milosrdna humanitarna dela, uživala je ogromno poštovanje tokom vekova. Najnovija transformacija Malteškog reda u pravcu diplomatije delo je velikog majstora grofa Anđela Mojana, koji je pre desetak godina shvatio da mu je neophodna modernizacija. Zato je formulisao i dokument pod imenom "Strategija za budućnost", čime je red regulisao svoje odnose sa republikom Maltom, transformisao brojne zaostavštine u svetu u svoje ambasade i počeo da traži međunarodno priznanje Malteškog reda.

Nedavno su regulisani i odnosi sa vladom Malte koja im je dala, na stogodišnje korišćenje, tvrđavu Svetog Anđela, kao i pravo da imaju svoju oružanu gardu na ostrvu. Sama Malta, novi član Evropske unije (vidi antrfile), uzela je kao državno obeležje njihov proslavljeni osmokraki krst, a glavni grad La Valeta nosi ime jednog od harizmatičnih vitezova. Uostalom, red je proslavio (i izgradio) ovo istureno parče zemlje, braneći odatle celo hrišćanstvo od najezde islama.

PRILAGOĐAVANJE: Malteškim vitezovima je veoma važno da budu priznati kao građani savremenog doba, a ne ostaci jednog anahronog i nepotrebnog sveta. Stoga su novim "ustavom" iz 1998. godine inicirali mnoge epohalne izmene svog reda: revidirani su odnosi sa Svetom stolicom u pravcu potpune pravne autonomije tako da ni velikog majstora više ne imenuje papa. Iako je duhovna veza Malteškog reda i Rimokatoličke crkve neraskidiva, red je prilagodio organizacionu strukturu radi jake i suverene diplomatske aktivnosti. Dalje, i ženama je dozvoljeno da postanu (niži) članovi, a uvedeni su novi (blaži) kriterijumi za priznavanje aristokratskog porekla. Takođe, ojačana je i prevlast rimske centrale gde boravi veliki majstor i uopšte koordinacija nad četrdesetak nacionalnih udruženja.

Zanimljivo je pomenuti da je prethodni ustav donesen u Parizu 1964. godine pod pokroviteljstvom kralja Petra Karađorđevića, koji je bio veliki simpatizer ovog reda. Inače, prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević odlikovan je velikim krstom sa zlatnom zvezdom Malteškog reda, njihovim najvažnijim ordenom. Naravno odlikovan je kao predstavnik jugoslovenske kraljevske porodice koja je veliki prijatelj reda, ali on nije malteški vitez jer to mogu da postanu samo rimokatolici.

RAZNOVRSNE MISIJE: Avion Malteških vitezova

Mada svojim humanitarnim aktivnostima Malteški red mnogo podseća na Crveni krst, danas se radi o najmanjoj državi na svetu koja održava diplomatske odnose sa preko stotinu zemalja i koja ima 85 ambasada u celom svetu. Takođe, mnogi putevi lobiranja moraju nezaobilazno da pređu preko Malteškog reda – na primer, oni su među najzaslužnijim za brzo priznavanje Slovenije prilikom proglašenja nezavisnosti, a na Kubi se odnedavno slavi Božić isključivo zahvaljujući Malteškim vitezovima. Oni godišnje izdvajaju oko 100 miliona evra za humanitarne svrhe, a raspolažu ogromnim bogatstvom (tzv. zajedničko blago) koje pothranjuje zaostavština Vitezova i drugih dobročinitelja.

Istina, Vitezovi su u bliskoj prošlosti bili predmet kritika jer su se, navodno, više posvećivali organizaciji mondenskih koktela i uštogljenih prijema. Takođe, italijanski levičari sumnjiče ih da pored novca i poštanskih markica "štancuju" za crno tržište lažno ordenje i titule za ljude plave krvi. Međutim, sem možda pojedinih slučajeva, nikad nisu prešli granicu hohštaplerstva... Čak i optužbe pravoslavne crkve da Vatikan preko njih sprema novi krstaški rat na Istoku, priča je u koju veruje svaki narod naviknut da veruje u zavere. Jednostavno, to su oni fini starci koji ručavaju u rafiniranim klubovima, njihove vile obično su skrivene u šumama, voze rols-rojseve i nose samo odeću od finih engleskih štofova. Vitezovi letuju na Azurnoj obali, viđaju se sa drugim kraljevima i prinčevima bez kraljevstva i prinčevine i savesno obavljaju svoje obaveze Malteškog reda, iako ponekad imaju teškoća da običnom svetu objasne u čemu se one sastoje.

VITEZOVI U SRBIJI: U pomenutom dokumentu o strategiji za budućnost formulisana je i namera Malteškog reda da se nakon pada Berlinskog zida njihovo prisustvo proširi i na zemlje Istočne Evrope. Inače, tokom poslednjeg balkanskog rata bili su među najaktivnijim humanitarnim organizacijama (naročito u Mostaru), a već godinama imaju svoje ogranke u Sloveniji, Hrvatskoj i Vojvodini. Nedavno, otvaranjem ambasade u Srbiji, ma koliko nekom u Beogradu može da zvuči čudno, otvoren je još jedan kanal komunikacije naše zemlje sa onim delom sveta koji se za nešto pita i koji može da lobira tamo gde treba. Inače, bilo je u prošlosti poseta visokih delegacija Malteškog reda Crnoj Gori, gde se u manastiru Ostrog nalazi nekoliko relikvija koje Vitezovi smatraju svojim. Takođe, red je tokom rata u više navrata donosio humanitarnu pomoć, trudeći se da održi kakvu-takvu ravnotežu među zaraćenim stranama.

MALO ISTORIJE: Red je u prvo vreme nosio ime Vrhovnog vojnog i bolničkog reda svetog Jovana Jerusalimskog i imao za cilj da prihvata, pomaže i leči hodočasnike na Hristov grob u svetoj zemlji, a kasnije je postao vojni pokret za njegovo oslobođenje od najezde muslimana. Red se selio iz jednog mesta u drugo, obišavši tako ceo svet. Nakon progona iz Palestine, gde su proveli skoro 200 godina, Vitezovi su se preselili na Kipar, a kasnije na Rodos odakle su stolećima odolevali Turcima. Ipak, najveći trag u istoriji Vitezovi su ostavili boraveći na Malti, odakle potiče i njihov današnji naziv. Tu su ostali bastion hrišćanstva koje Turci nikako nisu uspeli da savladaju. Zato ih je Napoleon 1798. godine na prevaru i ne ispalivši nijedan metak proterao, napavši ostrvo znajući za pravilo Malteža da se ne bore protiv hrišćana. Istina, malo su i oni sami krivi jer su vremenom počeli da se bave trgovinom i bankarstvom, a akumulirano bogatstvo omekšalo im je i duh i telo.

Nakon tog poraza zauvek su napustili Maltu i raspršili se po svetu. Jedan deo je čak završio kao stalni gost ruskog dvora, a većina vitezova se početkom XIX veka nastanila u Rimu odakle su vršili veliki uticaj na zbivanja na Apeninskom poluostrvu. Vitezovi su na Malti ukupno proveli 268 godina a posle toga su se raspali na male nacionalne grupe od kojih su, na primer, Rusi i Poljaci imali najveći uticaj. Čak je nakratko i pravoslavni ruski car Pavle bio poglavar Malteškog reda. Njihove herojske napore kasnije su prepričavali svi hrišćani označavajući ih kao simbol hrabrosti. Stoga su u njihovim vojnim akademijama mnoge evropske zemlje stolećima školovale svoje najbolje admirale i komandante i uopšte na iskustvima Malteških vitezova koncipirale svoju ratnu mornaricu. Inače, neki naučnici sumnjaju da su zbog svog ovog katoličkog "talibanstva" čak odgovorni za ubistvo čuvenog slikara Mikelanđela Merizija Karavađa zbog njegove homoseksualnosti.

Za razliku od Templara, čiju su sudbinu tokom vekova delili i koji su najpoznatiji vojni viteški red (odnedavno i u Srbiji imaju svoje udruženje od pedesetak članova), Malteški vitezovi su kombinovan red – malo bolničari, malo ratnici. Osnovna razlika u odnosu na Templare je ta što Malteški red okuplja isključivo katolike i plemiće. Nestankom opasnosti u Evropi tokom XVIII veka od Turaka, Vitezovi su ostavili oružje i posvetili se humanitarnom radu. U stvari, vratili su se onome zbog čega su i osnovani – bolničkom pozivu, a trenutno raspolažu sa više od 50 bolnica u celom svetu. ■

ZORAN JEVTOVIĆ

Ambasador

Prvi ambasador Malteškog reda u Beogradu Slovenac dr Štefan Falež, koji će predati akreditivna pisma prvom predsedniku državne zajednice Srbije i Crne Gore, dolazi u Beograd iz Vatikana, gde je od 1997. godine predstavljao Red, a pre toga bio ambasador Slovenije pri Svetoj stolici.

PRVA OD NOVIH

Malta se priključila EU

Malta je prva od deset država koje bi sledeće godine trebalo da se priključe Evropskoj uniji. U ovoj zrmlji održan je referendum o tom pitanju. Malteški premijer Edi Fenek Adami izjavio je u nedelju da je 53 odsto glasača glasalo za priključenje EU-u. "Na osnovu informacija kojima ja raspolažem, jasno je da su Maltežani rekli 'da' Evropskoj uniji", izjavio je Fenek Adami na konferenciji za novinare i dodao da je 45 odsto birača glasalo protiv. Na referendum je u petak izašlo oko 91 odsto od gotovo 300.000 registrovanih birača. Pozitivan ishod referenduma ići će naruku proevropskoj Nacionalnoj partiji premijera Edija Feneka Adamija, koji je ranije izjavio da je siguran u pobedu. Malteška vlada ističe da će referendumsko "da" dovesti do otvaranja novih radnih mesta i poboljšanja bezbednosti.

Digitalno etničko čišćenje

U Ljubljani je nedavno održan neobičan protest – u centru metropole pojavili su se ljudi koji "ne postoje". Nisu apatridi, nego izbrisani

Na dan kada je pre 11 godina država protivzakonito iz svih registara izbrisala nekoliko desetina hiljada građana sa stalnim boravkom, ispred slovenačkog parlamenta okupilo se nekoliko desetina pravno nepostojećih ljudi. Prvo su predali protestnu izjavu predsedniku parlamenta Borutu Pahoru, a potom krenuli ka zgradi Ministarstva unutrašnjih poslova, koje je odgovorno za to što su bez reči upozorenja ti ljudi pre više od jedne decenije bukvalno nestali iz svih državnih registara.

LJAGA: Slovenačka država i javnost su više od decenije potpuno neosetljivi za tegobe desetak hiljada ljudi koji su preko noći ostali ne samo bez mesta boravka već i bez svih isprava i prava. Ko zna šta bi bilo s ljudima kojima je jedna birokratska odluka uništila pravo na dostojan život da na kršenje njihovih prava nije počeo da upozorava Matevž Krivic, penzionisani sudija Ustavnog suda i jedan od najvećih pravnih autoriteta u Sloveniji, sada pridruženi član Društva izbrisanih. Njegovi napori da se saniraova slovenačka "sramota", kako je vidi Krivic, izgledaju kao borba Davida protiv Golijata. Tako se Krivic, poznat po kritičkom stavu još iz vremena SFRJ, danas na okruglim stolovima i ispred TV kamera bezmalo sam bori protiv čitavog državnog aparata na čelu s "crvenim" ministrom policije Radom Bohincem, populistom koga, u nastojanju da država izbegne kolektivno ispravljanje kolektivne krivice, počev od 1992. godine pa do danas (što zahtevaju "izbrisani"), podržava oko 80 odsto domaćeg javnog mnjenja. Jer, popravljanje nepravdi od trenutka kada su one učinjene protivno zakonima značilo bi isplatu odštete svima koji više od deset godina životare na rubu slovenačkog društva, obespravljeni u svakom pogledu. A to je jednako novom opterećenju za poreske obveznike. Zato pravnici na državnim jaslama, za razliku od Krivica, zastupaju "individualni pristup".

Koreni tog spora ugrađeni su u temelje slovenačkog osamostaljenja. Ministarstvo unutrašnjih poslova Slovenije izbrisalo je stalni boravak svima koji su ga 1991. godine imali u Sloveniji, a koji posle osamostaljenja države nisu dobili ili zatražili slovenačko državljanstvo. To se desilo uprkos posebnoj izjavi o "dobrim namerama", kojom se slovenački parlament

IVAN HRAŠOVEC

U POTRAZI ZA GRAĐANSKIM PRAVIMA: Centar Ljubljane

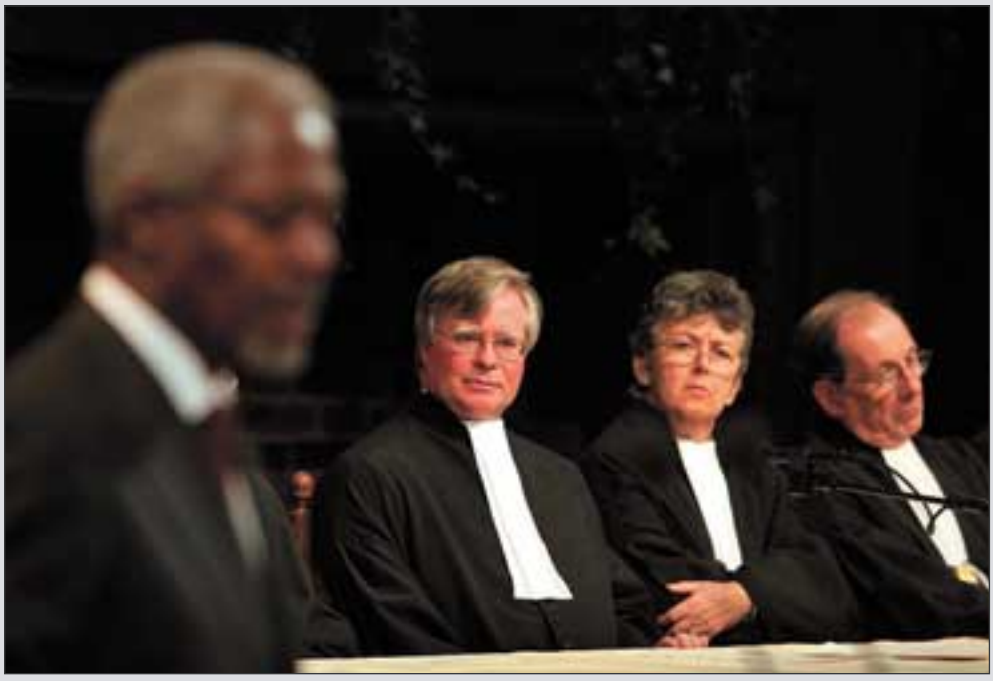
uoči plebiscita svečano obavezao da "garantuje svim pripadnicima drugih naroda i narodnosti pravo na svestran kulturni i jezički razvoj, a svima onima sa stalnim mestom boravka u Sloveniji da će dobiti državljanstvo Slovenije, ukoliko to žele". Ispalo je da su garancije i "dobre namere" samo prazno slovo na papiru: ubrzo posle osamostaljenja Slovenije pod izgovorom "neznatnog interesovanja" zatvorene su škole sa odeljenjima na "bhs" jezicima (kako ovde zovu bivši srpsko-hrvatski), dok je na hiljade građana poreklom iz drugih republika izgubilo ne samo pravo na državljanstvo nego i pravo na status stranca sa stalnim boravkom, iako su u Sloveniji živeli godinama, tu radili i osnovali porodice, a ogromna većina njih podržala je na plebiscitu ideju o nezavisnoj Sloveniji.

Dok su trajali ratovi na Balkanu, za tragičnu sudbinu ovih ljudi nije imao ko da se zauzme. Sada se situacija polako menja. Jeste da su prašinu u medjuvremenu podigli zapadni mediji i evropske institucije, ali sad se za izbrisane intenzivno interesuje i kancelarija visokog predstavnika u BiH, dok je posle dve godine postojanja ambasade problem konačno javno izneo i ambasador Srbije i Crne Gore Ivo Visković.

UNIŠTAVANJE: Mala je uteha da su stručnjaci Saveta Evrope i poneki novinar na nezakonitost postupka slovenačkih državnih organa neuspešno upozoravali još početkom devedesetih, kada je procurilo da ima nekoliko hiljada ljudi (država priznaje oko 20.000, a izbrisani tvrde da ih je bilo bar četiri puta toliko) koji su do osamostaljenja države uživali stečeno pravo stanovnika Slovenije, a potom izgubili sva prava. U najgorem scenariju, toj kategoriji ljudi koji nisu Slovenci po krvi moglo se desiti da preko noći postanu stranci sa stalnim boravkom čime su im posledično ukinuta sva socijalna prava. To je značilo, na primer, gubitak prava na penziju, a službenici po opštinama su ljudima koji su došli da srede lične dokumente te iste dokumente pred nosom oduzimali uz komentar "vi ne stanujete više ovde". Šokirani ljudi su bespomoćno gledali kako im ćate uništavaju vozačke dozvole, sve vrste legitimacija i pasoše. Ono što je sledilo ličilo je na noćnu moru – bez boravka i dokumenata nema posla. Nema ničega. Pravni stručnjaci, procenjuju na više miliona dolara odštetni zahtev oštećenih, onih koji su još među živima. Možda je državni program "brisanja" nepoželjnih stranaca (onih s juga bivše zajedničke države) u košmaru rata na Balkanu u početku izgledao nevinije u odnosu na krvave projekte etničkog čišćenja u regionu. Ali, suviše dugo taj problem nije hteo da vidi niko, ni PEN, ni Društvo književnika ni mnogi drugi "veliki pobornici ljudskih prava", izuzev Helsinškog monitora Slovenije. Da sve bude bizarnije, brisanje je obavljeno bez bilo kakvog znanja ugroženih osoba. Posledica? Prema izveštaju UNHCR-a, na teritoriji Slovenije 1997. godine nalazilo se oko 70.000 osoba bez dokumenata. Trudili su se da ostanu nevidljivi jer bi kontrola dokumenata povlačila izgon iz države. Zato se još ne zna tačan broj izbrisanih, pošto država "izbrisane podatke" nije sačuvala. Mnogi nisu izdržali pa su se nekako vratili u zavičaj. Konačno, prema ažuriranim podacima policije i mišljenju Matevža Krivica, broj izbrisanih, onih koji nisu imali kud i ostali su u Sloveniji, danas, 11 godina kasnije, iznosi oko 20.000.

Nema sumnje da će odugovlačenje slovenačkog parlamenta i vlade da brzo reše problem (iako se svi slažu da taj "predstavlja ljagu za mladu demokratiju") prisiliti Ustavni sud da donese još jednu odluku. Ukoliko "izbrisani" budu čekali na ovu odluku koliko i na prvu (pet godina), Evropu sledeće godine čeka prava senzacija. Uz regularno proširenje, Evropska unija dobiće i nekoliko hiljada stanovnika koji će na istok, zapad i sever slobodno putovati bez bilo kakvih dokumenata. Zvaničnu Ljubljanu tako čeka nov izazov – hoće li je strah pred Briselom naterati da reši problem zaostale kolateralne štete raspada SFRJ i nikad kažnjenog "etničkog čišćenja", makar ono bilo i digitalno? ■

SVETLANA VASOVIĆ-MEKINA

REUTERS

Hag: **Međunarodna pravda**

Osamnaest sudija stalnog Međunarodnog krivičnog suda u Hagu, pred kojim će se voditi procesi protiv pojedinaca za dela protiv čovečnosti, položili su zakletvu pred holandskom kraljicom Beatris i generalnim sekretarom UN Kofijem Ananom (na slici gore). Tužilac, međutim, još nije imenovan, tako da se početak rada Suda ne očekuje pre kraja ove godine. Od jula prošle godine, kada je Sud osnovan, podneseno je više od dve stotine prijava, između ostalih, protiv vlade Centralnoafričke Republike i predsednika Zimbabvea Roberta Mugabea. Od 139 zemalja koje su potpisale Rimski statut, kojim je stalni Međunarodni krivični sud osnovan, tek njih 89 je taj dokument i ratifikovalo. Protivnici ovog suda, pre svega SAD, koje su potpisale bilateralne ugovore sa 24 zemlje kojima se garantuje imunitet američkih građana pred ovim sudom, strahuju da bi optužnice mogle da budu politički motivisane. S druge strane, pristalice smatraju da će se efikasnost suda u praksi dokazati te da će mu i jedina supersila sigurno pristupiti.

Peking: **Iskorak u svemir**

Prema pisanju kineskog državnog lista na engleskom jeziku "Čajna dejli", kineska svemirska agencija namerava da u roku od dve i po do tri godine pošalje misiju na Mesec. Šef tima naučnika angažovanog na razvijanju kineskog svemirskog programa izjavio je za "Čajna dejli", kineski državni list na engleskom jeziku, da će u roku od dve do tri godine biti poslata misija na mesec i tako će se najmnogoljudnija nacija sveta uvrstiti u svemirske sile. Planirano je da prva raketa odnese i ostavi satelit u Mesečevoj orbiti da bi, u narednim misijama, na površinu Meseca bili spušteni roboti-istraživači. U proteklih nekoliko godina Kina je uspešno lansirala u svemir niz letelica bez posade, a veruje se da će ove godine biti poslat u svemir i prvi astronaut. Govori se i o dugoročnijim planovima za upućivanje čoveka na Mesec i na Mars. Kineskom proboju u svemir naruku idu problemi s kojima su suočeni svemirski projekti Rusije i Amerike. Prvima je problem novac, drugima kritika javnosti i političara zbog previsokih troškova za Međunarodnu svemirsku stanicu i nedavnog pada svemirskog šatla "Kolumbija". Vlada tek treba da izda odobrenje za ovaj projekat i kad se to dogodi, Kina će imati dobre izglede da preuzme vođstvo u svemirskoj trci sa svom koristi koju to donosi u smislu nacionalnog prestiža i ekonomskog razvoja.

Islamabad: **Ništa posebno**

Otkako je početkom meseca uhapšen Halid šeik Muhamed, za koga se smatra da je jedan od najbližih saradnika Osame bin Ladena i glavni planer napada na SAD 11. septembra 2001. godine, špekuliše se da li se on zaista nedavno sastao sa Bin Ladenom ili nije. Visoki funkcioneri pakistanske služ be bezbednosti kažu da je Šeik Mohamed potvrdio da je do susreta došlo ali i da sumnjaju u istinitost Mohamedovih tvrdnji. Ispitivanje Mohameda i dvojice njegovih saradnika sa kojima je uhapšen traje i dalje. Smatra se da su informacije koje je Mohamed do sada dao u istrazi najnoviji dokazi da je Bin Laden stvarno živ, te je potraga za njim intenzivirana u poslednjih nekoliko dana.

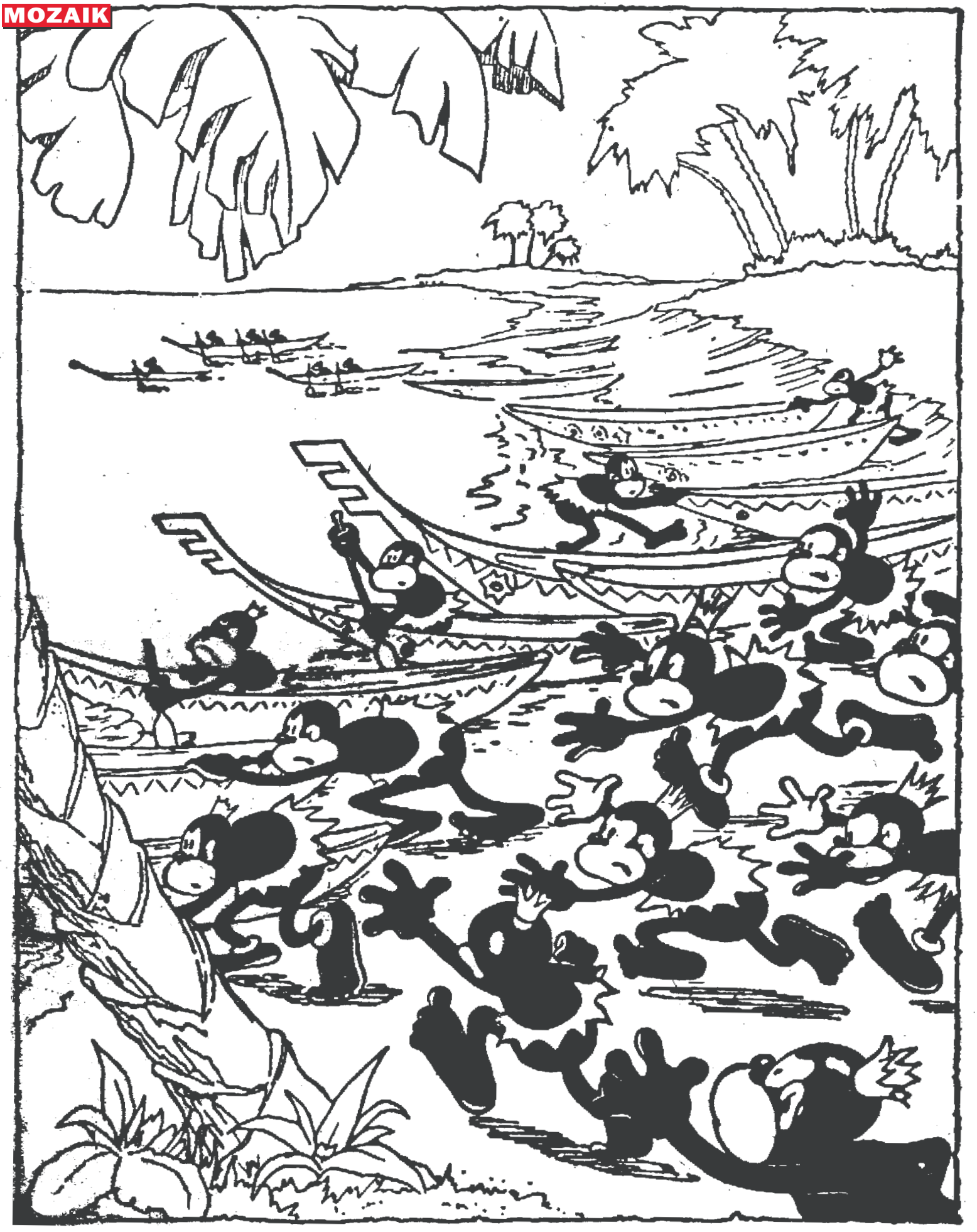
Trenutno su u toku proširene operacije pakistanskih i američkih vojnih jedinica na obe strane pakistansko – avganistanske granice, jer se veruje da velik broj pripadnika Al Kaide prelazi iz Avganistana u Pakistan zbog vojnih operacija koje preduzimaju američke trupe u toj zemlji. Pukovnik Rodžer King rekao je novinarima da nije reč samo o potrazi za Bin Ladenom, koji nije viđen još od novembra 2001, kada se pojavila video-traka sa njegovom izjavom, iako se poslednjih meseci mogu čuti audio snimci za koje se tvrdi da su njegovi.

"Naš cilj je mnogo širi od ubijanja, zarobljavanja i uništavanja skloništa terorista i onih koji ih podržavaju." Portparol Američke armije izjavio je i da operacije duž istočne avganistanske granice nisu "ništa posebno". Pakistanske sigurnosne snage su u nedelju izvele raciju u izbegličkim kampovima Jalozai i Šamšatu, blizu Pešvara, ali niko nije bio uhapšen.

Jamasukuro: **Eskalacija versko-etničkih sukoba**

Više od tri decenije, otkako je nezavisna, Obala Slonovače je bila poznata po religijskoj harmoniji i najnaprednijoj ekonomiji u Africi. Nekada primer stabilnosti, ona je u opasnosti da sklizne u unutrašnje sukobe koji su preplavili većinu afričkih zemalja. Od početka sukoba, na teritoriji ove zemlje stacionirano je 3000 francuskih vojnika sa ciljem da se uspostavi kakav-takav mir. U poslednjim sukobima vladinih trupa i pobunjenika poginulo je više od dve stotine civila. Vođa pobunjeničke grupe Mpigo, Feliks Doh, čije trupe kontrolišu grad Bangolo, tvrdi da je nasilje namerno počinjeno nad civilnim stanovništvom, i za to optužuje paravojne formacije, pripadnike milicijskih snaga i liberijske plaćenike i naglašava da su žrtve bile većinom stranci i državljani Obale Slonovače, uglavnom sa muslimanskog severa. Portparol francuske vojske, potpukovnik Filip Pere, rekao je da su dokazi o nasilju veoma vidljivi, ali nije potvrdio broj ubijenih civila. Vojska Obale Slonovače poriče da je u tome učestvovala i sugeriše da možda treba okriviti "liberijske vucibatine".

Priredio: Z. MAJDIN

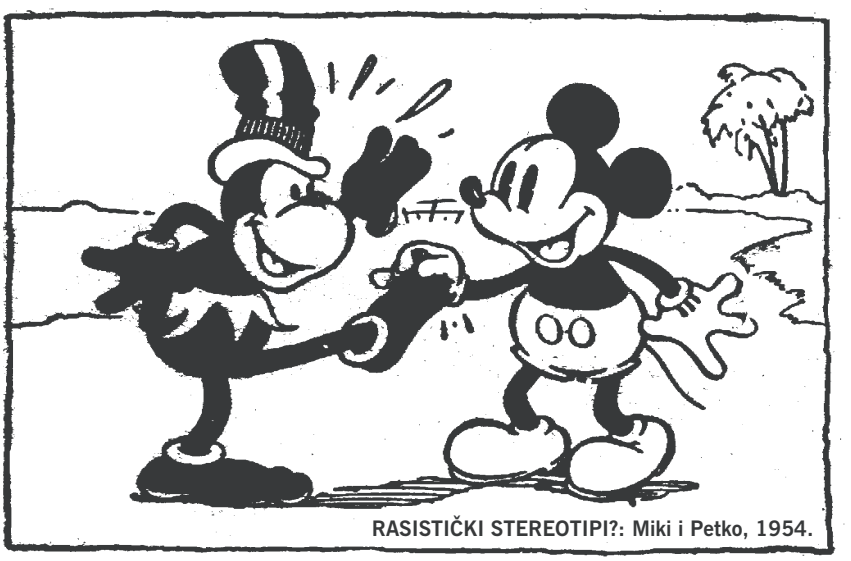

ILUSTRACIJE IZ KNJIGE “MIKI KAO ROBINZON”, NIP UDRUŽENJA NOVINARA SRBIJE,BEOGRAD 1954: Diznijeve “crnčuge”

Da li je Miki Maus bio rasista

Primerak slikovnice "Miki Maus godišnjak", broj tri na tržištu antikviteta prodaje se po fantastičnoj ceni od 54.000 dolara! Razlog: članak nedavno objavljen u "Njujork postu", kao i oglas aukcijske kuće Momentsintime.com, vrlo sugestivno naglašavaju Diznijevu rasističku prošlost, koja je vremenom bila potisnuta

U Americi i u Zapadnom svetu uopšte, *politička korektnost* je nešto što je već par decenija deo opšteprihvaćenog standarda, ili bar znak kultivisanosti. Međutim, izgleda da valja biti obazriv ili se bar zamisliti nad automatskom upotrebom bilo kog opšteprihvaćenog standarda. Ukoliko je nekome bio potreban dokaz teze da naša trenutna uverenja utiču na način na koji posmatramo artefakte iz prošlosti, nedavno je mogao da pronađe jedan veoma dobar primer.

RASISTIČKI STEREOTIPI?: Miki i Petko, 1954.

Naime, list "Njujork post" je u svojoj trač rubrici objavio vest o nameri jedne američke kompanije koja trguje antikvitetima da putem interneta proda primerak slikovnice *Miki Maus godišnjak, broj tri* (*Mickey Mouse Annual, #3*) po fantastičnoj ceni od 54.000 dolara!

CRNČUGE I AFROAMERIKANCI: Ono što je podvučeno kao senzacija jeste da ova knjižica, prvobitno objavljena u Britaniji od izdavačke kuće Dean and Son davne 1932. godine, sadrži i storiju koja prikazuje Mikija i Mini Maus koje proganjaju raspomamljeni ljudožderi, u stvari tamnoputi domoroci predstavljeni po svim zakonima najgoreg rasističkog stereotipa (koža crna kao tuš, oči izbuljene, preko svake mere napućene usne, i tome slično). Što je još gore, u ilustrovanoj poemi se nekoliko puta spominje reč "nigger" (crnčuga). Navodno je autor britanskog izdanja bio delimično inspirisan nekim od ranijih, u Americi objavljenih novinskih stripova u kojima su Miki i Mini bili proganjani od ljudoždera (u tim stripovima, doduše, uvredljiva reč nije bila u upotrebi).

Članak u "Njujork postu", baš kao i oglas aukcijske kuće Momentsintime.com, vrlo sugestivno naglašavaju Diznijevu rasističku prošlost, koja je vremenom bila potisnuta.

Dakle, mnogo toga navedenog zvuči kao ukazivanje na kosture koji se kriju po ormarima, što bi svako normalan trebalo da pozdravi, međutim... Može li na ovom mestu da stane jedno međutim, i šta tu uopšte može da bude pogrešno? Recimo, postoji mogućnost da ipak probate da od obaveštenih ljudi čujete mišljenje o elementima ovog "slučaja" (valja reći, ne baš ogromnog po značaju, ali indikativnog ako vas zanima stanje stvari).

Kao prvo, svako od upućenika u kolekcionarstvo povezano sa Diznijevom produkcijom (a takvi danas čine relativno brojnu podgrupu) vam može reći da britanski "Miki Maus godišnjaci" danas spadaju među rasprostranjenije uzorke diznijevskih proizvoda tridesetih. Čak i običnom pretragom preko interneta moguće je pronaći primerke po ceni od pedesetak dolara. To je svakako ogromna razlika u odnosu na 54.000 dolara, za koliko ovu knjigu pokušava da utopi Momentsintime.com. Pri tom valja reći da je jasno da ova kuća, koja se bavi prodajom retkih dokumenata, autograma i antikviteta, pokušava da – mašući opštepoznatim imenima kao što je Diznijevo – pridobije pozornost bogate i ponekad ne baš dovoljno obaveštene klijentele. U njihovom katalogu prodaju se prilično raznorodni artefakti povezani sa ličnostima kao što su John Kennedy, Malcolm X, ili Salvador Dali. Među najuspešnijim poslovima ove kompanije je aukcijska prodaja primerka albuma "Double Fantasy" koji je John Lennon potpisao i predao Marku Chapmanu, čoveku koji će ga pet sati kasnije usmrtiti revolverskim hicem. Ploča je bila u posedu policije, koja je označila otiske prstiju ubice, i koristila to kao dokaz tokom suđenja, a nakon toga istu vratila samom Chapmanu, koji je verovatno i posredovao u prodaji. Primerak albuma je prodat za vrtoglavih 460.000 dolara!

BOJ NA TRŽIŠTU: Glavni kurator ove kompanije, odbivši da obrazloži previsoku cenu *Miki Maus godišnjaka*, takođe nam je potvrdio da knjiga još nije pronašla svog kupca. Ali, čak i ako nekako može da se razume težnja trgovaca da plasiraju robu po visokim cenama, kako tumačiti ponašanje štampe, koja je celoj stvari dala na publicitetu?

Jedno od tumačenja može biti i sukob interesa – list "Njujork post" je vlasništvo jedne od kompanija novinskog magnata Ruperta Murdocha, koji takođe poseduje Fox, jednu od najvećih tv i filmskih kompanija u SAD. Poznato

Obala Art Centar i Sarajevo Film Festival

u saradnji sa Hubert Bals Fondom - Rotterdam Film Festivala

objavljuju

JAVNI POZIV

za autore scenarija dugometražnih igranih filmova za učešće na projektu **CineLink**

CineLink će ove godine predstaviti 5 najboljih nerealizovanih filmskih scenarija, autora iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije i Crne Gore i ponuditi ih zainteresovanim producentima, fondovima, tv kućama i ostalim investitorima u toku 9. Sarajevo Film Festivala.
Predselekcioni žiri izabraće 10-ak prijavljenih scenarija, a od kojih će glavni žiri odabrati 5 najboljih prijavljenih projekata. Članovi oba žirija su međunarodno priznati režiseri, scenaristi i producenti. Izabranim projektima SFF omogućuje sedmodnevni program usavršavanja scenarija sa ciljem boljeg predstavljenja potencijalnim koproducentima na **CineLink**-u. Tokom ovogodišnjeg 9. SFF, program **CineLink** će omogućiti autorima da pored unaprijed dogovorenih sastanaka i prezentacija izabranih scenarija, uspostave profesionalne kontakte te razmjenu ideja i iskustava na regionalnom i internacionalnom nivou.

Pravila Poziva:

1. Pravo učešća imaju državljani Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore.
2. Prijavljeni scenariji moraju biti na bosanskom, hrvatskom ili srpskom jeziku
3. U obzir dolaze scenariji za dugometražni igrani film namijenjeni kino distribuciji.
4. Produkcija prijavljenog filmskog projekta ne smije početi prije 01.09.2003. godine.
5. Sva autorska prava, koja se tiču prijavljenih scenarija, moraju biti unaprijed regulisana.

Aplikacija mora sadržavati:

· Popunjen i potpisan prijavni formular
· Sinopsis (do 2000 znakova)
· Scenoslijed (tretmant)
· Radna verzija scenarija
· CV scenariste

Ukoliko su već poznati reditelj i/ili producentska kuća, za prijavljene scenarije, molimo dostaviti:

· CV reditelja
· CV producenta
· Filmografija producentske kuće
· VHS kasetu relevantnih radova scenariste/reditelja

U obzir će biti uzete samo pravilno ispunjene aplikacije poslate do 19. 04. 2003. na adresu:

Obala Art Centar
Sarajevo Film Festival
Hamdije Kreševljakovića 13
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
U elektronskom obliku na e-mail adresu: cinelink@sff.ba

Svi prijavljeni scenariji koji ne budu izabrani od strane glavnog žirija, biće vraćeni autorima.

Za sve dodatne informacije obratite se na:

Obala Art Centar, tel. + 387 33 665 532, kontakt osoba: Jovan Marjanović,
e-mail adresa: cinelink@sff.ba ili na www.sff.ba

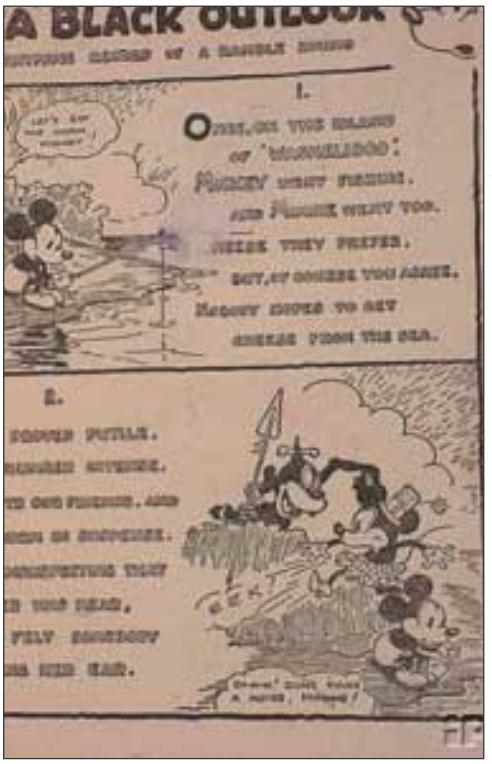
9F
SARAJEVO FILM FESTIVAL
15-23. AUG 2003
H. KREŠEVLJAKOVIĆA 13, 71000 SARAJEVO / B & H
TEL / FAX: 387 (33) 668-186, 668-187
INFO-SFF@SFF.BA / WWW.SFF.BA

IPS
BOOKS MUSIC
GAMES VIDEO

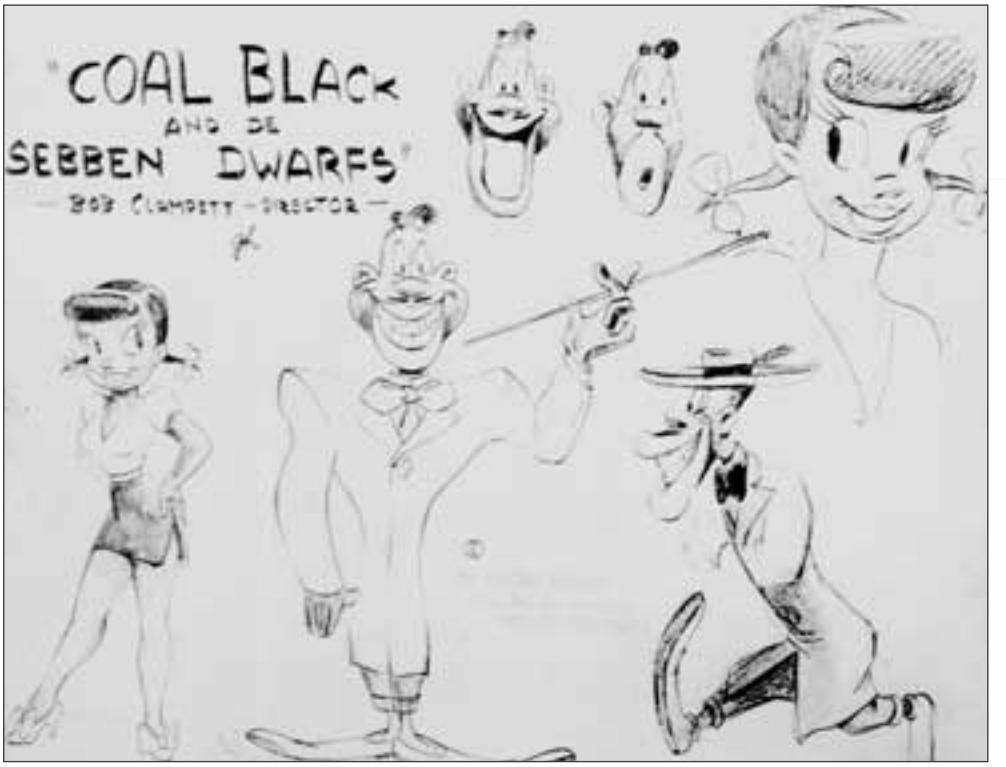
MAMUT
BOOKSMUSICFILMGIFTS

NAJVEĆA PRODAVNICA
MEDIJSKIH PROIZVODA
U OVOM DELU EVROPE!

MAMUT MEGASTORE, BEOGRAD, SREMSKA 2 (KNEZ MIHAILOVA 1),
TEL: 011 639 060, RADNO VREME: PON-SUB 9-21 H

RASIZAM ZA 54.000 $: Mickey Mouse Annual, # 3

SKICE ZA FILM: Ugljen i sedam patuljaka, 1943.

je da su oni u direktnoj konkurenciji sa Diznijevom kompanijom, do te mere da su čak vlasnici rivalskih bejzbol timova u Južnoj Kaliforniji! Dakle, moguće je da se koreni ovog slučaja kriju i u borbi za tržište iako to ne može baš sve da objasni. Recimo da bi glavno pitanje još uvek bilo: da li je Volt Dizni bio rasista i koliko neki od njegovih produkata odražavaju ili tolerišu takvu ideju?

Pre svega, poznato je da je Volt Dizni bio oličenje promućurnog preduzetnika, a u kapitalističkom svetu takvi obično zastupaju konzervativna shvatanja. Ali, na osnovu brojnih biografskih zapisa i materijala, teško da postoji povod da se Dizni nazove rasistom. Ne treba zaboraviti da je još tridesetih godina u mnogim zemljama roba sa Diznijevim žigom bila proizvođena od strane lokalnih autora. Kreator spornog priloga u *Miki Maus godišnjaku* je britanski crtač Wilfred Haughton, čiji je rad bio samo autorizovan od strane tadašnje Diznijeve agencije, i u tom smislu može jedino postaviti pitanje: kako su oni tako nešto bili spremni da tolerišu?

U životu, za razliku od rasističkih koncepcija, stvari nisu baš tako crno-bele

Jedan od uposlenika kompanije Volta Diznija, koji je želeo da ostane anoniman, nam je izjavio: "Mislim da je prilično jasno da Volt Dizni nije bio rasista. Među ljudima koji su radili u njegovom studiju bilo je Jevreja i crnaca (uključujući velikog animatora Floyda Normana). Kada je u pitanju produkcija stripova, za koju neki kažu da je bila uzor priče iz *Miki Maus godišnjaka*, iskreno bi bilo reći da za to Dizni nije preterano mario. Sav njegov angažman bio je da pogleda prvih nekoliko epizoda stripova koje je početkom tridesetih započeo da crta slavni Ub Iwerks, a nastavio Floyd Gottfredson. Za Diznija su stripovi, zasnovani na likovima koje je kreirao, bili samo koristan nusproizvod. On lično nije bio direktno uključen ni u posao licenci i zaštite autorskih prava van SAD. Tako da postoji 99,9 odsto mogućnosti da on uopšte nije ni čuo za dotičnu ilustrovanu poemu koja je objavljena u Engleskoj."

CRNO BELI SVET: S druge strane, valja podvući crtu i reći da su rasističke predstave iz knjige o kojoj govorimo bile odblesak šire rasprostranjenih predrasuda a ne ekskluzivitet jednog studija. U popularnoj kulturi tog vremena je predstava tamnoputih domorodaca kao groteskih ljudoždera koji kuvaju svoje žrtve u kazanu bilo nešto kao opšte mesto. Ono što je potisnuto, dakle, možda nije bilo Diznijev kulturni šovinizam, već jedan širi kulturni šovinizam koji je postojao na Zapadu. I ne samo tamo – valja podsetiti da je i u nas, recimo, 1954. godine objavljena knjižica pod nazivom *Miki kao Robinzon*, u okviru popularne edicije Zlatna knjiga. U pitanju su prevodi ilustrovanih priča o Mikiju Mausu, takođe kreiranih tokom tridesetih u Britaniji, gde se pojavljuje ista bulumenta crnaca-ljudoždera. I sve to baš u vreme kada se još sa podozrenjem gledalo na "loše uticaje sa Zapada" i kada je na svaku kritiku loših strana ovdašnjeg društvenog poretka bilo odgovoreno da su neki drugi gori, jer "Amerikanci recimo muče crnce".

"Nekada su vladali stereotipi kada su predstavljani tamnoputi, ili ljudi jevrejske, italijanske, japanske nacionalnosti, i drugi", nastavlja već spomenuti radnik Volt Dizni produkcije. "Povrh svega, postojala je tendencija da se u crtanim filmovima i stripovima stvari prikazuju izrazito karikaturalno. To je uostalom bila osnova tog samog medija. Tako da je istina da su u nekim crtanim filmovima (naročito onim starijim) crnci-urođenici prikazani kao kanibali, kao što je i lik Vuka u filmu *Tri praseta* u jednoj sceni prikazan kao karikatura Jevrejina."

Dakle, moguće je da su ovakve predstave bile dokument jednog vremena, više, nego svesno izražavanje nekakve rasističke poruke. Ali ipak kao validno ostaje pitanje: da li su u pravu oni koji danas na to gledaju kao na nešto što je nepoželjno za prikazivanje u javnosti, vaspitavanje dece, itd.? To pitanje ostaje onima koji se bave javnim moralom, ali, kao ljubitelj klasične animacije znam za bar jedan slučaj kada je zabrana bila pogrešna. Naime, u studiju braće Vorner je četrdesetih godina kreiran kratki crtani film pod nazivom *Ugljena i sedam patuljaka* (*Coal Black and de Sebben Dwarfs*), delo legendarnog režisera animacije Boba Klampeta (Bob Clampett). U pitanju je pravo remek delo, koje je jednostvano prognano sa televizijskih programa (bar u Americi) jer su svi junaci crtaća – crnci iz Njujorškog predgrađa – prikazani u skladu sa karikaturalnim stilom tog vremena. Potpisnik teksta je imao sreću da ovo ostvarenje vidi u kući istoričara animacije Karla Koena (Carl Cohen) koji je izbunario raritetnu kopiju i zarolao je na svom antikvarnom šesnaestomilimetarskom projektoru. Film je među najfrenetičnijim, najoslobođenijim ostvarenjima koja se u mediju sedmominutne animacije mogu zamisliti. Vrhunac ironije je da je delo nastalo upravo kao satira Diznijevog filma o *Snežani i sedam patuljaka*, oličenja belačkog čistunstva i krutosti!

U životu, dakle, za razliku od rasističkih koncepcija, stvari nisu baš tako crno-bele. ■

SAŠA RAKEZIĆ

Trka za novim Peleom

Klinac je zgrabio loptu i jurnuo pravo na dva tamnoputa bika koji su ga čekali poput brda od mišića, tetiva i ligamenata. A onda je mali izveo ono što sada vežbaju njegovi slavni zemljaci na evropskim terenima

Sredinom prošle godine skauti i menadžeri najvećih evropskih klubova zauzeli su gotovo sva mesta u avionima za Južnu Ameriku. Svima je poslednja destinacija bio brazilski grad Sao Paolo, a adresa stadion fudbalskog kluba Santos na kojem se igrala odlučujuća utakmica koja je rešavala ko će poneti titulu prvaka. Igrao se 81. minut, i gost je na veliki očaj više desetina hiljada domaćih navijača vodio sa 2:1. I, dok su skauti i menadžeri dremali na tropskom suncu u svečanoj loži, jer onog zbog kojeg su i potegli na put, nije bilo na terenu, sluđeni trener Santosa, shvativši da uzalud gleda u nebo i priziva ko zna koga, pozvao je i ubacio u igru plavušana sa brojem deset na leđima, ni sam ne verujući da tu leži spas. Dva minuta kasnije klinac je zgrabio loptu i jurnuo pravo na dva tamnoputa bika (nije slovna greška) koji su ga čekali poput brda od mišića, tetiva i ligamenata. A onda je mali izveo ono, što sada vežbaju njegovi slavni zemljaci na evropskim terenima – napravio je u trku okret u vazduhu za 360 stepeni, znači figuru koja se ceni u umetničkom klizanju, ali ne i u fudbalu, i protivnici su popadali na leđa kao čunjevi. Projurio je kroz njih kao laserski zrak i lažnjakom poslao protivničkog golmana da u jednom uglu traži detelinu s četiri lista, dok je lopta lagano odskakutala u drugi ćošak. Minut-dva kasnije, dok su skauti i menadžeri tek počeli da pale i startuju svoje laptopove, momak je kompjuterskim pasom pronašao svog samo nekoliko meseci starijeg saigrača Robinja, za kojeg tvrde da je drugi Garinča iako igra po levoj strani, a koji je fintama izbacio iz igre celu protivničku odbranu i ušetao se s loptom u mrežu. U danu kada je Santos osvojio titulu prvaka, Brazil i svet dobili su novog Pelea, koji se ovoga puta zove – Diego Ribas da Kunja. Za njega stručnjaci tvrde da je već sada u svojoj osamnaestoj godini (rođen je 28. februara 1985. godine) bolji fudbaler nego što je to bio njegov slavni prethodnik u tom uzrastu. Zbog toga su na vrata Santosa hitro zakucali emisari Intera, Milana, Juventusa, Rome, Mančester junajteda, Arsenala, madridskog Reala, Barselone, minhenskog Bajerna ali i nekih drugih evropskih klubova koji su unapred znali da u tom sudaru velikih cifara nemaju nikakvih šansi. Diegova životna priča nije tipično brazilska jer on za razliku od svojih slavnih zemljaka prethodnika nije rođen u faveli, odnosno kućici od lima i kartona. Njegova porodica pripada srednjem sloju brazilskog društva, dakle onom koji je na Balkanu davno izumro, pa mu je tako otac Đair Silverio da Kunja mašinski inženjer po struci, a ujedno i menadžer, a majka Cecilija Ines sekretarica u jednoj dobrostojećoj kompaniji. Diego ima i dve starije sestre, a rođen je u gradiću Ribeirao Prato, koji je u stvari predgrađe Sao Paola. Počeo je da igra kao jedanaestogodišnjak u lokalnom klubu, i njegov prvi trener Pedro je već posle nekoliko meseci pozvao svog kolegu iz Santosa Eduarda Đenera da vidi kakvo se to plavokoso čudo pojavilo, kojem se lopta lepi za patike. Iskusnom stručnjaku bilo je dovoljno samo desetak minuta da to shvati i malog je za ruku odveo kod roditelja da ih zamoli da ga puste u Santos. To je bila teška odluka za oca i majku jer je podrazumevala selidbu u Sao Paolo, no presudila je želja Diega da se oproba u velikom klubu. Tako je klinac napustio roditeljski dom, posle će se pokazati zauvek. Godinama je stanovao kod svog trenera Eduarda, i danas ga smatra za svog drugog oca. Malog je Evropa već videla na svetskom prvenstvu za kadete do šesnaest godina koje je održano u Šalernu u Italiji, i na kojem su karioke osvojile titulu svetskog prvaka zahvaljujući najviše njegovoj izvanrednoj igri. U prvom timu Santosa debitovao je u januaru 2002. godine, sa nepunih sedamnaest godina, da bi samo nekoliko meseci kasnije svom klubu doneo titulu prvaka. Posle te utakmice čelnici kluba su mu udesetostručili mesečnu platu (sa 2500 na 25.000 evra) a istakli su i cenu za njega – 25 miliona evra. Njegov otac ima 40 procenata od vrednosti njegovog ugovora, dok ostalih 60 odsto drži Santos, koji kako stvari sada stoje jedva čeka da ga proda nekom bogatom evropskom klubu, baš kao i njegovog druga iz ekipe Robinja. Danas se svi stručnjaci slažu da je on plejmejker najplemenitijeg kova, koji perfektno igra obema nogama, ali i misli za ceo tim. Ima fantastičan, samosvojan i neuhvatljiv dribling, po kojem se razlikuje od svih svojih slavnih prethodnika. On sam za sebe kaže da su mu uzori Ronaldo i Ronaldinjo, da je Maradona bio sjajan igrač, ali da mu se nikako ne dopadaju gluposti koje je činio u privatnom životu. Svestan je i svojih mana pa tvrdi da mora da poboljša igru glavom i otkloni propuste koje čini pri markiranju protivnika. Najveća želja mu je da svoju igru dovede do perfekcije i zato je jedan od najmarljivijih i najpožrtvovanijih na treningu. Velika mu je mana to što više od svega voli da proturi loptu kroz noge protivničkom igraču – naime, u zemlji kafe, fudbala, sambe i slobodnog seksa, za razliku od ovih balkanskih gudura, nije nikakva uvreda ako protivniku u žaru borbe spomenete bližu i širu familiju sa akcentom na erotske aktivnosti. Ali ako mu proturite loptu kroz noge naočigled više desetina hiljada zajapurenih navijača, potpisali ste sami sebi smrtnu presudu koja može izostati samo u slučaju težeg loma kostiju. Zato Diegu, baš kao i Robinju još u tunelu protivnici kroz zube spominju šta će im učiniti ako se drznu da ih naprave majmunima, a i saigrači im govore da ne čačkaju lava dok spava. No njih dvojica čim meč krene, smesta se zaborave, pa udri kroz noge, i to ne jedanput nego više puta. Posle se pravdaju da ih je poneo žar borbe, iako im stalno govore da je mlađani Ronaldo, još pre no što će početi da se ljudski brije, imao oba skrljana kolena i dve teške operacije za sobom, a sve zbog "nežnih" nasrtaja holandskih bekova rase simental. Pošto će i Diego uskoro u Evropu, to bi morao da ima na umu. Prema poslednjim vestima, trku je izgleda dobio klub koji važi za pravog ubicu i groblje za rasne napadače – milanski Inter. Valjda će se vlasniku Masimu Moratiju konačno posrećiti fudbalska priča sa ovim Brazilcem, kad je već onako izgutao sa njegovim zemljakom Ronaldom. Kako bilo da bilo, uskoro će i evropski ljubitelji fudbala moći da se uvere da li se stvarno rodio i pojavio novi Pele, koji se ovoga puta zove Diego Ribas da Kunja, skraćeno, naravno, Diego! ■

PETAR CVIJIĆ

Preokret ili prvi mačići

Odavno se nije dogodilo da tokom jedne trke čak tri vozača imaju pobedu u rukama, a da na kraju kroz cilj prvi prođe neko ko se tome najmanje nadao

Mora biti da je Dejvid Kultard (Meklaren Mercedes) rekao "fala lepo", kada je drčni i brljivi Huan Pablo Montoja (Vilijams BMW) iz čista mira protraćio gotovo petnaestak sekundi prednosti koje je imao nad njim i na tacni mu predao vođstvo i pobedu. Kolumbijac se, naime, ničim izazvan desetak krugova pre kraja okrenuo na stazi dok je potpuno sam uživao blagodeti vodeće pozicije, ali je imao toliko sreće da nastavi i stigne drugi na cilj. Posle je priznao da je sam "zeznuo stvar", dodao ono "shit happens" i otišao na ribanje kod gazda Frenka Vilijamsa. Veselo meklarenovo društvo podiglo je na ruke šefa tima Rona Denisa koji je majstorskom taktikom doveo svoje vozače do prvog i trećeg mesta.

"Nisam se danas baš pretrgao obilazeći druge, ali koga briga", rekao je oduševljeno Kultard radujući se (ne)očekivanoj pobedi, pomalo i sam iznenađen da je stigao prvi posle starta sa jedanaeste pozicije i to još na pogrešnim gumama.

Paradoks je da čovek koji se najviše borio protiv uvođenja promena koje su od ove sezone na snazi – najbolje ukapira šta one znače i najefikasnije ih primeni. A možda i nije. Jer, šta je ukapirao Ron Denis? Pa, najpre to da sada kvalifikacije i nisu baš toliko bitne za samu trku! Kultard i Raikonen su bili katastrofalni na zvaničnom treningu, ali nova pravila kažu da nema dolivanja goriva sve do posle starta. E pa pošto je u Melburnu plaha kiša orosila stazu pred sam početak trke, Denis je pozvao Kimija u boks odmah posle kruga za predstavljanje, natankao mu pun rezervoar, stavio gume za suvo vreme i poslao ga da startuje sa linije boksova – poslednji! I dok je većina izašla na gumama za kišu ili pola-pola poput Ferarija, Kimi je leteo stazom jer se ispravnom pokazala računica da će se džada brzo osušiti.

"Gume su mi stvarno bile katastrofalne", rekao je Rubens Barikelo (Ferari) koji je izleteo u sedmom krugu i totalno uništio prednji levi deo bolida. "Znao sam da sam kažnjen zbog ranijeg starta, malo sam dodao pre nego što odem da odradim kaznu, izgubio sam kontrolu i – gotovo."

Za to vreme Kolumbijac je iz sve snage pritiskao vodećeg Mihaela Šumahera, koji je odabrao najgore vreme da svrati u boks po gume za suvo. Jer, samo dva kruga posle Barikela, na istom mestu se zakucao u ogradu i novajlija Firman (Džordan), ali ne tako "čisto" kao Brazilac, pa je na stazu izašao automobil za usporavanje. Tako se izgubila i prednost Montoje, a Šumi iz boksa izlazi kao šesti. Nešto kasnije na stazi se okrenuo Veber (Jaguar) i ponovo na scenu stupa automobil za usporavanje, a Kolumbijac to koristi da ode na dolivanje goriva. E tu sada počinje prava komedija! Ralf Šumaher istovremeno ulazi u boks i gubi isuviše vremena čekajući iza Montoje. Isto se dešava i u boksu BAR Honde gde mehaničari servisiraju bolid Vilneva dok istovremeno čeka Dženson Baton. S obzirom na odnose u timu, malo ko veruje u to da je Vilnev "imao problema sa radio vezom", kako je sam rekao u svoju odbranu jer on nije bio taj koji je pozvan prvi.

Kada je trka nastavljena počelo je pravo uživanje. Raikonen je u stilu iskusnog trkača maestralno odbijao napade Mihaela Šumahera nateravši ga da jednom čak i nakratko izleti sa staze. S obzirom na to da je bilo jasno da će Šumi bar još jednom u boks do kraja trke, izgledalo je da se Kimiju smeši prva pobeda. Međutim, pređašnje, jedino svraćanje u boks, koštalo je Kimija vođstva jer je u prvih desetak metara po ulasku prekoračio dozvoljenu brzinu za samo 1,1 kilometar! Odmah je kažnjen "usporavanjem", prolaskom kroz boks.

"Čini se da je kazna bila pomalo okrutna", rekao je Ron Denis, "ali pravila su pravila." Finac je ipak izašao na stazu ispred Šumahera koga je pomenuto lako izletanje sa staze skupo koštalo. Počeli su da mu otpadaju delovi bolida, poremetila se stabilnost i četvrto mesto je za njega više nego dobar plasman.

"Mislio sam da će mi delovi probušiti gumu, pa kad sve saberem mislim da treba da budemo zadovoljni sa pet bodova čija će se vrednost pokazati tek kasnije", rekao je Šumi. Posle 53 uzastopna plasmana među prva tri (od 1999), u Melburnu se nijedan od ferarijevih vozača nije našao na podijumu! "Moraćemo ponovo da napadamo", rekao je šef tima Žan Tod i optimistički dodao, "znali smo da će biti oštra sezona, ali znamo i to da smo sve učinili kako valja i da smo spremni na borbu do konačnog uspeha."

Ni pobednički tim u Melburnu nije predstavio novi bolid koji "može da se nosi čak i sa novim Ferarijem", kako je sa osmehom rekao Denis. Dok se to ne desi valja se navikavati na nova pravila, više misliti na strategiju koja je na prvoj trci odigrala ključnu ulogu. Dobro, malo je bilo i sreće. Ali, najvažnije je da je bilo trkanja i to dobrog, sve do poslednjeg metra. I to ne samo među prvom četvoricom, već su se sjajno trkali i Truli (Reno) koji je stigao peti, Frencen (Zauber), šesti, Alonso (Reno) sedmi i Ralf Šumaher koji je bio osmi. Po novim pravilima to su mesta koja donose bodove (vidi okvir). Možda su na ovoj trci u Fereriju imali koji peh previše, možda poredak ne odražava pravu vrednost timova, možda... Ma koga briga, važno je samo da više nije dosadno!

Sledeća trka vozi se 23. marta na stazi Sepang za Veliku nagradu Malezije. ■

DUŠAN RADULOVIĆ

Poredak vozača:

1. Kultard (Meklaren)	10
2. Montoja (Vilijams)	8
3. Raikonen (Meklaren)	6
4. M. Šumaher (Ferari)	5
5. Truli (Reno)	4
6. Frencen (Zauber)	3
7. Alonso (Reno)	2
8. R. Šumaher (Vilijams)	1

Poredak timova:

1. Meklaren Mercedes	16
2. Vilijams BMW	9
3. Reno	6
4. Ferari	5
5. Zauber	3

U ovom broju prva tri pisma odnose se na raspravu koja traje već pet nedelja povodom teksta Slobodana Antonića "Misionarska inteligencija...", "Vreme" br. 631

Greške u koracima

Rasprava koja se u "Vremenu" vodi povodom teksta dr Slobodana Antonića "Misionarska inteligencija u današnjoj Srbiji" trebalo bi da bude naučna, ili sasvim bliska naučnoj, jer polazi od rezultata autorovog naučnog istraživanja. Čini mi se, međutim, da i on i njegovi kritičari i podržavaoci povremeno prave metodološke greške. Slobodan sam da ukažem na one krupnije.

KVALIFIKACIJA (nadevanje imena) – Ako se neki ljudi označe kao grupa, onda kriterijum treba da bude jasan. Šta je to onda "misionarska inteligencija" i ko su "misionarski intelektualci"? Ostavimo sada po strani ko se sve u nas ne smatra intelektualcem. Za raspravu koja se vodi važnije je ustanoviti pojam misionara. To je verovatno onaj ko misli da ima neku misiju, neko poslanje. Ovde smo, naročito od 1987. godine, čitali i slušali mnoge koji su smatrali da imaju misiju. Zašto se onda u misionarsku inteligenciju uvršćuju samo oni srpski intelektualci, inače međusobno vrlo različiti, koje možda objedinjuje kritika srpskog nacionalizma i njegovih posledica u Miloševićevoj eri? Intelektualaca ubeđenih u potrebu uticanja na narod da prihvati druge važne poruke, kao što je "širenje istine o Srbiji i Srbima", jačanje nacionalne svesti, čuvanje najboljih tradicija itd. bilo je jedno vreme mnogo više i jače su odjekivali u medijima. Zašto oni nisu misionari? Naravno, moramo da pretpostavimo da je u obe grupe misionara bilo časnih ljudi.

Dalje, šta to znači pridev "prozapadni", koji se kod dr Antonića triput ponavlja u jednom pasusu? Nadam se da je podmetanje u stilu "sluge" i "agenti", popularno još od 1945. godine, ispod dostojanstva rasprave koja se vodi u "Vremenu". Na koji se Zapad onda misli? Ako je reč o kulturnom, vrednosnom modelu, u koji spadaju demokratija, pravna država, ljudska prava, ekonomski liberalizam, onda nema razloga da se on i dalje naziva zapadnim jer se u takve ideale sada kunu skoro svi na evropskom Istoku. Pitanje ove klasifikacije najbolje se sagledava ako se zapitamo ko je "proistočni" intelektualac. Je li takav onaj ko se suprotstavlja navedenim vrednostima? Ili se možda vraćamo podeli gde je Evropa Zapad u smislu nasleđa grčke i rimske civilizacije i judeohrišćanstva? Onda bi "proistočni" bili samo oni koji zagovaraju vrednosti zasnovane na neevropskim civilizacijama, što bi mnoge pravoslavne mislioce, koji bi inače mogli da se ubroje u intelektualce s nacionalnom misijom, ostavilo bez intelektualnog zavičaja. Izgleda da je reč o političkom Zapadu ("zapadnom bloku"), merilu koje je prevaziđeno 1989. godine. Još uvek ne znam šta znače obe reči u sintagmi "mundijalistički pasardani" i ne znam odakle se citiraju.

PAKT O NENAPADANJU – Dokaz da neko pripada grupi neki nalaze u tome što se nije i javno suprotstavio nekom drugom pretpostavljenom članu grupe. Bojim se da ovo merilo opasno liči na stari "socijalistički" argument, ali u suprotnom smeru: hvale ga u inostranstvu, dakle, sumnjiv je patriot i komunista. U diskursu koji pretenduje da bude blizu naučnom, nenapadanje je slaba kopča između ljudi.

MEDIJUM JE PORUKA – Da li je fer i opravdano u našim uslovima smatrati da ljudi koji pretežno objavljuju u istom listu ili časopisu ili se pojavljuju na istim elektronskim medijima, spadaju u istu grupu? Pretpostavljam da jeste, ali je stvar složenija. Treba, prvo, izuzeti naučne časopise i svesti stvar na pravu meru, na medije koji imaju političke sadržaje. Svaki od njih, u demokratskom društvu, ima sadržaj koji je rezultanta želja vlasnika, oglašivača i novinara, kao i očekivanja čitalaca ili gledalaca. Autor bira medijum prema ciljnoj grupi ili uopšte ne može mnogo da bira. Remon Aron, koji je bio levičar, objavljivao je svoje članke protiv rata u Alžiru u desničarskom "Figarou" jer je mislio da su njegovi čitaoci ona publika koju treba uveriti da je taj rat loša avantura. Kod nas doskora neki mediji ne bi prihvatili nijednog "nepodobnog" autora, kome nije ostalo ništa drugo nego da se pojavljuje tamo gde može, u "nezavisnim" medijima. Moram pakosno da primetim da su "podobni" mediji davali autorske honorare a nezavisni nisu, iako su neki od ovih poslednjih primali strane donacije, tako da je saradnja s prvima bila dvostruko ugodna: nije bila besplatna i nije izazivala nikakve sumnje u patriotizam.

ČIJE PARE, TOGA I MUZIKA – Nikome ne bih savetovao da stupa na ovaj klizav teren. Svako od nečeg živi. Sem ljudi koji imaju sreću da ne moraju da rade ili su spremni za krajnje žrtvovanje, svako za svoj rad, uključujući i pošten i nepošten, prima neku naknadu. Da li to neminovno znači da su njegova/njena mišljenja naručena? Ovakvom tvrdnjom se najlakše mogu oklevetati intelektualci, jer mnogi od njih rade u ustanovama, kakva je npr. Univerzitet, gde se pretpostavlja da poslodavac, bilo da je država ili privatni vlasnik, neće i ne sme da utiče na pravce njihovih istraživanja i na zaključke do kojih dolaze. Da ovog puta sebe dam za primer. Jesam li do 1998. godine, dokle sam radio na Pravnom fakultetu u Beogradu, zastupao stavove Vlade Republike Srbije a posle donošenja Zakona o univerzitetu, napustivši fakultet, počeo da zastupam stavove Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, ili, što bi bilo mnogo gore po mene, stavove onih koji su me plaćali da nešto napišem ili nekome predajem? Sme li se, na primer, tvrditi da su zaključci istraživanja koji su saopšteni na početku ove diskusije sugerisani od strane Ministarstva za kulturu Srbije, koje je finansiralo projekt? Na str. 3 knjige dr Slobodana Antonića *Zarobljena zemlja* (Otkrovenje, Beograd 2002) piše: "Ova knjiga uživa podršku Fonda za otvoreno društvo". Znači li to da je sadržaj u skladu s nalozima Džordža Šoroša?

Najbolje bi bilo kada bismo svi, kako je mislio Tomas Džeferson, bili *gentlemen of independent means*, što je u njegovo vreme značilo zemljoposednici potpuno nezavisni od drugih i od države. Da bi takav bio, Džeferson je morao biti i robovlasnik, što ne umanjuje njegov doprinos demokratiji i teoriji demokratije.

ARGUMENT BUDUĆNOSTI – U žaru svake diskusije postoji sklonost da se kaže nešto kao: "istorija će mi dati za pravo" ili "budućnost će pokazati". Ovakva tvrdnja ne priliči naučnoj raspravi jer *budućnost još ne postoji*. Treba, jednostavno, da verujemo na reč osobi koja se nada da će se u vremenu koje dolazi ispuniti njene/njegove želje i predviđanja. Johan Sebastijan Bah je u XVIII veku bio zaboravljen i neko je u tom stoleću bio u pravu kada je tvrdio da je on jedan od najvećih kompozitora koji je postojao ali nikoga u to doba u to nije mogao da ubedi. Kada se, sto godina kasnije, ispostavilo da je bio u pravu, njega više nije bilo. Šanse da će za sto godina biti prepoznati i priznati Kosta Čavoški i Nebojša Popov verovatno su podjednake, mada bih ja lično dao prednost drugonavedenom jer za sobom ima mnogo konzistentniji naučni i publicistički opus.

NAROD JE UVEK U PRAVU – Ružno je ružiti narod, ali ga je u naučnoj raspravi neumesno uvek hvaliti. Narod, tj. većina odraslog stanovništva, u pravu je samo u demokratskoj državi, i to u užoj političkoj sferi, kada je reč u opredeljivanju za političke ciljeve i ličnosti koje će ih ostvarivati. Inače ovom argumentu treba pristupati s krajnjim oprezom. Da je bilo po narodu, Galileo Galilei prošao bi gore no što je prošao. U nekim državama SAD ne bi se smela predavati Darvinova teorija. Važno je i to kako se pita narod – na referendumu, na izborima ili na uzorku koji je sastavila agencija za ispitivanje javnog mnenja. Deo demokratskog izjašnjavanja je i potpuna i dobra obaveštenost građana, koja kod nas od 6. aprila 1941. do 6. oktobra 2000. sigurno nije postojala, s posledicama koje traju. I kada je reč o državi, ima jedna grana vlasti, sudstvo, gde se naprotiv strogo pazi da se narod uvek

ne pita. Kulminacija "narodnog suda" je linč.

Ovde se krug može i zatvoriti jer je onda "misionar" svako ko uverava narod da treba da sledi njegove ideje, dakle, svaki političar. Inače bi trebalo da i političar i "intelektualac" u užem smislu reči samo čitaju ankete, stave "narodu" termometar pod pazuho i da misle i ponašaju se samo u granicama poruka, viđenih u registrovanim procentima i podeocima.

Vojin Dimitrijević,
Beograd

Ime i prezime

Poštovani gospodine Ćurgus, igrati se nečijim prezimenom je ružno. Prihvatam vaš prekor. U tome ste, nesumnjivo, u pravu. Ali – ne kažete ništa – da li sam ja u pravu u onom delu u kojem se ne bavim porodičnim imenom, već društvenim fenomenom? Tačnije, u delu u kojem *ja* upućujem prekor jednom uskom krugu intelektualaca, kojem i vi pripadate, zato što se – rukovođeni bilo ideološkom jednostranošću, bilo lukrativnom zaslepljenošću – olako poigravaju *imenima (čitaj, ugledom)* mnogih viđenih ljudi u ovoj zemlji. I ne samo njihovim imenima. O temi o kojoj mi, u stvari, raspravljamo, vi ćutite. Ličnu povređenost možemo da izgladimo, a ne moramo – to je naša privatna stvar. A *javna, ideološka, diskvalifikacija* ima isključivo javne, često ozbiljne i dalekosežne posledice. Znatno ozbiljnije i dalekosežnije od puke, pa i uvredljive, igre reči. Ako nečiji članak, sa čijim se zaključcima ne slažete, nazovete »radikalskim pamfletom«, a njegovog pisca »nacionalistom« (pri tom se, kao uzgred, čudeći što je neko uopšte odlučio da takvo nešto objavi), verovatnije je da će *strah*, a ne uvređenost, biti osećanje koje će preplaviti našeg autora. Ideološka ili politička diskvalifikacija, naime, posebno u ovakvim mutnim vremenima, po pravilu, ne blate samo ime, već određuju karijere, pa i sudbine, svojih žrtava. Primite moje izvinjenje i – mislite o tome.

Mirjana Vasović, Beograd

Lonac i krov

Čitam "Vreme" bukvalno od prvog broja, pratim vaše promene i do sada nije bilo tako radikalnog vrednosnog preokreta koji bi "Vreme" u mojim očima sasvim odbio... No, ukupno uzevši, "Vreme" je zadržalo dovoljno informativnosti i duha polemike, pa sam i dalje, eto, verna čitateljka.

Ja sam jedna od onih marginalnih, u lokalu angažovanih osoba. Naime, pored redovnog posla, aktivna sam građanka u nevladinoj organizaciji koja se bavi socijalnom problematikom, ugroženom decom i roditeljima. Ne razumem se baš u politiku niti u političku istoriju... interesuje me, pratim, ali nije mi prioritet. Zanima me da živimo bolje u svakodnevnom životu... i ništa drugo. Gotovo da sam sigurna da ovakvu interesnu orijentaciju ima većina stanovništva Srbije... ženskog pola i roditeljskog statusa.

Čitajući poštu "Vremena" i prateći slatke strasne rasprave učesnika, osetila sam prvi put potrebu da se uključim i ja, ako nemate ništa protiv. Iz postojanja činjenice da oni koji se deklarišu kao Srbi/Srpkinje uglavnom gaje jake antipatije prema Albancima, Mađarima, Hrvatima, Muslimanima, Romima i tako dalje, ne vidim kako se može izvesti zaključak da su oni zbog toga genocidni, ali isto tako ne vidim ni razlog za potiranje ove istine... Problem je, po meni, u prihvatanju odgovornosti za ono što je činjeno/nečinjeno... a ne u ljubavi/mržnji, ovakvim ili onakvim stavovima... Ili je problem u plaćanju ratne odštete... Dozvolite analogiju – kao u pravom nesporazumnom razvodu braka gde obično obe strane izgledaju odbojno samožive, dok se istovremeno trude da deluju krajnje razumno... i tako i deluju. Ali samo u sopstvenim očima... Bezazleno rečeno, auto je definitivno bio pogrešno parkiran, napravio time štetu ostalim učesnicima u saobraćaju, ali sada vlasnik nikako neće da plati kaznu... Tako mi nekako deluju učesnici rasprava u pošti "Vremena". Kukaju na visinu kazne, gladovaće sitna dečica, to jest buduće generacije. Da li su zločin i kazna u srazmeri, je li to Božja/istorijska ili ljudska nadležnost... Varao on, ali ni ona nije nevina i tako... u beskraj. Baš prilježno čitam te rasprave već mesecima, ali nisam uspela da odgonetnem stavove o nečemu što se tek u tragovima pojavljivalo i u sadašnjoj i u prethodnoj polemici povodom izjava S. Biserko. Evo pitanja – kakav je stav i jednih i drugih povodom ukidanja autonomije Vojvodine u "jogurt revoluciji": da li je to dostignuće politike Slobodana Miloševića bilo pozitivna istorijsko-politička tekovina ili nije? Da li je priča o regionalizaciji Srbije priča o "overavanju" ukidanja autonomije Vojvodine? Molim da oni koji žele da odgovore, odgovore jezikom običnih ljudi, što znači sa stanovišta interesa lonca, hrane i krova nad glavom, a ne nerazumljivim jezikom interesa istorije, nacije, države. Jer, ne razumem koje istorije i koje nacije i koje države. Obrazovanje visoko, IQ provereno visok, zainteresovanost za slušanje različitih mišljenja visoka... pa, ipak, ne razumem.

Ljiljana Milošević,
dipl. psiholog, Novi Sad

Sikće Miloš, kao guja ljuta!

"Ko? Je l' ja?", "Vreme" br. 635

Ne mogu da kažem da sam iznenađen reagovanjem Miloša Vasića na moj tekst u "Politici",

jer Miša je poznat po tome što uvek brani "pravednu stvar", naročito kad se plaća u devizama. Ali, zapanjen sam količinom žuči koju je prosuo u odsustvu argumenata, ne bi li nekako zakamuflirao – zašto ne reći otvoreno? – sve golu laž do laži. Kao da je bio na obuci u Hagu! Čudi me da ga se, kao svedoka, dosad nije setila Karla del Ponte. Nije valjda da mu ni ona ne veruje? Ako ga posle ovog najnovijeg "dokazivanja" i pozove, na njegovu žalost, na haškoj olimpijadi u dokazivanju "srpskih zločina" može da zaradi samo bronzanu medalju, jer zlato i srebro su već "maznula" dvojica kolega iz "Vremena". A, zna se, valjda, koliko vredi zlato u odnosu na bronzu.

Nije tačno da je u vreme afere "vukovarskih beba" Donald Forbs bio šef Rojtersovog biroa u Beogradu, a Tim Heritejdž njegov zamenik. Forbs je bio samo "gostujući" reporter iz Londona, koji je došao na ispomoć, a šef je bio Heritejdž. Tek 1992. Forbs postaje šef biroa, gde ostaje sve vreme rata i odatle, posle više od jednog mandata, odlazi u penziju. Istine radi, tako neprepoznatljive za Vasića, Forbs je, možda baš poučen aferom "vukovarskih beba", dosta korektno odradio posao. Makar te detalje Vasić i danas može da proveri u Rojtersu u Beogradu i Londonu. No, to je sporedno.

Ma koliko to Vasiću, i njemu sličnima teško palo, postoje i danas ljudi u Rojtersu koji će posvedočiti da 20. novembra 1991. nisam bio u birou kad je Goran Mikić došao sa svojom pričom, koja je i meni, kad sam kasnije video kojim "činjenicama" barata, delovala neubedljivo. Ako Vasića baš zanima čiji su inicijali ispod priče o bebama, mogao je da se obrati gospođi Sonji Biserko, koja je profesionalno bolje od njega odradila posao, ima kopije teksta i zna da su to inicijali Donalda Forbsa.

Ne znam, zaista, šta su Forbs i Heritejdž pre dvanaest godina rekli Vasiću, ako su mu išta rekli – možda su pokušali da sopstvenu naivnost pripišu nekom drugom. Ali dokaz da sam 21. novembra 1991. bio u Vukovaru i u izveštaju demantovao priču o bebama, što Vasiću "nisu rekli", može da nađe, između ostalog, i u "Čikago san tajmsu" od 22. novembra 1991. pod mojim imenom. Nije valjda da Miša čita samo špijunske trilere?

Konačno, o tome da moj otkaz, ili kako tvrdi Vasić – proterivanje iz Rojtersa, nema veze sa "vukovarskim bebama", govori i činjenica da sam otkaz dao tek u petak 13. decembra 1991, baš kad se na tikeru pojavila "kobasica" o tobožnjem stradanju lipicanera u Đakovu. Sve je to Miša Vasić mogao da sazna iz prve ruke, da me je ikad pitao, dok smo u više navrata, sticajem okolnosti, za istim stolom ispijali flaše vina. Ali, Mišu, očigledno, ne zanima istina. On je uvek "na zadatku".

Pratio sam njegov razvojni put, od pozornika, do najcitiranijeg "vojnopolitičkog komentatora i analitičara" u zapadnim medijima. Njegova "analitika" je rudimentarna i lako razumljiva: sve što voda donese ili motika zakopa – to je žrtva srpskog zločina. Srbi su krivi za sve. Ne pada mi, dakle, na pamet da Miši Vasiću bilo šta objašnjavam i dokazujem. Najmanje svoj patriotizam, što je prljava reč u njegovom vokabularu. Ali, on duguje javnosti objašnjenje motiva za neistine koje je pokrenuo, premda je i to prepoznatljivo. Uzgred, šta bi s onim žrtvama iz hladnjače i Batajnice, o kojima su Miša i onaj estradni policajac toliko talasali pre dve godine? Ko su, kako su stradale i pod kojim okolnostima su dospele tu gde su otkrivene? Zar to više nikoga ne zanima? Čak ni Mišu?!

Nije ovde, dakle, reč o mojim "vukovarskim bebama", nego o pokušaju da se iz satanizacije srpskog naroda i njegove "genocidnosti" izvedu pravne posledice koje bi trpele generacije, i da se diskredituje svako ko bespogovorno ne pristaje na globalistički i pseudomondijalistički diktat bivše dece komunizma, presvučene u "demokrate".

Miloš Vasić je siknuo kao zmija kad joj neko stane na rep, i ustao u odbranu "časnih ljudi" koje sam ja, navodno, poimenice "denuncirao" u "Politici". On makar zna šta je denunciranje. Prvo, te "časne ljude" je "denuncirao" čovek kome su davali podatke za potrebe Haškog tribunala, jer je naveo njihova imena u fusnotama. Drugo, valjda su javnost rada imali u vidu prilikom ugovaranja honorara. Treće, ako su im svi podaci tačni kao slučaj "vukovarskih beba", onda "njihova stvar" stoji na klimavim nogama, a davaoci takvih "informacija" se zaista izjednačavaju sa ratnim huškačima, kojih je bilo na svim stranama, samo su "mirovnjaci", tačnije antisrpski huškači, bolje naplatili svoje usluge – u devizama.

Vasić preporučuje čitaocima da zavire u stare novine i arhive, da bi videli s kime imaju posla i kako sam izveštavao za Tanjug iz Njujorka. U tome ga svesrdno podržavam i molim da se i on angažuje i najgori tekst objavi u "Vremenu". Jer, ja i danas stojim iza svakog svog teksta i ne plašim se konačnog suda javnosti. Slažem se sa Vasićem da su Srbi, pored ostalog, izgubili medijski rat i "zbog bestidnog laganja", ali ne mojeg.

Na kraju, da uzvratim Vasiću intimnost ("Ti, Vjeko, ti!" – što znači: jesi, jesi, kriv si!). Priznajem, Miloše Vasiću, kriv sam pred tvojim sudom. Ti potpisuješ netačnu priču pseudomondijalističke beogradske čaršije, i presuđuješ, misleći da će je tvoj potpis učiniti istinitom. Ali niko od istine ne može stvoriti laž, i obrnuto. Nego, ako se pre toga ne sretnemo na nekom drugom sudu, da li ćeš ti, Mišo, moći da se pogledaš u ogledalu kad prođu ova smutna vremena i dođe red da pokoljenja o delima sude? Ja ni tada, kao ni sad, neću imati razlog da se "gradim naivan", kako ti se – baš se pitam zašto – omaklo.

Vjekoslav Radović

Svedok da nije bilo nagrade

"Ko? Je l' ja?"; "Vreme" br. 635

Sa puno rezignacije pratim još jedan u nizu primera naše desetogodišnje pa i duže svakodnevice o tome kako više puta ponavljana laž postaje istina, odnosno kako se ponovo vidi neka zavera tamo gde je nema. Stoga se javljam za svedoka u (sada već) "slučaju Vjekoslav Radović" i odgovorno tvrdim da nikakva "nagrada" u vidu Tanjugovog dopisništva u Njujorku nije tom našem kolegi dodeljena. Najmanje zbog tužne i lažne priče

MEDIA LIGA RANG

Pet ekipa za četvrto mesto

U trećem kolu plej-ofa prvenstva beogradskih medijskih kuća u malom fudbalu, koje se igra utorkom i sredom u balonu Sport-kluba "Vračar" (poznatiji kao "Južni bulevar"), sve tri vodeće ekipe (Radio Beograd "Levelo", Radio Jugoslavija i "Vreme-Rang") savladale su svoje protivnike. Zbog toga će u nastavku biti izuzetno zanimljiva borba za četvrtu poziciju koja vodi u treći, završni krug i za koju konkuriše svih pet ostalih ekipa.

Rezultati 3. kola plej-ofa: Radio Jugoslavija – "Večernje novosti" 4:2, Treći kanal RTS – SVC "Džef" 1:1 "Vreme-Rang" – MIP radio KBM 5:2 (dva gola Vladimira "Zigande" Vukovića i po jedan Nenada Lj. Stefanovića, Nenada Jovanovića i Zlatana Stojanovića) i Radio Beograd "Levelo" – RTV Studio B 6:3.

U 3. kolu plej-auta, koje je i ovog puta kompletno odigrano, postignuti su sledeći rezultati: "Vesti" – TV Novosti 5:2, RTV B92 – RTS Beogradski program 8:6, BK telekom – "Sport" 5:4, dok je slobodna bila ekipa "Blic"/TV "Košava".

Na tabeli plej-ofa vodi Radio Beograd "Levelo" sa 42, ispred Radio Jugoslavije sa 38, dok je "Vreme-Rang" na trećem mestu sa 35 bodova. Slede Treći kanal RTS sa 27, SVC "Džef" sa 25, "Večernje novosti" sa 24, MIP radio KBM sa 23 i RTV Studio B sa 22 boda.

o "vukovarskim bebama".

Puna istina je jednostavna: i sama ideja i njena realizacija da Vjekoslav Radović dođe u Tanjug, pošto je već napustio Rojters, bila je isključivo moja lična, bez ikakvih sugestija sa bilo čije strane. Te 1992. godine bio sam novoizabrani glavni urednik Tanjuga, u potrazi za novinarima koji će doprineti da se stranoj javnosti predoče na prihvatljiv i razumljiv način argumenti koji nikad nisu nedostajali srpskoj strani. Radović je više od decenije živeo i radio u Njujorku, baveći se i novinarstvom, a njegovo iskustvo iz rada u Rojtersu, agenciji poznatoj po visokim profesionalnim standardima, samo je išlo u prilog mojoj želji da ga vidim na delu u Tanjugu.

Radović je po dolasku u nacionalnu agenciju više meseci radio kao odgovorni urednik Redakcije za inostranstvo, u harmoničnoj saradnji sa Tanjugovim novinarima i prevodiocima, kao i sa rukovodstvom kuće. Kada se mnogo kasnije ukazala potreba za novim dopisnikom iz Ujedinjenih nacija u Njujorku, Radović je bio logično rešenje: poznaje grad, zemlju, jezik, problematiku, čak ima i američki pasoš, pa nema potrebe za vizom na koju se obično dugo čeka ili se arbitrarno može uskratiti. Bili smo zadovoljni njegovim dopisničkim radom. Nažalost, prevremeno je vraćen,

Multiradio 92.9 MHz

onda kad ja već nisam bio u Tanjugu. Glavni razlog: kritički je govorio o "sankcijama" koje je Jugoslavija zavela Republici Srpskoj.

Pre nego što je došao u Tanjug, razgovarali smo i o "vukovarskim bebama", kao i o razlogu zbog kojeg je napustio Rojters. Rekao mi je tada doslovno ono što je naveo nedavno i u "Politici": on je bio taj koji je ustanovio da je slučaj – izmišljen, a neposredan povod da napusti dopisništvo britanske agencije bio je taj što je problem lipicanera izloženih srpskom bombardovanju u Đakovu imao bolju prohodnost od izveštaja o desetinama leševa srpskih civila na koje je nailazio putem u ratnoj zoni.

Nije moje da konačno sudim o stvarima koje nedovoljno znam, što je kod nas neka vrsta nacionalnog sporta, čak i kod novinara. Međutim, u vezi sa pomenutim "slučajem" poverovao sam Vjekoslavu Radoviću. Kasnije sam ga bolje upoznao kao izuzetno poštenu, toplu i iskrenu, ali i temperamentnu ličnost, koja se ne ustručava da izrazi svoje mišljenje i onda kada je ono disonantno u odnosu na okolinu. Njegov životni put i bogata profesionalna karijera, uostalom, o tome dovoljno uverljivo svedoče.

Međutim, i da mu nisam poverovao, ima neke logike koja je na njegovoj strani, u celoj toj stvari. Poznajući tehnologiju objavljivanja informacija u agenciji, bio sam (i još sam) uveren da je glavni propust napravio onaj ko je pustio takvu vest – urednik. U Rojtersu to može biti samo britanski novinar. Ne proveravajući, olako dajući poverenje u tako potencijalno dramatičnoj stvari opskurnom, malo poznatom fotoreporteru (gde je bar slika?!), britanski urednik je svakako ta karika u lancu proizvodnje informacije koja je načinila profesionalni promašaj. Tako se ne radi u našem zanatu ni kad je u pitanju mnogo manje važna stvar. To zna ili bi trebalo da zna svaki profesionalac u novinarstvu, bez obzira na svoja opredeljenja i stav o uzrocima naše kolektivne tragedije. Uostalom, urednici Asošieted presa, kojima je prvo ponuđena, nisu naseli na istu laž.

Kada je reč, međutim, o samom fenomenu medijskog rata, ono što smo mi doživeli i preživeli u poslednjoj deceniji ne odudara mnogo od arsenala koji se i inače koristi u svetu u sličnim prilikama. Setimo se samo "kuvajtskih beba", o kojima je čak pred američkim Kongresom svedočila, povodom rata u Zalivu, ćerka kuvajtskog ambasadora u Vašingtonu, lažno se predstavljajući kao negovateljica porodilišta u Kuvajtu. Istorija je, nažalost puna takvih primera, počev još od američko-španskog rata koji je, takođe dezinformacijama (čitaj: lažima), izazvala Herstova i Pulicerova štampa. Lažima iz Tonkinškog zaliva počeo je rat u Vijetnamu. Lažne priče su se širile i o navodnim srpskim zločinima, u hrvatskoj i bošnjačkoj javnosti. Lista je preduga.

Naravno, u svakoj laži su kratke noge, čak i kad ste supersila, a kamoli ako ste mali, često nedovoljno obrazovan i, od iskustava prošlosti, od straha i stradanja, raspamećen balkanski narod.

Da li je, međutim, ceo "slučaj Radović" sada iz zamrzivača izvađen zbog želje da "istina" izađe na videlo? Sumnjam u to i verujem da su razlozi mnogo prizemniji i da će se o njima tek čuti – kako u novinarskoj zajednici tako i šire. Možda, čak, sve do Haga…

Dušan Zupan, glavni i odgovorni urednik Tanjuga od 1992. do 1995. godine

PRETPLATA

PRETPLATA NA ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirom)	Jugoslavija (poštom)	Evropa (površinskom poštom)	svet i Evropa (avionom)
6 meseci	2000 din	1840 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	4000 din	3680 din	110 EUR	190 EUR

PRETPLATA NA INTERNET IZDANJE

	Srbija	Crna Gora	svet
12 meseci	300 din	EUR 5	EUR 30
4 meseca	—	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike sa teritorije SRJ, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME CD

	Srbija	Crna Gora	Svet
komplet 1997–2002	500 din	EUR 10	EUR 20
pojedinačni CD	300 din	EUR 5	—
zamena ili dopuna CD-a za dosadašnje kupce	300 din/150 din	—	—

Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 50 dinara za troškove pakovanja i PTT-a. Rok za slanje 20 dana

Uplata u dinarima, za Jugoslaviju, u korist N.P."Vreme"– Beograd, **novi žiro račun: 205-13281-15** kod Komercijalne banke AD, Beograd. Potvrdu o uplati poslati na adresu **N.P. "VREME", Mišarska 12, p.fah 257, Beograd**. sa naznakom za šta je uplata izvršena (Pretplata, Internet, VREME CD). Uplata u zemlji za inostranstvo, po odobrenju NBJ, naplaćuje se u redakciji u efektivnom stranom novcu.

Kupci iz Crne Gore, molimo kontaktirajte redakciju radi dogovora oko uplate.

Iz inostranstva uplate možete izvršiti pomoću kreditne kartice na adresi http://www.vreme.com/pretplata; na račun broj: 611 378 704 Bank-Austria Wien, BLZ 20151 ili čekom na adresu Vreme International Ges.m.b.H. Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria. Ako je ček u pitanju, iznos treba uvećati za EUR 5 ili odgovarajuću protivvrednost, zbog bankovne takse. Cena pretplate za inostranstvo u drugim valutama preračunava se po dnevnom kursu. Šestomesečna pretplata podrazumeva 26 brojeva, a godišnja 52 broja. Ukoliko je uplaćen veći ili manji iznos od navedenog, obračunaće se dužina trajanja pretplate shodno uplati. Pretplata za evropske zemlje avionom jednaka je pretplati za vanevropske zemlje. Cenovnik važi od 7.3.2002. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu N.P."Vreme", Mišarska 12, p. fah 257, Beograd **ili faksom na broj** 011/3238-662, **sa naznakom za šta je uplata izvršena** (pretplata, internet, Vreme CD). **Za pretplatu na internet izdanje obavezno navesti e-mail za kontakt.**

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do poslednjeg objavljenog broja, podeljena je na dva CD-a (1997-1999 i 2000-2002). Diskove možete nabaviti u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, svaki dan od 11-16h, ili uplatom u korist N.P."Vreme"sa naznakom za "VREME CD". Kupci iz Srbije na cenu diska treba da dodaju 50 dinara za troškove poštarine i pakovanja. Diskove ne šaljemo pouzećem. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Sve ostale informacije i nova verzija programa za pregledanje sadržaja diskova može se naći na internetu, na adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom radnim danom od 11 do 16h: Beograd 011/3234-774, Beč +431 408 96 52 ili e-mailom na pretplata@vreme.com

Whodunit

Svaka porodica, dakle, ima dežurnog krvoloka, građansko lice koje ne provodi vreme kujući demonske planove kako da nekom smrsi konce, ali je pasionirani ovisnik književne, filmske i novinske materije u kojima se o takvim stvarima raspreda. U mojoj porodici je to veleuvažena kraljica majka, dugogodišnji uživalac državne apanaže koju retko kad nazove penzija, i to kroz stisnute zube. Dok je još bila u radnom odnosu bila je podnošljiva, sada su njene mračne strasti potpuno nezauzdane. Što moj jadni otac, naivni slikar, najviše na svojoj koži oseća. Jer, njihovo jutro uz kafu počinje obično tako što majka, prelistavajući novine, sadistički deklamuje *sure* iz crne hronike (M.M. ubio tasta sekirom, zatim skočio u bunar), pa je moj ojađeni otac, u panici hlapljenja jutarnjeg štimunga sveg od sunca i pojanja novobeogradskih ptica pevačica, lepo moli da prestane, dok ne počne da bega po kući sa sve zatisnutim ušima. Uzalud, onaj mučiteljski glas sveudilj dobuje iz pozadine, božemeprosti, sa starozavetnom težinom. Popodne se ovaj mučni egzercir nastavlja u promenjenim oblicima ali sa istim intenzitetom, kada nam kuća uglavnom odjekuje kricima i vapajima žrtava sa TV ekrana, jer, tvrdi moja majka, film je dobar srazmerno zbiru leševa na njegovom kraju. U svojoj sobi za rad, za to vreme, otac egzorcira đavola izabranim delima klasične muzike i pravoslavnim evergrinovima. A najlepše se, zna se, po receptu majke, dan ispunjen uzbuđenjima okončava u društvu dobrog detektivskog romana. Šalu na stranu, od te linije sam i sam zaražen bolešću zvanom krimić.

Krimić je čedo fantastične literature. Ako ne verujete, proverite kod oca mu, derilične 'tice E. A. Poa, koji je odgovoran za prva delca ove provenijencije. (Još davnih dana je mudri T. S. Eliot primetio da violina Šerloka Holmsa nije pazarena u zalagaonici, već pozajmljena iz kuće Ašerovih, one što je potom pala.) Takav kakav je, krimić je pre svega plod precizne režije i plana, i tu nema mnogo zezanja i eksperimenta. Sva pravila starog dobrog pripovedanja moraju biti poštovana, što znači početak, sredina i kraj priče. I na početku, naravno, leš. Narativna pravovernost verovatno je jedan od razloga što krimić ima toliko odanih čitalaca, pored nasušne potrebe za identifikacijom, pravdom, uzbuđenjem i koječim drugim. Naličje ove primamljive staromodnosti je to da se žanr često diskvalifikuje zbog navodnog robovanja šablonu i ograničenjima, te da svi krimići, posledično, nalikuju jedan na drugi. Ima tu neke istine, mada lično nisam upoznat sa činjenicom da se iko upustio u poboljšavanje sonetne forme zarad razbijanja njenih očiglednih ograničenja, i onda krajnji proizvod hrabro nazvao sonetom. Naprotiv, pesnici su uglavnom puni hvale za taj suženi prostor na kome se, kažu, ima pokazati pravo majstorstvo.

Hiperboličnost krimića je još jedna važna osobina koja proističe iz njegove veze sa fantastičnim, a koju svi volimo. Setimo se samo prvih detektiva, Poovog Ogista Dipena i Šerloka Holmsa, koji je nadživeo slavu svog autora Konana Dojla. Obojica su bili skrojeni po tipu umetnika iz epohe romantizma, ekscentrični artisti sa volšebnim intelektualnim sposobnostima, koji danju žive u zamračenim sobama, a noću lunjaju po sumnjivim kvartovima velegrada za samo njima znanim poslovima. Da ne trče okolo i ne rešavaju zločine, nije jasno šta bi uopšte radili. Zanimanja nemaju, a ni porodice, u posete ne idu i rade sve naopačke. Svi veliki detektivi odreda su šašavi osobenjaci: Čestertonov otac Braun, sveštenik, pedantni jajoglavi Belgijanac Poaro i usedelica Marpl Agate Kristi, Čendlerov Marlo i drugi. Tokom vremena ovaj model se utoliko izmenio što se nije naglašavalo snaga ili intelekt kao osnovna osobina, ali je preterivanje u oslikavanju karaktera detektiva ostalo stajaće mesto. Dovoljno je da je on nekako mimo sveta, da pije, puši ili da je usamljeniji ili romantičniji više nego prosečan čovek, i ništa drugo. Sve ovo važi i za arhizlikovce, kao što je npr. profesor Morijarti, koji su samo izvrnut lik svojih velikih protivnika na strani dobra. A o borbi dobra i zla ovde je na prvom mestu reč. S jedne strane, krimić je tako optimistički žanr. Dobro uvek pobeđuje (izuzetak Patriše Hajsmit i njenog talentovanog gospodina Riplija potvrđuje pravilo), potrebna je samo upornost, strpljenje i zdrava pamet da se prokuži mozgolomna igra i otkrije počinilac nedela. S druge strane, pogled na svet krimića počiva na svesti o moralnoj nesavršenosti čoveka i na njegovoj sklonosti ka zločinu. Pošto je u pitanju realističan žanr koji se gradi po uzusima stroge kauzalnosti uzroka i posledice i koji je po pravilu situiran u svakodnevici, pravda do koje se na kraju dolazi uvek je po ljudskoj meri (često ne i juridičkoj).

U svetu krimića zločin je eksces, narušavanje ravnoteže. Što će reći da je pretpostavka za cvetanje ove vrste literature postojanje društvenog reda, pravila i fer-pleja. Ovo je možda najvažniji razlog što je ovdašnja tradicija mršava do neznatnosti. Što bi rekla Borka Pavićević, ima sile al' nema države. Fali legalizma. U svakom slučaju, podjednako kao SF, i krimić je pomalo bastard u porodici dostojanstvenih književnih žanrova, iako dokazano oba mogu dostići najviše umetničke kvalitete. Sudbina mu je ovde krajnje neizvesna. Kod nas će se literate verovatno još dugo baviti predubokom tugom naciona i mrtvouzicama tipa "kuća nasred druma". Što će, posledično, još dugo proizvoditi sličnu istoriju. Bednu, jakako. I baš tu nastaje tačka najžilavijeg otpora. Negovan, dugogodišnji porok odanosti krimiću uvek je pomalo i posprdan stav prema vrednostima zvanične kulture, što je dovoljno da čoveka održava u kondiciji. ■

UROŠ MILORADOVIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković